

A
MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA
É R T E S Í T Ő J E.

Első akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. január 2-án.

Gr. Lónyay Menyhért és Pauler Tivadar urak elnöklése alatt

1. A főtitkár bemutatja a gróf Teleki-jutalomra deczember 31-ig beérkezett pályaműveket (tragoediákat) ily rendben :

I. *Csák Máté*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Csákot Csák kívül más nem győzi le.«

II. *A hitszegő*. Történeti tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* :

»Hazádnak rendületlenül

Légy híve, óh magyar.«

III. *Az ereklje-kép*. Eredeti szomorújáték 4 felvonásban. *Jelige* :

»Szárnyaddal érintsd a tenger színét,

Repülvén a felett szálló fecskéként.«

IV. *Zóárd*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* :

»A gáton áttör szenvedélyi ár

Hanyatt homlok, ha dühvel ront elő.«

V. *Adóniás*. Szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* : »Legyen igazság.«

VI. *Harsányi Gábor*. Eredeti szomorújáték 3 felvonásban. *Jelige* :

»Igy rontja meg az ifjú, gyenge elmét

A szerelem.«

VII. *A párbaj*. Szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* : »Bocsánat.«

VIII. *Theodora*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »A Teleki pályázatra.«

IX. *Uralkodó*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Élet.«

X. *Ur és szolga*. Szomorújáték 4 felvonásban. *Jelige* :

»Fejedelem : Én úr vagyok, te szolga vagy.

Nép : Nem úgy, mind emberek vagyunk.

Szerelem : Viszályotok megszüntetem.«

XI. *Durazzói Károly*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Pályamű a Teleki díjra.«

- XII. *Temistokles*. Eredeti történeti tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* :
 »Hiszem, hogy a te díszes csarnokod . . . menhelye azoknak,
 A kik inkább választják a nemes
 Koldusbotot . . .
 Miként a thyrust s szőlőlevelet.«
- XIII. *Zudrd*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* :
 »Petőfi! óh a kép tiéd,
 Én készítém csak — keretét.«
- XIV. *Tar Lőrincz*. Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* : »Tous les
 grands événemens ne tiennent jamais qu'à un cheveu.«
- XV. *Rindldó*. Történeti szomorújáték 4 felvonásban. *Jelige* :
 »Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.«
- XVI. *Dalár*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* :
 »Anyám, anyám, kedves anyám!
 — — —
 Bárcsak engem kis koromba
 Zártál volna koporsómba.«
- XVII. *Hun fejedelem*. Szomorújáték 3 felvonásban. *Jelige* :
 »Ős régi dalt elénekelni,
 Hamvából agg Gower élve kelt ki.«
- XVIII. *Zách Feliczján*. Szomorújáték. *Jelige* :
 »Ha férfi vagy, légy férfi,
 S ne hitvány, gyenge báb.«
- XIX. *Korvin János*. Eredeti történeti tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Ki
 mint vet, úgy arat.«
- XX. *Absalom*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* :
 »Megérkezett hát végzetes napod.«
- XXI. *Izrael*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Istennek haragját hirdetem
 tinétek.«
- XXII. *A bujdosó kurucz*. Eredeti szomorújáték 4 felvonásban. *Jelige* :
 »Művem nem épen nyerni jó,
 Magasról bukni is dicső.«
- XXIII. *Kopány*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Teleki pályázat.«
- XXIV. *Sirius*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Fare well.«
- XXV. *Appius Claudius*. Szomorújáték 5 felvonásban. *Jelige* : »Semper idem.«
- XXVI. *A Kézdiék*. Szomorújáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Excelsior.«
- XXVII. *A gályarab*. Tragoedia 5 felvonásban. *Jelige* : »Idegen gyűlölet.«
- A pályaművek bírálatra az I. osztályhoz tételnek át, jeligés leveleik pedig,
 közös boríték alatt, akadémiai és elnöki pecséttel lezárva, levéltári őrizet alá adatnak.
2. Főtitkár jelenti, hogy a gróf Karácsonyi-jutalomra (felsőbb vigjáték) a követ-
 kező pályaművek érkeztek :
- I. *A tudomány menyasszonya*. Vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Nevesd a
 tudóst, a ki kiküszöbölni készül az öngyilkosságot az emberiség jóvolta miatt, mi köz-
 ben nem veszi észre, hogy ez által csaknem meggyilkolja szeretett övéit.«
- II. *Jogász csíny*. Eredeti vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Viszhangja csíny.«

III. *A rajongó.* Vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Probatum est.«

IV. »*Doctor Philosophiae.*« Felsőbb vigjáték 4 felvonásban, egy utójátékkal.
Jelige : »Kaczagj! . . . szív a neve.«

V. *Egy jétszma sakk.* Vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* :

»Szerelemben nincs psychologia ;
Tagadva nő, tán ép', mert nem vetik ;
Van, hogy ha van ; nevelni nem lehet ;
Górcsú alá sem teheti a bölcs,
És ép ezért örök titok marad.«

VI. *A király tanácsosa.* Vigjáték 1 felvonásban. *Jelige* : »Észszel kérkedni esztelenség.«

VII. *A kerekek közül húzta ki.* Vigjáték 5 felvonásban *Jelige* :

»Ki a virágnak illatot,
A szívnek érzeményt adott :
Övé az illat és az ének.«

VIII. *Mindent a hazáért.* Vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Potestas est patria.«

IX. *Zürzavar.* Eredeti vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Borura derü.«

X. *Házasság útja.* 3 felvonásban. *Jelige* :

»Ilyen mind a leányféle :
Mit tegyen az ember véle ?

XI. *Ő jót akar.* Vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Ő jót akar.«

XII. *Moszjő Rozmaring.* Vigjáték 3 felvonásban. *Jelige* : »Eheu.«

A pályaművek bírálata véget az I. osztályhoz, jelígés leveleik pedig szabályszerűleg lepecsételve, az akadémiai levéltárba tételnek.

3. Főtitkár bemutatja a gróf Nádasdy-jutalomra (elbeszélő költemény) beérkezett következő pályaműveket :

I. *Etelka.* Verses mű. *Jelige* :

»Natur und Geist, so spricht man nicht zu Christen,
Deshalb verbrennt man Atheisten,
Weil solche Reden höchst gefährlich sind.
Natur ist Sünde, Geist ist Teufel,
Si hegen zwischen sich den Zweifel.
Ihr missgestaltet Zwitterkind.«

II. *Csókaekői remete.* *Jelige* :

»Hazádnak rendületlenül
Légy hive óh magyar.«

III. *Két bimbó.* *Jelige* : »Örök tavasz.«

IV. *Senyő Marcsi.* Költői beszély. *Jelige* :

»Megérem még azt az időt,
Sírva még el kapum előtt.«

V. *Csillag Klárika.* Népies költői beszély. *Jelige* : »Délibáb.«

VI. *A szív hőse.* Irányregény. *Jelige* :

»Láttam a jónak örökös bukását,
S a rossznak örök diadalmaid.«

VII. *Szerelem regéje*. Elbeszélő költemény. *Jellege* :

»Nem bosszantom hátát a nyereggel,
Egy kis esőtár van csak ráterítve,
Ugy ülök rajt', és sebes váglatva
Ragad, mert ő a villám testvére.«

VIII. *A kalálka*. Költői elbeszélés. *Jellege* :

»Szülőföldem szép határa,
Meglátlak-e valahára,
A hol állok, a hol megyek,
Mindenütt csak feléd nézek.«

IX. *Sámson vára*. Költői elbeszélés. *Jellege* :

»Hallgatván az erősebbek,
Dalolok én gyenge gyermek.«

X. *A menyasszony kereső*. Költői beszély. *Jellege* : »Magyarhon szépségei.«

A pályaművek az I. osztályhoz tételnek át, jeligés levelek a levéltárban helyeztetnek el.

4. Főtitkár jelenti, hogy a magyar kereskedelmi csarnok jutalmára (frankvagy márkarendszer) a következő három pályamű érkezett :

I. Czím : a pályakérdés. *Jellege* : »Zwekmässigkeit ist der Urbegriff der Schönheit.« (Ez a pályamű német nyelven van írva.)

II. Czím : pályakérdés. *Jellege* : »Those events which furnish the best themes for pathetic or indignant eloquence, are not always those which most affect the happiness of the great body of the people.«

III. Czím : a pályakérdés. *Jellege* : »Ce que l'on voit et ce que l'on ne voit pas.«

A pályaművek bírálókat végett a II. osztályhoz tételtek át, jeligés levelek az akadémiai levéltárban fognak őriztetni.

5. Főtitkár bemutatja a Marczibányi-jutalomra beérkezett egy pályaművet :

Kazinczy idegenszerűségei. *Jellege* : »Egyesült erővel.«

A pályamű bírálatra az I. osztályhoz tételtek át, jeligés levele a levéltárban helyeztetik el.

6. A Vitéz-jutalomra (fauna magánrajzilag) következő beérkezett pályaműveket elenti a főtitkár :

I. A Magyarországon talált szabadon élő evezőlábúak magánrajza. *Jellege* : »Feci, quod potui ; faciant meliora sequentes.«

Magyarország álskorpióinak magánrajza. *Jellege* :

«Einstweilen bis den Bau der Welt
Philosophie zusammenhält,
Erhält sich das Getriebe :
Durch Hunger und durch Liebe.«

III. A magyar fauna fémdarázsai. *Jellege* ; »Nimium ne crede colori.«

IV. A magyarországi ragadozómadarak faunája. *Jellege* : »Die Entdeckung einer neuen europäischen Vogelart in gegenwärtiger Zeit wird gewiss, auch wenn dieselbe nur an der äussersten Grenze unseres Welttheiles aufgefunden werden sollte, fast stets gerechte Zweifel erwecken.«

A pályaművek bírálatra áttételtek a III. osztályhoz, jeligés levelek pedig az akadémiai levéltárban helyeztetnek el.

7. Főtitkár jelenti, hogy a Sztrokay-jutalomra (államszolgálat) következő pályaművek érkeztek :

I. Az állami szolgálat és a szolgálati pragmatika. *Jelige* : »Accipe dignum.«

II. Czím : a pályakérdés. *Jelige* : »Justitia est fundamentum regnorum.«

III. Czím : a pályakérdés. *Jelige* : »Mindent a hazáért, a tudományt, a dicsőséget !«

IV. Az államszolgálat jogi természete. *Jelige* : »A jónál is van jobb.«

A II. osztályhoz tétetnek át.

8. Főtitkár bemutatja a Lévay-jutalomra (életrajz) beérkezett következő három pályaművet :

I. *Dósa György és forradalma*. *Jelige* : »Sokat újra kell tanulnunk.«

II. *Egy magyar főúr életrajza a XVII. századból*. *Jelige* : »Nil facilius est quam vera dicere.«

III. *B. Eötvös József*. *Jelige* :

»Nem hal meg az, ki milliókra költi,

Dús élte kincsét . . .«

A pályaművek a II. osztálynak adatnak ki, jeligés leveleik az akadémiai levéltárban fognak őriztetni.

9. Ugyanaz jelenti, hogy a herceg Czartorisky László adományából hirdetett nyílt pályázatra egy ajánlat érkezett Szadeczky Lajos egyetemi könyvtártiszttól, a Zápolya-korszak lengyel-magyar érintkezései történetének megírására.

Az ajánlat szabályszerű tárgyalás végett a II. osztályhoz tétetik át.

10. Ugyanaz jelenti, hogy a Sztrokay-alapítványból hirdetett második pályázatra (a felsőlházi intézmény) és az Ullman Károly-alapítványból hirdetett pályázatra (az agio fennállása) pályaművek nem érkeztek.

A pályázatok sikertelenségéről a II. osztály értesítetik, és a megfelelő intézkedések iránt javaslattehetőre felhívatik.

U g y a n a k k o r

Az I. (nyelv és széptud.) osztály *első* ülése.

Pulszky Ferencz t. t. és osztályelnök elnöklése alatt.

12. *Szász Károly* r. t. felolvassa »Idősb gróf Teleki László ismeretlen költeményei« című értekezését.

Birálatra adatik.

13. *Bogisich Mihály* l. t. »Cantionale et passionale Hungaricum« című XVII. századbéli katolikus kézirati énekgyűjteményről értekezik.

Birálatra adatik.

*Második akadémiai ülés.*A II. (Phil. társ. és törtt.) osztály *első* ülése.

1882. január 9-én.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

15. *Majláth Béla* l. t. olvassa székfoglaló értekezését: A helynevek története Tudomásul vétetik.

16. *Dr. Vécsey Tamás* l. t. olvassa székfoglaló értekezését: Az árpádkori jogtudományból egy fejezet: Az árpádkori jogtanításról.

Tudomásul vétetik.

17. *Zsilinszky Mihály* l. t. Az 1609. évi országgyűlés történetét adja elő. Tudomásul vétetik.

*Negyedik akadémiai ülés.*A III. (Math. és természettud.) osztály *első* ülése.

1882. január 16-án.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

19. *Fröhlich Izor* l. t. »Az elhajlott fény intenzitásának vizsgálata« című értekezését olvassa fel. Kivonatban így:

Előadó tárgyalását a fényelhajlás jelenségei eddig tett kísérleti kutatásainak rövid áttekintésével vezeti be. Különösen kiemeli, hogy számos észlelő a diffrakció-jelenségeknél fellépő fénymaximumok és fényminimumok helyeit nagy-pontosággal határozta meg; de e tünetmények intenzitás viszonyai általában még nem lettek mérésnek alávetve, habár ezek ismerete mind gyakorlati, mind tudományos szempontból igen kívánatos.

Ez utóbbi körülménytől indítva, előadó néhány évvel ezelőtt a csekély elhajló szögekkel bíró jelenségekre vonatkozólag ilyenmü kísérleti vizsgálatot eszközölt, s eredményét hazai s több nyelvű külföldi folyóiratban tette közzé. A vizsgálat a tapasztalatnak az elmélettel való teljes megegyezését mutatta ki.

A nevezett idő óta nem történt hasonló kutatás, valószínűleg azon nehézségek folytán, melyekkel minden efféle intenzitás-mérés jár. Így tehát a nagy elhajló szögekkel bíró diffrakció-jelenségek intenzitásának meghatározása még kezdeményezve sem volt, daczára annak, hogy pl. azon spectroscopoknál, melyeknél a szinképet optikai rács állítja elő, e szinképek intenzitását még a legdurvább közelítésben sem ismertük.

A M. T. Akadémia math. és term.-tudományi bizottsága nyújtotta anyagi segély, előadónak az ilyen kutatáshoz szükséges költséges eszközök beszerzését és ennek folytán a nevezett vizsgálatnak megejtését lehetővé tette.

Előadó áttér az üveg- és fémrácsokkal tett vizsgálatok eredményeinek közlésére; mely kutatások a fennevezett vizsgálat folytatását és befejezését képezik.

A dolgozat első részében tárgyalja a mérés módszerét, az észlelés nyújtotta adatok reductióját, s adja a végleges adatokat a beesés síkjához párhuzamosan és merőlegesen polározott fényre nézve. Ezekből azonnal kitűnik, hogy az intenzitások tapasztalati értékei legnagyobb ellentétben állanak a fényelhajlás közönséges elméletével.

E tények az optikai rácsok eddigi elméletének gyökeres általánosítását követelik; előadó a dolgozat második részében kifejti ez általánosítást; keresi a rács felületén lehetséges azon fénymozgásokat, melyek a tapasztalattal megegyeznek. Alkalmazva Fourier sorát, előadó a problémát általánosan és szigorúan oldja meg, bebizonyítja, hogy számtalan homogén oly fénymozgás lehetséges, mely az észlelést teljesen visszaadja, s melyet könnyen határozhatni meg; de ezek közül dönteni, tapasztalati tudásunk jelen állapota mellett, lehetetlen. Hozzáteszi, hogy esetleges ezentűli ily megfigyelések az általa adott elméleti módszer alapján, legnagyobb könnyűséggel értelmezhetők, de az eldöntést, minő a rács felületén tényleg történő fénymozgás, azok sem képesek nyújtani.

20. *Konkoly Miklós* I. t. felolvassa ily című értekezéseit: »a) Napfoltok megfigyelése Ó-Gyallán. b) Jupiter és Mars megfigyelése Ó-Gyallán. c) Hulló csillagok megfigyelése 1881-ben ugyanott. d) Csillagászati megfigyelések az ógyallai csillagdán. VI Rész. Végre e) Gothard Jenő és Sándor részéről bemutatja. »A hevényi astrophysikai observatorium és a benne tett megfigyelések.« című dolgozatot. Rövid kivonatuk ez:

a) Ez értekezés magában foglalja a nap felületének physikai megfigyelését 196 napról, és 991 napfolt positiójának meghatározását, melyek mind az utóbbi évben heliographicus koordinátákra vannak átszámítva. A nap 1881-ben egyetlen egy napon mutatkozott csak folt nélkül, s a relativ szám 1881-re $R = 5.056$.

b) Ez értekezés magában foglal 17 Jupiter-megfigyelést 16 rajzzal, 3 Mars megfigyelést 3 rajzzal és egy Venus megfigyelést egy rajzzal. A megfigyelések részint a $10\frac{1}{4}$ hüvelykes Browning-féle tükör-telescopon, részint a kítűnő Merz-féle 6 hüvelykes refractoron eszközöltettek.

c) Ez értekezés magában foglalja a délkörön eszközölt megfigyeléseket, ugyszintén a refractor-megfigyeléseket.

A délkörön a nagy bolygók t. i. Mercur, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus és Neptun lettek megfigyelve, s e megfigyelésben részt vettek szerzőn kívül dr. Kobold observator és dr. Lakics Ferencz.

A refractormegfigyeléseket dr. Kobold eszközölte, egy-két üstökös megfigyelésen kívül, melyeket szerző eszközölt.

A refractor megfigyelések állanak 6 üstökös 38-szori megfigyeléséből, s 34 asteroida 82-szeri megfigyeléséből.

Ezeken kívül még 180 összehasonlítási csillagnak a positióját határozta meg dr. Kobold.

d) Ez értekezés magában foglalja 569 futó csillag pályájának meghatározását, melyek körül 340 Ó-Gyallán, 141 Selmeczbányán és 88 Nagy-Becskereken lett megfigyelve. Az átszámítások azonban mind az ó-gyallai csilla gvizsgálón eszközöltettek.

e) Örömmel mutatom be az Akadémiának, Magyarország második magán csillagdjának leírását, mely, mondhatni, igen sokat ígér, ha tekintetbe vesszük, hogy a megfigyelések csak 1881. október első napjaiban kezdődtek meg, mielőtt még az observatorium teljesen elkészült volna.

Gothard Jenő már is egy kis katalogust mutat be, mely 75 állócsillag spectrumának leírását foglalja magában. Gothard Jenő, ki a spectroscopicus megfigyeléseket eszközözi, az állócsillagok spectrumait vizsgálja — 2° elhajlástól, annyira délfelé, a mennyire azt az observatorium földrajzi fekvése engedi.

Testvére Gothard Sándor pedig a nagy bolygók felületének tanulmányozását vette szemügyre, s Jupitert máris 23-szor figyelte meg, úgyszintén Marst 10-szer; míg későbbben a nap felületét is fogja vizsgálni, ha az e célra szükségeltető műszere elkészülend.

Az értekezés elején le van írva az observatorium és a physikai cabinet s annak berendezése, nemkülönben a munka programja, a hogy a két testvér azt egymás között felosztotta. Az értekezés mellé mellékelve van az épület alaprajza és igen nagy gonddal kidolgozott 6 Jupiter s 2 Mars kép.

21. *Hantken Miksa* r. t. »A clavulina Szabói rétegek az Euganeákban és a tengeri Alpokban Nizza mellett« című értekezését olvassa.

22. *Borbás Vincze* tanár, mint vendég, az »Aquilaik rendszeréről és geographiai elterjedéséről« értekezik. Kivonata ez:

Az *Aquilaik* idáig megjelent rendszerében van bizonyos mesterkéltég, mert a követett elvek szerint testvérfajok szakítottak el egymástól, s különböző alakok kerültek egy csoportba, melyek együtitlétét a geographiai elterjedés sem támogatja. Előadó e bajon akar segíteni, és a bemutatott új rendszer összeállításánál, a fajok vérrokonsága mellett, figyelemmel van a termetre, a faji kiválás- és földrajzi elterjedésre, minek következtében a csoportok természetesebbek és a földrajzi elterjedésnek jobban megfelelnek. Különös figyelmet fordít a hazai fajok tárgyalására és földrajzi elterjedésére, azért becsesebb és originalétkben bővelkedő gyűjteményeket is átvizsgált, valamint a botanikus kertben ápolt fajokat is, melyek között egy kétlaki *Aquilegia dioica* is van. A megkülönböztetett csoportok a következők:

I. *Subscaposae*, alacsony, többnyire enyves növények, melyeknél a szárlevelek aprósak, a gyöklevelaktól alakra nézve nagyon különböznek. Ilyenek a hazából az *Aq. Kítaibeli* Schott, *A. stenopetala* Borb., *A. subscaposa* Borb.

II. *Elatiores*, magas *Aquilaik*, melyeknél a szár alsóbb levelei alakra nézve a tövi levelektől nem különböznek. Ide tartoznak:

a) *Brevicornes*, a szírom lemezénél rövidebb sarkantyúval: *Aq. Transsilvanica* Schur.

b) *Vulgares*, a sarkantyú a lemeznél nem sokkal hosszabb, azért a virág keresztátmérője a hosszátmérővel meglehetősen egyenlő, vagy nem feltűnően nagyobb. Ide tartoznak: az *Ambiguae* egyenes sarkantyúval (*Aq. Haenkeana* var. *orthoceras*), — és a *Campylocentrae* görbült sarkantyúval. *Aq. Haynaldi* Borb. (Spanyolorsz.) és az *Aq. Interi* Borb. Calabriából, *Aq. Hispanica* (Willk).

c) *Longicornes*. A sarkantyú hosszúra megnyúlt, legalább kétszer hosszabb a szírom lemezénél, s a virág hossza szembetűnően nagyobb a keresztátmérőnél: *Aq. Canadensis* L. *Aq. lutescens*.

Elterjedésüket tekintve, az utóbbiak és a *Brevicornes* közös hazája Kelet-Ázsia és Éjszak-Amerika. Innen s Ázsia egyéb részeiből kapják az Európai botanikus kertek a legcsinosabb *Aquilegiákat*.

Megvannak itt az európai fajokat helyettesítő típusok, ezeken fölül egész sereg csinosnál csinosabb faj, miből azt következtethetjük, hogy az *Aquilegia* fajok kiválásának centruma messze keleten *Longi-* és *Brevicornes* közt keresendő. A fajok és formák gazdagságát tekintve, az erdélyi havasok, a középponti Alpokat kivéve, vetélkednek a többi európai havasokkal. Itt már fellép az *Aq. Transsilvanica*, mely keleti *Aq. glandulosa* alakja, az *Aq. Alpina* Schur (*Aq. Alp.* var. *subbrachycentra*) pedig az *Aq. Transsilvanica* és *Aq. Alpina* L. között valódi lánczszem, a mi jele azon lassu és fokozatos átalakulásnak, melyet a Keletről Nyugat felé áramló fajok, vándorlásuk közben, az új viszonyok között szenvedtek. A Keletről való származásnak tanúbizonyossága az is, hogy az erdélyi *Aquilegiák* középalakok a keletázsiai és nyugateurópai *Aquilegiák* között, s hogy a keleti *Aquilegiák* jelleme világosan az erdélyi havasokon enyészik el.

Bemutat továbbá néhány új növényalakot, főleg a horvát flórából: *Potentilla Zimmeteri* Borb. a *P. verna* és *P. aurea* közé esik; természetben, selymes szőrzetében utóbbihoz hasonlít, de a *P. verna*-val mégis nagyobb rokonságban áll, termő kocsánai hátra görbülnek; — a *P. canescens* Bess. alakköre igen változatos; *F. polytricha*, *macrocephala* a *P. rectá*-hoz közeledő, szögletes alju termő kehelylyel, *F. pyenotricha* sűrű rásimuló szőrökkel, *polyodonta*, *fissidens* hasadt fogu levélkével, — *F. leiotricha* rásimuló, de ritkás szőrzettel. Az utóbbi kettő legfeltűnőbb s *Zimmeter*, ki most a *Potentillák* monographicus megírásával foglalkozik, mint *P. fissidens*- és *P. leiotrichát* Borb. szándékozik leírni. — *P. subcinerea* Borb. (*arenaria* × *opaca*, Posen), *P. semiargentea* Borb. = *canescens* × *argentea* Ottočac. A risnyáki *Pedicularis Hacquetii*-nek feltűnő *arilliflora* alakja van, melynél az inflorescentia, a nagy hegye-levelek miatt, mintegy eltűnik, s a virágok inkább a levél tövéből erednek. *Melampyrum Velebiticum* Borb. a *M. subalpinum*-nak helyettesítője a horvát alhavasokon, megnyúlt virágzattal, csak a csúcson kék bracteákkal és aprószerű kehelylyel. — *Polygala multiceps* Borb. (*P. Multicaulis* L. non Tausch) *Knautia glandulifera* (Koch var.) species rangra emelendő. — *Carlina acanthifolia* var. *caulifera* m. (Klek). — *Scabiosa leucophylla* Borb. a *Sc. Hladnikianától* egész fehér molylhú levelei, a *S. holosericeától* hosszú virágszerű által tér el. *Valeriana dioica* var. *cordifolia* Borb. (Zágráb), — *Trinia longipes*

Borb. a Tr. Kitaibeliitől hosszúra nyult kocsánja által tér el. — *Cardamine chelidonia* var. *Kitaibeli* apróbb virágu, mint az olasz növény.

23. *Loyka Hugó* tanár, mint vendég »Dr. H. Rehm Ascomycetes in Hungaria et Transsylvania collecti« czímen tart felolvasást.

Mindezen értekezések szokott módon bírálatra adandók.

Ötödik akadémiai ülés.

Az I. osztály második ülése.

1882. január 23-án.

Pulszky Ferencz t. t. osztályelnök elnöklése alatt.

25. *Jakab Elek* l. t. felolvassa »Az erdélyi hírlapirodalom 1848-ig« czímű értekezését.

Bírálatra adatik.

26. *Budenz József* r. t. felolvassa »Bálvány és fejta« czímű értekezését, melyre *Ipolyi Arnold* és *Pulszky Ferencz* t. t. egy pár felvilágosító megjegyzést tesznek.

Bírálatra adatik.

I. Igazgatósági ülés.

1882. január 26.

Gróf *Lónyay Menyhért* akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

1) Az Akadémia elnöke bemutatja a *M. Földhitelintézet* levelét, a mely mellett az intézet, mint az Akadémia vagyonának kezelője, beküldi az Akadémia 1881. decz. 31-én lezárt számadásait, vagyonmérlegét, nyereség- és veszteségszámláját, az alapítványok jelen állását feltüntető kimutatással.

A számadások megvizsgálására Gróf *Czirák János*, *Pulszky Ferencz* és *Sztoczek József* igazgató tagok kéretnek föl.

2) Az Akadémia elnöke előterjeszti jelentését az Akadémia vagyoni állásáról, 1881. évi bevételeiről és kiadásairól, valamint az 1882. évi költségvetésről, ekképen :

I.

A zárszámadásokat, nyereség- és veszteségszámlát bemutatva, azon örvendetes eredményt jelentetem, hogy az Akadémia vagyona a múlt 1881. évben is nem jelentékenül gyarapodott.

Ugyanis az 1880. év végével a vagyonmérleg 1823808 frt 29 kr.

1881 » » » 1848867 » 62 »

Ennélfogva a gyarapodás 25059 frt 33 kr.

Ez eredményt részben a megtakarításoknak köszönhetjük.

1881-re elő volt irányozva . 113415 frt.

Tényleg kiadatott 109647 » 99 kr.

A személyi járandóságoknál	25315 fr.	helyett csak	24601 frt.	91 kr.
Az Évkönyv és Értesítőnél .	1600 »	»	1583 »	30 «
A II. osztálynál	25500 »	»	24573 »	31 »
A III. »	11500 »	»	11488 »	75 »
Jutalmakra	5000 »	»	2910 »	95 »
Akadémia épületeire	8000 »	»	7647 »	78 »
Vegyés kiadásokra	3000 »	»	2921 »	14 »
Adóra	3700 »	»	3625 »	33 »

Ellenben több adatot ki :

Az I. osztálynál	13500 frt.	helyett	13800 frt.	— kr.
A könyvtárnál	5000 »	»	5025 »	42 »
Kamatokra	2000 »	»	2170 »	08 »

Az I. osztálynál a túlkadás az Igazgató Tanács által külön engedélyezett virement alapján történt.

A könyvtárnál a 25 frtnyi túlkadás alig vehető tekintetbe.

Míthogy az Igazgató-Tanács határozata értelmében 1775 frtot képviselő behajthatatlan alapítványok leirattak, 3767 frt 1 kr. megtakarítás mutatkozik a kiadásoknál.

A bevételeknél mindenekelőtt örvendetes az Akadémia kiadványainak elárusításából befolyt összegnek jelentékeny emelkedése. Mióta a könyvkiadó-hivatal fennáll, 1879-ben volt a bevétel a legmagasabb 4516 frt 38 kr. — 1881-re 4000 frt volt előírányozva. Tényleg befolyt 5801 frt 29 kr.

Azonban ez összeg még mindig alig tizedrészét képezi azon összegnek, melyet az Akadémia egy éven át könyvkiadásra fordít. Így tehát az e czímen várható jövedelem még mindig fokozható. És az elnökség erre kiváló figyelmet fog fordítani.

Az alapítványok kamataiból elő volt irányozva 16718 frt. Csak 16323 frt 76 kr folyt be, mivel évközben több régi alapítvány befizettetett.

Értékpapírok után elő volt irányozva 28200 frt. Csak 25638 frt 37 kr folyt be. Ezt megmagyarázza azon körülmény, hogy nagy mennyiségű 5 $\frac{1}{2}$ % záloglevél sorsoltatván ki, ezek helyett alpari árfolyamon felül 5%-os zálogleveleket kellett vásárolni.

Azonban a két bevételi tételhez járul még 1265 frt 60 kr. a földhitelintézeti folyószámla után. Ez is örvendetes jelenség, a mennyiben ekkorig rendszerint az Akadémia fizetett e czímen a földhitelintézetnek.

A házbérből 35,200 frt volt előírányozva. Befolyt 34956 frt 80 kr. Azonban a be nem fizetett házbérhátralékok (949 frt) a különbözetet jóval meghaladják.

Az országos dotatió (30,000 frt) rendesen befolyt.

A Gorove alapítvány után befizettetett 10379 frt 26 kr.

Egyéb adományokból befolyt 3500 frt.

E mellett czélszerűnek látszott, több ekkorig külön kezelt jutalmi alapítványt az Akadémia vagyonához csatolni, olyképen, hogy a jutalmak ezentúl a költségvetést terheljék. Ezek összege 8627 fr. 15 kr.

A bevétel tehát 136,482 frt 32 kr.

A kiadás . . . 111,422 » 99 »

Tiszta eredmény, mely az Akadémia vagyonát szaporítja : 25.059 frt 33 kr.

A könyvkiadó vállalat bevételei és kiadásai külön kezeltetnek.

1881-ben befolyt 15,377 frt 12 kr. Azonban, mivel az 1880- és 1882. évi illetmények költségei részben 1881-ben fizettettek, mivel továbbá az 1881-i illetmények csak

A könyvtári tisztviselők folyamodást intéztek az Igazgató Tanácshoz, fizetések emelése végett. Az elnökség teljesen méltányolja az általuk felhozott indokokat; de ez időszert, mikor a személyi járandóságok rovatát két nyugdíj terheli, a fizetést emelni csak az Akadémia tudományos munkásságának rovására lehetne, kérelmük teljesítését nem ajánlhatja. Annál kevesebb, mert teljesítése által még szembetűnőbbé válnék azon anomalia, hogy a főkönyvtárnok fizetése csekélyebb, mint az alárendelt tisztviselőé. Míg ugyanis a főkönyvtárnok fizetése 1000 frt, az egyik tiszté már 1300 frt. Mivel azonban a két alkönyvtárnok fizetése között a különbség aránytalanul nagy, munkásságuk pedig minden tekintetben egyenlő: az elnökség javasolja, hogy a második könyvtár-tisztnek a vegyes kiadások rovatából 100 frt személyes pótlék engedélyeztessék. Ugyanazon rovatból ezenkívül 300 frt fordítandó az alsóbb tisztviselők és szolgálk jutalmazására.

A szolgálk fizetésére és ruházatára a múlt évben kiadott összeg vétetik föl.

(I) Ekkép a személyes járandóságok 25300 frtban (15 frttal kevesebb, mint a múlt évben) irányoztatnak elő.

(II) Az Évkönyv, Almanach és Értesítő kiadására a múlt évben felvett 1600 frt. elégtelennek mutatkozott, főleg az Értesítő terjedelmének növekedése miatt 2000 frt-irányoztatik elő. A mennyiben az emlékbeszédek kiadása ezentúl e rovatot, és nem az osztályokat fogja terheli, a fennebbi tételt 1000 frttal kellene szaporítani.

(III) Az I. osztály a következő költségek megajánlását kéri:

a) Értekezésekre	1200 frt.
b) Nyelvtört. szótárra	1800 »
c) Codex Cumanus tiszteletdíja	500 »
d) Nyelvemléktár X. XI. köteteire	1347 »
e) Simonyi Zsigmond »Alárendelő kötőszók« munkájára	600 »
f) Vámbéry Ármin »A magyarok eredete« cz. munkájának első felére	1200 »
g) Szinnyei finn-magyar szótárára	744 »

8591 frt.

A Nyelvtudományi Bizottság:

a) Közleményeinek kiadása	1845 frt.
b) Nyelvőr segélyezésére	1500 »
c) Philol. Közl. segélyezésére	1000 »
d) Előadói díj és kisebb költségek	400 »

4745 frt.

Az Irodalomtörténeti Bizottság:

a) Sz. Molnár Alb. életrajzára	600 frt.
b) Irodalomtörténeti Adattárra	600 »
c) Külföldön tanuló magyarok névsorának kiadására	400 »
d) Előadói tiszteletdíj	400 »

2000 frt.

Az I. osztály és bizottságai 15336 frt.

A múlt évben elő volt irányozva 13500 »

Többet kér 1836 frt.

(IV.) A II. osztály:

a) Értekezésekre	4000	frt.
b) A korona-publicatióra	1500	»
c) A Philos. írók tására	600	»
d) Jogi műszótárra	400	»
	<hr/>	
	6500	frt.

A Történelmi Bizottság:

a) Erd. Országgy. Emlékek. VIII.	1650	frt.
b) Magyar országgy(ül. Eml. VIII.	750	»
c) Anjouk. Okmánytár III.	1000	»
d) Marczali, II. József II.	1500	»
e) B. Nyáry, Czimerészet	1300	»
f) Pesty, Várispánságok	1000	»
g) Velencei követjelentések kiadása	800	»
h) Wenzel, Ipar- és keresk. története	1000	»
i) Thaly, Bercsényi iratai	1000	»
k) Szalay, Nádasdy T. levelei	800	»
l) Árpádkori okmánytár indexe	200	»
m) Tört.-Tár segélyezése	500	»
n) Városi számadási könyvek másolása	400	»
o) Szinnyei, Repertorium	200	»
p) Svédországi buvárlatok	120	»
q) Előadói díj és kisebb kiadások	780	»
	<hr/>	
	13000	frt.

Az Archaeologiai Bizottság:

a) Hazai érmészet	1250	frt.
b) Monum. Archaeolog.	1250	»
c) Archaeol. Értesítő	2500	»
	<hr/>	
	5000	frt.

A Nemzetgazdasági Bizottság:

a) Munkálataira	2100	frt.
b) Előadói díj	400	»
	<hr/>	
	2500	frt.
A II. osztály és bizottságai	27000	frt.
A múlt évben előirányoztatott	25500	»
	<hr/>	
	Több	1500
		frt.

(V.) A III. osztály:

a) Értekezésekre	5000	frt.
b) Külön kiadványokra	2000	»
c) Bolyay Farkas Tentamenje kiadására első részlet	1000	»
	<hr/>	
	8000	frt.

Természettudományi Bizottság:

a) Buvárlatokra	1000	frt.
b) Munkálatok kiadására	3600	»
c) Előadó díja	400	»
		<hr/>
	5000	frt.
Az osztály és bizottságai	13000	»
A múlt évben	11500	»
		<hr/>
Több	1500	frt.

(VI.) Könyvkiadó Bizottság:

a) Természett. Társulat könyvkiadó váll. segélyezésére	2000	frt.
b) Saját vállalatára	1600	»
c) Előadói tiszteletdíj	400	»
		<hr/>
	4000	frt.

Mint a múlt évben.

(VII.) A *Széchenyi István* gróf irodalmi hagyatékának rendezésére kiküldött bizottság elérkezettnek látja az időpontot, az Akadémia nagynevű alapítója munkái kiadásának megindítására. Tervezi első sorban a beszédek összegyűjtését és kiadását. Egyelőre 1000 frtot kér megszavaztatni.

Az Akadémia november havi ülésében elhatározottat a »*Magyar írók életrajz-gyűjteményének*« kiadása, az Akadémia összes osztályainak közreműködésével. Az elnökség e fontos és nagy kiterjedésű irodalmi vállalat létesítését az Akadémia feladatának tekinti. Mivel azonban előkészítése mindenesetre hosszabb időt igényel, azt hiszi, hogy a jelen évben arra a költségvetésben tekintettel lennie nem lehet.

(VIII.) Jutalmakra a múlt évben fel volt véve 5000 frt. Kiadott 2900 frt. A jelen évben előreláthatólag elég leendő 4000 frtot felvenni.

(IX.) Budapesti Szemle segélyezésére	2200	frt.
(X.) Előfizetés Ung. Revuere	1500	»
(XI.) Revue Hongroise-ra	600	»
(XII.) A könyv és kéziratár	5000	»
(XIII.) Ügyvédi, irodai és vegyes kiadásokra	3000	»
(XIV.) Adó	3700	»
(XV.) Kamatok az Akadémia által kezelt alapok után	2000	»

A VIII—XI. XIII—XIV. tételek, mint a múlt évi költségvetésben.

Az Akadémia palotájában a fűtés és világítás, továbbá a palota és bérház fenntartásának rendes költségeire 5000 frt igényeltetik.

Az építési bizottság a következő rendkívüli nagyobb javításokat javasolja:

a) A palota udvari homlokzatának újból vakolása és a párkányzatoknak ónlemezrel befödése.

b) A pincze-raktár padlózatainak megújítása.

c) A palota külső ablakainak és ajtóinak új bemázolása.

d) A bérházban a falcsatornák kijavitása.

A palota és bérház csatorna-rendszerének átalakítására vonatkozólag a bizottság elhatározását függőben hagyta, míg a városi általános új csatornázás iránt biztos tudomást szerez.

Az Akadémia által az üléstermek díszítése tárgyabanki küldött bizottság, a kisterem alapszínének sötét-veresre festését határozta el.

Az elnökség ajánlja, hogy mindezen munkálatok keresztül-vitelére költségvetések készítenek, és egyelőre 2000 frt engedélyeztessék, rendkívüli kiadások czimén.

Mind ezen tételek összesen 116,636 frtot tesznek. E szerint, tehát 1636 frttal többet, mint a mennyivel az Akadémia rendelkezhet.

Minthogy e költségvetésben az Akadémiát egyenesen illető kiadások tételei a lehető legalacsonyabban vannak felvéve: elkerülhetetlen azon szükségesség, hogy az osztályok költségvetése némileg leszállítassék. E leszállítás az osztályok munkatervének alig fogja megszorítását igényelni, minthogy az Ügyrend revisiója alkalmával foganasítandó módosítások, az osztályok és bizottságok kiadásaiban figyelemreméltó megtakarításokat fognak lehetővé tenni. E mellett az osztályoknak az általuk előterjesztett tételekre az átruházás joga engedélyeztetetik.

E szerint az elnökség a költségvetésnek következőképen való megállapítását ajánlja:

I. Személyes járandóság:

a) Rendes tagok fizetése	3570 frt.	
b) Főbb tisztviselők	6210 »	
c) Többi tisztviselők	10300 »	
d) Szolgák fizetése	3240 »	
e) » ruházata	640 »	
f) Nyugdíjak	1340 »	25300 frt.

II.

Évkönyv, Értesítő és Almanach	2000 »
---	--------

III.

I. osztály és bizottságai részére	14700 »
---	---------

IV. A II. osztály részére:

a) Az osztály kiadványaira	6000 frt.	
b) Történelmi bizottságnak	13000 «	
c) Archaeologiai »	5000 »	
d) Nemzetgazdasági »	2500 »	26500 frt.

V. A III. osztály részére:

a) Az osztály kiadványaira	7500 frt.	
b) A Természettud. Bizottságnak	5000 »	12500 frt.

VI. A könyvkiadó bizottságnak	4000 frt.
VII. Széchenyi István műveinek kiadására	1000 »
VIII. Jutalmakra	4000 »
IX. Budapesti Szemle segélyezésére	2200 »
X. Előfizetés Ungarische Revuere	1500 »
XI. »Revue Hongroise«-ra	600 »
XII. A könyvtár és kéziratára	5000 »
XIII. Az Akadémia épületeire	7000 »
XIV. Ügyvédi, irodai és vegyes kiadásokra, valamint tisztviselők és szolgák jutalmazására	3000 »
XV. Adó	3700 »
XVI. Kamatok	2000 »

115000 frt.

A bemutatott költségvetés minden egyes tételére nézve helyben hagyatván, a M. Földhitelintézetnek kiadatni, illető tételei és pontjai az osztályokkal és bizottságokkal közöltetni rendeltetnek. Együttal az előterjesztésben foglalt javaslatok elfogadtatván, az elnökség a szükséges intézkedések megtételére felkértek.

3. Főtitkár bemutatja a Lukács Móricz által tett alapítványról szóló alapítványi szabályzat tervét, melyet a másod elnök elnöklete alatt kiküldött bizottság dolgozott ki, ilyképen :

Lukács Krisztina - jutalom. — Lukács Móricz 1881. november 5-én elhunyt akadémiai tiszteleti tag, végrendeletében 20,000 frt névértékű záloglevelet mint alapítványi tőkét hagyományozott az Akadémiának, oly czélből, hogy »a tőke kamataiból évenként »Lukács Krisztina-féle jutalom« cím alatt díj tűzessék ki valamely tudományos kérdés vagy feladat, nemcsak relativ, de abszolút becű megoldására.«

E szerint az Akadémia a Lukács Krisztina-féle alapítványból minden esztendőben ezer forint jutalomdíjt tűz ki valamely tudományos kérdés megoldására, és pedig felváltva minden esztendőben más tudomány köréből. A tudományok sorrendje a következő :

- 1882. széptudomány
- 1883. nyelv »
- 1884. történeti »
- 1885. társadalmi »
- 1886. bölcsészet »
- 1887. természet »
- 1888. matematikai »
- 1889. széptudomány stb.

Az illető osztály, a melyhez a sorrendben következő tudományszak tartozik, nagygyűlési értekezletén formulázza a tudományos feladatot, megállapítja, vajjon annak megoldására zárt vagy nyílt pályázat hirdetendő-e, és kítűzi a határlapozatát a nagygyűlés elé terjeszti.

A jutalmat csak önálló becű munka nyerheti el. A jutalmazott munka szerzője köteles egy esztendő alatt kiadni ; ha ezt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll. A jutalmazott munka címlapján ki lesz tüntetve, hogy a Lukács Krisztina-féle jutalmat elnyerte.

Ha a pályázat eredménytelen marad, azaz önálló becű munka nem érkezik, az Akadémia, az illető osztály javaslatára, határoz a fölött, vajjon az ezer frt jutalmat más kérdésre tűzze ki, vagy pedig a legközelebbi alkalommal, mikor ugyanazon tudományszakra kerül a sor, 2000 frt jutalmat tűzzön ki.

A mennyiben a másodizben kihirdetett vagy ily megkettőztetett jutalomra se érkeznek jutalomra érdemes munka, a jutalomösszeg az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik.

Az ilyképen formulázott szabályzat elfogadtatik és az Akadémia összes ülésével közöltetik.

4. Az Akadémia építészeti bizottsága, tekintettel arra, hogy azon összeg, a melynek erejéig az Akadémia palotája az építés befejezése után, tűzkár ellen biztosított, a történt átalakítások után a felmerülhető károk értékének nem felel meg : ajánlja, hogy a biztosítási érték az eddigi 125384 forint helyett 389,396 forintba vétessék fel.

Az Igazgató-Tanács a bizottság javaslatát helyesli, és az elnökséget felkéri, hogy a biztosítási érték felemelése iránt az első magyar biztosító - társaságnál tárgyalásokat indítson.

5. Másdelnök bemutatja az Amizoni-féle alapítványra vonatkozó alapító-levélnék a vallás és közoktatásügyi-miniszter 1882. január 2-iki leirata kapcsán az Akadémiához küldött új tervezetét, és előterjeszti e tervezet egyes pontjait illető észrevételeit.

Az Igazgató-Tanács, beható tárgyalás után elhatározta, hogy az alapító-levéli tervezetére vonatkozólag a következő észrevételeket fogja a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz felterjeszteni.

A 4-ik pontban megállapítatik, hogy az alapítvány jövedelmei magyar állam-papirokban fognak elhelyeztetni. Az Igazgató-Tanács azon óhaját fejezi ki, hogy föld-hitelintézeti záloglevelek vásároltassanak, a mennyiben pedig a minisztérium megállapodásától eltérni nem volna hajlandó, mondassék ki legalább az, hogy pupilláris biztosítékot nyújtó állampapirok fognak beszereztetni.

A 4-ik pontban kimondatik, hogy az intézetben *magyarországi illetőségű* keresztény leány gyermekek fognak neveltetni. Az Igazgató-Tanács kívánatosnak tartja, hogy az alapítólevél a végrendeletben használt »magyar születésű« kifejezéssel éljen.

A 6-ik és 7-ik pontban az Igazgató Tanács kifejezetten kívánja, hogy az intézet felállítása előtt annak szabályzata, valamint felállítása után az évi előirányzat és zárszámadás nemcsak tudomás végett fog az Akadémia Igazgató Tanácsával közöltetni, hanem a végett is, hogy »netán teendő észrevételeit a miniszterrel közölhesse.«

A 11. a) pont azon esetre, ha az »alapítvány évi jövedelmei az igényeknek megfelelő intézet fenntartására még nem elégségesek«, lehetővé kívánja tenni az intézet megnyitásának elhalasztását. Minthogy azonban a végrendelet Riesz Caecilia kisasszony halála után, tíz év elteltével, az intézet megnyitását feltétlenül követeli : az Igazgató-Tanács e pont mellőzését kéri.

A 11. b) pontban azon elháríthatatlan akadályok között, melyek az intézetben a tanítás megszüntetését igazolhatják, az új *épitkezések* esetét az Igazgató Tanács mellőzendőnek véli.

Végre a 11. c) pontban mellőztetni kéri az Igazgató Tanács azon rendelkezést, a mely szerint az Akadémia ellenőrzési jogát a vizsgálatokra kiküldendő biztos által gyakorolja. Minthogy ugyanis a 7-dik pontban elfogadott az intézet igazgató-tanácsának oly módon való alakítása, hogy tagjait fele részben az akadémiai Igazgató-Tanács válasza : e tagok által fogja az Akadémia Igazgató-Tanácsa úgy a vizsgálatokon, mint egyébkor is, ellenőrzési jogát gyakorolni.

6. Olvassatik az akadémiai ügyész jelentése a néh. dr. Edl Kálmán által tett 16,000 frt alapítvány bírói behajtása körül felmerült 240 frt. perköltség és 119 frt. illeték felének elengedése tárgyában.

Az ügyész javaslata értelmében az Igazgató-Tanács a perköltséget és illetéket a kérvényezőnek el nem engedi.

7. Bejelentetnek a következő új adományok és hagyományok :

a) Özvegy Herzfelder Izidornénak, férje emlékére tett alapítványa, 300 frt. névleges értékű osztrák állampapírokban.

b) Kőrösi József lev. tag. 280 frnyi adománya, melynek gyarapítását és későbbi rendeltetése meghatározását magának fentartja.

- c) Bujanovics Jánosné, szül. Koppa Mária 1000 frt. hagyománya.
- d) Nemeshegyi Julia 500 frt. hagyománya.
- e) Pichler Ferencz 300 frt. hagyománya.

Az adományozóknak az elnökség az Akadémia köszönetét fogja kifejezni. A hagyományozott összegek behajtására az akadémiai ügyész fel fog hivatni.

8. Olvasztatik Bük Lászlónak Tótiból 1881. augusztus 14-én Gyulai Pál osztálytitkárhoz intézett levele, melyben azon szándékáról értesíti, hogy 490,000 □-ól kiterjedésű erdőjét a tóti határban az Akadémiának kívánja adományozni.

Ezzel kapcsolatban akadémiai elnök jelenti, hogy az ajánlattevőt levélben felkérte az alapító levél kiállításához szükséges okiratok beküldésére; azonban, valószínűleg azért, mert az ajánlattevő lakhelye pontosan nem tudatik, válasz nem érkezett.

Egyelőre tudomásul vétetik.

9. Akadémiai elnök jelenti, hogy a nyugdíjazott Ring Adorján akadémiai irnok helyére Borovszky Samu tanárjelöltet, 50 frt havi díjjal egyelőre ideiglenesen alkalmazta.

Tudomásul vétetik.

10. Bemutattatik az akadémiai könyvtártsztek kérvénye fizetésük emelése tárgyában.

A költségvetési előterjesztésben elintéztetett.

11. Bemutattatott az Akadémia kisebb tisztviselőinek és szolgálainak folyamodása, az Igazgató-Tanács által, 1881. február havi ülésében részökre kilátásba helyezett jutalom tárgyában.

A vegyes kindások költségrovatából 300 frt. engedélyeztetik azon célra, hogy az akadémiai kisebb tisztviselők és szolgálak között az elnökség jutalom czímén feloszssa.

12. Berecz Károly akadémiai javitnok folyamodik, hogy 140 forint lakkbérhátralékát havi fizetéséből, a felvett előleg kifizetése után, havi részletekben törlesztesse, és jövőre az akadémiai bérházban elfoglalt lakását a rendes lakkbér fejében birhassa.

Az Igazgató-Tanács a folyamodó mindkét kérelmét teljesíti.

Összes ülés Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

1882. január 30-án.

28. *Kápolnai István* l. t. felolvassa emlékbeszédét Korponay János 1881. január 15-én elhunyt lev. tag fölött.

Az értekezések során közrebocsáttatik.

29. Főtítkár előterjeszti az Akadémia 1881. zárszámadásainak az Igazgató-Tanács január 26-iki ülésében bemutatott eredményét és az ugyanazon ülésben megállapított akadémiai költségvetést, a melylyel kapcsolatban az Igazgató-Tanács megújította a korábbi évekből hozott azon határozatát, hogy az elhunyt fizetéses rendes tagok fizetésit továbbra is az Akadémia tudományos céljaira fordítja, és az osztályoknak a részökre megszavazott összegek korlátai között átruházási jogot enged.

A zárszámadásokra és költségvetésre vonatkozó jelentés az Értesítőben közrebocsátatik. A költségvetés tételei az illető osztályokkal, bizottságokkal és szerkesztőségekkel közöltetnek.

30. Olvassatik a Lukács Móríciz tiszteleti tag által alapított Lukács Krisztina-féle jutalom szabályzata.

31. Főtitkár felhívja az összes ülés figyelmét arra, hogy az Igazgató Tanács az Akadémia november havi összes ülésében, a »Magyar írók életrajz-gyűjteménye« iránt hozott határozatot helyeselte, és erre a jelen évi költségvetésben csak azért nem volt tekintettel, mivel a részletes terv kidolgozása és a vállalat előkészítése mindenesetre hosszabb időt fog igénybe venni.

A november havi összes ülés határozata értelmében az osztályok fel fognak kéretni, hogy a részletes terv kidolgozására és a vállalat fölött a felügyelés gyakorlására hivatott bizottságot, tekintettel a különböző szaktudományokra, alakítsák meg.

32. Olvassatik a gróf Széchenyi István irodalmi hagyatéka tárgyában kiküldött bizottság következő jelentése :

»A gróf Széchenyi István irodalmi hagyatéka tárgyában kiküldött bizottság azon meggyőződést fejezi ki, hogy az Akadémia dicső alapítójának szebb emléket nem állíthat, mint ha egybegyűjti és diszes kiállításban kiadja összes műveit, tettekben dús életének megannyi emlékjeleit.

Óhajtandó volna, hogy a gyűjteményt a nagy hazafinak vagy egy teljes életrajza, vagy az Akadémia birtokában levő nagybecsű ereklyének, kéziratban hátrahagyott naplójának, közzététele előzze meg.

Gyöngéd tekintetek azonban kételyt támasztanak az iránt, vajjon ma már megengedhető-e a művelt közönség méltó kíváncsiságának ily kielégítése? De másrészt alig várható, hogy ez adatok felhasználása nélkül egy mélyebb lélektani alappal bíró s újjászületési korszakunk színvonalán álló életrajz elkészülhessen.

Azért, habár a sok kötetre terjedő naplók s jegyzetek Zichy Antal t. t. által nagy szorgalommal készített kivonata kellő óvatossággal a gyűjteménybe utóbb mindenesetre fel fog vétetni : a bizottság szükségesnek látta, hogy azt már most megelőzzék és megnyissák Zichy Antal t. tagnak, az azok alapján készült s kivonatokkal és idézetekkel bőven ellátott tanulmányai gróf Széchenyi István életpályájáról. Ezen, a nagy férfiú által mintegy önnönmaga által írt, bár töredékes életrajza az egész korra, melyben Széchenyi élt és hatott, világot vet, s az utának következő közlemények megértését lényegesen elősegítendi.

E bevezető kötéttel egyidejűleg eszközölnétek gr. Széchenyi István összes (országgyűlési, megyei, akadémiai, egyleti stb) beszédeinek kiadatása. Ezt utóbb könyveinek, röpiratainak s hírlapi cikkeinek gyűjteménye, illetőleg újabb diszes kiadása követné, melyet időközben összeszeresethető levelezései válthatnának fel, s végre naplójának már említett kivonata zárna be.

E kiadvány egy közös címet viselne ugyan, s egyes kötetei úgy körrajzi, mint lélektani tekintetben egymást kiegészíthetnék : mindazonáltal darabonként is egy-egy egészset képeznének, s ilyenekül bocsáttatnának az olvasó közönségnek birtokába, hogy mindenki azt, a mi őt közelebből érdekli, külön is megszerezhesse.

¹⁾ L. Igazgató-Tanács ülése. 17. I.

A bizottság végre ajánlja, hogy az Akadémia az egész kiadvány szerkesztésével Zichy Antal t. tagot bizza meg.*

Az összes ülés az Akadémia nagy alapítója munkái kiadásának megindítását örömmel üdvözlí, a bizottság javaslatait helyeselve, tudomásul veszi, és a kiadvány szerkesztését Zichy Antal tisztt. tagra bizza.

33. Olvassatik a magyar kereskedelmi csarnok levele, melyben az Akadémia t felkéri, hogy a kereskedelmi csarnok által létesített Széchenyi-adományból a legközelebbi pályad íjat egy magyar-német és német-magyar kereskedelmi műszótárra tüzze ki

Az Akadémia teljesen méltányolja azon hazafias indokokat, melyek a kereskedelmi csarnokot vezetik, és a pályakérdés kitüzése iránt a nemzetgazdasági bizottság véleményét kéri ki.

34. A II. osztály Havas Rezső részére engedélyt kér, hogy az összehasonlító földrajzról szóló értekezését az osztály egyik ülésén személyesen felolvashassa.

A kért felhatalmazás megadatik.

35. Olvassatik az Archaeologiai Bizottság jelentése Torda-Aranyos megye címertervezete tárgyában. A bizottság ajánlja, hogy a paizst környező ezüst-csillagos szegély hagyassék el, és a paizs egyik mezejében, ezüst alapon levő fehér szikla helyett kék, vagy vörös alapon ezüst színű szikla álljon.

A bizottság javaslata a belügyminiszterhez felterjesztetik.

36. Főtítkár bemutatja az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól, és nyomdákától beküldött könyveket, úgy szintén az Akadémia által kiadott munkákat, ily rendben :

I. Testületektől.

Académie R. des Sciences. Lisbona. a) Documentos remettidos da India. Tom. I. b) Historia e Memórias. Tom. V. P. 1. c) Memórias. Cl. d. Sci. Math. Phys. e Nat. Tom. V. P. 2. Tom. VI. P. 1. d) Historia des estabelec. scientif. Tom. VIII. IX. e) Sessão publica em 9. jun. 1880. f) Elementos de Histologia. g) Vida e viagens de F. d. Magalhães. h) Demosthenes. i) Hamlet. k) Flora dos Lusíadas. l) Don Pedro Calderon de la Barca. m) Conferencias. IV. n) Jornal. Nr. 24. 25. 26. 27. 28. 29.

Académie R. des Sciences. Stockholm. a) Antiq. Tidskrift. Vol. I. II. III. 1. 2. 3—4. H. Vol. IV. 1. 2. 3—4. Vol. V. 1. 2. 3. H. Vol. VI. 1. 2. 3. H. b) Statens Hist. Museum. c) Monnaies anglosaxonnes. d) Minnespenningar. e) Mandsblad. 1872—79. f) Sveriges och svenska Konungahusets. Vol. I. II. g) Techningar. Vol. I. II. h) Svenska Sigiller I. II. H. i) Handlingar. 21—27.

Accademia della Crusca. Florenz. Vocabolario. Vol. IV. Fasc. 3.

Accademia dei Lincei. Róma. a) Atti. Ser. Sec. Vol. V., VI., VII. b) Memorie. Cl. di Sc. Mor. Stor. e Filol. Vol. VI. c) Atti. Transunti. Vol. VI. Fasc. 2. 3.

Kön. Preuss. Akademie der Wiss. Berlin. Monatsbericht. November. 1881.

Kön. Bay. Akademie der Wiss. München. a) Abhandlungen. Math. Phys. Cl. XIV. B. 1. Abth. Philos. Philol. Cl. XVI. B. 1. Abth. b) Gedächtnissrede auf L. von Spengel. c) Die Wittelsbacher in Schweden. d) Sitzungsberichte. Philos. Philol. und Hist. Cl. 1881. 3. H.

R. Microscopical Society. London. Journal. Ser. II. Vol. I. P. 6.

Institut R. Géologique. Stockholm. Sveriges. Ser. A. a. No 19. 20. 21. 50—53. 75—79. Ser. A. b. No 6. Ser. C. No 36—44. 12. geol. térképpel.

R. geographical Society. London. Proceedings. Vol. III. No 12.

- Kir. könyvtár igazg. München. Catalogus codicum latinorum. Tom. II. P. 4.
 Museum of compar. Zoology. Cambridge. a) Annual report for 1880—1881
 b) Bulletin. Vol. VI. No 12.
 Office of the Amer. Journal. New-Haven. The Amer. Journal of Science.
 No 132. 133.
 Société R. de Numismatique. Brüssel. Revue Belge. 1882. 1. livr.
 Commission Géologique. Pécs. Détermination, a Utrecht, de l'azimut d'
 Amersfoort.
 Asiatic Society of Bengal. Calcutta. Bibliotheca Indica. No 469.
 Verein f. Thüring. Geschichte. Jéna. Zeitschrift. II. B. 3. H.
 Société Imp. des Naturalistes. Moszkva. Bulletin. 1880. N. 3. 4. 1881. No 1.
 Histor. Verein von u. für Oberbayern. München. a) Sammlungen II. Abth. 2.
 H. b) Archiv. XXXIX. B.
 Naturforschende Gesellsch. Bern. Mittheilungen. No 979—1003.
 Schweizerische Naturforsch. Gesellsch. Brieg. Verhandlungen. 63. Jahres-
 Versammlung.
 R. Istituto Veneto. Venecze. a) Monografia stratigrafica e paleontologica des
 Lias nelle provincie Venete. b) Atti. Tom. VI. Disp. 10.
 Deutsche Morgenländ. Gesellsch. Leipzig. Zeitschrift. XXXV. Band. 4. H.
 Tud. egyetem. Kazán. O Nyikotorich szvoisztvach terpenov.
 Kais. Akademie der Wiss. Bécs. a) Denkschriften. Philos. Hist. Cl. XXXI. B.
 b) Almanach für 1881. c) Sitzungsberichte. Philos. Hist. Cl. XCVII. B. 1. 2. 3. H.
 XCVIII. B. 1. 2. H. Math. Naturw. Cl. I. Abth. LXXXII. B. 3—5. II. LXXXIII. B.
 1—2. 3. 4. H. II. Abth. LXXXII. B. 3. 4. 5. H. LXXXIII. B. 1. 2. 3. 4. H. III. Abth.
 LXIII. B. 1—2. 3—5. H. d) Anzeiger. 1881. No 26. 27. 28. és Tárgymutató az 1881.
 évfolyamhoz.
 Kön. Böhmische Gesellsch. der Wiss. Prága. a) Abhandlungen. 6-te Folge. X.
 B. b) Jahresbericht. 1879. 1880. c) Decem registra censuum Bohemica. d) Sitzungs-
 berichte. 1880.
 K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Jahrbuch. XXXI. B. Nr. 2—3. b) Auto-
 biographie du docteur Ami Boué. c) Verhandlungen. 1881. Nr. 15. 16.
 K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. a) Statist. Jahrbuch für 1880. 11. H.
 b) Ausweis über den auswärtigen Handel. XXXI. Jahrg. 4. Abth.
 Ossolinski intézet. Lemberg. Sprawozdanie za 1881.
 Geschichtsverein in Kärnten. Klagenfurt. Carinthia. LXXI. Jahrg.
 Horvát Archaeol. társaság. Zágráb. Viestnik. God. IV. Br. 1.
 Verein für Siebenb. Landeskunde. Nagyszében. a) Archiv. XVI. B. 3. H. b)
 Jahresbericht für 1880/1.
 Erdélyi múzeum-egylet. Kolozsvár. a) Commentarius rerum, a Stephano rege,
 adversus magnum Moschorum ducem gestarum. Claudiopoli. 1581. b) Erdélyi Múzeum.
 VIII. évfoly. 10. sz. IX. évfoly. 1. sz.
 Természettud. társulat. Budapest. a) Erisman: Népszerű egészségtan. b) To-
 pinard: Az Antropologia kézikönyve. c) Reclus: A föld. II. köt. d) Schenzl: Adalékok
 Magyarország földmágnességi viszonyainak ismeretéhez. c) Népszerű előadások
 16—31. füzet.

Term. és Orvosi egyesület. Pozsony. Verhandlungen. Neue Folge. 4. H.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. Földtani Értesítő. II. évfoly. 8. sz.

III. évfoly. 1. sz.

Orsz. képviselőház elnöksége. Budapest. Az 1881—84. évi Napló, Jegyzőkönyv és Irományok.

M. k. Belügyminiszt. Budapest. a) Landesgesetz-Sammlung für 1881. 3. H. b) Magyarországi rendeletek tára. 1881. 4. füz. c) Az 1881. évi országos törvénytár. 62—69. sz.

M. k. közokt. miniszt. Budapest. A közoktatás állapotáról szóló tizedik jelentés 1879/80 — 1880/81-ről.

M. kir. földmiv. ipar- és keresk. miniszt. Budapest. a) Posner: Jelentés a württembergi orsz. iparkiallításról. b) Angyal: Jelentés a bécsi, düsseldorfi és brüsseli iparkiallítások tanulmányozásáról. c) Kiváló díszítmények az 1881. évi országos m. nőiparkiallításról.

II. Magánosoktól:

Dr. Samassa József érsek. Eger. Schematismus cleri Archidioecesis Agriensis ad 1882.

G. Retius. Stockholm. Das Gehörorgan der Wirbelthiere. I.

E. Beltrami. Milano. Collectanea mathematica (in memoriam Dominici Chelini).

Hyrtl J. k. t. Perchtoldsdorf. Handbuch der topographischen Anatomie. VII. Auflage. I. B.

L. Dubrawski. Stry. Der Slavische Interrogativsatz.

Kanitz Ágost. I. t. Kolozsvár. a) Reliquiae Grisebachianae. b) Plantae Romaniae hucusque cognitae.

Dr. H. Scheffler. Braunschweig. Zweites Supplement zum zweiten Theile der Naturgesetze.

J. do Amaral B. de Toro. Alcaface-Vizeu. Dictionario de Numismatica Portugueza. 8. cad.

K. J. Grot. Sz. Pétervár. Moravija i Madjari.

Kőrösi József I. t. Budapest. Bulletin annuel des finances des grandes villes 1879.

L. A. Huguet-Latour. Montreal. a) Annuaire de Ville-Marie. Vol. II. Livr. 2. 3.

b) The Canadian antiq. and numis. Journal. Vol. V. No 2. 3. 4.

Rákossy Sándor. Budapest. Hogy állunk a magyar nyelv dolgában.

Loew N. New-York. Gems from Petőfi and other Hungarian poets.

Gyulai Pál r. t. Budapest. Twenty-ninth annual report of the children's aid Society. New-York, 1881.

Navratil Imre. Budapest. Sebészeti adatok.

III. Köteles példányok.

Franklin társ. nyomdája. Budapest. a) Schenzl: Adalékok a magyar koronához tartozó országok földmágnassági viszonyainak ismeretéhez. b) Neményi: Hungaricae res. c) Magyar törvénykezési rendtartás I. kötet. d) Mariska: A magyar pénzügyi törvényisme kézikönyve. e) Deák Ferencz beszédei 1829—1847. f) Igazságügyminiszteri rendeletek. 1881. g) Krause: A leiró emberboncztan kézikönyve. h) Die Religion des kommenden Jahrhunderts. i) Topinard: Az Antropologia kézikönyve. k) A nyoma

veszett. l) Neumann : A keresk. törvény magyarázata. III. k. m) Die Entstehung. n) Herich : A vasúti jog. o) Döntvénytár. XXVII. foly. p) Hochmuth : Isten-ismeret. q) Palóczy : Francia nyelv- és olvasókönyv. r) Toldi (költői elbeszélés). s) Ballagi : Wallenstein horvát karabélyosai, t) Homonnai : Elbeszélések. u) Ábrányi : Melyik erősebb. x) Szinyei : Az ezertó országa. y) Verne : A Jangada. z) Prot. theologiai könyvtár. XV. k. j) Kis József költeményei. v) A tornázás alapelvei. w) Kalaúz (nemz. múzeumi). aa) Mayer : Műszótár. bb) Népszerű természett. előadások gyűjteménye. IV. köt. 31. füz. cc) Jósika Miklós regényei. 67. 68. dd) Dunamelléki ref. egyházkerület kiadványai. I. III. IV. ee) Jeles írók iskolai tára. XV. XVII. ff) Falusi könyvtár. 29. gg) Lutter : Mértan. I. II. füz. hh) Lindau : Arányok szerinti rajzolás. III. IV. füz. ii) Koszorú, IV. k. 1—6. füz. VII. köt. 1. füz. kk) Egyetemes Philol. Közlöny. V. évfoly. 6—10 füzet. VI. évfoly. 1. füz. ll) A közlekedési eszközök története. 11—14. füz. mm) Nemzeti nőnevelés. II. évfoly. 6—12. füzet. nn) Ungarische Revue. 1881. 7—12. H. 1882. 1. H. oo) Olcsó-könyvtár. 126—138. sz.

Athenaeum nyomdája. Budapest. a) A m. korona országaiban 1881. elején végrehajtott népszámlálás eredményei. 43. 47. füzet. b) Tájékoztó. 1881. 11—12. sz. c) Magyar statist. Évkönyv. 1879. 2. füz. d) Ugyanaz német szöveggel is. e) Koós : Általános áruisme. f) Történelmi Tár. 1882. 1. füz. g) Statuts der kön. Freistadt Kremnitz. h) A népiskola módszertana. i) Fischer : A zsidók története. k) Kolumbusz Kristóf élete. l) Igazságügyminiszteri rendeletek. I—V. m) Az új bélyeg- és illeték-törvény. n) Képes természetrajz. o) Századok. XV. évfoly. 9. 10. füz. p) Névy : Az írásművek elmélete. q) Beöthy Zsolt : Színművészek és színészek. r) Schreyer : Függelékek a törvénykezési rendtartáshoz. s) Szt-István társulat naptára 1882-re. t) Gazdasági zsebnaptár 1882-re. u) Orvosok zsebnaptára 1882-re. x) Magyar gazdák évkönyve. V. évfoly. y) Az Athenaeum nagy képes naptára 1882-re. z) Képes családi lapok IV. évfoly. 1—15 sz. j) Molière vigjátékai. I. II. III. köt. v) Bolond Istók naptára 1882-re. w) Mokány Berzi humoristicus naptára 1882-re.

Wigand F. K. nyomdája. Pozsony. a) Schematismus Ordinis minorum S. P. Francisci ad 1881/2. b) Sämmtliche Steuergesetze 3. H. c) Predigt am Reformationsfeste. d) A m. óvári gazd. akadémia az 1880/1 tanévben. e) Ugyanaz németül. f) Nyitra megye földrajza. g) h) Ugyanez németül és tótul. i) Javaslat a cukor, kávé, pótkávé, csokoláde és sörfogyasztási adónak eltérő kezeléséről. k) Polgári törvénykezési rendtartás és végrehajtási eljárás. l) Curtius görög nyelvtana. I. II. R. m) Arany : Toldi szerelme. n) Pulszky : Életem és korom. III. köt. o) Magyar-francia nyelvtan. p) Andrassy : Német olvasókönyv. g) Pulszky : Meine Zeit, mein Leben III. B.

Gött nyomdája. Brassó. Teutsch : Schwarzburg. 6. 7. 8. Lief.

Alexi nyomdája. Brassó. Nova biblioteca Romana. Br. 5. 7.

Özv. Grossné nyomdája. Komárom. Ányos : 5% kamat-mutató táblázatok.

Ref. főiskola nyomdája. Kolozsvár. a) Erdélyi Múzeum. VIII. évfoly. 8. 9. 10. sz. b) Popp : De temporum ac modorum usu Hesiodico. c) Közhasznú erdélyi képes naptár 1882-re. d) Közhasznú nagyenyedi naptár 1882-re. e) Ima és emlékbeszédek b. Kemény István fölött.

Réthly L. nyomdája. Arad. a) Képes köszöntő. b) Kalendar za 1882. c) Meszlényi : Már húsz éve.

Seminarium nyomdája. Balázsfalva. Geografia. Curs. I.

Stampfl nyomdája Pozsony. a) Klug : A harmadrendű térgörbék synthetikai

tárgyalása. b) Frohman : Hydropathische Notizen. c) Tanulók könyvtára 2—6 füz. d) Das lichte Jenseits.

Tóth László nyomdája. Kecskemét. a) Daszkal: Lóisme. b) Protestáns pap. II. évfoly. 4—15 sz. c) A kecskeméti jog- és államtud. kar Évkönyve 188°/₁-ről. d) A kecskeméti állami főreáltanoda Értesítője 183°/₁-ről. e) A kegyes tanító-rend kecskeméti főgymnasiumának tudósítványa 188°/₁-ről. f) Beliczay : Az egyetlen leány. g) A nevelés rövid története. h) Virányi : Népszerű felolvasások. i) Zimmermann : Magyar történelem.

Gyulai I. nyomdája. Arad. Magyar katonai jegyzék-naptár 1882-re.

Reform. főiskola nyomdája. S. Patak. Búza: Növénytan.

Ózvegy Kirchnerné nyomdája. Versecz. Kalendar za 1882.

Kovács M. nyomdája. Rozsnyó. a) Directorium ad ritum breviarii Premonstratensis pro 1882. b) Czékus : Szent beszéd.

Drotleff J. nyomdája. Nagyszeben. Zur Commassation auf dem ehemaligen Königsboden.

Filtsch S. nyomdája. Nagyszeben. Theaterbibliothek. 7. 8. H.

IV. Saját kiadásbeli munkák :

a) Term. Értekezések. XI. k. 19. 22. 23.

b) Math. Értek. VIII. k. 9. sz.

c) Gróf Tököli Imre levelei.

d) Marczali : Magyarország II. József korában. I. köt.

e) Nyelvtud. Közlem. XVI. k. 3. füz.

f) Értesítő. 7. sz.

g) Nyelvtud. Értek. X. k. 1. sz.

A könyvtárba helyeztetnek.

37. Tárgyalás alá vétetik az Ügyrend revisiója tárgyában kiküldött bizottság jelentése.

Az összes ülés a következő módosításokat határozta el :

A 4. §. a) pontjához iktattatik : »és folytonosan részt venni az Akadémia munkásságában.«

A 8. §. a) pontja helyett :

»Az ülések jegyzőkönyveit három nap alatt elkészíti, és az elnök által kijelölt tagok által hitelesített; nyomatékomban indítvány esetében, az indítványozó hitelesítőnek jelöltetik ki.«

A 8. §. i) pontjához csatolandó :

Az utalványozás körül követendő eljárást az Igazgató Tanács ügyrendje szabályozza.

A 8. § hoz

k) Az Akadémia vagyoni ügyei körül az Igazgató Tanács ügyrendjében megállapított teendőket végzi.

l) Gondoskodik arról, hogy a főtitkári hivatal tisztviselői és az akadémiai javitnokok kötelességeiket pontosan teljesítsék.

A 9. §. b) pontja helyett :

Az osztály hatásköréhez tartozó határozatokat nyolcz nap alatt foganatosítják.

A 9. §-hoz :

i) Gondoskodnak arról, hogy a pályamunkák bírálói jelentéseiket idején elkészítsék, hogy a pályázatok felett a kitűzött határnapon dönteni lehessen.

k) Figyelemben tartják az osztály kiadásait és az osztály terhére kifizetendő számlákat és utalványokat ellenjegyzik, illetőleg azok utalványozására a főtitkárt felhívják.

A 11. és 12. §§. illetőleg a IV. és V. fejezet közé külön fejezet jő.

Tagválasztás.

Minden akadémiai tag csak a saját osztályába, a saját tudományszakával foglalkozó egyéneket ajánlhat tagokúl.

Az ajánló tagok az ajánlott egyén minősítvényét, az Alapszabályok 15. és 16. §§-ai értelmében, a szakképzettség, a magyar nyelven kifejtett tényleges és folytonos tudományos munkásság kimutatásával és az ajánlott irodalmi munkáinak felsorolásával, írásban indokolják. Minden ajánlás egy tag aláírásával mutatattik be. Az irodalmi munkák, ha kevesebb ismeretesek, az ajánlathoz csatolandók. Pusztán gyakorlati, habár tudományos képzettségen alapuló munkásság nem tekinthető elegendő jogcíminnek a rendes, levelező és kültagok választásánál. A tiszteleti tagságra nézve az Alapszabályok 14. §-a az irányadó.

Az írásbeli ajánlatot márczius 31-ig a főtitkári hivatalhoz kell beküldeni. E határidőn túl azon évre ajánlatok el nem fogadtnak.

A beérkezett ajánlatokat a főtitkár átteszi az illető osztályhoz, és egész terjedelmükben közzéteszi az Értesítő áprilisi füzetében.

Egy héttel a nagygyűlés előtt az ajánlatok, a főtitkár által tudomás végett a többi osztályokkal kölcsönösen közöltetnek.

A nagygyűlés első napján, mindegyik osztály a saját tagjai által ajánlottakra titkos szavazattal szavaz és azokat, kik legalább kétharmad-szótöbbséget nyertek, mint az osztály ajánlottait, indokolt jelentésben az összes Akadémia elé terjeszti. Tiszteleti vagy rendes tagot csak annyit ajánlhat az osztály, a hány hely az illető osztályban betöltendő.

Az osztályok e jelentései a nagy gyűlés második napján felolvastatnak.

A nagygyűlés harmadik napján az összes Akadémia tiszteleti és rendes tagjai titkos szavazattal és kétharmad szótöbbséggel választják meg a tagokat. — A szavazás sorshúzás útján megállapítandó sorrendben osztályonként előbb a tiszteleti, azután a rendes és levelező, végre a kültagokra történik, az ajánlottaknak az osztályban nyert szavazataik sorrendjében, golyózás által.

Az V. fejezetben a 12. és 13. §§. változatlanul maradnak. A következő §§. helyett:

Összes ülés.

A rendes összes ülések tárgyai :

a) Emlékbeszédek elhunyt tagok felett.

b) A tagok elhunytáról szóló gyászjelentések bemutatása és ezzel kapcsolatban az osztályokhoz intézendő felhívás, hogy az emlékbeszédekről gondoskodjanak.

c) Az akadémiai Igazgató Tanács, osztályok, bizottságok, hatóságok, társulatok, intézetek és magánosok részéről az Akadémia elé terjesztett ügyek bejelentése és elintézése.

d) Az egész Akadémiát érdeklő indítványok megvitatása, illetőleg azok tárgyalására bizottságok kiküldése és a bizottsági jelentések megvitatása. Az indítványok

írásban nyújtatnak be. A tárgyalásokra kiküldött bizottságoknak az indítványozók mindenkor tagjai.

e) Az állandó bizottságok tagjainak megválasztása az Alapszabályok 35. §-a értelmében.

f) Nem tagok részére, hogy értekezéseiket az Akadémia osztályülésein személyesen felolvashassák, az engedély megadása.

g) Az akadémiai költségvetésnek, valamint az osztályok és bizottságok kívánatainak, a deczemberi ülésből, felterjesztése az Igazgató-Tanácshoz.

h) A deczemberi ülésen a jövő évi ülések sorrendjének bemutatása.

i) Az Ügyrend módosítása.

k) Új jutalom-alapítványok szabályzatának megállapítása.

l) A nagygyűlés által által az összes ülésre bízott pályázati ügyek elintézése.

m) Könyvküldemények és egyéb ajándékok bejelentése.

n) A főkönyvtárnoki tisztre ajánlás. Üresedés esetében a könyvtári bizottság indokolt javaslatot terjeszt elő, a melynek meghallgatása után, az összes ülés, titkos szavazással, abszolút többséggel a belső tagok sorából, szabadon megválasztja azt az egyént, a kit a Teleki nemzetségnek kinevezés végett ajánl.

o) Oly esztendőkbén, a mikor a gróf Karácsonyi drámai jutalom oda ítélendő, a márcziusi összes ülésen felolvastatik a pályázatról szóló jelentés, s ennek alapján az ülés eldönti a pályázat sorsát.

p) Oly esztendőkbén, a mikor a Péczely-alapítványból kitűzött drámai jutalom, odaitéendő, az októberi összes ülésen felolvastatik a pályázatról szóló jelentés, és annak alapján az ülés eldönti a pályázat sorsát.

Rendkívüli összes ülések.

1. A pályamunkák beküldésére kitűzött határnapot követő legelső osztályülés előtt összes ülés tartatik, melynek tárgya a pályamunkák bemutatása. A jelíges levelek az Akadémia és elnök pecsétével lepecsételt borítékba tételnek, és megőrzés végett a főtítkárnak adatnak át. A pályamunkák megbirálásáról az illető osztályok gondoskodnak.

2. Márczius 19-én, mint gróf Teleki József nevenapján, összes ülés tartatik, melynek egyedüli tárgya a gróf Teleki pályázatról szóló bírálati jelentés 'elolvasása és annak alapján a jutalom odaitétele.

A mennyiben a jutalom a 96. §. értelmében feltételesen íteltetett oda, a jutalmazott munka jelíges levele eltételik. Ha szerzője félév alatt jelentkezik, a levél a jelentkezőt követő összes ülésén felbontatik. Ha nem jelentkezik, a levél az októberi összes ülésen elégettetik.

3. Az október havi első osztályülést összes ülés előzi meg, a szünet alatt beérkezett tárgyak bejelentése végett.

4. Valahányszor szükségesnek mutatkozik, az elnökség rendkívüli összes ülést hirdet. Ez esetben a fővárosban tartózkodó tagokhoz meghívók küldetnek az ülés tárgyainak megjelölésével.

Az összes ülések nyilvánosak, de valahányszor az elnök szükségesnek látja, az ülést zártan nyilatkoztatja.

Szavazattal a tiszteleti és rendes tagok bírnak. Három tag kívánatára, az elnök titkos szavazást rendel el. Abszolút többség dönt.

Osztály-ülések tárgyai.

Megmaradnak a 18. §. a—f pontjai. Ezekhez :

g) Az osztályértekezletek közérdekű határozatainak bejelentése.

h) Az osztályok körébe tartozó bizottságok működéséről és határozatairól szóló jelentések.

Ezután a 20. §. és a 19. §. b) c) pontjai.

Osztály-értekezletek :

Megmaradnak a 25. §. a—i pontjai.

Ezekhez :

k) Gondoskodik az osztály elhúnyt tagjai fölött tartandó emlékezésedekről.

l) Gondoskodik az Értekezések során kiadandó munkálatok megbirálásáról.

m) Javaslatba hozza és az összes ülés elé terjeszti a maga költségvetését. Az Igazgató-Tanács által megszavazott összegeket a kijelölt czélokra fordítja.

n) Az osztály körébe tartozó állandó bizottságok költségvetéseit az Akadémia elé terjeszti.

o) Az osztályelnöki vagy osztálytitkári tiszt üresedése esetén, azt ideiglenesen a legközebbi nagygyűlésig betölti.

p) Az összes ülés felhívására a bizottságokba az osztály részéről tagokat választ, és erről az összes ülésnek jelentést tesz.

Az osztályértekezleteket az osztályelnök hívja egybe. Az illető osztály tagjaihoz meghívók küldetnek. Ha fontosabb tárgy lesz napirenden, az a meghívókon kitétetik.

Az osztályértekezleteken csak az illető osztály tagjai vannak jelen. A tiszteleti, rendes és levelező tagok egyenlő szavazattal bírnak. Abszolút többség dönt. Három tag kiváuatára az elnök titkos szavazást rendel.

Nagygyűlés.

A nagygyűlés rendszeren május hó folytán tartatik.

Az elnökség határozza meg, hogy mely napokon tartassék meg a nagygyűlés. Egy hónappal előbb a nagygyűlés ülésének sorrendjét a főtitkár, körlevélben, az Akadémia beltagjainak tudomására hozza.

A nagygyűlés üléseiben közönség nem jelenhet meg.

A nagygyűlés első napján mindegyik osztály nagygyűlési értekezletet tart.

Ennek tárgyai :

a) A nagy-jutalom és Marczibányi-jutalom odaitélése tárgyában javaslatlétel.

b) A pályamunkák bírálatainak bemutatása.

c) Új pályakérdések formulázása.

d) Osztályelnök választása.

e) Osztálytitkár kijelölése.

f) Az állandó bizottságok tagjainak kijelölése.

g) Az osztályba ajánlott tagok fölött szavazás.

A nagygyűlés második napján az összes Akadémia tart ülést. Tárgyai :

a) A nagy-jutalom és Marczibányi-jutalom odaitéléséről szóló osztályi javaslat felolvasása és a két jutalom odaitélése.

b) A pályázatok eldöntése.

c) A jutalmazott pályamunkák jelíges leveleinek felbontása, a többi jelíges levelek elégetése.

d) Az osztályok által formulázott új pályakérdések bejelentése.

e) Az osztályok tagajánlatainak bemutatása.

f) Az elhunyt tagok arcképeinek a képes-teremben való felvétele iránt a 10. §. d) pontja értelmében határozás.

g) Tagoknak saját kérelmeikre egy osztályból a másikba áthelyezése, azon osztály véleménye alapján, a melybe felvétetni óhajtanak.

h) Az ünnepélyes közülés programmjának bemutatása.

A nagygyűlés harmadik napján az összes Akadémia második ülését tartja, melynek tárgyát a nagygyűlés hatásköréhez tartozó választások és a netán függőben maradt ügyek képezik.

Elegyes ülés.

Minden három év elteltével (1883. 6. 9.) a nagygyűlés harmadik napján, az elnök és másodelnök választása végett elegyes ülés tartatik.

Szükség esetén, az elnökök és a főtitkár választása végett, nagy gyűlésidején kívül is megtartható az elegyes ülés. Ez esetben a meghívó levelek egy hónappal előbb, az ülés tárgyának megjelölése mellett, küldendők szét.

Az Ügyrend 36. §-ának a) b) c) pontjai helyett :

A bizottságok tagjait az illető osztály, nagygyűlési osztályértekezletén, a megfelelő tudományszakkal foglalkozó akadémiai tagok sorából jelöli ki, és a legközelebbi összes ülés elé terjeszti, a mely a bizottságok tagjait három évre (1880—1883, 1883—6. stb.) megválasztja. Ha a három év tartama alatt új bizottsági tagok választása mutatkoznék szükségesnek, ez bármely összes ülésen, az illető osztály ajánlatára, vagy közvetlenül megtörténhetik; de az ekképen megválasztott tagok megbízatása az egész bizottsággal egyidőben jár le.

A megalakult bizottságok szintén három esztendőre, megválasztják elnöküket a tiszteleti vagy rendes tagok, előadójokat a tiszteleti, rendes vagy levelező tagok sorából. Az előadónak évi tiszteletdíjt rendelnek. Az előadó a bizottság ülésein a jegyzőkönyvet vezeti, határozatait fognatosítja, jelentéseit szerkeszti, kiadványaira felügyel, a bizottság terhére kifizetendő számlákat és utalványokat ellenjegyzzi, illetőleg azok kifizetésére a főtitkárt felhívja.

A bizottságok, oly szakférfiak sorából, kik nem tagjai az Akadémiának, hívhatnak meg segédtagokat, a kiket az osztály utján megválasztás végett az összes ülés elé terjesztenek. De ezeknek csak tanácskozó szavazatuk van.

A 43. §. utolsó három alinéája helyett :

A bizottság folyóiratban, és a mennyiben a pénzviszonyok engedik, önálló munkákban bocsátja közre munkálkodásának eredményeit.

A bizottság feladataihoz tartozik : a nemzetgazdasági szakba vágó pályakérdések formulázása.

A 45. §. utolsó alinéája elmarad.

Az 51. §-ba :

7. Az Akadémia ülésein felolvasott Emlékbeszédek.

Az 55. §. után : az Értekezések terjedelmének maximuma 5 ív.

A 72. §-hoz :

a mely azon esetre is kifizettetik, ha az illető munkák előbb másutt megjelentek.

A 92. §. végén, márczius 31-dike helyett :

a márcziusi összes ülés.

A 98. §. helyett :

A jutalmazott szinmű a szerző tulajdona marad, s azzal szabadon rendelkezhetik. Ha azonban a sajtóviszonyok oly változtával, hogy az írói tulajdon a színházak ellenében védve lenne, szerző három hónap alatt ki nem nyomatná művét: a kiadás joga az Akadémiáé marad tíz évig. A megbízás útján készített műfordítások és dramaturgiai művek a szerző, illetőleg fordító tulajdonát képezik, a ki tartozik egy esztendő alatt munkáját kinyomatni; ha ezt nem teszi, az Akadémiának joga van tiszteletdíj nélkül kiadni.

A 99. §-hoz

A mennyiben a másodizben kihirdetett pályázatnál önálló becsü munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptökéjéhez csatoltatik.

A 100. §. kimarad.

A 101. §-hoz:

Ha ezt nem teszi, az Akadémiának joga van díj nélkül kiadni.

115. (Fekésházy-alapítvány) Az utolsó pont helyett :

Azon esetben, ha az Akadémia véleménye szerint ily jutalomra érdemes könyv nem találatnék, a minisztérium az Akadémia útján ily könyvekre pályázatot hirdet, vagy megbízást ad. A jutalmat nyert pályamunka vagy a megbízás útján készült munka tulajdonjoga iránt a minisztérium esetről-esetre határoz.

A 116. §. (Sztrokay jutalom) helyett :

Molnár Jánosné, Sztrokay Lujza asszony: atyja, nemescsói Sztrokay Antal akadémiai rendes tag nevére, emlékének megörökítéséül egy ezer arany alapítványt tett. Ennek kamatjaiból az Akadémia minden két esztendőben (1882. 4. 6.) száz arany díjt tűz ki a jog- és állam-tudomány körébe tartozó pályamunka készítésére, vagy pedig a két év alatt ezen szakban megjelent legkitünőbb munka jutalmazására. Az Akadémia, a II. osztály javaslata alapján, határoz a fölött, vajjon a száz arany pályakérdés kitűzésére vagy utólagos jutalmazásra fordítandó.

a) Ha pályakérdést tűz ki az Akadémia, a jutalom csak önálló, tudományos becsü bíró munkának ítéltetik oda. Ha a jutalomra érdemes pályamunka nem érkezik, ugyanazon kérdés száz aranynyal másodizben hirdetendő ki, vagy pedig a száz arany a következő jutalomhoz csatolandó. Ha a másodizben kihirdetett pályázatra önálló becsü munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptökéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát szerző tartozik kiadni; ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

b) Mikor az Akadémia a száz-arany díjt utólagos jutalmazásra fordítja, ez szintén csak önálló becsü munkának ítéltetik oda.

Ha ugyanazon nagygyűlésen a nagy jutalom a jog- és államtudományi szak legjelesebb munkájának ítéltetnék, a melyet a Sztrokay-jutalom is megilletne: e jutalom azon munkának ítéltetik oda, a mely amahoz becsre legközelebb áll. Ha az Akadémia társadalmi tudományi nagyjutalmát megszüntetné, a Sztrokay-díj mindig utólagos jutalmazásra fog fordíttatni.

A 47 §-hoz: (Dora-jutalom).

A jutalom csak önálló, tudományos becsü bíró munkának ítéltetik oda. Ha ilyen nem érkezik be, az 50 arany jutalom a következő jutalomhoz csatoltatik. A mennyiben e jutalomra sem pályáz önálló becsü munka, a jutalom az Akadémia alaptökéjéhez csatoltatik.

A 142. 143. §§. kihagyatnak. A többi §§. az összefüggésre való tekintettel ily sorrendben foglaltatnak: 128—32, 140, 137, 133, 136, 135, 137—9, 144, 134. §§.

A 150. §. a) b) c) pontjai helyett:

Az Akadémia kiadványai díjtalanul és bérmentve megküldetnek:

a) Az akadémiai elnököknek és a főtítkárnak az Akadémia összes kiadványai.

A jutalmazott munkát szerzője tartozik kiadni, ha ezt egy év alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A 121. §-hoz csatolandó:

A jutalmat csak abszolút, tudományos beccsel bíró munka nyerheti el.

A jutalmat nyert munkát a szerző kiadni tartozik, ha ezt egy év alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A 122. §. (Vitéz-jutalom) ekkép formuláztatik:

Vitéz József udavari ügyvivő 1816-ban, végrendeletileg 1000 váltó forintot hagyományozott oly czélból, hogy kamatai tudományos pályakérdések kitűzésére fordítottassanak. Az alaptőkét az országos pénztár kezeli, mely évenként kamat fejében 42 forintot szolgáltat át az Akadémiának, a mely négy évenként negyven arany pályadíjat tűz ki. A pályakérdést felváltva a II. osztály (1884, 1892) a magyar történettudományok és a III. osztály (1888, 1896) természettudományok köréből veszi. A jutalom csak önálló, tudományos becsü munkának ítéltetik oda.

A mennyiben ily munka nem érkezik, a jutalom ki nem adatik, hanem az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát a szerző kiadni tartozik; ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A 123. §. (Marczibányi-jutalom) helyett:

A Marczibányi alapítványból (lásd 79. §). minden második esztendőben (1882, 4, 6) az Akadémia az I. osztály javaslatára, amagyar nyelvtudomány köréből veendő pályakérdésre 40 db aranyjutalmat tűz ki. A jutalom csak önálló tudományos becsü munkának adatik ki. A mennyiben ily munka neme érkezik be, a jutalom ki nem adatik, hanem az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát a szerző kiadni tartozik, ha ezt egy esztendő lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A 124. §. (Gorove-jutalom) helyett:

Gattajai Gorove László 1839. febr. 18. kelt alapító levelével egyezer pengő frtot alapított a végből, hogy kamataiból az Akadémia pályakérdéseket tűzzön ki, felváltva az erkölestudomány, széptan és a magyar műveltségtörténet köréből. Ez alapítványt az alapító fia Gorove István, akad. tiszt. tag, 1872. július 7-én alkotott végrendeletében oly összegre emelte, a melynek kamataiból évenként száz arany jutalmat lehessen kitűzni. Ez intézkedéséhez képest a végrendelet végrehajtója 1881 nov. 28-án 10278 forintot fizetett le az Akadémia pénztáránál.

Az Akadémia e szerint minden esztendőben Gorove-díj cím alatt száz arany pályadíjat fog kitűzni. A pályakérdést az I. és II. osztály felváltva ily sorrendben tűzi ki: 1882, 1885, 1888 stb. az I. osztály széptani; 1883, 1886, 1889 stb., a II. osztály magyar műveltség-történeti; 1884, 1887, 1890 stb. a II. osztály erkölestudományi kérdést.

A jutalom csak önálló, tudományos beccsel bíró munkának ítéltetik oda, a jutalom különben ki nem adatik, hanem az Akadémia alaptőkéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát a szerző köteles kiadni; ha ezt egy esztendő alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

A 125. 126. és 127. §§-ban : Ha a másodizben kihirdetett jutalomra önálló becsü munka nem érkezik, a jutalom az Akadémia alaptökéjéhez csatoltatik. A jutalmazott munkát szerzője kiadni tartozik, ha ezt egy év lefolyása alatt nem teszi, a tulajdonjog az Akadémiára száll.

b) A beltagoknak : az Évkönyvek, Almanach, Értesítő, Emlékbeszédek és saját osztályuknak értekezései ; külön kívánatra, mely a főtitkárnál bejelentendő, a más osztályok értekezései is.

c) A kültagoknak, a mennyiben megkérdezve, óhajtasukat nyilvánítják, ugyanazon kiadványok évenként egyszer, ezen kívül az Ungarische Revue minden füzete, megjelenése után azonnal.

d) Az osztályelnökök és titkárok az illető osztályok és bizottságok minden kiadványát kapják ; a bizottsági tagok szintén az illető bizottságok kiadványait ; a kik valamely munkát az Akadémia megbizásából bíráltak, azt megjelenésekor megkapják hivatalból ; az osztály tagjai megkapják osztályuk kiadványait, ha megjelenésüktől számított három hónap alatt esetről-esetre a főtitkári hivatalnál jelentkeznek ; minden akadémiai tag, a mennyiben a fennebbi kedvezményeket, igénybe nem veheti, az Akadémia valamennyi kiadványait a főtitkár utalványára fele áron kapja.

A 150. és 151. §§-ban felsoroltatnak az intézetek, a melyeknek az Akadémia kiadványait megküldi. Ezen, időnként folytonosan változó sorozat nem tartozván az Ügyrend keretébe, külön mellékletben bocsátatik közre.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Hetedik akadémiai ülés.

A II. osztály második ülése.

1882. február 6-án.

Ipolyi Árnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

39. *Báró Radvánszky Béla* lev. tag olvassa székfoglalóját: »A régi magyar ékszerek.«

Kivonata ez :

Réz és bronz-korbeli leleteink bizonyítják, hogy hazánk területén már az őslakók foglalkoztak bányászattal; a római birodalom idejében pedig, kivált az Erdélyben folytatott arany- és ezüst-bányászatnak mostan is jelentékeny maradványai láthatók, míg a nagy népvándorlás ideje alig volt kedvező e csendes munkára, legalább adataink nincsenek arra, hogy a bányák ekkor is művelés alatt lettek volna; sőt a honfoglalás idejében sem találták azt őseink virágzásban, de már Árpád-házi királyaink szent Istvántól kezdve folyvást nagyobb figyelemben részesítették azt, s kivált IV. Béla tünt ki a bányászat pártfogolásában.

A bányászattal párhuzamosan emelkedik az ötvös-mesterség is. Ennek legelső nyomaira hazánkban szent István alatt Jehuda-ha-Cohen nevű zsidó rabbi jognyilatkozatában találunk, melyből kitűnik, hogy a zsidók már ez időben is űztek cserekereskedést a Magyar- és Németországban készült ötves-művekkel. Hogy az aranyműesség nálunk már a XI-ik században is virágzó állapotban volt, azt kivált I. Géza királynak 1075-ben a Garan-szent-benedeki apátságot alapító oklevele s bizonyítja.

Királyaink és királynéink udvarában mindig voltak udvairi aranyművesek, kiknek szolgálatait gyakran jutalmazták birtokadományozással. Az udvari ötvösökön kívül önálló aranyműveseket is találunk.

Anjou-házi királyaink is nagyrabecsülték őket, s Róbert Károly egyik ötvöse: Péter mester, szepesi alispán és várnagy is lett, sőt a királyt — részben művészi érdemeiért is — Jamnik várával adományozta meg.

Az alföld róuáin szintén találunk ötvös-művészetre: a Dürerek, illetőleg Ajtósiak Békésmegyében dolgoztak, s Albert innen távozott 1455-ben Nürnbergbe, a mi bizonyítja azt, hogy a magyarországi ötvösség a XV-ik században nem áll hátrább a külföldinél, sőt a magyar ötvösök híre III. Iván orosz czárhoz is eljutott, a ki Mátyás királytól kért 1488-ban arany- és ezüst-műveseket.

Ötvös-művészetünk fénykora a XVI-ik sőt még a XVII-ik századra is átterjed, de eme honi iparnak ily fejlett volta mellett is elég külföldi e nemű terméket szállítottak hazánkba eleinte Német-, — majd az Anjouk és Mátyás idejében Olaszországból, és kivált Velenczéből. A XVI-ik században, kivált a Thurzók és a Fuggerek közvetítése útján hazánk és Németország között ismét nagy-cserekereskedés fejlett ki. E mellett még az olasz, francia és a spanyol ékszerek is kedveltek voltak.

Hogy a honi ipar ily virágzása mellett még a külföldi e nemű cikkek is tág elhelyezést találtak nálunk, abban leli magyarázatát, hogy vagyonos és pompaszerető nemzet voltunk.

Régi okleveleinkben gyakran fordulnak elő oly ékszerek, melyek osztály, zálog vagy végrendelet tárgyát képezték, mivel úgy a férfi, mint a női ruházatra való ékszerek gyakran igen nagy értéket képviseltek; és a hozományba vitt, vagy a tárházakban tartogatott arany- ezüst ékszerek és kincsek nem ritkán egész nagy vagyonnal értek fel. Csáky Borbála hozományában csak az arany- és ezüst-művek és ékszerek 20,000 magyar arany forintot értek. A többek között Károlyi Anna (1582.) és Kata (1595.), Thurzó György nádor leányai, továbbá Monaky Anna és Erzsébet (1630.), Ujfalussy Zsuzsa és Judit, Thököly Mária (1643.) és Illésháy Katalin is nagy értékű arany- és ezüst-műveket vittek magukkal. De sokkal jelentékenyebb volt még az egyes tárházakban tartogatott kincsek értéke. Báthori Kristóf tárházában 1580-ban több mint két és fél bécsi mázsa súlyu különféle ezüst-tárgyak voltak. — Még az egyszerű nemes Varkóch Miklós hagyatékában talált ezüst-tárgyakat is mázsa számra lehetett volna mérni. Kincsek dolgában nem állott hátrább Geszty Ferencz sem. A Thurzó György nádor (1613.) tárházáról felvett leltár pedig nemcsak a benne levő nagy kincsekkel ismertet meg, hanem az egyes ékszerek leírását is nyújtja. Ezeknél, nem számítva a temérdek gyöngy és más értékes kövek számát és az aranyműveket, csak pusztán az ezüst-művek súlya többre rugott 2238 giránál, vagy is tizenegy bécsi mázsánál.

Bethlen Gábor fejedelem kincstáráról nem nyerhetünk oly világos képet, de végrendeletéből is kitűnik, hogy az igen gazdag lehetett. Hasonlóan vagyunk a Rákóczy fejedelmi ház kincseivel is, melyek valódi értékét megközelítőleg sem határozhatjuk meg, de némi következtetést mégis vonhatunk annak roppant gazdagságáról. Az 1688-ban Zrínyi Ilona által átadott Rákóczy-féle ingó javak ékszerekben, fegyverekben, lőszerszámokban és köntösökben 70,476 forint értéket tüntetnek fel, de ez a Rákóczyház kincseinek csak egy kis részét képezhette, — mi abból is következtethető, hogy Thököly 1698-ban egy millió forintra tette a bécsi kormány által lefoglalt családi és saját szerzeményű arany és ezüst-edényeinek értékét,

— már pedig a Rákóczyház sokkal gazdagabb volt, mint az egyébiránt szintén dúsgazdag Thököly család.

A tárházakban levő ékszer-gyűjtemény igen sokféle formájú és rendeltetésű volt; ezek között első sorban álljanak itt a női ékszerek, czélok és alakjuk szerint csoportosítva:

A nyakbavető régi keletű és igen kedvelt ékszer volt őseinknél. Legelső okleveles nyomát 1415-ben találhatni. Divat és forma tekintetében időnkint változott; többnyire tiszta aranyból készült, drága kövekkel és zománczczal, vagy még boglárokkal is díszesítve. A XVII-ik század divatának leginkább a rózsabogláros nyakbavető felelt meg. A rózsák száma nagyon változott.

Némely kicsi nyakbavetőt hajnyomtatónak is használtak, sőt alkalmasint férfiak is használhatták, mint mentekötőt; lehet hogy az asszonyok is viselhették e czélra. Értékök az arany súlyától s a benne levő kövek minősége- és mennyiségétől függött; néha az 1000 forintot is megérte.

Az arany *nyakravaló* nem sokban különbözött az előbbitől, de azért mégis külön tárgyat értettek alatta, de szűkebb fogalom volt a nyakbavetőnél, s a nyakon vagy az ingvállon viselték. Ezek is aranyból készültek s többnyire zománczczal díszítették, de gyémántot és gyöngyöt is használtak hozzá. Kiválóan szépek és gazdag díszítésűek voltak a Thököly Mária (1643.) nyakravalói. Boglárokat is gyakran alkalmaztak hozzá; ezeknek, és a benne levő drága-köveknek száma egészen az úrasszonytól vagy az ötvöstől függött. A tisztán gyöngyszemekből és klárisból, vagy egyesesen fűzött nyakravalót is igen szerették viselni; a gyöngyszemeket ismét gyakran keverték rostélyos arany-szemekkel vagy klárisal, mint Thököly Mária is tette.

A *nyakszorító* és a *torokszorító* az előbbieik formájára készült, de ezeknél szűkebb volt, és szorosan a nyakra, torokra illett. Készítették azt nagy aranyszemből és üveg-gyöngyből, vagy somformájú aranyszemekből összefűzve. A nyakszorító annyiban különbözött a torokszorítótól, hogy míg ez utóbbi függő nélkül volt, addig az előbbinek közepére egy értékes függőt alkalmaztak. Hogy egy kicsiny nyakszorító is nagy értékű lehetett, mutatja az, hogy Bocskay István 6000 frtot, sőt többet is szánt reá.

A nyakbavetőről és nyakravalóról mindig egy vagy több *násfa* függött alá, melyet eddig — elég hibásan — fülbevalónak tartottak nagyrészt; most már bizonyosan tudhatjuk, hogy a násfa egy önálló függő ékszerdarab volt, melynek a XVI. század elején diadém értelme is vala; ezt több példánk bizonyítja. A későbbi korban az e fajta diadém-ékszereket a koronka név alatt találhatjuk fel. Gyakrabban használták azonban a násfa elnevezést egy teljesen önálló, aranyból készült, művészi kivitelű ékszerdarabra, melyet a nyakbavető vagy nyakravaló közepére akasztottak. A nyakravalóról függő násfának első okleveles emléke 1447-ből való, s azóta sűrűn jönnek elő, mivel a násfák voltak a magyar ötvös művészet remekei, s nem ritkán egy Benvenuto Cellini művészetének is díszére válhatnak. pedig legnagyobb részét ide haza készültek, bár használtak ezen kívül német, francia, olasz és spanyol munkát is.

A násfákat tiszta aranyból, többféle színű zománczczal, vagy a nélküli használták. Alakjuk igen eltérő volt, s gyönggyel és drága-kövekkel voltak ékesítve. Szép-mívű násfákat egyes uralkodóink is ajándékoztak bizalmasabb híveiknek. Kivéteklépen a násfákat még a süveg vagy kalap mellé tűzve is viselhették, mely célra még a függőket is használták.

A *függő* is egy olyan szép mívű, önnálló ékszerdarab volt mint a násfá, a melyet szintén a nyakbavető, nyakszorító, vagy nyakraváló közepére akasztottak, s a násfához is annyira hasonlított, hogy néha a kettőt össze is tévesztették, miután úgy is nem nagy volt a különbség, legfeljebb a függő kisebb lehetett a násfánál, és spanyol módra aranylánczon is viselhették. A függőket a násfával együtt igen nagy becsben tartották, a meny nyiben néha rendkívül gazdagon voltak kiállítva, így például a Rákóczy György egyik függőjének közepén 11 gyémánt, ennek körületén 56 apró és 26 mogoró nagyságu gyémánt ragyogott. Alakra és diszítésre nézve szintén nagyon különfélék lehettek; a zománcz, gyöngy és a drága-kövek nagy szerepet játszottak.

A násfát és függőt broche gyanánt a mellre is tűzhették, de a XVII-ik század második felétől kezdve, a mellrevalók alatt egészen külön ékszerek értendőek.

A *mellrevalók* némelyike, mint az Eszterházy Ilonáé (1650.), szépség tekintetében a násfákkal is kiálhatták a versenyt. Alakra nézve ezek is kerek, hosszas, pántlika, tekergős, rózsza vagy kereszt-formájuk voltak, — különféle színű zománczczal és drága-kövekkel ékítve. Egyes virágalaku, zománczozott és kövekkel rakott ékszerek szintén gyakran használtattak mellrevalóul. Szépek lehettek a különféle színre dúsan zománczozott virágokból alakított leveles és ágas mellrevaló bokréták is, melyek rubintok- és gyémántoktól csillogtak. A zománczos vagy zománczozatlan, arany szalagból kötött csokrot, a régiesen u. n. máselit, szintén sokan viselték, s ezt is különféle drága-kövekkel ékesítették. Mind e mellre való ékszereket mellre való garasnak is nevezték.

E különféle formájú mellrevalók legnagyobb részét hajba is lehetett fűzni, bár a hajra alkalmazott fejdíszek között leginkább a *párta* érdemli meg a fő figyelmet. Ez csak annyiban tartozik az ötvös-művészet körébe, a mennyiben abroncsát néha vertezüstből is készítették, s erre alkalmazták a drága-köves rózsákat és boglárokat, de azért a szövetből készült pártákon is voltak arany pillangók, arany szemek s egyéb drágaköves és zománczos arany boglárok és rózsák.

Ugyanezen részleteket készítették az ötvösök a *kopet*-ekhez és a *hajnyomtatókhöz*. Ez utóbbi tisztán aranymíves munka is lehetett, mivel a kicsi köves nyakbavetőt is lehetett hajnyomtatóul használni.

A *koronkák* vagy *koronák* között is voltak kelméből varrottak, de legnagyobbbrészt ötvös-munka volt. A XVI. század végén vert aranyból készítették a koronka ágait, melyeket gyönggyel vagy gránát-rózsákkal diszítettek, vagy pedig gyémántot, rubintot és gyöngyszemeket foglaltak körületére. A XVII-ik században, a pártához hasonlóan, a koronkánál is egy drága-köves arany perecz képezte az alapot, s az ezen levő részletekbe

rubintot, gyöngyöt vagy gyémántot foglaltak. Hogy néha mily pazarul bántak a koronkák diszítésénél a gyöngyszemekkel, mutatja a Monaky Anna (1639.) példája, kinek egyik koronkáján 900, a másikon 1200 gyöngyszem volt, a gyémántos és rubintos boglárók nagy számán kívül.

Némely úrasszony *koszorút* is viselt fején, melyet tisztán gyöngyből, vagy rubintos boglárókkal vegyesen fűztek össze, s drága-kövekkel gazdagon diszítettek. (Thurzó Borbála (1651.) a maga koszoruját 700 forintra becsülte.)

A férfiak által viselt ékszerek egyike volt a *medály*, mit a fővegen viseltek. Ez egy kerek vagy hosszal, paizsforma, drága kövekkel vagy boglárókkal megrakott ékszer volt, melynek belső oldalára tolltartó hüvely volt alkalmazva. Ez ékszer-darabok többnyire nagyon diszesek voltak, s nem ritkán pazarul voltak kiállítva, mint a Bocskay Istváné.

A *forgónak* nevezett tolltartó két részből állott: egy rúdból, és az erre alkalmazott forgatható mozgó szárnyból, s akkép volt alakítva, hogy a benne-levő tollak a szél irányában fordulhattak. Egy forgónak 3—4—5 ága is volt, s ugyanannyi tollat lehetett beléteni. Rendesen ezüsből aranyozva készült, de tiszta aranyból is lehetett, a mit aztán különféle színekre zománczoztak s drága-kövekkel is megraktak.

Nem sokban különbözött a forgótól a *tolltok*, legfeljebb, hogy a tolltok ágai nem voltak mozgathatók.

A süvegek és kalapok mellé használták még a gyöngyből fűzött *bokvét* is. Áruk néha igen nagy volt. A Pállfy Istvánét 1400 forintra becsülték.

A női *fülbevalók* pár számra készültek aranyból; felemást nem lehetett viselni. Leginkább gyémánttal diszítették, s egy párban néha 10—16 gyémánt is volt. A zománcz is nagy szerepet játszott. Alakra nézve lehettek: hold, galamb, kigyó, szív, körte és rózsza formájuk, vagy egyszerű arany-karikák.

A fülbevalótól megkülönböztetendő a *fülrevaló*, mely nem lehetett más, mint fültakaró, mivel atlaszból készült, s a melyre gyöngyöket és gyönyös arany boglárókat varrtak, de nem igen volt elterjedve.

Az egyforma nagyságu gyöngyszemekből alakították a *gyöngylánczokat*, mit 2. 8. 14. 20. sőt néha 24. rendbe is fűztek, s aztán a hajba fonva, vagy a ruha felett a vállra vetve viseltek. Áruk néha mesés összegű lehetett, mint az I. Rákóczy György is. A hamis gyöngy csak igen szórványosan lehetett használatban.

Divatos volt a fekete és vörös *kláris nyakravalók* és övek viselete, a mi ritka levén, csak nagy úrasszonyok viselhették. Ezt 4—6 sorból alakították össze s gyöngygyel is keverték.

A gyöngyből fűzött *karperecznek* párosnak kelle lenni, mivel mindkét karon egyformát viseltek. A Zrinyi Ilonáé 14 sorból állott.

Az aranyból készült kézrevaló *pereczeknek* szintén párosoknak kelle lenni. Különféle formára alakítva készítették; borsó, dióhéj, s pánczél formájuk lehettek, kövekkel is ékítve. Néha János-körmöt vagy orvosságos követ is tettek belé habonaságból.

A *kézrevaló* névvel nevezett karpereczek sokkal vastagabbak és súlyosabbak voltak. Aranyból készültek és párosoknak kelle lenniök. Ha zománczozva voltak, nem kellett drága-kő.

Régi idő óta nagyon kedvelt ékszer volt a *gyűrű*, melyet nálunk leginkább a balkéz negyedik ujján viseltek, rendesen aranyból készítették, s belé különféle alaku gyémántot, rubintot, saphirt, türkist, smaragdot, gamahot, gránátot, békakövet, és gyöngyöt tettek; a másféle ékkövek már ritkábbak voltak. Alakjuk sokkal ékesebb volt, mint ma-napság. A különféle színű zománcz nem kevésé emelte fényöket. Formájuk nagyon különböző volt. Jegygyűrű gyanánt drága-köves gyűrűt cseréltek ki. A pecsétes gyűrűk ezüsből és aczélból is készülhettek. Az egyes gyűrűk néha rop-pant értéket képviseltek: Bocskay Istvánnak egy gyémántos gyűrűje 4000 frtba került.

A spanyol mívű gyűrű is kedvelt volt, de még jobban a spanyol *aranyláncz*, melynek fő ismertető jele volt, hogy a lánczszemek fehér és feketére zománczozott osztriga-formájú korszók voltak, kövekkel megrakva.

A magyar mívű aranylánczok viselete is igen elterjedett volt, férfiak is viselték, de a formától függött, hogy férfiak is viselhetik-e vagy csak nők, és viszont. Némelyek még lovuk nyakára is akasztottak aranylánczot. Vállravetve, vagy a nyak körül csavarva 1. 2. 5. sőt 12 sorban is viselték. Zománczozal gyakran ellátták. Formájuk igen sokféle lehetett, s még gyöngyszemekkel is ékesítették.

Aranylánczra akasztották az ezüst és az *arany keresztet*, melyek sima aranyból, vagy néha kövekkel is ékítve készültek.

Hasonlóan aranylánczon viselték a kicsiny női zseb-*órákat* is, melyek a XVII. század elején még meglehetősen ritkák voltak, s így áruk nagy volt. Bocskay Prágában vétetett egyet 700 frtért. — Szerették viselni a XVII-ik században az ezüst vagy arany nyakbavető órákat, melyeket külföldön készítettek. Az asztalra helyezett órák nagyon sokféle alakúak voltak. Apaffynak volt egy olyan órája is, melyet övéhez akasztva hordott.

Az aranyból vagy ezüsből készült *heveder* vagy *abroncs* övet a derekukra szorítva, férfiak és nők egyaránt viselték. Súlyuk nagyon változó volt: kövekkel gyakran és gazdagon voltak meghányva. Formájuk is különböző lehetett: pánczél, som, korszó, tábla stb. formájú; zománczozva vagy a nélkül. A forma a divatnak alávetve volt. Az udvari leányok kizárólag csak ezüst öveket viselhettek. Egyik kedvelt faja volt az öveknek a pogány-pénzes, melyeket régi arany vagy ezüst érmekből alakítottak. Az aranyból készített lánczöveket több szerben, néha 20-szorosan is kötötték a derék körül.

A kordaforma övek nem lehettek máskép, mint húrforma vastagságú arany vagy ezüst vesszőkből sodorva, és szintén több sorosan kelle viselni. A bogláros övekre mindenféle boglárt lehetett használni, de még inkább lehetett azokat felvarrni a vont ezüst és a majcz övekre, mely utóbbinak használata igen régi.

Női kiváltság volt a gyöngyből vagy klárisból fűzött övek viselése, mit nagyobb szemekből alakítottak, vagy ha kisebbekből, úgy néha har-

mincszorosan is kelle venni. A vörös klárist az öveknél gyöngyökkel is keverték, mint Serédy Benedekné és Barkóczy Erzsébet.

A *pártaöv* elnevezést eleinte azon derékra szorított övekre alkalmazták, melyek valami keményebb szövetből készültek, de később már az ércből készített övekre is használták e nevet. Alakításra és díszítésre nézve a többi övekhez nagyon hasonlított.

Ezekon kívül voltak még egyesek birtokában oly ékszerek is, a melyek, egyéb czéljok nem lévén, csak pusztán dísz tárgyul szolgáltak, ilyenek voltak az *állat forma arany* míviek, melyeknek kidolgozására művészi kéz kellett; ilyen díszmunka volt a Bethlen Gábor zománczos arany kigyója, vagy a Thököly zöld zománczos gyíkjai, sündisznója és pelikánja.

40. *Hoffmann Pál* lev. tag olvassa értekezését: »M. T. Cicero védbeszédének pro Quinto Roscio Comoedo jogtani méltatása.«

Tudomásul vétetik.

Nyolczadik akadémiui ülés.

A III. osztály második ülése.

1882. febr. 13-án.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

42. *König Gyula* l. t. »A Ludolf-féle számról« értekezik.

43. *Hunyady Jenő* l. t. »A geometria lineáris rokonságairól« című értekezését olvassa fel.

Kivonatban így:

A lineáris complexnek egyenesei azon törvényt követik, hogy a térnek minden pontján át egyszerűen végtelen sok complexegyenes megy át, melyek mindnyájan, egy a pontból és complexből meghatározott síkban fekszenek és megfordítva a térnek minden síkja végtelen sok complexegyeneset foglal magában, melyek egymást a síknak ugyanazon pontjaiban metszik.

Ezek szerint a lineáris complexben a tér bármely pontjának egy sík felel meg, mely ezen ponton átmegy és megfordítva a tér bármely síkjának egy pont felel meg, mely a síkon fekszik. A térbeli pontoknak és síkoknak e kölcsönös megfelelése a reciprocitásnak egy különös nemét vezet elénk, mely a kúpszeletek és másodfokú felületek elméletében előforduló poláris viszonyokra emlékeztet.

Az első pillanatban úgy látszanék, mintha a lineáris complexek elméletében előforduló reciprocitási viszonyok egy különös esetét képeznék azon reciprokális viszonyoknak, melyek a másodfokú felületek poláriselméletében előfordulnak, de ez tényleg nincs úgy, és csakhamar látjuk,

hogy az itten szóban forgó kétféle neme a reciprokális viszonyoknak, az általános reciprocitásnak különös eseteit képezik.

E vonalgeometriai vizsgálatok a lineáris komplexek köréből képezik tulajdonképeni okát annak, hogy az általános reciprokális viszonyokkal, valamint a lineáris komplexek elméletében előforduló különös reciprokális viszonyokkal kezdtem foglalkozni.

Az általános reciprokális viszonyok azok, melyekkel ez értekezésemben foglalkozom, és melyekben annak daczára, hogy azok már több ízben másoktól is meg vannak vizsgálva, több hézagot pótló, itten röviden meg nem magyarázható kérdést oldottam meg.

Ez értekezésem három részre oszlik. Az első része a geometria lineáris rokonságainak története, a második és harmadik rész pedig az általános reciprokális viszonyok és a collineátió, vagy homographia rokonsága.

Szabadjon még ezzel kapcsolatban egy általános determináns tételt megemlítenem, melyre az itten szóba jött vizsgálatok vezettek. A tétel ez:

»Ha az $R = \begin{vmatrix} a_{11} & \dots & a_{1n} \\ \dots & \dots & \dots \\ a_{n1} & \dots & a_{nn} \end{vmatrix}$ n -ed fokú determinánsban az a_{ik} elem együtthatóját α_{ik} -val jelöljük, továbbá

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} + \alpha_{11} & \alpha_{12} + \alpha_{21} & \alpha_{13} + \alpha_{31} & \dots & \alpha_{1n} + \alpha_{n1} \\ \alpha_{12} + \alpha_{21} & \alpha_{22} + \alpha_{22} & \alpha_{23} + \alpha_{32} & \dots & \alpha_{2n} + \alpha_{n2} \\ \alpha_{13} + \alpha_{31} & \alpha_{23} + \alpha_{32} & \alpha_{33} + \alpha_{33} & \dots & \alpha_{3n} + \alpha_{n3} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \alpha_{1n} + \alpha_{n1} & \alpha_{2n} + \alpha_{n2} & \alpha_{3n} + \alpha_{n3} & \dots & \alpha_{nn} + \alpha_{nn} \end{vmatrix} = \Delta$$

és

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} + \alpha_{11} & \alpha_{12} + \alpha_{21} & \dots & \alpha_{1n} + \alpha_{n1} \\ \alpha_{12} + \alpha_{21} & \alpha_{22} + \alpha_{22} & \dots & \alpha_{2n} + \alpha_{n2} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ \alpha_{1n} + \alpha_{n1} & \alpha_{2n} + \alpha_{n2} & \dots & \alpha_{nn} + \alpha_{nn} \end{vmatrix} = D$$

akkor

$$\Delta = R^{n-2} D.$$

E tétel még két irányban általánosítható, ha egyszer a D és Δ determinánsok minoraira vonatkozó összefüggéseket felkeressük, máskor pedig az a_{ik} és α_{ik} mennyiségek helyébe az R determinánsnak m -ed fokú minorait és az ezeknek megfelelő $n-m$ -ed fokú együtthatóit léptetjük, mi által

$$\binom{n}{m} = \mu$$

dik fokú determinánsokra vezetettünk, melyeknek hasonló tulajdonságok felelnek meg.

44. *Konkoly Miklós* I. t. felolvassa ily című értekezését: »a) Hullócsillagok radiatio pontjai. b) Az üstökösök vegyalkatrészei általában.«

Értekező összehasonlítja az üstökös spectrumokat a szénhydrogen spectrumaival és szénoxydéval. Nézete szerint az eltérések, melyek az egyes megfigyeléseknél láthatók, csupán csak megfigyelési hibák lennének, a mit a dolog természete hoz magával, s általában az elmosódott spectrum vonalain nem is lesz lehetséges csak igen fényes üstökösökön, s csakis óriási távcsöveken pontosabb megfigyeléseket eszközölni.

Értekező kimondja, hogy ha az eltéréseket megfigyelési hibának vesszük fel, a mit jogosan tehetünk: akkor az üstökösök vegyalkata szénoxyd és szénhydrogen; ha azonban az egyes megfigyeléseket mind hibátlanak tekintjük, a mi kevesbbé plausibilis, úgy némely üstökös szénhydrogenből, némely pedig szénoxydból áll.

Konkoly nem mond le a reményről, hogy az új szerkezetű spectral-photometerrel, melyet már csillagdája számára beszerzett, az üstökösökön a nyomást is megközelítőleg meg fogja határozhatni.

45. *Klein Gyula* polytechnicum tanár, mint vendég, a »Vampyrella és a Protista országról« tart felolvasást. Kivonata ez:

Előadó befejezve a Vampyrellára vonatkozó tanulmányait, — melyeknek főbb eredményeit a múlt évi márcz. 14-én tartott akadémiai ülésen már röviden előadta ¹⁾, most e tárgyra vonatkozó, kimerítő dolgozatát nyújtja be s abból azon fejezetet adja elő, mely a Vampyrella rendszertanára, valamint a Protista-országra vonatkozik.

A Vampyrella — mint azt előadó kimutatta — úgy növényi, mint alaki tulajdonságokat mutat, s azért oly szervezetnek tekintendő, mely az állat- és növényország közti átmenetet közvetíti. Ily közvetítő szervezeteket némelyek egy külön országba egyesítenek, melyet Haeckel szerint »Protista-ország«-nak neveznek. Ez azonban még általánosan elfogadva nincsen és egyáltalában nem bir hasonló jogosultsággal, mint az állat- és növényország.

A Vampyrella legközelebbi rokonai az eddigi ismereteink szerint egyelőre a következők:

Monas amyli, *Protomyxa aurantiaca*, és az ujabban az előadó által felfedezett *Monadopsis vampyrelloides*.

Ezek mind abban egyeznek meg egymással, valamint a Vampyrellával, hogy tokjaikból amoehaszerű rajzok lépnek ki, hogy ezek egymással egybeakadnak s így plassmodiumokat hoznak létre.

Ezen tulajdonságaiknál fogva rokonságot mutatnak a Myxomycetákkal s ezektől leginkább abban térnek el, hogy vízben élnek. — Előadó eme szervezeteket egy külön családba egyesíti, s ezt »Hydromyxaceae« névvel jelöli.

¹⁾ Értesítő 1881. 3. sz. 91. 92. lap.

Előadó végre a Vampyrella és legközelebbi rokonainak származási fájá tünteti elő, melyből a Vampyrellának, az állat- és növényország közt közvetítő állása tűnik ki.

45. *Téglás Gábor* részéről »Egy új csontbarlang a bedellői határban« című értekezést bemutatja Szabó József r. tag. Rövid kivonata ez :

Téglás Gábor Toroczko vidékén Erdélyben a Bedellői havas juramészki hegyében egy barlangot vizsgált meg, s azt cseppkövekkel díszítettnek és csonttartalmúnak találta. A csontok *Ursus spelaeus* csontjai, melyek települési módja arra mutat, hogy nem ott éltek, hanem be lettek mosva a felületről, miként ez a biharmegyei Igriczi barlangnál is oly világosan kivehető. Emberi emlékyomok nem fordulnak elő.

A négy első értekező dolgozata a szokott módon bírálatra adandó ; Téglás Gáboré a matematikai és természettudományi bizottsághoz teendő át, melynek anyagi segélyével tétetett meg a kutatás.

Kilenczedik akadémiai ülés.

Az I. osztály harmadik ülése.

1882. február 20-án.

Pulszky Ferencz t. t. osztályelnök elnöklése alatt.

48. *Vámbéry Ármán* r. t. felolvassa »Julián szerzetes utazása Nagy-Magyarországban« című értekezését.

Bírálatra adatik.

49. *Bartalus István* l. t. felolvassa ily című értekezését : »Adalékok a magyar zene történelméhez : 1. Bakfark Bálint lantvirtuóz a XVI. századból. 2. Eszterházy Pál zeneművei a XVII. század végéről.«

A kivonat így szól :

Értekező felemlítvén régibb műtörténelmi dolgozatait, ma sem véli eljöttnek azt az időt, melyben zenénk műtörténelmét meg lehetne írni. Nem tekintve az Árpádház alatti idők zenei életére vonatkozó mondákat s történelmi vonatkozásokat, zenénk történelme csak a XVI. században kezdődik. Mert ez időknél régibb műanyagot nem ismerünk. A nevezett században egyházi énekes gyűteményeink csak melódikai tekintetben jöhetnek számításba, s mint népéneknek nélkülöznek minden harmoniai kezelést. Épen így Tinódi és kortársai kisebb-nagyobb mértékben lehettek harmonikusok, mert énekeiket lanttal kísérték ; de napjainkban e harmoniai kezelésnek semmi nyoma. Így lévén a dolog egy műtörténelem meg-

mely két kiadást ért. Egy lengyel nemes epigrammája a gazdag Pannonia Orpheusának nevezi. Így nyilatkoznak Páduában is, sírkövére írván, hogy mint egy második Orpheus, egészen új, eddig soha sem hallott művészetet tanusított.

Attér ezek után értekező a lantírás ismertetésére, mely nélkülözvén minden történelmi alapot, a rendes hangírástól egészen különbözött, mely miatt a lantzeneművek nehezen megközelíthetők.

Végül megemlíti, hogy Bálintnak ugyan-e században volt még egy névrokona, Bakfárk János, ki Magyarországon élt, s több műve található, melyek a müncheni könyvtárban őriztetnek »*Besardi Thesaurio Harmon.*« című gyűjteményben. Ugyanitt Bálinttól is van még egy kötet »*Tabulatur du luth*« cím alatt.

Eszterházy Pál »*Harmonia Coelestis*« című 302 kis folio lap terjedelmű, nyomtatásban megjelent műveit 172 év óta annyira elfeledték, irásával tanácsosabb várnai addig, míg a nagy hézagokat ujabbán felmerülhető adatokkal betölthetjük.

Szolgáljanak ilyen adalékul Bakfárk Bálint és Eszterházy Pál herczeg; amaz európai hírvű lantvirtuóz a XVI. századból: ez egyházi zeneköltő a Rákóczy-forradalom idejéből.

A régi lantvirtuózok épen úgy szerepeltek Európa nagyobb városaiban, mint napjainkban a zongoravirtuózok. A zongora nem levén sem oly tökélyes, sem könnyen hozzáférhető, a lantnak kellett művészi szolgálatot tenni. A lant, mint neve is mutatja, arab származású: *lout* annyi, mint békateknő. Ebből lett a spanyoloknál *lavud*; az olaszoknál *liuto*; a francziáknál *luth*; a németeknél *laute*, s nálunk *lant*. Ezért nevezték a XVI. század virtuózai latin nyelven eredeti jelentése szerint *testudónak*; mert a hangszer láta hasonlít a békateknőhöz. A lant alakja különféle volt. Voltak kis alakukak, vagy magas nyolczados lantok, s szoprán, ált, tenor és basszus lantok. Végre e hangszer a XVII. század közepén Kircher jézuita korában tökélyesült a *theorbában*; de innen kezdve általános használata abban az arányban apadt, a mint a hárfát koronként tökélyesítették.

A XVI., XVII. század folytán Európának minden nemzete megörökítette a maga virtuózait; s nemcsak ily történelmi jegyzékek nyomán ismerjük őket, hanem fenmaradt műveikből is, melyek kiolvasása — miután egészen különleges hangírással éltek — igen nehéz és hosszadalmas, de nem lehetetlen.

Bakfárk Bálint, vagy Graevius Bacfort, erdélyi szász eredetű. János Zsigmondtól nemessé tétetett, valószínűleg Bakfork név alatt. Mert nem csak a magyarok nevezik így, hanem művein maga is így írja magát. Hosszasabb magyarországi tartózkodása után a nevezett század hatvanas éveiben átment Krakóba Zsigmond királyhoz. Innen a hetvenes évek alatt művészi körútra kelt, s meglátogatta Német- és Francziaországot. Végre Olaszországban, Páduában halt meg 1576-ban, 61 éves korában.

Hogy Bakfárk kitünő lantvirtuóz és zeneköltő volt, igazolják külföld kortársai. Zsigmond lengyel király adatta ki összes művei első kötetét,

hogy még a könyv-lajstromok sem emlékeznek egykori létezéséről. Nyomtalan eltűnésének egyfelől a mindent felforgató Rákóczy-forradalom lehetett oka; másfelől a herczeg halála, mely a Harmonia Coelestis megjelenését (1711.) egy pár év múlva követte.

Az egész kötet 55 egyházi éneket tartalmaz, részint eredeti, részint ismert latin szövegre. Az énekek egy vagy több szólamuak karokkal, vegyesen orgona, s különféle hangszerek kíséretében.

Eszterházy herczeg, mint Magyarország nádora, mint egyházi író, sokoldalú elfoglaltatása közt nem élhetett annyira a zeneművészetnek, hogy azon században, melyben Bach Sebestyén és Haendel élt, műveit általános becsünek mondhassuk; de ránk nézve igen nagybecsű. Mert régebbi egyházi zencirodalmunk a tudományos zene terén egyedül a herczeg műveiből áll.

Kiemeli ezek után értekező a gyűjtemény néhány énekét, melyek költői becsöknél fogva nincsenek időhöz kötve.

Végül következik Bakfárk »D' Amour me plains« című lantkölteményének s Eszterházy három énekének ismertetése zongorán.

Birálatra adatik.

Tizedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. február 27-én.

Gr. Lónyay Menyhért akad. elnök úr elnöklése alatt.

51. *Konek Sándor* r. t. felolvassa emlékezését Suhayda János 1881. szeptember 18. elhunyt l. t. fölött.

Az Értekezések során közrebocsáttatik.

52. Főtitkár jelenti, hogy az Akadémia elnöke a jelen évi nagygyűlést május 30. 31. június 1. 3. 4. napjaira tűzte ki.

Tudomásúl vétetik.

53. Főtitkár jelenti, hogy az ünnepélyes közülés programjának megállapítására hivatott bizottság a közülés egyik tárgyául Trefort Ágost t. tagnak Emlékezését Lukács Móríz t. t. fölött jelölte ki; a közülésen felolvasandó tudományos értekezésre nézve pedig ajánlja, hogy az osztályok ez iránt javaslattételre kéressenek föl.

Az osztályok fölkértenek, hogy a közülésen felolvasandó tudományos értekezés tárgyában tanácskozzanak, és az eredményről a legközelebbi összes ülésig jelentést tegyenek.

54. Főtitkár jelenti, hogy Farkas István pécsi lakos, Farkas-Raskó alapítvány czimén, 2000 forintot hagyott az Akadémiának, oly czélból, hogy »hirdetessék évenként pályázat egy hazafias költeményre, és a begyűlendő hazafias költemények közül a műbecsrel bíró leghazafiasabbnak adassanak ki a kamatok, minden év április hatodikán.« A hagyomány az Akadémia pénztárába befizettetett.

Az I. osztály felkérte, hogy a pályázat szabályai és feltételei iránt javaslatot terjeszsen elő.

55. Olvastatik a Kisfaludy-Társaság levele, melyben Kisfaludy Károlynak, a Társaság költségén Kiss György által Rómában faragott és elkészült mellszobrát az Akadémiának, üléstermében való elhelyezés végett, felajánlja.

A mellszobor köszönettel elfogadjatik, és az ülésteremben való elhelyezése elhatározatik.

56. Főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta társulattól, magánosoktól és nyomdaktól beküldött könyveket, valamint az Akadémiának azon idő óta közrebocsátott kiadványait, ily renddel:

I. Testületektől.

Augsburg. Histor. Verein für Schwaben. Zeitschrift. VIII. Jahrg.

Batavia. Holland kormány. Observations. Vol. V. P. 1. 2. 3. 4. 5.

Berlin. Gesellsch. für Erdkunde. a) Zeitschrift XVI. B. VI. H. b) Verhandlungen. VIII. B. No. 8—9. 10. IX. B. Nr. 1.

Bukarest. Academia Romana. Annalele. Ser. II. Tom. II.

Cambridge. Museum of compar. Zoology. Bulletin. Vol. IX. No. 1—5.

Dublin. R. Dublin Society. a) Transactions. Vol. I. 13. 14. b) Proceedings. Vol. II. P. 7. Vol. III. P. 1. 2. 3—4.

Göttinga. Kön. Gesellsch. der Wiss. a) Abhandlungen XXVII. B. b) Nachrichten. 1881. c) Gelehrte Anzeigen 1881. I. II. B.

Görlitz. Oberlausitzische Gesellsch. Neues Lausitzisches Magazin. I. VII. B.

Helsingfors. Societas pro Fauna et Flora. Fennica Meddelanden. 6. 7. 8. H.

» » Société des Sciences de Finlande. Observations Météorologiques. Vol. VII.

London. Angol kormány. Statistical Abstract. 1870 to 1879—80. No. 8.

» R. Microscop. Society. Journal. Vol. II. P. 1.

New-Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXIII. No. 134.

New-York. Amer. Geograph. Society. Bulletin. 1881. No. 2. 3.

» Academy of Sciences. Transactions. Oct. 1881.

Sz. Pétervár. Académie Imp. des Sciences. Bulletin. Tom. XXVII. No. 4. 2 példány.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti, Vol. VI. Fasc. 5.

Schwerin. Verein für Mecklenb. Geschichte: Jahrbücher und Jahresbericht. 46. Jahrgang.

Stuttgart. K. Statist. topogr. Bureau. Württembergische Vierteljahreshefte. 1881. 1. 2. 3—4. H.

Kais. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1882. Nr. 1. 2. 3.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Verhandlungen. 1881. Nr. 17. 18. 1882. Nr. 1. 2. 3. b) Jahrbücher. 1881. 4.

K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. Statist. Jahrbuch. 1878. 7. H. 1879. 5. H.

Cseh kir. Múzeum Prága. Časopis. Roen. LV. Sv. 1. 2. 3—4.

Régiségi Múzeum. Prága. Pamatki. D. XI. S. 11. 12. 13. 14.

Acad. Leseverein. Gratz. 14-ter Jahresbericht.

Verein für Siebenb. Landeskunde. N.-Szeben. Korrespondenzblatt. V. Jahrg Nr. 1. 2.

Magyarhoni földtani társ. Budapest. Földtani Értesítő. III. évf. 2. sz.

Békésvárm. rég. és művelődéstört. társ. B.-Gyula. Évkönyv. 1880/1-re.

M. k. pénzügyminiszt. Budapest. The international monetary conference of 1881.

M. k. pénzügyminiszt. Budapest. a) Az 1881. évi törvények gyűjteménye. b) Ugyanaz németül. c) Magyarország. rendeletek tára XV. évf. 5. és pótfűz.

M. k. földm. ipar és keresk. miniszt. Budapest. A sodronynak alkalmazása a szőlőművelés és gyümölcsfenyésztés körül.

M. k. tengerészeti hatóság. Fiume. Annuario marittimo per l' anno 1882.

Nógrádm. alispáni hivatala. B.-Gyarmat. Nógrád vármegye szervezete és szabályrendeletei.

Kerületi börtönigazgatóság. Vác. Fegyintézési Értesítő. II. k. 1—12. sz.

II. Magánosoktól.

Dr. Daday Jenő. Kolozsvár. Az ál-skorpiók boncztana.

Leitner G. W. k. t. Lahore. Selection from the records of the Punjab government.

B. Mueller Ferd. Melbourne. a) The organic constituents of plants and vegetable substances. b) Index perfectus ad C. Linnaei Species plantarum. c) Plants indigenous in the neighbourhood of Sidney.

Rayendrálála Mitra k. t. Calcutta. Indo-Aryans. Vol. I. II.

Gr. Széchenyi Béla. Budapest. Egy Nestoriánus emlék rajza.

III. Köteles példányok.

Franklin társ. nyomdája Budapest. a) 13 különféle naptár 1881-re. b) Ugyanannyi 1882-re.

Alexi nyomdája. Brassó. Noua bibliotheca Romana. Br. 8. 9.

Drotleff nyomdája. N.-Szeben. Die Debatte vom 27. januar 1882. im Ungarischen Abgeordnetenhaus.

Gött J. nyomdája. Brassó. Teutsch : Schwarzenburg. 9. 10. 11. Lief.

Réthly L. nyomdája. Arad. a) Rozsnyai : Négy új találmányról. b) A gyoroki olvasó egylet évkönyve.

Skarnitzel J. nyomdája. Szakoleza. Andelicek Strazca.

IV. Saját kiadásheli munkák :

a) Nyelvtud. Értek. X. köt. 2. 3. 4. 5. sz.

b) Vécsey : L. U. Marcellus.

c) Math. és. Term. Közlem. XVII. 2. 3. sz.

d) Lenhossék : A szeged-őthalmi ásatásokról.

e) Értesítő. 1881. 8. sz.

f) Tört. Értek. IX. köt. 10. 11. sz.

g) Term. Értek. XI. k. 26. sz.

Tizenegyedik akadémiái ülés.

A II. osztály harmadik ülése.

1882. márczius 6-án.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

58. *Gyárfás István* lev. tag olvassa értekezését a »Jászkúnokról.«
Tudomásul vétetik.

59. *Szentkláray Jenő*, mint vendég, ily című értekezését olvassa fel: Telepítések Dél-Magyarországon II. József alatt.«

Tudomásul vétetik.

60. *Szlamka Elek*, selmeczi gymn. tanár, mint vendég, ily című munkáját: »Haladásunk és az emberi boldogság« rövid kivonatban mutatja be. A kivonat így szól:

Alig hallunk hangzatosabb s használtabb jelszót korunkban, mint a haladás. A haladás s az emberi boldogság első tekintetre is mint oly fogalmak tűnnek fel, melyek egymással a legszorosabb viszonyban vannak s az elsőtől a második egyszerűen következni látszik, legalább így kellene ennek lennie. Hogy azonban mai haladásunk s az emberi boldogság között nincs meg az egyenes arány, sőt hovatovább a megfordított arányt látjuk érvényesülni, azt felolvasó az emberi nem fokozódó testi és lelki bajaival, a tudományokból vont álconsequentiók feltüntetésével, a nevelés és erkölcs jelene, s az emberi téves gondolatkörökre való pillantásával — bizonyítja. Részletesen beszél a világfájdalom okáról. Ezt már mindenféleképpen keresték; voltak, kik egyes költők és írók művének tulajdonították, majd az ambíció és mindenféle vágy ki nem elégíthetésének resultátumául tüntették fel, vannak, kik a vallástalanságban és egyéni szerencsétlenségben keresik okait; napjainkban a közdemoralisatiót, a társadalmi corruptiót, a helytelen politikát hozzák fel indokul; szóval mindenütt keresik, csak ott nem, a hol az székel, a gyenge erkölcsi érzetben.

Sajátságos, hogy mindig az intézményeket perrhoescáljuk, s nem az intézményeket tarthatatlanná tevő emberen akad meg tekintenünk. Czáfolja azon ál következtetést, hogy a tudománynak semmi köze ahhoz, ha az ember nem képes a gondolkodás, a kínos valónak tudását elviselni, ragadja meg őt bár a düh a lét eszelős carnevalja felett, — a tudomány megtette hivatását. Ez nem lehet helyes irány, nem való tudomány. Minél inkább finomodik aesthetikai izlésünk, annál nagyobb kellemetlenséggel fog illetni minden rútt, közönséges, vagy kisszerű — ez a művészet reactiója — melyet csak lelki erősség fog paralizálni.

Ezek után a boldogság fogalmára tér át. A boldogság a megelégedésből folyó oly gondolatmenet és érzelem, mely saját sorsunkat a világ folyásával kibékíti. Tegyük jóvá a családot, ez legyen a kor jelszava.

Haladásunkkal az emberi lélek bajt és szenvedést eltűrő képessége, jelentékenyen alá szállott. Álkövetkeztetés az is, hogy csak a szellemi

munka nyújt tiszteletre méltó állást, s így az emberek túlnyomó része csak szellemi munkából akar megélni.

Az igényeknek nagysága most fokmérője az egyén állásának — de nem fokmérője az egyén boldogságának is.

Mélyebb erkölcsi alap és vallás kell a társadalomnak, s megtisztult annak fojtó légköre. Társadalmi bajaink bármelyikénél mindig egy, az állapotokba bonyolított, s azért gyakran félreismert, rejtett rügóra találunk, melynek neve: erkölcsi gyengeség. Ezen kell segíteni!

Tudomásul vétetik.

Tizenkettedik akadémiai ülés.

A III. osztály harmadik ülése.

1882. márczius 13-án.

Szto c z e k J ó z s e f r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

62. *B. Eötvös Lóránd* felolvassa ily czimű értekezését: »Kutatások a kapillaritás terén.« Röviden így :

A kapillaritás elmélete mindeddig nem volt kielégítő kísérleti ellenőrzésnek alávetve. Előadó egy általa megállapított s lényegében már 1876-ban közzétett módszer segítségével a nyugvó folyadékfelületek alakjának pontos lemérése által megvizsgálhatta, mennyiben felelnek meg e felületek az elmélet követelményeinek. Vizsgálatának legfontosabb eredménye az, hogy e felületek a folyadékot bezáró szilárd falaktól 0·1 millimeternél nagyobb távolságban az elmélet követelményeit kielégítik, nem úgy a falak közelében. Előadó továbbá az úgynevezett elektro-kapillaris tüneményeket vizsgálva, kimutatja, hogy, *Lippmann* tételeivel ellentétben, a kénsavba merített higany felületének feszültsége nem csupán polározásának elektromos erejétől, hanem összes elektro-motoros erejétől függ.

63. *Liebermann Leó* részéről : »A petroleum lobbanási pontja meghatározásának egy új módszere,« bemutatja *Than Károly* r. tag, s azt mondja róla, hogy a módszer egyszerű gyakorlatra is alkalmas és az értekezéshez mellékelt adatok szerint oly pontosságú, mint a melyet eddig egy eszköz segítségével sem lehetett elérni.

64. *Kövesligethy Rudolf* részéről »Hullócsillagok pályaelemei«, bemutatja *Konkoly Miklós* l. tag.

65. *Szabó József* r. t. »A mcszi meteorokö hullást Erdélyben, Mocs vidékén« dr. *Koch* jelentése alapján ismerteti. Az ismertetés következő :

Magyarország területén nemcsak sok, hanem kiváló nevezetességű meteorit-hullások vannak már följegyezve, ezekből itt csak a kabaira Biharmegyében hivatkozom, mely első szolgáltatta az alkalmat a szerves vegyület kimutatására és a konyhai-rnyaira Bereghben (1866), a mely a legnagyobb kődarabot juttatta a föld felületére (hat mázsa), melyről eddig a meteorokövek történetében ismeretünk van.

Erdély területén újabban történt egy hullás, mely mennyiségi tekintetben a kiválóbbak közé sorozható. Dr. Koch egyetemi tanár Kolozsvárott, volt szives közölni jelentését, annak adatait saját adataimmal kibővítve, vagyok bátor a hullott kövek példányainak bemutatása mellett előadni.

Kolozsvár lakói közül, mondja Koch, igen sokan voltak tanúi egy fényes meteor elvonulásának, mely 1882. február 3-án délután, kevéssel négy óra előtt, körülbelül északnyugat-délkeleti irányban történt. E tanúk egyező vallomásai szerint szürkés-fehér fénylő füstszalag jelezte útját az égen, de csak némelyek, kik azonnal észrevették, látták a füstszalag élén ibolyás-sárgás fényes lánggömböt is, mely előljárván, gyorsan elvonult, míg a füstszalag jó ideig látható maradt. Körülbelül 3'-re reá északkeleti irányból hosszas dörgés volt hallható, mely helyenkiint még az ablakokat is megreszketteté.

Másnap hire jött, hogy Mocs, Ó-Gyéres és Gyulatelke vidékén meteorokőhullás volt. Dr. Koch tanár az Erdélyi Múzeum-Egylet választmányának azonnal jelentést téve, ő és Herbich Ferencz segédőr bizott meg a színhelyre való utazással s a meteorokövek összegyűjtésével. — Később még dr. Primics egyet. tanársegéd is részt vett a pontos összegyűjtésben.

A meteor feltünésére és utára vonatkozólag dr. Koch a következőket írja. A legtávolabbi pont, hol a tüzes meteort észlelték, Hontmegye Terbej községe. Itten d. u. $\frac{1}{2}$ óraker északnyugatról délkeleti irányban lebegő, mintegy 60 cm. átmérőjű és 10 méf. hosszú uszálytól követett és vakító fényt terjesztő tüzgömb volt látható, mely mintegy 600 lépés távolban a földre leereszkedett és ott nesz nélkül kialudt, több másodperczig szemlélhető füstöt hagyva maga után.

Beregmegyében Som községből jelentették a lapoknak, hogy ott ugyanekkor, délután 3 óra 30 perczkor, fényes meteort láttak végigfutni délkeleti irányban. A lángoló gömböt sűrű fehér füstoszlop követte, mely a tűnemény elmulta után még mintegy 3—4 perczig volt észlelhető.

Mármaros-Szigeten délután négykor látták a meteort délnek vonúlni.

Szilágysomlyóról dr. Ajtai Endre községi orvos adott értesítést a meteor átvonulásáról. Nagyfaluban — úgymond a levélíró — számosan láttak észak felé egy ökölnyi veres izzó tömeget leesni a »Katonák rétjé«-re. A tűneményt dörgésszerű moraj kísérte, mely még a szobákban is hallható volt. Hosszuaszón egy erdőkerülő, a nevezett tűneményt Szilágysomlyó felé látta (telhát szintén északnak). Szilágysomlyón a meteorhullást nem látták, de a morajt hallották többen s a felhőoszlopot is rögtön észrevették. — Közlő a tapasztaltak nyomán azt hiszi, hogy e meteor Szilágysomlyó és Hosszuaszó között hullott le. Eddig azonban még nem sikerült egy kövecskét is találni e területen.

Erdélynek csaknem egész nyugati felében látták e meteoritesést s mindenütt úgy tetszett, mintha nem távol a megfigyelőtől esett volna le a földre.

Észlelték még e tűneményt Ó-Laposbányán, Sztrimbulyon és Verespatakon is.

Bessenyőből, Besztercze mellett, a következőt írták. E hó 3-án délután 4 óraker, teljesen felhőtlen ég mellett a községtől északra 1500 méter magasságban látták a tűneményt, mely északkeletről délnyugatnak lassan tovamozgott. Mialatt a tűneményt észlelték, egy hangot hallottak, mely először zúgásból állott, azután erőben mindinkább növekedett és végre erős tompa és mély mennydörgésbe ment át, melynek következtében az ablakok is rezegtek. Ezután a tűnemény, mely 15—18 perczig tartott, kis, sötét felhőske alakjában befejeződött.

Maros-Vásárhelyen a meteor gömbnek látszott, földünkre leesése feltűnő lassan történt, s az alászállásban eredeti alakjából folyton vesztve, néhány másodperc alatt czilinderhosszat nyert, s aztán még egyszer föllobogván, északnyugati irányban, sűrű párázat alakjában eltűnt.

Délen is mindenütt látták a tűneményt, nemcsak Szebenben és vidékén, de egy utazó a facseti uton a Bánátban is látta azt. Szent-Ágotháról írják, hogy február 3-án, délután, az északnyugati égen, hosszú pályán egy colossalis meteor futott le. A meteor vakító fényt terjesztett, egy világító villámszikrához hasonlított, mely a hold átmérőjével és golyóalakokkal birt. Közel a Kröenäst nevű hegy által határolt horizonhoz szét-pattant és hullámosan hajtott szürke felhőt hagyott hátra. Ez a felhő vagy 20 perczig volt látható. A meteoresést csaknem félelmetes zaj kísérte, mely azon recsegéshez hasonlított, mely támadna, ha valami óriási erő egy fenyőfát szétszavarna. Gyanítják, hogy nem messze Szent-Ágothától, talán Berethalom közelében, vagy Küküllő völgyében hullott le.

Mindeddig azonban semmi hír sem jött arról, hogy a meteorkövet valóban találtak volna itt valahol.

Ezen és más számos tudósítások nyomán kitűnik, hogy e meteorit talán már hazánk északnyugati határán csapott légkörünkbe, miután Hontmegyében már mint tűzgolyó vonult tovább délkeletnek s ez irányát meg is tartotta Gyulatelke-Mocsig, hol a levegő ellenállása teljesen megsemmisítvén a világűrből hozott sebességét, számos darabra szakadva, esett le a földre.

Feltűnő tény még dr. Herbach azon észlelete, hogy e meteorit útjának meghosszabbítása pontosan Mező-Madarason visz keresztül, hol 1852. szeptember 4-kén volt meteorkézés; csak hogy az akkori meteorit délnyugatról északkeletnek vonult s így a legújabb útja azzal közel derékszöveget képez.

A leezett meteorkövek elszoródására, azok számára és súlyára vonatkozólag dr. Koch a következőkben emlékezik meg.

Két napi ottidőzés és gyűjtés eredménye:

	Összes súly
<i>a) Gyulatelke, Borzás vagy báréi völgy:</i>	
29 db 31 db törve, sok sértve, 13.81—156.35 grm-ig.....	2407.86 gr.
<i>b) Gyulatelke, Naláczy erdeje Visa felé:</i>	
14 db 17 db törve, 5.05—460.10 grm-ig	1837.64 »
<i>c) Gyulatelke, Sósálja völgy tája:</i>	
6 db 10.32—54.95 grm-ig.....	227.86 »
<i>d) Gyulatelke, Büdöstő:</i>	
1 db	76.27 »
<i>e) Gyulatelke, általában (Naláczy ur ajándéka):</i>	
12 db 13-felé törve	1520.00 »
<i>f) Visa határában, Kőrös völgye:</i>	
11 db, néhánynak csak fele, 17.48—98.62 grm-ig.....	448.64 »
<i>g) Báré határa:</i>	
10 db, köztük egy darabnak fele, 48.88—325.90 grm-ig	1558.30 »
83 db, 89-felé törve, összesen.....	8076.57 gr.

Ezenkívül még öt darabról van tudomása, melyek e területen találatván, magánemberek kezébe jutottak.

Dr. Herbich (ö-Gyéresen és Vajda-Kamaráson járván, az Erdélyi Múzeum számára elhozta a Mocs mellett leezett legnagyobb követ, melynek súlya 35.70 kgr., tovább gr. Bethlen Dániel úrtól ajándékban kapott 4 dbot Vajda-Kamarásról 1389.60 gr. súlylyal.

Újabbban (febr. 16—19) még a következő helyekről hoztak:

a) Keszűből.	1 nagy db töredékét.	177.4 gr. súlyban.
b) Palatkáról	2 nagy db töredékét.	511.0 » »
c) Bíréből.	4 ép és 4 töredékdarabot.	325.0 » »
d) Gyulatelkéről.	7 ép és 1 töredékdarabot.	762.5 » »

Összesen 11 ép és 8 töredékdarabot. 1598.5 gr. súlyban.

Bogácson is, Gyulatelkétől keletre vagy 4 kilométerre, estek még apróbb kövek. Az Erdélyi Múzeumegylet birtokában összesen 112 ép és tör. db; 121-felét törve, és 56 kilogram súlylyal van.

Ezekon kívül egyéb tanintézetek s magánosok birtokában is vannak még; melyekkel együtt föltehető, hogy összesen legalább 200 db. meteorit 75 kilogram súlylyal van már ezideig összegyűjtve.

A terület, melyen belül a meteoritkövek lehullottak, körülbelül 15 kilometer hosszú és átlag 3 kilométer széles lehet, s ennél fogva felületi nagysága 45 □ kilométer s feltűnő módon északnyugat-délkelet irányban elnyúlik, melybe a meteorit útja is esik. Dr. Koch azon véleményben van, hogy idáig a kisebb daraboknak csak 10%-a került meg, mely esetben a lehullott meteoritkövek száma kerekén kétezeret tenne, súlyuk pedig körülbelül 245 kgr. lenne.

A mi a leezett daraboknak eloszlását illeti, az feltűnően szabályos, t. i. a terület északnyugati végén estek legsűrűbben a kövek, de egyúttal a legapróbbak is; délkeletnek mind nagyobbakká válnak a darabok, de jóval ritkábbak; végre az esési terület délkeleti végén a legkevesebb, de a legnagyobb darabok hullottak.

A lakokra nézve legáltalánosabb a szabálytalan pyramisos vagy kúpos alak. Ilyen a legnagyobb darab alakja is. Jóval ritkábbak a kockás alakok; és legritkábbak sík-domború, paizsalakú, vagy kúposabb cipóalakú darabok, melyek egyes daraboknak kagylós kirepedezésére utalnak.

Küllemők. A fel nem tört ép darabok mind olvadási kéreggel vannak bevonódva; ez általában sötét vöröses barna, fénytelen, vagy csak foltonként fénylő. Ez olvadási kéreg vastagsága a darabok nagyságától függetlenül, $\frac{1}{3}$ — $\frac{2}{3}$ mm.-nyi.

Friss törési lapján a meteorit színe világos-hamvas, helyenkint barna és fekete repedési erekkel átszöve, gyéren behintve apró fémfényű (nickelvas és pyrrhotin) szemcséekkel.

Nedves levegőn hamar rozsdapettyek és foltok képződnek a nickelvas-szemek körül.

Szövet és szivósság. A meteoritkövek általában finom, szemcsés, kristályos szövettel bírnak. A kő meglehetősen porhanyó, homokkőszerű. Tömöttsége közepszámban = 3.677.

A meteoritkövek ásványos összetételére vonatkozólag dr. Koch a következőket írja. A meteoritkövek csiszolt felületén igen jól feltűnnek a sötét kőanyagba hintett

nickelvas-szemcsék, kevésbé jól a bronzsárga vagy tompackbarna apróbb pyrrhotin szemcsék. A kőanyag aprószemcsés, itt-ott csillámló kristálylapocskákkal, egyenletes hamvas-szürke; figyelmesebb megtekintésnél láthatók benne nagyobbacska kerekded vagy szögletes, sárgásba hajló kristályszemek is. (Olivin?) Ezenkívül feltűnők, bár gyéribben fordulnak elő, kölesszemnyi tejfehér gömböcskék az aprón repedezett, szögletes alkatrészek között.

Futólagos görceői vizsgálatából végre a következőket emlitem.

Az alap igen világos fahéjbarnás, áttetsző és csaknem egészen víztiszta, átlátszó ásványoknak keveréke, mely a legkülönbélebb nagyságú szögletes töredékeket képez s azon kívül még hasadási vagy repedési irányokkal is át van hatva. A víztiszta metaszetek közt vannak olyanok, melyek az *enstatita* emlékeztetnek; míg mások *olivinek* is lehetnének.

A vas- és pyrrhotin-szemcsék a felső világításnál kitűnően látszanak s kitérnek, hogy vas körülbelül kétannyi van, mint pyrrhotin. Ezen kívül igen gyéren fekete, fénytelen, átlátszatlan foltok és halmazok is mutatkoznak, melyeket alaktalan vas-oxidúnak hisz.

Ez előzetes vizsgálatokból világos, hogy meteoritjaink Rose G. chondritjeihez tartoznak.

A legnagyobb darab 35.7 kiló, Kolozvárrott marad az erdélyi múzeum birto-kában, a második nagyságút az Erdélyi Múzeumegylet Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeumnak adta (8.37 kiló), a többivel cserét indít meg a világ múzeumaival s alkalma lesz szép számmal kapni egybe főleg meteoriteket.

Dr. Koch közöl két szemtanuvallomást a tűnemény benyomásának ecsetelésére, én egy harmadikat közölhetek egy szem- és fültanú leírása szerint, nevezetesen Macskási Imréné Mariaffi Alojzia úrhölgy az 1882. február 3-án, délután 3 és 4 óra közt a gyulatelki határra leestett meteort megelőző égi tűneményt következőleg írja le levelében, budapesti rokonaihoz:

»Egy rémítő puffanásból és csattanásból eredő olyszerű dörgés, mintha egy vagy több száz ölnyi magas fal rendre omlott volna a földre folytonos csattanás közt, s mely tűnemény mintegy 1½ percig tartott, az egész láthatárt megrázkóltatta, mire a marhák nagy böggéssel szerteszét szaladtak, a madarak pedig összecsoportosulva szállot-tak le a házak fedelére.

E tűneményt követte egy óriási hordóalaku kerek felhő, mely egy, újból agyvelőt rázó recsegéssel párosult omlásszerű csattanást idézett elő, minek folytán a felhőszerű testből fekete tömör füstoszlop haladott felfelé, a füst között némelyek észrevétele szerint kevés láng is látszott, de ez figyelmemet kikerülte.

Erre a magasban — mert itt alant csendes idő volt — nagy, vihárszerű zúgás keletkezett, a mi délfelé sietett, minek folytán a felhő és a füst kezdett elenyészni.

Számításom szerint a nagy recsegés és omlásszerű csattanás a széki határ felett történt, arra azonban meteorit nem esett, Gyulatelke községébe is csak kevés és apró meteor, ellenben a gyulatelki határ délre fekvő részében több és nag yobbak hullottak.«

Bécsben lévén 1882. február 21-én, a geologiai intézet szakülésén bemutattott a moci meteorit egy szép, nagy tenyérnagyságú példányban, melyet Braun államtitkár úr kapott, súlya egy kilónál több. E mellett mutattam egy kis darabot csiszolt felülettel én is azon példányok egyikéből, melyek az esés után nem sokára Budapestre

érkeztek Hosszu József ú méltóságához, kinek birtoka Gyulatelkén színhelye volt a kőhullásnak. Az általam felvitt példányt felhasználtam az udvari kabinet meteoritgyűjteményében, összehasonlításra. Ezt Brezina igazgató úr társaságában tettem, kire nézve szintén az én példányom volt az első, melyet látott és ennek nyomán este az előadásnál azon véleményt nyilvánította, hogy a mocsinak legközelebbi rokona azon morzsás chondrit, mely Kelet-Indiában esett 1822. november 30-án (Futtehpoore). Ebből Bécsben egy látogatójegy nagyságu csiszolt példány van, és a hasonlatosság csakugyan meglepő. A chondritok osztálya a legnagyobb, ide tartozik a knyahinyai, mezőmadarasi, stb., és e két utóbbtól mégis tetemesen eltér, mint a bemutatott példányokon erről meggyőződni lehet. A moci morzsásabb és távol sem oly szívós, mint azok, ellenben összetartása nagyobb, mint a Szerbiában Sokobanjanál hullott chondrité.

A chemiai elemzést Kolozsvártt már megkezdették.

A budapesti egyetemi ásványtani intézet, a csekélyebb darabokon kívül, melyek Gyulatelkén hullottak, birtokába jött egy közel két kiló súlyú példánynak Mocsról, melyet Hosszu Józsefné Macskási Ilona urhölgy volt szíves ajándékozni, kinek köszönetet mondani kedves kötelességemnek tartom.

Az illető értekezések bírálatra adandók.

II. Igazgatósági ülés.

1882. márczius 19.

Gróf Lónya y Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

14. Olvastatik az Akadémia 1881. évi számadásai megvizsgálására kinevezett bizottság jelentése, mely szerint a számadásokat pontosan vezetetteknek, egyes tételeit az intézet könyveivel és az ott létező iratokkal teljesen egyezőknek, a pénztárba elhelyezett értékpapirokat pedig a legnagyobb rendben találta.

Az Igazgató Tanács örömmel veszi tudomásul, hogy a Magyar Földhitelintézet az Akadémia vagyonát és számadásait, mint ezelőtt, úgy a múlt évben is lelkiismeretes pontossággal és elismerésre méltó buzgósággal kezelte. Ezért az intézetnek legőszintébb köszönetét fejezi ki, az 1881-ik évi számadásokra nézve a felmentést a jelen jegyzőkönyv kivonatában kiadatni határozza és Trebitsch Ignác földhitelintézeti főkönyvvezető úrnak fáradozásaiért — az Akadémia pénzügyeinek állását az elmúlt félszázadon át feltüntető nagybecsű kimutatás elkészítése körül — köszönete nyilvánítása mellett, százhusz arany tiszteletdíjat utalványoz.

15. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 1881. február 28-án az Amizoni-alapítvány tárgyában kiállítandó oklevél iránt, az Akadémiához intézett leirata.

Az Igazgató Tanács örömmel veszi tudomásul, hogy a miniszter úr az Akadémia kívánatait a legtöbb pontban teljesítette. Az Igazgató Tanács ezek után csak azt kívánja,

a) hogy azon pontban, mely az Amizoni-féle alapítvány jövedelmeinek elhelyezéséről intézkedik, mondassék ki, hogy azok »kormányrendelet szerint óvadékkül és biztosítékul szolgáló állam- s egyéb értékpapirokban fognak elhelyeztetni.«

b) a tanítás megszüntetését igazolható között az »új építkezések« esete ily módon határozassék meg szorosabban: »az Akadémia Igazgató Tanácsa által is elkerülhetlenül szükségeseznek elismert új építkezések.«

16. Akadémiai másodelnök ur bemutatja Hinka József eddigi akadémiai ügyész jelentését az akadémiai alapítványok biztosítása és befizetése körül a mult 1881. évben tett intézkedésekről s azok eredményeiről.

A jelentés így szól:

Az akadémiai alapítványok részint biztosítása, részint befizetése körül mult évben történt intézkedésekről következőkben van szerencsém előterjeszteni alázatos végjelentésemet:

Az alapítványokból részint készpénzben, részint értékpapirokban befolyt:

a) Özvegy Batthyány Lajos grófnő alapítványa	1000 forinttal.
b) Bogyay Antal alapítványa	100 »
c) Bottka János alapítványa	200 »
d) Gróf Forgách István és Kálmán alapítványa együttvéve	3000 »
e) Forintos Kálmán alapítványa	50 »
f) Lónyay Anna alapítványa	1000 »
g) Gróf Nákó Kálmán alapítványa	4000 »
együttvéve	9350 forinttal.

A hagyományokból befolyt:

h) Néhai Beck Márton hagyománya	50 forint — kr.
i) Néhai dr. Edl Kálmán hagyománya	16000 » — »
ennek hátralevő kamata	755 » 55 »
s a megállapított perköltség	240 » 95 »
k) Néhai Lukács Móríciz hagyománya	20000 » — »
l) Néhai Eörsi Nagy Leander hagyománya	50 » — »
ennek hátralevő kamata	49 » — »
m) Néhai Németh József és neje hagyománya	1000 » — »
n) Néhai Petőfy István hagyománya	630 » — kr.
mely utóbbinak koronkint lejáró kamata az örökhagyó életben maradt özvegyének, Gaylhofer Antóniának lesz életfogytigig kiszolgáltatandó.	
o) Néhai Fejes János hagyománya	50 » — »
melynek koronkint lejáró kamata szintén az örökhagyó életben maradt özvegyének, Durneisz Jozefának lesz életfogytiglan kiszolgáltatandó.	
p) Néhai Farkas István hagyománya	2000 » — »
együtt véve ..	40855 » 50 »
Ehhez adván az alapítványból befolyt	9350 » — »
lesz összesen	50205 forint 50 kr.

3. Néhai gr. Csekonits János 5000 frt alapítványa, Babits József uradalmi ügyész jelentése szerint — ha eddig még be nem fizettetett — legközelebb be fog küldetni.

4. Gróf Nádasdy Ferencz ő exczja, az Igazgató Tanács 1878. december 22-én hozott határozata alapján — tán elnökileg lesz fölkérendő, hogy 5250 forintnyi alapítványát telekkönyvileg biztosítsa.

5. Jakabffy István 2000 forint alapítványát 4000 forintra emelte, mely szükség esetében biztosítandó lesz.

6. Blaskovits Miklós, Sándor és Ernő 1861. június 8-án kelt alapító levelökben 2000 forintot alapítottak az akadémiai alaptőke növelésére, abból 1871. február 3-án 1600 forintot törlesztettek, a fenmaradt 400 forintot azonban számtalan felhívásra mai napig sem elégítették ki; nem marad egyéb hátra, mint ez alapítványi hátralékot az 1869. évi január hó 1-től járó kamattal együtt — az Igazgató Tanácsnak 1878. február 2-án és 1879. márczius 30-án hozott határozataihoz képest — bírói úton behajtani.

7. Demjén Antal csornai aljárásbíró 50 forint alapítványának befizetésére felszólítatva, oda nyilatkozott, hogy míg ő és neje a kamatot pontosan fizetik, a tőkét lefizetni nem tartoznak, mivel erre magokat le nem kötelezték s arra őket az Akadémia — alapító levelők értelmében sem szoríthatja; azonban a nem biztosított alapítvány az Igazgató Tanács többször idézett határozatai alapján vagy befizetendő, vagy árvalilag biztosítandó lesz, s azért az e részben szükséges utasítás kikérendő.

8. Néhai Tolcsvai Nagy Gedeon 500 forint hagyománya, mely a borsodmegyei vattai birtokon árvalilag biztosított, utóbb az általános örökös, Nagy Ádám közbejött halálával a család egyik főörökösére, Nagy Barnabásra szállt, kinél a hagyomány annál fogva, hogy annak hátralevő kamatait s az Akadémiának e részben fölmerült költségeit kiegyenlítette, kérelmére még továbbra is a kötelezvény feltételei mellett meghagyatott.

9. Ő császári kir. fensége b. e. Károly főherceg 10,500 forintos alapítványának biztosítására időszerű lesz annak örökösét, Albrecht főherceg ő fenségét felkérni.

10. Néhai gróf Andrassy György 10,500 forint alapítványát a hitbizományos örökös, szükség esetében még külön jelzálogi bekebelezéssel is biztosítani kész, de a bekebelezést csak akkor teheti meg, midőn a hitbizományi javak reá telekkönyvileg átíratva lesznek, addig pedig, tekintve, hogy a hitbizományos örökös és nővérei közt folyamatban levő per ez alapítványnak egyáltalában nem praejudikál; — a betáblázási engedély iránti kérvény beadását elhalasztandónak véltem.

11. Néhai gróf Széchenyi Pál 10500 forint alapítványának biztosítása az alapítólevél hiánya miatt eddig nem eszközöltetett; a mennyiben ennek szüksége fenforogna, annak örököse, Széchenyi Kálmán ő exczja lesz egy megfelelő jelzálog kijelölésére s a zálogjog bekebelezése iránti engedély kiállítására fölkérendő.

12. Néhai Gorove István 1872. július 4-én kelt végrendeletében még oly összeget hagyományozott az Akadémiának, mely a befizetett alapítványt annyira emelje, hogy a két összeg évenként száz arany kiadását lehetővé tegye; e két alapítvány »Gorove-alapítvány« czimét viselje s a kiosztandó díj »Gorove-díj«-nak neveztesse, végre ha az Akadémia bármikor a magyar irodalom előmozdítására irányzott céljától eltereltetnék, örökösei a hagyományozott összeget visszavehessék s a magyar irodalom érdekében másképp rendelkezessenek.

13. Néhai Papp Vincze örököse, Erneyi Gyuláné asszonyság, bold. atyjának 400 forint alapítványát, valamint Prónay István 500 forint alapítványát számtalan felhívásra mindeddig be nem fizették : ezek tehát az alapítványok és járulékaik befizetésére bírói úton lesznek szorítandók.

14. Néhai Bottka Imre örökösei boldogult atyjok 200 forint alapítványának kamathátralékát múlt 1880. év végeig befizették, de azóta több rendbeli felszólításra sem tőkét sem kamatot nem fizettek. — Perre ugyan képviselőjük, Lazányi Béla ügyvéd jelentése szerint nem lesz szükség, azonban az Igazgató Tanács fennidézett két rendbeli határozatához képest a tőke és kamatainak befizetésére mégis komolyan felhívandók.

15. Özveggy Bujanovics Jánosné, szül. Koppay Mária az 1880. október 16-án kelt fővégrendelete 8. pontjában 500 forintot hagyományozott az Akadémiának, mely hagyományt az örökhagyó nő 1881. évi november hó 1-ről kelt fiók-végrendelete 3-ik pontjában kétszeres összegre emelte, s ily összegben rendelte azt ki is fizettetni.

16. Néhai Nemeshegyi Julia 1871. május 1-én kelt fővégrendelete 9. pontjában F) alatt 500 forintot hagyományozott az Akadémiának.

17. Néhai Kámánházy Béla 1881. július 24-én kelt fővégrendelete 9. pontjában könyveit — a mennyiben azokból neje néhány példányt maga számára megtartani nem akarna — akkép rendelte kezeltetni, hogy az azok közt díszkötésben levő, foliókiadású Byron lord angol költeményeit az Akadémiának hagyományozta ; többi könyveire nézve külön intézkedést tartott fenn magának.

18. Néhai Szöllösy Albertina ezer forintos hagyománya az ebenthali bányabirtok eladási árából lesz az Igazgató Tanácsnak, múlt évi május 20-án 24-ik pont alatt hozott határozata alapján kielégítendő.

19. Néhai Marczibányi Antal 22.700 forint hagyománya, melynek biztosítását és kielégítését a hagyományozó egyik végrendeleti örököse, Rakovszky Gézáné, szül. Bossányi Olga magára vállalta, most nevezett örökösnek elhalálózásával, ennek az % alatti mellékletek szerint hátramaradt kiskorú gyermekeire, Rakovszky Antalra és Tiborra szállt ; minthogy a hagyomány már azelőtt árvailag biztosított, a kamatok pedig tudtommal rendesen beszolgáltattak, külön intézkedésre jelenleg aligha lesz szükség.

20. Néhai Széchenyi Molnár János 10.000 forint hagyománya tárgyában eljáró hagyatéki bíróság, múlt évi augusztus 7-én 1408. sz. a. hozott végzésében kijelentette, hogy a hagyatéki vagyon teljes értékesítése után, szükség esetében, az érdekelt felek meghallgatása mellett, tárgyalási határidőt fog kitűzni, miről azonban értesítés mindeddig nem érkezett.

21. Néhai Zákány József 500 forint hagyománya, mely a szatmári takarékpénztárban van elhelyezve, Böszörményi Elek jelentése szerint, ha eddig még nem, legközelebb be fog küldetni.

22. Néhai Román Ferencz hagyatéka tárgyában, múlt évi február 20-án 12. sz. a. hozott igazgató-tanácsi határozat alapján Gulácsy hagyatéki gondnok fölkeretett, hogy a munkácsi hagyatéki házon eszközlendő mellözhetlen javításokra nézve előterjesztést tegyen és költségvetést készíttessen ; és a mennyiben ez a törvényszéknek bemuttatott volna, ennek az erre hozott végzés másolatát is beküldje ; — egyúttal pedig a hagyatéki ügyben fölmerült gondnoki költségei és munkadíja fejében az

Akadémia pénztárából előlegkép fölvelt 1100 forint 28 kr. visszatérítése iránti intézkedéseinek eredményeiről is értesítsen ; erre azonban eddig válasz nem érkezett.

23. Néhai Amizoni Károly utóhagyománya tárgyában a hagyatéki bíróság annak tisztába hozatala tekintetéből : vajjon a hagyatéki ingatlan, örökség vagy hagyomány czimen és kinek lesz átadandó ? az akadémiai kérvényt Steinbach közjegyzőnek oly utasítással adta ki, hogy az érdekelt feleket a hagyatéki ingatlanok kinek, mily czimen és mikép való átadása iránti javaslataik előterjesztése mellett, hallgassa meg s ennek eredményét hatvan nap alatt mutassa be.

Az Igazgató Tanács még mult évi október 27-én megállapította az Akadémia felügyeleti és ellenőrzési joggyakorlatát, de az érdekelt felek ez iránt még nem állapodtak meg ; erről utódom lesz hivatva annak idejében a szükséges jelentést megtenni.

Per alatt állanak következő akadémiai ügyek, u. m. :

24. Néhai Podhorányi József 500 forint hagyománya és járulékai iránt Podhorányi Nándor ellen a végrendelet alapján folyamatba tett peres ügy, melyben a hagyomány, az első- és másodbíróság által, járulékaival együtt megítéltetett, most alperes ismételt felebbezésére a harmadbíróság elé terjesztetett.

25. Néhai Meszlényi Márton János hátralevő 169^{sz}/₁₀₀ arany hagyománya tárgyában a hagyatéki gondnok számadása egyik örökös, Csernus Kálmánnak a '///. alatti végzés szerint azzal rendeltetett kézbesíttetni, hogy arra mind ő, mind pedig érdek-társai észrevételeiket a végzés átadása napjától számítandó negyven nap alatt terjeszték be, — az észrevételek eddig még be nem terjesztettek.

26. Néhai Nizsalkovics László és Aulinger Francziska által alkotott kölcsönös végrendelet ellen, melyben az Akadémiának 400 forint hagyományoztatott, Staudinger Nizsalkovics Vilma törvényes örökösödési igényt jelentvén be, az általános végrendeleti örökösök s a hagyományosok ellen még mult évi márczius 8-án végrendelet-érvénytelenítési keresetet indított, melynek további folyamáról és mikép való elintézéséről annak idejében utódom teendő meg a szükséges jelentést.

27. Néhai gróf Schmidegg Kálmán hagyatékának tárgyalására a kaposvári járásbíróság, mult évi december hó 7-ét tűzte ki határnapúl, melyen az Akadémia képviseletével megbizott Csorba Ede kaposvári ügyvéd megjelenvén, ez ügy folyamáról és mikép való elintézéséről annak idejében teendő meg a szükséges jelentést.

28. Szirmay Ödön 400 forint alapítványa és járulékai iránt lefolyt peres ügyben hozott ítélet alapján, az Akadémia, daczára annak, hogy alperes 1864. január 11-ke óta a kamatot számos felszólításra megfizetni elmulasztotta, mégis e keresetével mint *időelőttivel* elutasított ; — és pedig azért, mivel az aláírási ivben határidő a tőke lefizetésére kikötve nem volt ; — a megítélt kamatra és megállapított perköltségre nézve végrehajtás lesz eszközözlendő ; a tőkére nézve pedig vagy az ítélet felebbezendő, vagy új kereset indítandó ; mindenesetre ez ügy mikép való elintézéséről az eljáró akadémiai képviselő, Mezössy Menyhért, annak idejében teszi meg a szükséges jelentést.

29. Szirmay Pál 400 forint alapítványa és járulékai iránt lefolyt peres ügyben hozott ítélettel alperes a tőke és járulékai megfizetésében elmarasztaltatott, mire a végrehajtás most lesz eszközözlendő.

30. Néhai Szönyi Pál nejének első házasságbeli fia, v. b. Majerffy Béla perre utasított csődperügyelőjének bizonyos köteles rész kiszolgáltatása iránt a hagyomá-

nyosok ellen folyamatba tett peres ügy bíróság még elintézve nem lévén, annak mikép való végelintezéséről utódom lesz hivatva kellő időben a szükséges jelentést megtenni.

31. Néhai ifjabb Tollas Károly a 3 % alatt idezárt végrendeletében nővérét, Tollas Teréziát, Könczey Miklósnét nevezte ki egyedüli és kizárólagos örökösének, — köteles lévén az öröklagó halála napjától számítandó husz éven át a kolozsvári református főiskola pénztárába évenként 420 forintot utólagosan befizetni; húsz év lefolytával pedig az egész tőkének évi jövedelme »Tollas-alapítvány« czimén lesz kezelendő. Ez évi jövedelemnek, a többi közt, kétharmadrésze az Akadémia által díjazandó népies irányú philosophiai, természettudományi vagy szépirodalmi műre lesz fordítandó.

Ha pedig fennevezett örökös az öröklagó előtt halna el, vagy az örökséget a kikötött terhekkal elfogadni nem akarná, akkor a kolozsvári református főiskola legyen az összes hagyatéknek örököse, köteles lévén az összes hagyományokat kielégíteni.

E végrendeletet azonban fennevezett örökös nem hogy elfogadta, hanem azt érvénytelennek nyilvánította, miért is a marosvásárhelyi törvényszék mult évi november 7-én 5009. sz. a. hozott végzésével perre utasított, melynek folyamáról és mikép való végleges elintezéséről utódom lesz hivatva a szükséges jelentést megtenni.

32. Néhai Zmeskál János hagyománya, illetőleg boldogult édes atyja, néhai Zmeskál Sándor 1500 forint alapítványa és járulékaik iránt kénytelen volt az Akadémia nemcsak néhai Zmeskál Sándor végrendeleti örököse, vagyis a volt gazdasszony, Kovács Mária, hanem a birtok vevője, Okolitsányi Gáspár és szükség esetében még az alapítóval egyezséget kötött Prónay-örökösök ellen is keresetet indítani; e per mibenlétéről és folyamáról, úgy végleges elintezéséről, szintén utódom lesz hivatva kellő időben a szükséges jelentést megtenni.

33. *Következő alapító urak*, ugymint gróf Andrassy Aladár, gróf Andrassy Gyula ő excoziáik és gróf Andrassy Manó, nemkülönb Jókai Mór és a pesti görög nem egyesült oláh egyház, alapítványaik biztosítására, illetőleg befizetésére több ízben fölkerettek, eddig azonban nem nyilatkoztak.

34. Néhai Ürményi Ferencz 2000 forint alapítványa és 1868 óta hátralevő kamata behajtásának, illetőleg biztosításának ügye a mult évi február 20-án hozott 6. számú igazgató-tanácsi határozat alapján egyelőre függőben tartatni rendeltetett.

35. Néhai Simon Gyulának 20 forint hagyományára nézve a praetensivus örökös, Ruzics Károly ügyvéd — a hagyatéki bíróságnak 1875. június 23-ki felhívására — oda nyilatkozott, hogy a mint örökösül bíróság ki fog mondatni, kész a hagyományt kifizetni; azonban nevezett ügyvéd annyi évek óta örökösnek bíróság ki nem mondatott, s az örökség meg nem állapított, azért nem habozok a hagyomány kitöröltetését indítványba hozni.

36. Néhai idősb Zsiga Miklós, az esetben, ha a végrendeletet valamely gyermeke vagy unokája el nem fogadná vagy perrel megtámadná, az ekkép megürült illetménynek negyedrészt az Akademiának hagyományozta; minthogy e hagyományt a 4 % alatti jelentés szerint is még a per elvesztése esetében sem lehet az örökösül megvonni, mivel azt a köteles rész meghaladja, s ettől a gyermeket megfosztani nem lehet, azért e hagyomány kitöröltését, illetőleg leírását indítványba hozni bátorodom.

37. Azon alapítványok, melyek a tekintetes Igazgató Tanács határozatából az alapítóknál vagy örökösöiknél részint telekkönyvileg biztosítva, részint pedig e biztosítás alól fölmentve lévén, továbbra is meghagyattak, következők, ugymint :

a) Almásy Pál biztosítás alól fölmentett alapítványa	6000 forint.
b) Arad város alapítványhátraléka, a mennyiben eddig be nem fizettetett	500 »
c) Gróf Breuner Ágoston biztosítás alól fölmentett alapítványa	4000 »
d) Buda város alapítványa	1000 »
e) Czepléd város alapítványhátraléka, a mennyiben eddig be nem fizettetett	500 »
f) Csepeli Sándor alapítványa, a mennyiben eddig be nem fizettetett	51 forint.
g) Cséry Lajosnak biztosítás alól felmentett alapítványa	1000 »
h) Az Első Magyar Általános biztosító társaságnak biztosítás alól felmentett alapítványa.	10,000 »
i) Néhai Ghyecz Ferencznek biztosítás alól felmentett alapítványa	3000 »
k) Győr város alapítványa	1000 »
l) Inkei Nándor betáblázott alapítványa, a mennyiben eddig be nem fizettetett.	1000 »
m) Gróf Karácsonyi Guidó betáblázott alapítványa 30,000 pforint, vagy osztrák értékben	31,500 »
n) Klobusitzky János betáblázott alapítványa	500 »
o) Gróf Königsberg Gusztávnak biztosítás alól felmentett alapítványa.	1000 »
p) Losoncz város alapítványa	1000 »
q) Nagybánya város alapítványa	1000 »
r) Nagykőrös alapítványa	2000 »
s) Nagyvárad takarékpénztár biztosítás alól felmentett alapítványa	2000 »
t) Nagyvárad város alapítványa	2500 »
u) Nánás város alapítványa, a mennyiben eddig még be nem fizettetett	1000 »
v) Nyiregyház város alapítványa	1050 »
x) Herczeg Pálffy Antal betáblázott alapítványa	2000 »
y) Pozsony város alapítványa	2000 »
z) Prónay József betáblázott alapítványa.	1500 »
aa) Puzdor Gyula betáblázott alapítványa	200 »
bb) Rimaszombat város alapítványa	1000 »
cc) Staffenberger Alajos és Lujza betáblázott hagyományuk, a mennyiben eddig még be nem fizettetett	5000 »
dd) Néhai Szalazár Károly hagyománya, a mennyiben eddig még be nem fizettetett	200 »
ee) Néhai gróf Széchenyi István alapítványa 60,000 pforint, vagy osztrák értékben	63,000 »
ff) Szeged város alapítványa	2000 »
gg) Szentendre város alapítványa, a mennyiben eddig még be nem fizettetett	200 »
hh) Néhai Szilágyi István alapítványa, a mennyiben eddig még be nem fizettetett.	2000 »
ii) Néhai gróf Teleki József két rendbeli betáblázott alapítványa, 24,000 forint és 12,000 forint, összesen 36,000 forint, vagy osztrák értékben	37,800 »
kk) Trefort Ágoston alapítványa	300 »

ll) Túrkeve város alapítványa	500 forint.
mm) Szitányi Ullman Móricz alapítványa a kikötött feltételek mellett, urbéri kötvényben 10,000 pforint, vagy osztrák értékben	10,500 »
nn) Néhai Vitéz József udvari ágensnek az országos pénztár kezelése alatt levő alapítványa, 800 pfrt, vagy osztrák értékben	840 »

38. Halasztó feltételhez kötött hagyományok, melyeknek feltételei eddig még be nem teljeselek :

a) Néhai Bogáthy Ferencz hagyománya	400 forint — kr.
b) Néhai Burgmann Károly hagyománya	87 » 33 »
c) Néhai dr. Flór Ferencz hagyománya	20,000 » — »
d) Néhai Forster János és Alojzia hagyománya	100 » — »
e) Néhai Kazinczy András hagyománya	1000 » — »
f) Néhai Mannschön Ferencz hagyománya	1000 » — »
g) Néhai Hofrichter József hagyományának pótléka	400 » — »
h) Néhai Hubay Miksa hagyománya	3000 » — »
i) Jankovich Gyula alapítványa	200 » — »
k) Néhai Szendeffy Ágnes hagyománya készpénzben mintegy	1745 » — »
l) Néhai Udvarnok Gyula hagyománya	2000 » — »
m) Néhai Schernhoffer Károly hagyománya	100 » — »
n) Néhai Kajdacsy István hagyománya	20,000 » — »
o) Néhai Glatz József hagyománya	200 » — »
p) Néhai Korics Gáspár leányának gyermek és végrendelet nélkül bekövetkező halála esetére, minden akkor találandó vagyon.	
q) Néhai Korneli Sándor hagyománya	50 » — »
r) Néhai Kralovánszky György hagyománya	2000 » — »
s) Ugyanannak alapítványa a Székely-alap részére	10,000 » — »
t) Ugyanannak utóhagyománya a kiskorúságban elhalt unoka- öccse, Kralovánszky Béla után	20,000 » — »
u) Néhai Légrády József hagyománya	200 » — »
v) Néhai Mihalovics József hagyománya	100 » — »
x) Néhai Németh Samunak a VIII. ker. üllői úton 1. sz. alatt fekvő háromemeletes sarokháza.	
y) Néhai Schwarczer Alajos hagyománya	3000 » — »
z) Néhai Sósfy József és neje hagyománya	100 » — »
aa) Néhai ifjabb Tollas Károlynak húsz éven át évenként 420 forint tőkésítésével felszaporodott alapítványa évi jöve- delmének kétharmad része.	
bb) Néhai Hacker Rozáliának a Székely-alap részére hagyomá- nyozott	1000 » — »
s ennek késedelmi kamata	447 » 50 »

melynek behajtása az akadémiái elnökség meghagyásából a jelen mostoha pénzvizonyok s az örökösök nyomasztó körülményei tekintetéből ideiglenesen felfüggesztett.

Ezzel mind az akadémiái alapítványok és hagyományok, mind pedig a folyamatban levő akadémiái ügyek jelen állásáról megtévé alázatos, hű végjelentésemet, midőn magamat ezúttal is exczellenciád és a tekintetes Igazgató Tanács kegyes emlékezetébe ajánlanám, legmélyebb tisztelettel maradok

Hinka József, eddigi akad. ügyész.

A jelentés alapján elhatároztatik, hogy

a) Ürményi Ferencz 2100 forintnyi behajthatlan alapítványa, kamataival együtt töröltetik.

b) Gróf Nádasdy Ferencz 5250 forintnyi alapítványának biztosítására fog felkéretni.

c) Gróf Andrassy Manó 1000 forintnyi alapítványáról, melyet testvéreinek alapítványával közös aláírási íven ajánlott fel, kötelezvény kiállítására fog felkérteni.

d) A Blaskovich-testvérek alapítványi hátraléka, kamataival együtt, melyet ismételt felszólítás után sem fizettek le, bírói úton fog behajtatni.

17. Bemutattatik az Akadémia ügyészének a Rhédei László hagyatéka maradványának végleges felosztása tárgyában benyújtott jelentése, a mely szerint e maradvány áll :

a) A kistoronyi szőlő vételárhátraléka fejében 1881. október 8-án befizetett 2250 forint tőkéből és ennek 1818 forintnyi kamataiból; valamint e két összegnek október 8-tól folyó kamataiból.

b) A debreczeni hagyatéki pénztárban levő 121 forint 82 krajczárból.

Az Igazgató Tanács a Rhédei-hagyaték e maradványáról akkép intézkedik, hogy abból

a) mindenekelőtt az Akadémiának 2872 forint 92 krajczárban felszámított perkölttségei, melyeket a hagyaték tárgyalása és értékesítése érdekében 1859. márczius 5-től 1881. december 31-ig tett, térítettessenek meg.

b) Hinka József akadémiai ügyésznek. fáradozásai némi jutalmául 50 darab körmőci arany fizettetik ki.

c) A debreczeni hagyatéki pénztárban levő 121 forint 82 kr. Tóth Antalnak, a debreczeni református collegium ügyészének, fáradozásai jutalmául utalványoztatik.

d) A fennmaradó összeg az örökösök között aránylagosan felosztandó :

$\frac{1}{3}$ része az Akadémiát,

$\frac{1}{3}$ része a nemzeti színház nyugdíjintézetét,

$\frac{1}{6}$ része a debreczeni református collegiumot,

$\frac{1}{6}$ része a sárospataki református collegiumot illetvén.

Egyúttal az akadémiai ügyész utasíttatik, hogy a Rhédey-hagyatékot illető, még függőben levő ügyek mielőbbi befejezésére a kellő intézkedéseket tegye meg.

18. Bemutattatnak Mezősy Menyhért sátoralja-újhelyi ügyvédnek a Kazinczy-alap ingatlan birtokainak kezeléséről 1881-ben vezetett számadásai, valamint az 1879. és 1880. évi számadásokra tett észrevételek tárgyában beküldött felvilágosító nyilatkozata.

Báró Vay Miklós, Sztoczek József és Than Károly igazgató tagok a számadások és a felvilágosító nyilatkozat megvizsgálására kéretnek fel.

19. Bemutattatik Becske Bálint zemplénmegyei kir. adófelügyelőnek, Kazinczy Ferencz (anyai ágon) unokájának, az akadémia elnökéhez intézett irata, melyben a birtokában levő és még összegyűjtendő, Kazinczy Ferenczre emlékeztető ereklyéknek a széphalmi mausoleumban elhelyezését javasolja és magát Széphalom fölött a felügyelettel megbízatni kéri.

Az Igazgató Tanács a Kazinczy Ferenczre emlékeztető ereklyéknek a széphalmi mausoleumban elhelyezésére vonatkozó indítványt helyesli. Mielőtt azonban ez iránt határozna, szükségesnek látja, hogy a mausoleum fentartásának, valamint a Kazinczy-

alaphoz tartozó ingatlanok kezelésének ügye véglegesen rendeztessék. E végből felkéri az Akadémia elnökét és gróf Andrássy Gyula igazgató tagot, hogy a főttkárral Széppalombra utazva, a fenforgó kérdéseknek a helyszínen eszközözendő megfontolása után, javaslatot terjeszzenek elő.

20. Bemutattatik Gulácsi Dezső beregszászi ügyvédnek a Román Ferencz-féle halasztó feltételhez kötött hagyaték tárgyában beküldött jelentése.

Jelentéstétel végett az akadémiai ügyésznek adatik ki.

21. Akadémiai elnök jelenti, hogy Bük László biharmegyei tótii földbirtokos a főttkári hivatalban megjelenvén és a tótii határban fekvő 320 hold erdőbirtoknak az Akadémia részére adományozása iránt tett ajánlatát megújítván, Lipovniczky Sándort, a váradí püspöki uradalom kormányzóját kérte fel, hogy az erdő-birtok értéke és értékesítésének módja felől jelentést tegyen.

Tudomásul vétetik.

22. Másodelnök úr jelenti, hogy Hinka József, eddigi akadémiai ügyésznek 1881-ik évi ügyvédi költségjegyzékét helyesnek találta s a 496 frt 7 krt utalványozta.

Tudomásul vétetik.

23. Bemutattatik az Edl-alapítvány behajtása körül az akadémiai ügyész helyettesítő Baky István ügyvédnek 731 frt 87 krt feltüntető költségjegyzéke.

Az Igazgató Tanács e költségjegyzéket, melynek egyes tételeit túlzottan tartja felszámítottaknak, megvizsgálás végett az akadémiai ügyészhez teszi át.

24. Bemutattatik Budapest főváros polgármesterének f. évi február 6-kán kelt átirata s ahhoz mellékelve a kimutatás, a lánczhíd megváltása után a fővárosi letétpénztárban kezelt pénzkek állásáról. E szerint az 1870. XXX. t.-czikk értelmében a be nem váltott részvények és szelvények értéke a harmincz évi elévülési idő lejártával az Akadémiát illetvén, az Akadémia javára kezelt összeg 1881. végén tett 3092 forint 69¹/₂ krajczárt.

Tudomásul vétetik.

25. Olvastatik Udvardy Cherna János lev. tag f. évi márczius 6-án kelt levele, melyben jelenti, hogy »akadémiai tagságának félszázados jubilaema alkalmából kétszáz forintot küld be oly kéréssel, hogy azon összeg tőkésítettnek és kezeltetnek alapítványilag; 24--24 év során át csatoltatnának az egyes évi kamatok mindig a tőkéhez s fordítottatnának ennek fokozatos gyarapítására és csak minden huszonötödik évben kerülne az ez évben esedékes kamatjövedelem kiadás és felhasználás alá, mire nézve azonban nem kíván semmi különös czélt kitűzni, hanem teljesen szabad kezét kíván engedni az Akadémia nagygyűlésének. Együttel óhajtását fejezi ki, hogy ez alap Jubiláris-alapnak neveztessek.

Az Igazgató Tanács köszönettel fogadja legrégibb élő tagjának jubiláris alapítványát és annak kifejezett óhajtása szerint való kezelését elrendeli.

26. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi miniszternek f. évi február 6-án kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy az Archaeologiai bizottság részére, a műemlékek kiadására, ötezer forintot engedélyezett.

Örvendetes tudomásul szolgál.

27. Az I. osztály jelenti, hogy a jelen év előirányzatából az Igazgató Tanács által levont 636 forintot a Nyelvtudományi Közlemények és a Nyelvméltár számára előirányzott tételekben fogja megtakarítani.

Tudomásul vétetik.

28. Bemutattatik az Akadémia mint bérbeadó és a földmivelés-, ipar és kereskedelmi minisztérium képviseletében Miklós Gyula borászati kormánybiztos mint bérbevevő között f. évi február 27-én kötött szerződés, mely szerint az Akadémia palotájában levő két pinczét, a borászati kormánybiztosság, évi 850 forintért, három évre bérbe veszi.

Tudomásul vétetik.

29. A földhitelintézet jelenti, hogy boldog emlékezetű Lukács Móricz alapítványa 10,000 forint névértékű 5 $\frac{1}{8}$ %-os és 10,000 forint 5%-os magyar földhitelintézeti záloglevelekben f. évi február 4-kén befizettetett.

Tudomásul vétetik.

30. Bemutattatnak az Akadémia palotájában eszközlendő kőműves-, mázólo- és festő munkákra vonatkozó költségvetések.

Az építészeti, illetőleg a két terem díszítése tárgyában kiküldött bizottság felkérte, hogy a költségvetéseket megvizsgálva, a munkálatok keresztülvitele iránt rendelkezék.

31. Olvastatik az akadémiai bérház házmesterének kérvénye, havi járandóság utalványozása iránt.

Az Igazgató Tanács, tekintettel arra, hogy a nagyobb bérházakban a házmesterek fizetést nem nyerne, a kérelmet nem teljesítheti.

Tizenharmadik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. márczius 20-án.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

67. *György Vilmos* I. tag, mint a gróf Teleki József-féle drámai pályázat bíráló bizottságának elnöke, felolvassa következő jelentését az 1881-ik évi pályázatról:

Szépirodalmi pályázatoknál, amint az évek egész során keresztül szerzett tapasztalatok bizonyítják, a pályaművek rendszeren három főcsoportba osztályozhatók. Az első csoport, a legtöbb esetben számra nézve legnagyobb, azokat foglalja magában, melyeket fogyatékos vagy teljesen értéktelen kísérleteknél egyebeknek tekinteni nem lehet; a másodikhoz azok tartoznak, melyek egészben véve távolról sem ütnek ugyan meg a mértéket, egyes sikerültebb vonás azonban imitt-amott mégis felcsillan bennök, a mit a lelkiismeretes bíráló, érdemök szerint, méltányolni tartozik; a harmadik csoporthoz végre azok sorozhatók, — mondanom is felesleges, hogy ezek száma rendszeren a legkisebb, — melyek vagy viszonylag jobbak versenyző társaiknál, vagy — a legszerencsésebb s egyszersmind a legkritikább esetben, abszolút beccsel is ékeskednek.

Az idej gróf Teleki-pályázatra beérkezett művek is ezen osztályozás alá esnek, fájdalom azonban, a legtöbb említett szerencsés körülmény híjjával.

Az akadémiai ügyrend XLVII. szakaszának 124 §-a szerint, az 1882-dik évben kiadandó jutalomra, szomorujátékok pályáztak. A kitűzött határnapig, ugymint 1881. decz. 31-dikéig, *huszonhét* pályamű érkezett be.

E huszonhét pályaműnek megbírálására, az Akadémia Zichy Antal tiszt. tag elnöke alatt Szász Károly r. tagot és alulírottat, a budapesti nemzeti színház igazgatósága pedig Feleki Miklós és Náday Ferencz urakat küldötte ki.

E bíráló bizottság, miután tagjai a pályaműveket egyenkint elolvasták, véleményének megállapítása és javaslatának megtétele végett f. é. márczius 13-dikán egybeülvén, a vélemények meghallgatása után, az Akadémia ügyrende 129. §. szerint, tisztelettel alulírottat bízta meg a jelentés szerkesztésével.

A bírálók egyhangu ítélete szerint a pályázat leggyengébb művei, s e jelentés bevezetésében említett első csoportba sorozandók e következők: 2. *A hitszegő.* 3. *Az ereklyekép.* 5. *Adoniás.* 6. *Harsányi Gábor.* 7. *A párba.* 10. *Úr és szolgál.* 13. *Zuárd.* 14. *Tar Lőrincz.* 15. *Rinaldó.* 16. *Dalár.* 17. *Hun fejedelem.* 19. *Korvin János.* 20. *Absolon.* 21. *Izrael.* 22. *A bujdosó kurucz.* 23. *Kopány.* 25. *Appius Claudius.* 26. *A Kézdiék.* 27. *A gályarab.*

E tizenkilencz darab mindegyikének hacsak kivonatos ismertetése, hibáiknak részletes felsorolása valóban annyi időt venne igénybe, a mennyivel az Akadémia csakugyan nem rendelkezik. E dolgozatok jobbára mind, egyformán magokon hordják a kezdetlegesség, a tájékozatlanság, sőt némelyik a teljesen ifjonti kísérlet-tétel bélyegét. Jellemeknek erőteljes, szembeszökő, hatalmas vonásokkal festése, kidomborítása; igazi szenvedélyek lángolása, döntő összeütközése; cslekvénynek gyors, emelkedő, érdekesítő fejlődése, megoldása, — a fenségesnek és félelmetesnek őszhangja, a mely megdöbönt s mégis fölemel, részvételre indít, de megnyugovásra kényszerít: mindezek olyan tulajdonságok, melyekkel a felsorolt darabok egyáltalában nem ékeskednek. Szerzőik úgy látszik azt vélték: elég az tragoediának, ha a darab végén meghal valaki; már akár maga szurja le magát, akár ellenséges golyó, vagy nyíl vagy dárda találja; a halál így is úgy is elég szomorú.

A compositió e hiányos voltával karöltve jár e darabok legtöbbszörében a dictiónak — sokszor kétségbeejtő — gyarlósága, — nemkülönb a verselésnek oly hanyag elnagyolása, a mi akármi inkább, csak a pályázat 127. §. e követelésének teljesítése nem: »az e jutalomért pályázó szomorujátékok mindenesetre versekben legyenek írva, még pedig lehető gonddal és szigorral.«

Első megjegyzésünk bizonyosságára, a nagy számmal található példák közül csak egyet akarok felhozni. Az apa arra kéri leányát, hogy ne örüljön meg; s hogy ezt megakadályozza, az örület fogalmát így adja:

Erősödj, fiam!
Hárítsz szemedről el e vészes hályogot,
A mely a régismertet ismeretlen
Szíben láttatja véled: »örület!«
Tudod, hogy mit jelent e szörnyű szó?
Élet s halál együttesen s egyik sem.
Nem az öröme az életnek, nem is
Nyugalma a halálnak, és csupán
Mindkettő bánata megtoldva még
Petyhüdt sötéttséggel, melynek kínos
Méhében örök zavartól születik
Boldogtalanság!«

A leány rá is mondja:

»Rémitő lehet!
De hát öreg, hogyan jutott eszedbe«, . . . sat.

Hasonló példát még számosat lehetne idézni.

A felsorolt darabokban, egynek-kettőnek kivételével, (*Adoniás, Absolon, Zuárd, Harsányi*) a verselésre igen kevés gond van fordítva, úgy, hogy négyes, hatos sőt hetes jambusok is derűre-borúra váltakoznak az ötös jambusokkal, majd egészen trochaikus sorok is vegyülnek a jambusok, vagy azoknak lenni látszó sorok közé.

S a hol próza is fordul elő a versek közt, a mi a dolog természete szerint érthető és megengedhető: ennek lapossága és szintelensége rendszeresen édes testvére a hiányos verselésnek. Így például az egyik darabban Teréz ezt olvassa egy írásból: »Halálos ágyán, borzasztó kínok és még rettenetesb lelki furdalások közepette; (így) vallo-mást tőn előttünk, alólirottak előtt: Fráter Ferencz, az 1857-ben szerencsétlenül kimúlt Lehotai Lehoczky János volt titkársa, miszerint Czirák Péterrel a liquidált I-ső Magyar leszámítoló bank egykori pénztárnokával egyetemben, Lehoczky pénztárából 536 ezer forint értékű különféle értékpapirokat loptak, és mielőtt ez a lopást észrevehette volna, oly módon tették ártalmatlanná, hogy éjjel elzárván szobája kályhájának csövét, az úgy képződött széngőz megfojtotta.« Hatvannolcz szóból álló egyetlen egy mondat.

Kisebb-nagyobb mértékben, hasonló gyengeségek hijjával e felsorolt tizenkilenc darab közül egy sincs; annyit azonban mégis megjegyezhetünk, hogy a *Hitszegő, Adoniás, Dalár* néhány jelenete, és *Harsányi Gábor* első felvonása, felsorolt versenytársaik között, drámaibb érzékre vallanak.

A második csoportba, melynek darabjai vagy a gondosabb dolgozás, vagy az ügyesebb és sikerültebb megalkotás által jobban magokra vonják minden hibájok és fogyatkozásuk mellett is figyelmünket, e következő pályaművek tartoznak:

1. *Csák Máté.* 4. *Zodárd.* 9. *Uralkodó.* 11. *Durazzói Károly.* 18. *Zách Feliczán.*

Ez öt darab közül, az elsőt, Csák Mátét, a bírálók közül négyen, e második csoport leggyengébbjei közé sorozták. Véleményük az fölső: hogy a sokszor megpróbált, de drámailag soha sem sikerült tárgy, most sem talált szerencsésebb feldolgozóra: a darab alapja, cselekvénye, menete, egészen epikai. A harmadik felvonásban volna egy kis drámai összeütközés, hol Csák megtudja, hogy Erzsébet Omodé Dávidot szereti; Erzsébet pedig (hallgatózással!) kilesi Csák szándékait kezére s a koronára. Az a jelenet azonban, midőn Csák a koronát fölveszi, szemléli, majd egy csatlós által elviteli: már történelmileg is hamis, mert a korona sohasem volt Csák kezében. Sok benne a poetai áradozás és gyakran a legsürgősebb helyeken túlságosan hosszú dicitiók szakasztják meg és lassítják a cselekvény menetét. Ez mind igaz. De szabadságot veszek magamnak saját nézetemnek is kifejezést adni, s azt jegyezni meg: hogy részemről e darabtól minden érdemet megtagadni nem tudok. Csák alakjával szerző nagy szerep-tel s nem csekély gondnal foglalkozhatott. Olyannak festi, a kiből a vágy heves, az akarat erős, a bátorság nagy. Hazája szabadságáért melegen lelkesül, s azt csak addig véli fentarthatónak, míg az országon nem idegen uralkodik. Legelőször a rákosi országgyűlésen jelen meg, épen akkor, mikor párthivei Károlyt királynak kiáltják ki. Csák legelső szava megkettőztetett: *Nem!* Bátor, sőt e helyen vakmerő tiltakozás a gyűlés végzése ellen. Hogy az országban tekintélye nagy, jellemzi Gentilis e két szava, a mit Csák heves felléptekor ijedten sűg Omodénak: »Minden veszve!« Az e re következő első nyilatkozatában Csák a maga politikai hitvallását mondja ki e szavakban:

Mig ez a kar nem csonka és e kard
Nem törve ketté, mig e szív flobog,

Csák így kiált : »Le a királyi székből
Kit nem Magyarhon szült ! Az idegen
Lehet honn ur, — de itt vendégemül
Tekintem csak, — királyomúl soha !«

E vakmerő bátorság, az erős akarat, vetélytársat nem tud megtűrni maga mellett. S pedig támad vetélytársa, épen azon oldalról, a hol szíve a legfájdalmasabban sebezhető. Csák Erzsébetet, a kiráyleányt szereti. Magának is felötlik a gondolat, hogy közte és Erzsébet közt nagy a korkülömbőség ; de szerelme ezt nem tartja akadálynak. Annál keservesebb fájdalmas kiábrándulása, mikor megtudja, hogy Erzsébet nem őt, hanem az ifju Omodé Dávidot, eddig neki is egyik legkedvesebb emberét, szereti. E szomorú valóságra ébredvén, egyszerre változni, hanyatlani, sőt süllyedni kezd : szilárdsága makacssággá, akarata követeléssé, felsőbbsege zsarnoksággá válik ; a kik útjában állanak, azokat el akarja tapodni s ez által csak saját romlását sietteti. Párthivei, a nemes szívek egymásután vagy csoportosan elhagyják ; s Csák, az egykor oly büszke főúr, a ki körül előbb az ország nemességének színe java sorakozott, részint makacsságból, részint kényszerűségből még Boru Mihálylyal, a silány rablóvezérrel is szövöttek. A két párt között csata dönt, melyben Csák hadát Károly serege szétzórja, Csákot foglyúl hozzák Károly elé. A győztes király megbocsát a bukott ellenfélnek, de Csáknak az idegentől kegyelem sem kell. Még egyszer fölemelkedik e szavakkal :

Bocsánatod káromlás ! — A kegyelmet
Én megvetem ! — — Mi sem kell tőletek, —
Még szemfedő sem ! — — Ott van ama zászló, —
Velem bukik — — Ő egyetlen barátom — —
Szemem lezárni néki van joga !
S olyat ki büntet, — nem szült asszony eddig !
Csákot Csák kívül más nem győzi le !

Mely utolsó sor, mellesleg legyen mondva, grammatice legalább is szokatlan, mert ma már magyarul inkább úgy mondják : Csákot Csákon kívül más nem győzi le.

Egy elesett harczos törét felkapva, leszurja magát. Legvégső szava is gúny és kihívás :

Mit néztek úgy reám ? Szokatlan ez tán ?
Igy tettetek ti is, — öngyilkosok !

(Károlynak nyújtja a törét.)

Ezt tedd meg ifju hős ! — Merd ! — ha mered
Becsüllek ! — addig azt mondom : bitor vagy !

E szónál összeesik, meghal.

Birálótársaim véleményét híven közölni kötelességem vala, de a magam nézetét sem akartam elhallgatni s készséggel csatlakozom az egyik bíráló azon megjegyzéséhez, hogy Csák írója nem épen kezdő, s nem gyakorlatlan a nyelvben s verselésben.

E csoport második darabjáról, a 4-dik számú *Zoárdról*, kevesebb a mondani valónk. A honfoglalási harczokban Zalán, bolgár fejedelemnek fia, (vagyis a mint utóbb megtudjuk, férfiasan nevelt leánya, a harczias Izolda,) megölte Öcsödöt, Botond vezér fiát. Zalán, kiről azt hitték, hogy szintén elesett, megmenekült hiveivel együtt bujdosik és rejtőzik. Botond ezt megtudja s *titikos* hadjáratra, a mi furcsának elég furcsa, vagy talán jobban mondva, hajtó vadászatra indul ellene. Szándékát csak a fő rabonbánnak fűdi fel, kihez leányát, Delinkét elhozza s távolléte idejére nála helyezi el. Delinke, a

főrabonban fiának, Zoárdnak van eljegyezve, de Zoárd nem őt, hanem az ellenséges Zalánnak leányát, Izoldát szereti. Ez utóbbi viszony nincs minden drámai fejlődés híjjával, s néhány jelenetre vezet, melyek helylyel-közel felköltik az érdeklődést. Sajnos azonban, hogy ezzel bőven el is mondtuk mindazt, a mi jó e darabról mondható.

Az említettek fölött sokkal magasabban áll a 9-ik számu: *Uralkodó*. Inkább jellemkép, mint dráma. Szerzője nagy gonddal dolgozta ki hőse, Alkibiades jellemvonását, a történelem fonalán haladva mindenütt, a lángeszű hadvezér s szenvedélyes kéjencz sorsában, a helyett, hogy egy szoros drámai cselekvénybe csoportosította volna élete változatos eseményeit. Alkibiades folyvást a színen van, s a többi személyek, Athénben, Spartában, a persa satrapánál, csak úgy sorakoznak körüle, mintegy szüntelen meg-megrázott kaleidoskop tarka üvegszeméi. Két szerelmi történet is fűződik a tulnyomólag politikai (s azért nem egy helyen fárasztó) celszövények alapszövetébe. Timandra, az atheni hetaera szerelme az egyik, a másik meg Timea spártai királynéé, ki az első pillanatban ridegen, szigorral fogadja Alkibiadest, de szépségének, hizelgő szavainak, édes szerelmi vallomásának ő sem tud ellenállni. Alkibiades mindenkit meghódít; a tömeget, a gyanakvó, sőt ellenséges érzelmű férfiakat is, mennyivel könnyebben tehát a nőket! De épen ez a nagy könnyűség a különféle hódításokban, a darab egyik fő gyengéje. Szerző nagyon is ki akarja emelni hősének ellenállhatatlanságát, s a helylyel-közzel nagyon is gyors fordulatok erőszakoltaknak, valószínűtleneknek látszanak. Inkább események fűződnek egymás mellé, következnek egymásután, semmint egy egységes cselekvény, melynek megvolna emelkedése, bonyolódása, természetes s célirányosan előkészített kifejlődése. A befejezés is oly váratlanul jó, s olyan minőségben, a mi nem teheti ránk az előzményekből félelmesen sejthető katasztrófa megrendítő hatását. Trasybulos leszúrja Timandrát, (ki újra összekerült Alkibiadessal) s midőn ezért Alkibiades bosszút akar állni a gyilkoson, a haldokló Timandra visszatartóztatja.

Nem! Hagyd őt! Maradj!
 Velem! Látod csak egy pár perczig élek.
 Ne mozdulj tőlem! Később öld meg őt!

Alkibiades tehát marad, — nyugton hagyja menni Trasybulost és társait, hogy a sereget ellene lázítsák, ott marad a haldokló Timandra mellett, mire a hajó melyen vannak, lángba borul, s most Alkibiades kivont karddal rohanva kifelé, nyíl repül be és eltalálja. Egy kívülről jövő hang magyarázza meg a nyillövést:

Timáaért
 Ezt Agis küldi néked.

Alkibiades erre e szavakkal hal meg:

Én elégek!
 Tűz voltam! Tűzbe megyek vissza! Mint
 Tűz élek mindörökké!

Hányai mellett is az *Uralkodó*, a pályázat egyik legfigyelemre méltóbb darabja, mely sok alapos tanulmányról s irodalmi és történeti tájékozottságról tesz bizonyosságot.

A második csoport negyedik darabja a 11-dik számu *Durazzói Károly*. A történelemből s Toldi szerelméből is eléggé ismeretes alak és történet. E tragoedia hősének jellemzését, szóról szóra írva találjuk Arany most említett műve tizenegyedik énekének 127—131-ik strófaiban. Csak néhány sort idézek, az itéletet tartó Lajos király ajkairól:

»S hogy bejövénk haddal : avagy Akvilánál
 Nem te valál, haddal ki elébünk állál ?
 Ki, magad tetetvén ide-oda húnek ?
 Akarád gyümölcsét szedni ama bűnnek ?

A tragoedia Durazzói Károlya is csakugyan ilyen ide-oda hí. Lássuk a darab meséjének rövid kivonatából, igaz-e ? Az első felvonás a nápolyi udvarral ismertet meg bennünket. A legelső jelenet Johanna erkölcsi súlyedtségét állítja élénk, a Bertrand és Sancha között váltott szavakban. A következő jelenetek meg azt, hogy Nápolyban két párt van : egyik Endréé, kik az ország boldogsága végett Endrét szeretnék Nápoly királyi trónján látni ; a másik Johanna pártja, kik, a magok javáért is, Johanna uralkodását óhajtják. Amazok egyre erősbülnek, kivált mióta Erzsébet, Endre anyja is ott van Nápolyban. Durazzói Károlyt is szeretnék megnyerni. Felőle oly sokat tartanak, hogy Monte így szól :

Oh, Endre, Nápoly ura, ime lásd :
 Győzelmed kétes, jogod hasztalan !
 Mit ér a hősök egész serege —
 A legkülömből le kell mondanod !

S ez a »legkülömb« hős ma és most még oly nemesnek, ünzetlennek látszik, hogy így szól :

De mit tegyek ?
 Tehetek bármit is ? Kezem bilincsbe,
 Szivem békóba verve és agyam
 Bódítva tartja tiltott nagy szerelmem.
 Erzsébet itt van, — tudom mit akar.
 Oh bár ne kérne, követelne mást,
 Mint Nápoly koronáját a fiának,
 Én megszerezném, istenemre meg !
 S ha mindjárt a tündöklő ég ivén,
 Mint elérhetlen csillag szórja fényét.
 De többet akar

Tudniillik Máriát, Johanna kedves, szende, ártatlan hugát elvinni másik fiának, Lajos magyar királynak, ki már eljegyzé a hercegnőt, pedig az Durazzói Károlyt szereti, s ez viszont Máriát.

S a legkülömb hős, ki az első felvonás végén néhány szavával lecsillapítja a forrongást, kibékít minden pártot, s úgy látszik elaltat minden szenvedélyt, hogy Erzsébet, Endre, hivei mind megnyugosznak, s Endre oly bizalommal viseltetik iránta, hogy a maga részéről is kezébe adja a fő hatalmat, — ez a legkülömb hős csakhamar Johannával ármánykodik Endre ellen, s a gyilkosságnak, a mit ezen Johanna czinkostársai elkövetnek, ő az egyik főintézője ; — de távolról, rejtekből, mert midőn Bertrand, Milazzo és Catanzaró a véreghajtására megjelennek : — Durazzói Károly az egyik gyilkos tanácsa szerint » megbecsüli magát és távozik.« De nem messzire. A közelben leskelődik, s mikor a gyilkosság megtörtént, ő is előrohan rejtekből, s ő zajong legjobban előbbi czimborái ellen, e szavakkal :

»Hah ! Király-gyilkosok !
 Kínpadra és bitóra mind a hármat !«

Itt végződik a harmadik felvonás, hol az eddig »legkülömb hőst,« ugyancsak közönséges, aljas gonosztevő minőségben választja el méltán bosszus tekintetünktől a szinpad legördülő függönye. De a felgördülő megint ujabb, váratlan meglepetésben részesít.

Durazzo, ugyanaz, kinek a második felvonásban, míg jönak, igaznak, valóban nemes szeretőnek véltük, oly szép, oly költői jelenete volt a szende, kedves Máriával: ugyanaz a Durazzo most már férj gyanánt áll előttünk, s legelső szava is feddés, dorgálás szelid neje ellen, a miért ez nem akarja Johanna trónját a magok számára megszerzeni, vagy annak elrablását megengedni. Ugyanaz az előbb e pedő szerelmes, így szól e gyengéd, kedves nőhöz, ifju hitveséhez:

Elég! Fölháborít e gyöngeséged,
Atyád parancsa szent s fitymálva látom.
Míg mást akarsz, mint mire én törekszem!

S most tudjuk meg, hogy Durazzo már meg Johanna ellen ármánykodik, s Lajost, a kitől jegyesét elszerette, ő maga hívatta hadastul Johanna ellen. Miért tette: Egy szavában azt mondja hitvesének:

Csak te ne tudd meg soha, —

Néhány sorral utóbb pedig betűről betűre megint ezt:

Im, illő, hogy néked is mind kitárjam
Mit érted tettem.

A helyzet, a lelki állapot, épenséggel nem magyarázza meg ezt a következetlenséget.

Durazzo még a pápánál is ármánykodott Johanna ellen, s annak küldötte által kiátkoztatja a bűnös királynét, kit a véres tett elkövetésében ő maga is segített.

Ez a legkülömb hős? Ez akar számot tartani részvételünkre, bukását megsirató könyűnkre? Hisz még saját neje is így itéli el, az a ki annyira szerette:

Milyen szégyen ez!
Koronát rablunk és koldulunk értte,
Hogy kegyesen meghagyják a fejünkön!

Durazzo, Johanna büntetésére hívta Lajost, — az meg is jelen, de ítélő bírāja lesz az »ide-oda hű« Durazzonak is. S mikor halálra viszik, nem sajnáljuk, s nem osztozunk Monte nyilatkozatában, ki így szól:

Károly! Szivem csodál és gyászol!
Isten veled. Tündöklő szebb napokban
Hazánk reménye.

Eleinte mi is azt hittük; de csalódtunk benne. Mennél jobban ismerni kezdjük, annál visszatetszőbb alacsony ármánykodása; s midőn halnia kell, nem tudjuk azt mondani a részvét sóhajával: »Szegény, boldogtalan!« hanem inkább ezt: »Ugy kell neki! Megérdemelte!«

Ez érzés, — e szó az, a mi elítéli. De ha elítéltük a hőst, az igazság és méltányosság parancsolja azt is megjegyeznünk, hogy e darab néhány jelenete valóban gonddal van írva, szép és költői.

Még egy darab van a csoportban, a 18-dik számú, *Zách Felicián*, melyet a bírálók egy, de csakis ez egy tulajdonánál fogva, megemlítésre méltónak ítélték.

A helyes történelmi felfogás az, mely magyar tárgyú egyéb társai között e szempontból, ennek jelöli ki az elsőséget. I-ső Károly király alatt a nemzeti párt tulsúlyra kap, a király maga is hozzá hajlik az idegen befolyás ellenében. A nemzeti párt feje, az egyszerű nemesből magasra emelkedett Zách Felicián. Az idegenek:

Gentilis, Drugeth, Erzsébet királyné, belátva a veszélyt, mely befolyásukat fenyegeti, Zách megrontását választják saját hatalmuk fentartásának eszközéül. Zách, kit a király a nemzet óhajására nádorül jelöl ki a bukandó Drugeth helyére, csak egy oldalról sebezhető; egyetlen leányában, Klárában. A gyönyörű leány iránt Kázmér, a királyné öcsese s leendő lengyel király lobbant heves, de mulékony szerelemre, a mit Klára valónak vél, Kázmért igazán szereti, s abban is reménykedik, hogy nőül veszi. Pedig ez Kázmérnak esze ágában sincs! A királyné Záchot leánya őrzésétől eltávolítandó, őt teszi a háboru ből hazatérő király elé menő küldöttség fejevé, s hogy a leányáért aggódó apát megnyugtassa, Klárát a királyi udvarba, a maga oldalához veszi. A többi magától foly. A királyné Klárát Kázmér kezére játsza, a viaszatért Zách későn érkezik; Klára megöli magát, Zách a királynéra rohan, megsebesíti, de a védelmére sietők fegyvereitől éri halála.

E jól gondolt, s történelmi érzékkel felállított egyszerű mese kivitele azonban oly nehézkes, elnyújtott nyelve annyira lapos, prózai, verselése mind a huszonhét darab között egyike a legfogyatékosabbaknak, szóval kidolgozása annyira hiányos, hogy meséjén kívül egyéb nincs benne kiemelhető. . . . De mégis van egy. A kézirat legutolsó lapjára e megjegyzés van odairva: »Az utolsó felvonás három nap alatt készült.« Ez nagyon fiatal emberre vall. S ha csakugyan így van, -- s e darab első kísérlet: — szorgos, gondos tanulmányozás után, szerzőjétől, idővel még jobbat is lehet reményleni.

Három darab maradt még hátra, Tekintetes Akadémia, melyek a jelentés bevezetésében felhozott harmadik csoportba sorozhatók. Ezek sorszám szerint a 8-dik: *Theodora*, a 12-dik: *Temistokles* és a 24-dik: *Sirius*.

Az utolsón kezdem, hogy az elsővel végezhessam. A darab római tárgy. Nero korában játszik. Sirius lantos, a ki dalaival, melyek honszeretetre akarnak buzdítani s csakis a hazát, a régi dicsőséget zengik; a polgárságot s általában a nép alsóbb osztályát annyira megnyeri, hogy Róma e néposztálya Siriusban, a lantosban látja a birodalom egyedüli megmentőjét. De nem csak a nép bálványozza ekképen; valahány nőalak van a darabban, az majd mindannyi szintén szerelmes a szerelemről soha még csak dalolni sem akaró Siriusba. Szerelmes bele Poppea Sabina, Neró császár kedvese; szerelmes bele Helena utczai tánczosnő; Iris, Livia, ugyanazok; végül beleszeret Octavia, a császár neje is.

Simon korcsmájában találkozunk először a dalnokkal. Léha római urfiak mulatnak ott, Siriusba szerelmes kedveseikkel. A haza sorsán aggódó, javáért lelkesülő polgárok is többen vannak jelen. Sulpicius és katonái még előbb megjelentek s borozás színe alatt lesik a korcsmában történő dolgokat. Sulpiciusnak gyanuja van, hogy császárjának kedvese, Sabina, itt találkozik szeretőjével, Siriussal. Julián, keresztyén ifju, a ki Siriusban szinte a keresztyén vallás leendő főtamását látja, üldöztetve hasonlókép Simon korcsmájába menekül. Sirius védelmére kel, összezsapnak a katonákkal. Legyűzöttek. Foglyul viszik mindnyájokat. Az utczai tánczosnők életükkel is megváltanak Sirius szabadságát; de mivel meg nem mentetik, inkább bilincset kérnek magokra is, — a foglyokhoz csatlakoznak, csak hogy Siriussal maradhassanak. Elviszik mindnyáját. Ekkor, de már későn, érkezik Sabina Poppea. Siriust, kedvesét keresi. Simon, a korcsmásos, elmondja a történetet. Poppea Sulpiciust halállal fenyegetve, — elrohan.

A változás Poppea kéjlakába vezet. A hatalmas kegyencznő magához hivatja a fogoly Síruiust. Szerelmét esdi. Sirius átkokat szór rá. Poppea még jobban könyörög, halni tudna bánatában. Sirius megsajnálja. Nyájasabban szól hozzá. Elhatározzák, hogy ők mentik meg Rómát. Sabina Poppea segíti majd Síruiust a trónra jutni. Visszanyert szabadságáért, mind e fényes ígérétért, tetőzve még azzal is, hogy Sabina Poppea kiviszi, hogy a még eznapi tartandó dalversenyen, Nero minden fizetést tapsoncza daczára Síruiusé lesz a diadal: mindezért Síruiustól csak egy csókot kér. De az megretten, hirtelen Poppeara néz s ijedten elfut. Poppea reménykedve vigasztalja magát:

Hiába futsz, te már az enyim vagy!

A második felvonásban Poppea Sabina Tigellinust, Nero kegyenczét bírja rá, segítse nemcsak a dalversenyen diadalra, hanem — a mit a szavakból csak sejtünk lehet, — utóbb még a trónra is. Sabina Poppea színelésből arra kéri Nerót, ne menjen ma a dalversenyre; ő rosszat álmodott, Nero nem lesz győztes. Ez Nerót annál jobban serkenti a versenyre. Octavia, szende, kedves neje kezéből akarja elnyerni a koszorút. Elmegy, — Sabina Poppea a palotában marad s ez időt a Sirius dalnokkal váltott költői szavak szép jelenete tölti be. Nero eltorzultan, magából kikelve rohan be. A dalversenyen bukott. Máglyára vitelné mindazokat, a kik lepisszegték. De még terheesebb megpróbáltatást is kell kiállania; a nép diadallal hangoztatja Sirius nevét s azt kívánják, hogy a császár e diadalmos vetélytársát nevezze ki ünnepélyesen Róma dalnokává. Ez mind Sabina Poppea műve, a ki Síruiust a palotába akarja hozni, s Nerót azzal bírja rá, hogy ebbe beleegyezzék, hogy így a győztest annál könnyebben eltehetik láb alól.

Nero tehát testvéreül fogadja Síruiust, kinevezi Róma dalnokává, udvarához fogadja, s így Sabina Poppea is elérte célját: kedvese közelében van.

De a dalversenyen Síruiussal más is történt, a diadalon kívül. Octavia császárnő — kit a verseny után kitört zendülés alkalmával ő mentett meg a rablók kezéből, — beleszeretett, s ő viszont Octáviába. Itt van megkötve a csomó, — mely úgy lesz megoldva: Sabina Poppea megtudja szerelmöket, Octaviát bevádolja Nero előtt, ez feleségét kinyádra hurczoltatja, megöleti; Sirius lázadást szít fel, a zendülés azonban csakhamar elnyomatik; Sirius, hogy életét megtartsa a jövőnek, megfut, menekül, — s azzal vigasztalja, biztatja, halálba menő barátait: hogy a szürnyű perczen ott lesz szelleme, és látni fogja hős halálukat! Életét azonban még sem tartja meg a jövőnek, a boszúnak. Menekvése közben az Octavia holttestét vivő menettel találkozván, fájdalommal erőt vesz rajta s megöli magát.

Ezen tragoedia megítélésében megoszlott a bírálók véleménye. Négyen elismerték, hogy vannak benne egyes szépségek, költői hév, lendület, de nincs benne igazi élet, valóság, sem hősiesség, sem mellékalakjai nagyobb részében. A mit Síruiusról bálványozói mondanak: nagyságát, hősiségét, — azt csak ezek szavaiból halljuk, — de nem látjuk magának a hősnak tetteiben, a ki a leverit lázadásakor, Simon korcsnájában, pártfelei buzdítására hogy meneküljön: a szerző tulajdon instructiója szerint *kétségbeesetten* kiáltja: *De hol?* Általában az egész darabban inkább ő vele játszanak, semmint ő ragadná magával igazán az egészet. Vannak egyes jelenetei, melyek emelkedettek; de vannak mások, melyek naivsága mosolyra kelt: Poppea, egy fontos jelenetben éppen Síruiusra vár, — s elszunnyad; Rómában forrongás tör ki, a mely Neróra »veszes lehet.« Sirius kéri ki azon kegyet, hogy ő csendesítse le a »feldühödt nép gyilkoló haragját«, s Nero megengedi e fő ellenfelének, s oly biztosságban érzi magát ez alatt, hogy nyugágyra dől és behunyja szemét. Az utolsó zendülés közepett, mikor Sirius

párthiveit már jobbára lekonzolák, — mikor a vezérnek tenni, buzdítani, s ha kell, halni kellene: Sirius a Simon korcsmájában az ablakhoz ül, fölveszi lantját, s újjaival többször végig fut a húrokon, utóbb pedig Octaviáról ábrándozva — ő is elalszik. De több ilyen is van a darabban, melyeket azonban már is tulságosan hosszúra nyult jelentésemben föl nem említhetek.

Az öt bíráló egyike is hiányokúl ismerte fel ezeket, de olyanokúl, a miken könnyen lehetne segíteni. Kifejezte egyszersmind azon kívánságát is, hogy az ötödik felvonást szerzőnek egészen újra kellene átdolgoznia, még pedig akképen, hogy az itt tragikus vége felé gördülő actiónak, Sirius legyen éltető, mozgó lelke, másrésről meg Tigellinus és Sabina Poppea is itt bűnhődjenek. S minthogy — e javítást is könnyen és sikeresen véli létesíthetőnek — a darab egyéb jeles tulajdonaiért, a 129-ik paragrafus alkalmazásával, saját szavazatát Sirius jutalmazására adja. Ez egy szavazattal szemben, a bírálók négy szavazata döntött Sirius ellen. Épen így oszlott meg a bírálók szavazata a 12-dik számú *Temistokles**) fölött is. E tragoediában Görögország e nagy fia, kit Athén csupa féltékenységből száműz, hazája főellenségéhez, Xerxeshez menekül. A persa király, haragja első fellángolásában össze akarja zúzni, de utóbb kitékül vele, majd fősatrápává teszi; Temistokles leányát, a kedves Melittát, fiának, Oranesnek adja nőül, s így a görög leány persa trónra jutna. De Artabanus, az előbbi fővezér, fondorkodik Temistokles ellen. Hamis hirt kohol és hozat egy görög álkövettel, mintha Athén Temistoklest halálra kerestetné. Temistokles erre még nagyobb haragra lobban hálátlan hazája ellen, — a persa sereg élére áll, de tulajdon lánya s nemes lelkű fia, Kleon szállnak szembe véle; Kleon megöléssel fenyegeti apját, mire Temistokles magába száll, de már más menedéke nem lévén, előbb leszúrja Artabanust, s aztán önmagát.

A korabeli legnagyobb görög hősben, a sértett büszkeség s a lángoló hazaszeretet összeütközése, mindenestre igen alkalmas tárgy tragoediára. Több jelenetet e mű szerzője szépen meg is irt, de rendszeren sokkal költőibb a lyrai ömlengésekben (Oranes-Melitta szép jelenete) mint az igazán drámai jelenetekben. Temistokles nagyságát ebben is csak halljuk, még pedig rendszeren a saját szájából, — annál kevesebbé látjuk tetteiből. Inkább dicsekvőnek tünik fel, mint dicsérhetőnek. A szereplők általában sokat beszélnek e darabban, gyakran igen hosszan, néha jól, költői nyelven, többször dagályosan, nagyon is perorálva.

A szebb helyek nyerték meg az egyik bírálót annyira, hogy szavazatát a 129. §. alkalmazása mellett, e darabnak adja; de itt is, mint az előbbi esetben, négy szavazat döntött Temistokles ellen.

Még egy tragoedia maradt fenn, jelentésem végső pontjára: a 8-dik számú, *Theodora*. Uj czim, de nem új darab az Akadémia előtt. Az 1878-diki gróf Teleki-díjra pályázott már Marózia néven. Róma uralkodó grófnője, a ki férjhez készül Hugóhoz, a zsarnok lombard királyhoz. Házasságának megkötése: veszedelem országára; meg nem kötését, szerelmes szíve nem tudná elviselni. Az uralkodó és az anya érdeke ütközik össze a nő szívének szerelmével. Ezt nem tudja legyőzni, nejjé lesz annak, ki aztán zsarnok hatalmával ránehezkedik Róma szabadságára, sőt nyugalomuk biztonságának áldozatául követeli és veszi is Theodora fiát, úgy, hogy az anyának sincs mi tennie, mint boszút állni fia gyilkosán, életét venni férjének is, de magának is.

*) A szerző helyesírása.

Magát a darabot bővebben ismertetni, nem tartom szükségesnek. Az Akadémia Értesítője tizenkettedik évfolyama 3-dik számában elég terjedelmes vázlatát nyújtja az akkori bíráló jelentés. Két bíráló akkor is mellette szólt, de akkor Tamóra lett a nyertes, az öt közül három szavazattal.

Theodora szerzője figyelembe vette az akkori bírálat némely megjegyzését. Simitott darabján. A hősnő azon szavai, melyek akkor kifogás alá estek, — ma nincsenek a darabban; s ezzel mindenesetre sok van eltörölve abból, mi akkor visszatsző volt.

A bíráló bizottság a jelen alkalommal részben új tagokból alakult, de nézete ma is az, mi az akkori jelentésben mondatott ki: »gondolkodó, értelmes fej munkája, ki igyekezett tisztába jönni eszméjével, céljával, tervével. Kétségtelen érdeme hatásos conceptiója és szünet nélkül haladó cselekvénye.«

Annai bizonyos, hogy e tekintetben messze tulszárnyalja minden egyéb versenytársát. Menete gyors, fejlődése folytonos, cselekvénye a kellő határig emelkedő félben bonyolítva, aztán époly világosan, értelmesen, gyors gördülés közt kibontva, megoldva.

De méltán kiemelt jeles tulajdonai mellett vannak gyengéi is. Már az első bírálat megjegyzé, s a mostani is vele mondja: alakjai nagyon is egyszínűek, s nyelve — egyes emelkedettebb helyek kivételével, milyen mindjárt Ariald első jelenete is — aunyira józan, hogy majdnem száraz. Kevés mondása van, ami szívünkbe lopná magát, s mely tartalma mélységével, költői szárnyalásával figyelmünket megragadná, lebilincselné. Inkább a gondolkozó, tervelő értelem munkája, mint a költői ihlet alkotása.

De hibái mellett, társainál viszonylag értékesebb, s így a bíráló bizottság három szavazattal kettő ellenében, de egyhangúlag a 129. paragrafus alkalmazása mellett, a jutalmat a *Theodora* szerzőjének kéri kiadatni.

A bizottság javaslata elfogadtatván, a jutalom a 8. számú, *Theodora* címmel és »A Teleki-pályázatra« jeligével ellátott pályaműnek odaitéltetik ugyan, azonban a jeligés levél felbontása, az Ügyrend 129. pontja értelmében, a szerző nyilatkozatától függesztetik föl. A többi pályaművek jeligés levelkéinek elégetésére Deák Farkas és Bogisich Mihály l. tagok küldettek ki, és még az ülés folyamában jelentették, hogy eljártak küldetésökben.

U g y a n a k k o r

Az I-ső osztály *negyedik* ülése.

P u l s z k y F e r e n c z t. t. osztályelnök elnöklése alatt.

69. *Bánóczy József* l. t. »A magyar romanticismusról« tart székfoglaló értekezést. Tagsági oklevelének kiadása határoztatik.

70. Az osztálytitkár jelenti, hogy a Nyelvtudományi Bizottság végkép megállapította a Nyelvtörténeti szótár szerkesztői számára készült utasítást.

Tudomásul vétetik s az utasítás az Értesítőben kiadatik.

Az utasítás így szól:

A Magyar Tud. Akadémia Nyelvtudományi Bizottsága a Nyelvtörténeti szótár egyik szerkesztője, Volf György bizottsági tag előterjesztése alapján, a Magyar Nyelvtörténeti szótár szerkesztőinek, hogy az eljárás egyöntetűségét, valamint a munka kellő haladását biztosítsa, a következő *utasítást* teszi kötelezővé:

I. A szótár tartalmáról.

1. A Magyar Nyelvtörténeti szótár, nevének megfelelően, a magyar nyelv multjára szorítkozik és így a legrégebb időtől fogva a nyelvújítás elejéig, vagyis a mai irodalmi nyelv alakulásának kezdetéig terjed. A mai nyelv irodalmi és tájbeszéd-beli szókincse más két szótárnak marad tárgyául.

2. A Magyar Nyelvtörténeti szótárnak a kijelölt határok közt *a)* a szókra, *b)* főalakjuk változataira, *c)* mindenféle jelentésökre és különböző használatukra nézve föltétlen teljességre, -- valamint *d)* első előfordulásuk biztos megállapítására kell törekednie; de, hogy megjelenését túlságosan ne késleltesse, meg kell elégednie az ez idő szerint elérhetővel.

3. A Magyar Nyelvtörténeti Szótár számára eddig gyűjtött és még ezután gyűjtendő szókincsből, minthogy a teljesség azzal csorbát nem szenved, ki kell rekeszteni: *a)* az oly képzéseket, melyek alapszavukból a ragozásokhoz hasonlóan, mind alakra, mind jelentésre nézve magoktól következnek; *b)* a csupán csak egy alkalomra készült és csak egy irónál található komikus, gúnyos vagy humoros szókat; *c)* a tulajdonnevek közül mindazokat, melyek más szók magyarázatául nem szolgálhatnak; — *d)* az idegen származású szók közül azokat, melyek soha sem jelentésökben, sem alakjukban nem simúltak nyelvünkhez.

4. Ellenben föl kell venni, tekintet nélkül illő vagy illetlen voltára, minden eddig nem érintett, akár eredeti magyar, akár meghonosult idegen szót; különösen *a)* az olyan képzéseket, melyek vagy sajátosságos alakot fejlesztettek, vagy önálló jelentést szereztek, vagy közönségesen nem használatosak; *b)* minden komoly műszókísérletet; *c)* a tulajdonnevek közül azokat, melyek valamely szónak kiválóan vagy korát mutatják vagy értelmét magyarázzák; *d)* a meghonosult idegen szókat, akár már a multban, akár csak a jelenben hódoltak meg, még az esetben is, ha idegen alakjukban fordulnak elő.

5. Minden adatot megbízható s a forrást pontosan megjelelő idézettel kell hitelesíteni. Valamely adatot idézet nélkül hagyni, vagy pedig csinált példával támogatni nem szabad.

6. Oly idézetek, melyek a szónak sem alakja, sem első előfordulása, sem értelme, sem használata fölvilágosítására nem alkalmasak vagy nem szükségesek, egyszerűen mellőzendők. Még egyéb tekinteteknek alávetni az idézeteket nem kell.

II. A szótár alakjáról.

7. A mutató szók, hacsak kiejtésük nem ismeretlen, mai orthographiával irandók, az idézetek pedig, valamint a bizonytalan kiejtésű mutató szók, híven úgy hagyandók, hogy az illető forrásokban előfordulnak. Megjegyzendő, hogy akadémiai kiadványban a mai orthographia az Akadémia helyesírását jelenti; különösen pedig, hogy a mutató szókban a közép *é* használata nem csak hogy meg van engedve, hanem egyenesen szükséges.

8. A szók elhelyezése általában a betürendtől függ, de tekintetbe veendő a származás is, a mennyiben az olyan szók, melyeket a nyelvtudományon kívül még a mai helyesírás is egész biztosan és félreismerhetetlenül származékoknak mutat, a szoros betürend ellenére alapszavuknál sorolandók elő. E részben tehát a mai orthographia-

vonta határon semmi esetre sem szabad túlmenni, hanem inkább még jóval innen kell maradni.

9. Az összetett szók nem csak fő-, hanem mellékszavuknál is megemlítendők; tárgyalni azonban csak főszavuknál kell, kivéve az összetett tulajdonneveket, melyek mindig mellékszavuknál tárgyalandók.

10. Az ikerszók első felök szerint mind beiktatandók, második felök szerint csak akkor, ha ez értelmes szó. Második felök alatt csak azokat kell tárgyalni, melyeknek első fele értelmetlen, második fele ellenben értelmes szó; a többi mind első fele alatt tárgyalandó.

11. A szólásmódok tárgyalása első jelentős szavuknál adandó; többi szavuknál, ha szükséges, csak megemlítendők.

12. Az összetételeket szorosan az alapszóhoz, vagy ha származék összetételei, a származékokhoz kell kapcsolni. Két csoportjuk közül előbb azt kell adni, melyben az illető szó fűszóul szolgál; a másik, a melyben az illető szó csak mint mellékszó fordul elő, második helyen álljon. E két csoporton belül a szoros betűrendet kell követni.

13. A származékok az összetételek után és csoportosítás nélkül, egyenkint, szoros betűrendben sorolandók elő.

14. Mint mutatószók a ragozható névszók egyes-számi pusztá nominativusokban, az igék pedig a folyó cselekvés jelen ideje jelentő módja tárgyatlan alakjának egyes számi harmadik személyében közlendők.

15. A homonym szóknak nem lehet rendet szabni; itt mindegyiknél csak azt kell kitenni, hogy hányuk van ugyanazon alakja.

16. A betűrendre nézve megjegyzendő: *a)* hogy a hosszú hangzók a megfelelő rövidektől külön nem választandók; *b)* hogy az összetett betűk helye a jegyeiktől és nem a hangtól függ; *c)* hogy a magánhangzónak a következő két mássalhangzóval alkotott ternói ily rendben használandók: *abb, ább; abc, ábc; abd, ábd; abf, ábf; abg, úbg*; stb.

17. Az egyes szók tárgyalásában a következő rend tartandó szem előtt: *a)* mutató szó, homonymumok száma, hangalakok időrendben és a legrégebb adat; *b)* jelentés időrendben; *c)* összetételek 12. szerint. Az utolsó két betűnél bekezdés és szakasz-cím alkalmazandó.

18. A homonymumok száma pusztán, rekeszték nélkül, kiteendő és minden egyes hangalak idézettel erősítendő.

19. A jelentések szakaszában a főjelentések arab számmal, a főjelentések árnyék-latai pedig betűkkel jelölendők. Minden jelentéscsoportban a szám vagy betű után röviden megjelendő a jelentés. Ez rendszerint latin szóval történjék, mely mellett, ha szótárból került, ez egy vagy két betűvel megnevezendő. Másnyelvű szót, különösen magyar synonymumokat és definitiót vagy leírást ama czélra kivételesen csak akkor kell használni, midőn már más magyarázó eszköz nincs. A jelentés-csoportok oly módon rendezendők, hogy mindig az teendő előbbre, a melyre régebb adat van. A jelentés megnevezése után közlendők a bizonyító idézetek időrendben.

20. Az összetételek két csoportjának elseje, vagyis az, melyben az illető szó fűszóul szolgál, tárgyalást követel, mely 19. szerint teljesítendő; a másik csoport, vagyis az, melyben az illető szó mint mellékszó fordul elő, csak egyszerű elősorolás.

21. Az általánosan elfogadott és közönségesen ismert rövidítéseken kívül csak olyanokat szabad használni, melyek valamilyes szakismerettel, kulos nélkül is megfej-

hetők. A nevek közül csak a legismertebb szótárirókéit szabad nagyon röviden jelölni: a többire nézve általában szabály, hogy az egytagúak egészen kiirandók és hogy a legrövidebb megjelölésnek legalább is három betűből kell állania, melyek közül az utolsó, mint minden rendes rövidítésnél, okvetetlenül szótagkezdő mássalhangzó tartozik lenni. Két- és háromtagú nevekből csak a második, négy- és öttagúakból csak a harmadik szótag kezdő mássalhangzója után következő betűket szabad elhagyni; a mikor pedig ez elhagyás nem tesz ki legalább két betűt, a név egészen kiirandó. Mind ezt kell alkalmazni a munkák neveire is.

22. Helykimélés czéljából a pseudonym írók igazi nevei magából a szótárból álnévök mellől elhagyandók és csak a forrásjegyzékben teendők ki; továbbá több közvetlenül egymásra következő, szerző és munka szerint közös származású példa után a forrás csak az első idézetnél nevezendő meg, a többinél egyszerűen a kötet és lap jelölendő; végre a kötetet jelölő római és a lapot jelentő arab szám mellől, mint nem okvetetlenül szükségesek, elhagyandók a *k.* vagy *köt.* és *l.* rövidítések. Megjegyzendő azonban, hogy az egy szerzőtől ugyan, de nem egy munkából vett, közvetlenül egymásra következő idézeteknél nem szabad elhagyni a szerzőt sem, mivel az esetben, ha csak a munka volna megnevezve, ez névtelennek tűnnék föl.

23. A szótár typographiai kiállításánál, mely végkép csak többféle próbanyomat után lesz megállapítható, földolog, hogy mindaz, a mit a használó keres, könnyen és gyorsan föltalálható legyen. Ennek a czélnek alá kell rendelni minden egyéb tekintetet. A keresés könnyűsége és gyorsasága legelőször is azt követeli, hogy minden alak azon a helyen, a hol keresendő, akár fejben, akár szövegben vagy elősorolásban, teljesen ki legyen írva. Második követelése a belső tagolás és csoportosítás külső kiemelése; a harmadik pedig az egyneműeknek egyező és a különneműeknek különböző fajta betűkkel való feltűntetése.

24. A szótár ügyeivel ezentúl egy háromtagú bizottság foglalkozik, melynek kötelessége felügyelni a munkára, különösen az utasítás pontos megtartására, továbbá támogatni a szerkesztőket tanácssal, végre pedig határozni a most még előre nem látható, hanem csak munkaközben fölmerülő ügyek közül azokban, melyek az egyszer megállapított Utasításnak semminemű módosítását, hanem csak egyszerű kiegészítését kívánják. Mind erről a felügyelő bizottság a Nyelvtudományi Bizottság előtt negyed-évenként számolni tartozik, mely ezekben fentartja magának a jóváhagyást, minden egyébben pedig az eldöntést, a többi közt az esetre is, ha a felügyelő bizottság és a szerkesztők közt valamikor véleménykülönbség támadna.

Budapest, 1882. jan. 11.

A rövidítések és földolgozott munkák jegyzéke.

A czimek végén *dölt betűkkel* nyomott nevek a földolgozók, kivonatolók nevei. Ezek közt *K.* = *Könyve Nándor*, *V.* = *Veres Imre.*)

Abig. Abigail historiája. (Irta egy küküllői névtelen.) Debreceni kia. XVI. száz. (Irva 1560-ban.) — *K.*

Ács. bold. hal. — Ács Mihály. Boldog halál szekere. 2. kia. Lőcse 1708. — *K.*

Ádami bar. — Ádami János. Az igaz, jámbor és tökéletes barátságról való ének. Kolozsvár 1599. — *K.*

- Agend.** — Agendarius liber ? *K.*
- Ágost. zar.** — Ágoston Péter. Mirrhaszedő zarándok. Nszombat 1672. — *K.*
- Alv. it.** — Alvinczi Péter. Itinerarium Catholicum, azaz nevezetes veszekedés. Debrecen 1616. — *K.*
- Alv. p.** — Alvinczi Péter. Postilla. I. Kassa 1633. — II. 1634. — *K.*
- Ap. bd.** — Apáczai Csere János. Bölcsészeti dolgozatok. ? — *K.*
- Ap. enc.** — Apáczai Cs. J. Magyar encyclopaedia. Utrecht 1653. — *K.*
- Apafi Vend.** — Apafi Mihály. Vendelinusnak a ker. isteni tudományról írott két könyve. Kolozsv. 1674. — *K.*
- Apol. unít.** — Petricsevics Horváth Ferencz. Apologia fratrum Uniteriorum. Kolozsv. 1700. — *K.*
- Apoll. chr.** — Apollonius chronicája. 1722. — *K.*
- Apor c.** — Apor codex. — *Turi Mészáros István.*
- Apost.** — ? Apostolok méltósága. ? ? — ?.
- Arithmetica** : I. **Gris arith.** és **Helt. ar.** és **Pract. arith.**
- Bakos tem. vers.** — Bakos Gábor temetésén declamáltatott magyar versek. Kassa 1666. — *V.*
- Bal. B. Camp.** — Balassa Bálint. Campianus Edmondnak tíz okai. Bécs 1607. — *K.*
- Bal. B. én.** — Balassa Bálint énekei. Lőcse 1693. — *K.*
- Bal. T. es isk.** — Balásfi Tamás. Csepregi iskola 1616. — *K.*
- Bal. T. ep.** — Balásfi Tamás. Epinicia Benedicto Nagi, alias Soce. Pozsony 1616. — *K.*
- Balog Corn.** — Balog György. Cornelius Nepos könyve. Kassa 1746. — *K.*
- Balog tk.** — Sélyei Balog István. Temető kert. Halotti prédikációk. Várad 1655. — *K.*
- Bar. szb.** — Baróthi Miklós. A szent búcsú méltósága és hasznai. Kassa. 1659. — *K.*
- Barn. isk.** — Barna János. Krisztus iskolája. Nszombat 1714. — *K.*
- Bartha Boldizsár. Chronika** : I. **Debr. krón.**
- Bas. cr.** — Basilius István. Az apostoli credo rövid magyarázatja. Kolozsv. 1568. — *K.*
- Bát. lp.** — Batai B. György. Lelki próbakő. Szeben 1666. — *V.*
- Bát vt.** — Batai B. Gy. Választottak tárgya. Szeben 1666. *K.* és *V.*
- Bat. kt.** — Batizi Andr. Ker. tudományról való könyvecske. Krakko 1550. — *K.*
- Bat. Zs.** — Batizi A. Zsuzsánna históriája. Lőcse 1628. (Irva 1541-ben.) — *K.*
- Báth. tromb.** — Báthori Mihály. Hangos trombita. Debreczen 1664. — *V.*
- Bayle Lajos. Praxis pietatis** : I. **Megy. Bayle.**
- Bb.** — Báthory Gábor bucsuztatója 1613. (közölve Uj M. Múzeum III. 93—96. II. A számok az ottani négy lapra vonatkoznak. — *Simonyi Zsigmond.*)
- Bd.** : I. **Bod c.**
- Bdl.** : I. **Bod l.**
- Bécsi c.** Bécsi codex. XV. század. (1436—1439 közt készült.) A bécsi udv. ktárban.) — *Zsilinszky Endre.*
- Bél. comp.** — Bél Mátyás. Compendium. 1713. — *K.*

- Ben.** — Beniczki Péter. Magyar rithmusok. Kolozsv. 1670. — *K.*
- Ben.^o** — U. a. Kol. 1700. — *V.*
- Besenyei Jakab:** I. **Ház ének.**
- Bethlen éi.** — Gróf Bethlen Miklós önéletírása. — *K.*
- Beythe ep.** — Beythe István. Esztendő által való vasárnapi Epistolák. Német-Ujvár 1584. *K.*
- Beythe st.** — U. a. Stirpium nomenclator Pannonicus. Antwerp. 1584. — *K.*
- Bir. bucs.** — Biró Márton. Bucsúztató. 1728. — *K.*
- Biró osk.** — Biró Márton. Kis Oskola. Buda 1728. *K.*
- Bod c.** Bod codex (Nyelvelmléktár II. 1874. — Az egyetemi könyvtárban. — *Budenz József*)
- Bod lex.** — Bod Péter. A sz.-írás értelmére vezérlő magyar lexicon. Győr 1746. — *K.*
- Bod ostr.** — Bod Péter. Kősziklaház ostroma. ? — *K.*
- Bogáthi Asp.** — Bogáthi Fazekas Miklós. Aspasia asszony dolga. Kolozsv. 1591. — *K.*
- Bog. Castr.** — Bogáthi F. M. A nagy Castriot György históriája. Kolozsv. 1592. — *V.*
- Bogáthi assz.** — Bogáthi F. M. Az tökéletes asszonyi állatokról. Plutarchusból ford. Kolozsv. 1577. — *K.*
- Born. én.** — Bornemisza Péter. Énekes könyv. Detrekő 1582. — *Fereni János.*
- Born. ev.** — Bornemisza Péter. Az Evangeliomokból és az Epistolákból való tanúságok. I. rész. Komjáthy és Sempte 1573. — II. rész. Sempte 1574. — III. rész. Sempte 1575. *K.*
- Born. lát.** — Bornemisza P. Ének sz. János látásáról. Debr. XVI. száz. — *K.*
- Born. nk.** — Bornemisza P. Négy Könyvecske a ker. hitnek tudományáról . . . az magyar írás-olvasásnak módjával és szép Imádkozásokkal egyetembe. 3 rész. Sempte. 1577. — *K.*
- Born. pr.** — Bornemisza P. Prédikációk egész esztendőre. Detrekő és Rárbok. 1584. — *K.*
- Bök. lámp.** — Bökényi Filep János. Mennyei Lámpás. Ultraj. 1652. — *V.*
- Bucsúztató 1728.** — *K.*
- Bucsúztató 1738.** — *K.*
- C.** — Calepinus szótára. 1592. — *Szarvas Gábor és Valberti.*
- Can.** — Canisius Péter Catechismusa. Ford. Vásárhelyi Gergely. 3. kiad. Bécs 1617. — *K.*
- Canones ecclesiastici:** I. **Egyh. rend.**
- Cath. válasz.** — Meisner B. Catholicus válasz az eretnek és a viták kérdésére 2. kiad. Frankfurt 1692. — *V.*
- Cato igen szép könyvecskéje:** I. **Lib. eleg.**
- CD.** — Codex Diplomaticus, kiadta Fejér Gy.
- Cis.** — Cisio. ? ? — *V.*
- Clad. turc.** — Salánki Gy. Historia cladis turcicae . . . A nádudvari török veszedelem históriája. Kolozsv. 1581. — *V.*

- Com. j.** — Amos Comenius. Janua linguae Latinae reserata aurea, in hung. l. translata per Stephanum Beniamin Szilágyi. Lőcse 1698. (Az 1. kiadás 1643.) — *K.*
- Com. orb.** U. a. Orbis sensualium pictus trilingvis. 2. kiad. Lőcse 1685. — *K.*
- Com. vest.** U. a. Januae linguae Latinae vestibulum . . . hungarice redditum. Lőcse 1697. (Az 1. kiadás 1643., előszava 1641.) *K.*
- Com. B. ár.** — Comoedia Balassi Menyhért árultatásáról. Abrudbánya 1569.
- Comp. const.** — Compilatae constitutiones regni Transylvaniae. Kolozsvár 1671. — *V.*
- Constantinápoly leírása : 1. **Konst.**
- Corn. c.** — Cornides codex 1510—1521. (Egyetemi könyvtár.) — *Bánóczy József.*
- Csoma c.** — Csoma codex. — *Torkos László.*
- Cs. isk.** — 1. *Bal. T. cs. isk.*
- Csákt. assz.** — Csáktornyai Mátyás. Római főasszonyok perlése. Kol. 1599. — *K.*
- Csan. Ján.** — Csanádi Demeter. II. János kir. élete. Debr. 1571. — *K.*
- Csanaki döggh.** — Csanaki Máté. A dögghalálról való rövid elmélkedés. Kol. 1534. — *K.*
- Cseh lov. orv.** — Cseh Márton. Lovak orvosságos könyvecskéje. 2. kiad. Lőcse 1676. — *K.*
- Cseng. Iv.** — Csengeri András. Historia Jerusálem veszedelméről. Debr. 1574. *K. és V.*
- Cserényi pers.** — Cserényi Mihály. Historia a persiai fejedelmekről. Kol. 1592. — *K.*
- Csúzi Cseh, Edom.** — Csúzi Cseh Jakab. Edom ostora . . . Debr. 1682. — *K.*
- Csúzi s.** — Csúzi Zsigmond. Zengedező sípszó, Pozs. 1723. — Az idézetek *Kresznerics* szótárából vannak átvéve.
- Csúzi tr.** — U. a. Evangeliomi trombita. Pozs. 1723. — Az idézetek *Kresznerics*-ből.
- Czech c.** — Czech codex. (A lapszámok a RMNy. II. k. lapjait jelölik.) — *K.*
- Czegl. roml.** — Czeglédi István. Az országok romlásáról. Kassa 1659. — *K.*
- Czegl. MM.** — U. a. Malach doctornak Melach barátjával való pajtársi szóbeszéde. S.-Patak 1659. — *Szarvas Gábor.*
- Czegl. bd.** — U. a. Barátságí dorgálás. Kassa 1663, — *V.*
- Czegl. En.** — U. a. Enochnak Istennel való mindennapi járása. S.-Patak 1669. — *K.*
- Cegl. D.** — U. a. Dágon ledűlése. Kol. 1670. — *K.*
- Czegl. Sion.** — U. a. Sion vára. S.-Patak és Kol. 1675. — *K.*
- Czegl. Jke.** — U. a. Redivivus Japhetke. Kassa 1669. — *K.*
- Czin.** — Czinár Mór Fejér György Magyarországi Okmánytárának (Codex Diplomaticus) betűrendes tárgymutatója.
- Dáln. Fl.** — Dálnoki Benkő Márton. Florusnak a római viselt dolgokról írt négy könyve. Kol. 1702. — *K.*
- Dáv. kk.** — Dávid Ferenc. Könyvecske az igaz keresztyéni keresztségről. Kol. 1570. — *V.*

- Dáv. utm.** — U. a. Rövid utmutatás az Isten igéjének igaz értelmére. Gy. Fejérvár 1567. — *K.*
- Dáv. pr.** — U. a. Praedicationók. Gy.-Fej. 1569. — *K.*
- Dáv. vd.** — U. a. A váradi disputatio. »Unitárius irók a XVI. szból.« Kol. 1870. (1. kiadása 1569.) — *K.*
- Dáv. ist.** — U. a. Az egy ő magától való felséges Istenről. Kol. 1571. — *I.*
- Dáv. vall.** — U. a. Az egy atya Istennek és az ő sz. fiának igaz istenségekről igaz vallástétel. Kol. 1571. — *V.*
- Deák bucs. a.** — Deák Ferenc. Bucsuztató. 1729. — *K.*
- Deák bucs. b.** — U. a. Bucsuztató. 1733. — *K.*
- Deák gr.** — U. a. Nyoltzadik fok grádics. Kassa 1730. — *K.*
- Deák k. o.** — U. a. Közönséges orvosság. Kassa. 1733. — *K.*
- Debr. c.** — Debreczeni codex. — *Szarvas Gábor.*
- Debr. christ. susp.** — Debreczeni János. Christianus suspirans. Debr. 1615. — *K.*
- Debr. ker.** — Debreczeni Kalocsa János. Isten ajándokával való kereskedés. Debr. 1693. — *K.*
- Debr. krón.** — Bartha Boldizsár. Chronica. Debr. 1666. — *V.*
- Debr. mc.** — Debreczeni S. János. Militaris congratulatio Com. Bihar. ad St. Bocskai. Debr. 1605. — *K.*
- Decsi G. DB.** — Decsi Gáspár. Historia az Dávid királynak Bethsabeval való vétkéről. H. n. XVI. sz. (Szabó K. 357. sz.) — *K.*
- Decsi G. pr.** — U. a. Az ut. id. regnáló bűnökről praedikációk. Debr. 1582. — *K.*
- Decsi Sal.** — Baranyai Decsi János. Salustius Catilinája. Szeben 1596. — *V.*
- Decsi Sal. Jug.** — U. a. Salustius Jugurthája. U. o. 1596. — *V.*
- Decsi Ad.** — U. a. Adagia Graeco-Latino-Ungarica. Bártfa 1598. — *K.*
- Der. P. lev.** — Derecskei Ambrus. Sz. Pál levele a rómaiakhoz, prédikációkban. Debr. 1603. — *K.*
- Der. ut.** — Derkai György. Az örök életnek utja. Irta Sucquet A. Nszomb. 1678. — *K.*
- Dév. orth.** — Dévai Mátyás. Orthographia Ungarica. Krakkó 1549. — *K.*
- Dial.** — Dialogus Diophanes és Scotodulos között. — *K.*
- Dieta (gr.** — Dieta Graeciae Sapientum. Item Mimi Publani. Az görög bölcsék szép mondási. Debr. 1591. — *K.*
- Diósz. tal.** — Diószegi K. István. Kiosztott talentum (prédikációk.) Debr. 1679. — *K.*
- Diósz. részeg.** — Diószegi Bónis Mátyás. A részegségnek gyűlölséges állapota. Leyden. 1649. — *V.*
- Dom. c.** — Domonkos codex (Sz. Domonkos élete, a Nemz. Múzeumban). 1517. — *Vozári Gyula.*
- Döbr. c.** — Döbrentey codex.
- Drég. spec.** — Drégely-Palánki János. Speculum mysticum. Medicina sacra. Kassa 1668. — *K.*

- Egyh. rend.** — *Canones Ecclesiastici*. Az egyházi jó rend-tartásoknak írott törvényi. Várad 1642. — *V.*
- Egy sz. én.** — Egy szép ének miképpen az úr Isten megáldja azokat, az kik ötet félik. H. n. XVI. sz. — *K.*
- Ehr. c.** — Ehrenfeld codex (Bécsben dr. Ehrenfeld Adolfnál). XV. sz. második negyede. — *Szarvas G.*
- Emb. GE.** — Debreceni Ember Pál, Garizim és Ebal. Kol. 1702. *K.*
- Eny. Gizm.** — Enyedi György, Gizmunda és Giscardo históriája. Kol. 1624. — *K.*
- U. a.** Az ó és új testamentombeli helyek magyarázatja stb. : 1. **Tor m.**
- Eny. serk.** — Enyedi F. János, Mennyei szó a lelki álomból való fel-serkenésről. Várad 1652. — *K.*
- Er. esk.** — Erasmus Roteradamus. Az erkölcsnek tisztességes volta. Szeben 1598. — *K.*
- »Erdődi dics.« : 1. **Fel. Erd.**
- Erd. porta.** — Szalai A. Erdély és a Porta. — *K.*
- Erd. sir.** — Erdély pusztításáról írt siralom. Paskó Kristóftól. Szeben 1663. — *V.*
- Erd. tört.** — Erdélyi történelmi adatok.
- Érdy c.** — Érdy codex. 1526—1527. (A múzeumi könyvtárban). — *Zsoldos Benő.*
- Érs. c.** — Érsekújvári codex. — *Ihász G., Végh Pál és Tersztyánszky D.*
- Eszt. h.** — Eszter históriája. Kol. 1577. — *K.*
- Eszt. lev.** — Eszterházi Miklós gr. Rákóczi Györgyhez írt levelei. Bécs 1645. — *K.*
- Eszt. bsz.** — Eszterházi Pál hg. A Bold. Szűz képeinek eredete. Nszomb. 1690. — *K.*
- Eszt. any.** — Eszterházi Tamás. Az igaz anyaszentegyházról. Irtá Hunnius Egyed. Sárvár 1602. *V.*
- Evangeliumok magyarázatja** : 1. **Sim. ev.**
- Ex. prin.** — *Exequiae Principales*, azaz : Halotti Pompa Károlyi Zsuzs. temetésekor. Gy.-Fejérv. 1624. *K.*
- Fal. Const.** — Faludi Ferencz. Constantinus Porphyrogenitus 1754. Idézve Toldi kiad. 1853. — *K.*
- Fal. én.** — U. a. Énekek. *K.*
- Fal. na.** — U. a. Nemes asszony ; ford. 1744-ben. (Idézve Toldi kiadásából 1853). *K.*
- Fal. sze.** — U. a. Szent ember. 1. kiad. 1773. Id. Toldi kiad. 1853. — *K.*
- Fal. uc.** — U. a. Údvari ember. 1. kiad. 1750—1771. Id. Toldi kiad. — *K.*
- FB. uti k.** — Felső-Bányai S. Mihály. A léleknek uti költsége. Utrecht. 1651. — *K.*
- FCurt.** — Forró Pál. Curtius históriája NSándorról. Debr. 1619. — *V.*
- ? Felv. d.** — Felvinczi György. Az erd. protonotaria és cancellaria dicsérete. Kol. 1699. — *K.*
- Felv. val.** — U. a. De conservanda bona valetudine. A Schola Salernitana könyve. Lőcse 1694. — *K.*

- Fely. pest.** — A pestisről való beszélgetés (8 préd.) Debr. 1679. *K.*
- Fest.** — Festicus codex. — *K. és Köhalmi József.*
- Fél. b.** — Félegyházi Tamás bibliája. (Uj Testamentom.) Debr. 1586. — *Virányi.*
- Fél. tan.** — U. a. A ker. hitről való tanítás. — *K.*
- Forró Pál. Curtius** : I. **FCurt.**
- Fr. AJ.** — Fr. Imre : Alamizsnás Sz. János 1732. — *K.*
- Frank.** — Frankovics Gergely. Hasznos könyv betegségek ellen. Monyorókerék 1588. — *K.*
- GFris. arith.** — Gemma Frisius. Arithmetica. — *V.*
- GKtt.** — Geleji Katona István. Titkok titka. Gy.-Fej. 1645. — *K.*
- GK. grad.** — U. a. és Keserői Dajka János. Öreg Graduál. Gy.-Fej. 1636. —
- GK. gram.** — U. a. Magyar grammatikácska. Gy.-Fej. 1645. — *V.*
- GK. vt.** — U. a. Váltáság titka. 1. 2. rész. Várad 1645. 1647. — *K.*
- Gosárvári Mátyás** : I. **Magy. bej.**
- Göm.** — Gömörj codex.
- Göntz rb.** — Göntz Miklós. A római Babylonnak kőfalai. (Irta Rodenborch.) Keresztúr 1619. — *K.*
- Görcs. mk.** — Görcsönyi A. Históriás ének Mátyás királyról. Debr. XVI. száz. — *K.*
- Guary c.** — Guary codex. — *Szarvas G.*
- Gv. D.** — Gvadányi Józsefnek Dónitshoz írt levelei. — *Kúnos Ignác.*
- Gv. fn.** — U. a. A falusi nótárius budai utazása. — *Simonyi Zs.*
- Gv. g.** — U. a. A m. f. török háborúra célzó gondolatok. — *Kúnos.*
- Gv. h.** — U. a. A világ közönséges históriája. — *Kúnos.*
- Gv. i.** — U. a. Unalmas órákban való időtöltés. 1795. — *Kúnos.*
- Gv. k.** — U. a. XII. Károly svéciai király élete. — *Kúnos.*
- Gv. Nv.** — U. a. Nándorfelhívár megvétele. Pozs. és Kom. 1790. — *Kúnos.*
- Gv. pf.** — U. a. Pöstyéni fürödés. 1787. — *Simonyi.*
- Gv. pp.** — U. a. A peleskei nótárius pokolba menetele. Basel 1792. — *Simonyi.*
- Gv. pv.** — U. a. A peleskei nótárius végrendelete. — *Kúnos.*
- Gv. RB.** — U. a. Rontó Pál és Benyovszky Móríc gróf. — *Kúnos.*
- Gv. sc.** — U. a. A m. f. országgyűlés satirico-critical leírása. Lípcese. 1790. — *Kúnos.*
- Gv. vlev.** — Verses levelezés Gv. s Fábíán Juliána közt. Pozs. 1798. — *Kúnos.*
- Gyarm. fel.** — Gyarmathi Miklós. Keresztyén felelet Monoszlai könyve ellen. Debr. 1598. — *K.*
- Gyöngy. c.** — Gyöngyösi codex. (Akadémiai könyvtár.) — *K.*
- Gyöngy. Char.** — Gyöngyösi István. Chariclia. Buda 1763. — *K.*
- Gyöngy. Cup.** — U. a. Cupido. Buda 1772. — *K.*
- Gyöngy. K J.** — U. a. Kemény János. Soprony 1748. — *K.*
- Gyöngy. MY.** — U. a. Murányi Vénus. Buda 1767. — *K.*
- Gyöngy.pal.** — U. a. Palinodia Hungariae. Buda 1771. *K.*
- Gyöngy. phoen.** — U. a. Porából megélemedett phoenix. Lőcse 1693. (Szabó K. 1442. sz.) — *K.*

- Gyöngy. L. kv. — Gyöngyösi László. A ker. vallás fundamentomi. (Irta Virel M.) Utrecht 1657. —
- Gyul. I. Sal. — Gyulai István. Bölcs Salamon könyve. — V.
- Gyul. I. Sir. — U. a. Jesus Sirach könyve. — V.
- Gyul. M. tj. — Gyulai Mihály. Táncz jutalma. Debr. 1681. — V.
- Hajn. kit. cég. — Hajnal Mátyás. Kitett cégér. Pozs. 1640. — K.
- Hall. h. — Haller János. Hármas história. Kol. 1695. — K.
- Hall. paizs. — U. a. A békességes tífrés paizsa. Irta Corenus J. Csik 1682. — K.
- Hall. Tel. — Haller László. Telemakus. Kassa 1758. — K.
- Ház. ének. — Besenyei Jakab. A házasságról való szép ének. Kol. 1580. — V.
- HB. — Halotti beszéd és könyörgés. XIII. sz.
- Helt. can. HGc. — Heltai Gáspár. Cationale, azaz históriás énekes könyv. Kol. 1574. — K.
- Helt. háló. — U. a. Háló (Hispániai vadászság.) Irta Gonsalvius R. Kol. 1570. — K.
- Helt. hk. — U. a. A bibliának második része: a szentírásnak históriás könyvei. Kol. 1565. — K.
- Helt. kr. — U. a. Krónika az magyaroknak dolgairól. Kol. 1575. — K.
- Helt. mes. — U. a. meséi: Száz fabula Aesopusból s egyebünnen. — K.
- Helt. Móz. — U. a. A bibliának első része: Mózesnek öt könyve. Kol. 1551. — V.
- Helt. próf. — U. a. A bibliának negyedik része: a prófétáknak irások. Kol. 1551. — K.
- Helt. uj t. — U. a. Uj testamentom. Kol. 1562. — K.
- Helt. vk. — U. a. Vigasztaló könyvecske. Kol. 1553. — K.
- Helt. zs. — U. a. Zsoltár. Kol. 1560. — K.
- Helt. ar. — Ifj Heltai Gáspár. Kol. 1591. — V.
- Heyd. pef. — Heyden Sebald. Puerilium colloquiarum formulae. Krakkó 1531. — K.
- Hofgr. — Hofgreff-féle énekes könyv. Kol. XVI. sz. — K.
- Hoffm. pr. — Hoffmann Pál. Prédikáció gr. Eszterházi László, Ferenc stb. fölött. Bécs. 1653. — K.
- Holl. pr. — Hollósi Gottfrid megtéréséről irt prédikáció. Keresztúr 1603. — K.
- Horv. c. — Horváth codex.
- Horv. ap. — Petricevics Horváth Ferencz. Apologia fratrum Unitariorum. — K.
- Horv. b. — Horváth Gergely. Bucsuztató. Kassa 1734. — K.
- Horv. Mór. — U. a. Mórocz Zsuzsánna. Kassa 1734. — K.
- Horv. mul. — U. a. Mulier fortis. Nszomb. 1728. — K.
- Horv. h. ö. — U. a. Halálnak ösztöne. Pozs. 1738. — K.
- Hunn. — Hunnius Miklós. Rövid és fundamentomos tracta. Frankfurt 1692. — V
- Huny. Tr. — Hunyadi Ferencz. História Trója megszállásáról és veszedelméről. Kol. 1631. (1. kiadása 1577-ből való.) — K.
- Huny. Tr.² — U. a. 9. kiadás. Lőcse. 1692. — V.
- Husz. Aen. — Huszti Péter. Aeneis. Kol. 1624. (Első kiad. 1582.) — K.

- Idari NS.** — Idari Péter. Nagy Sándor. Debr. 1574. — *K.*
- Illosv. sz. Pál.** — Illosvai P. Szent Pál apostol életéről. Debr. 1577. *K.*
- Illosv. toldi.** — U. a. toldi M. históriája. Lőcse 1629. — *K.*
- Illyef. Jephth.** — Illyefalvi István. Jephtha históriája. Buchananus Gy. után. Kol. 1597. — *K.*
- Illyef. tomp.** — Illyefalvi István (jezsuita). Bányász eskánynak tompítása. Kassa 1669. — *K.*
- Ily. szent.** — Illyés András. A ker. élet példája v. tüköre, azaz a szentek élete I.—V. Nszomb. 1682/3. — *V.*
- Ily. Kr.** — U. a. A Krisztus Jézus élete. Irta Avancinus M. Nszombat 1690. — *K.*
- Ily. pr.** — U. a. Megrövidített íge. Vasárnapi prédikációk. I. II. Nszomb. 1696. — *K.*
- Ily. I. kat.** — Illyés István. Lelki tej avagy katekizmus. Nszomb. 1697. — *K.*
- Irat. Perk.** — Iratosi T. János. Patika szerszámos bolt. Irta Perkinsus V. Lőcse 1641. — *K.*
- Istvf. Volt.** — Istvánfi Pál. Volter királyfi hist. Debr. 1574. — *K.*
- Jes. titk.** — Jesuita páterek titkai. Várad 1657. — *V.*
- Jéz. társ. reg.** — Regulái a Jézus társaságának. Nszomb. 1681. — *V.*
- Jord. c.** — Jordánszky codex. — *Szilasi Móricz és Vozári Gy.*
- Kab. öszt.** — Kabai Bodor Gellért. Hegyes ösztön a sátánnak angyala. Debr. 1682. — *V.*
- Kal. Bártfa.** — Bártfai kalendárium 1583. — *V.*
- Kal. Bécs.** — Bécsi kalendáriumok 1572, 1650, 1651, 1652, 1666. — *K.*
- Kal. Csepr.** — Csepregi kalendáriumok 1626, 1635. — *V.*
- Kal. Debr.** — Debreceni kalendárium 1619. — *V.*
- Kal. 1582.** — Galgóci kalendárium 1582. — *?*
- Kal. 1573.** — Krakkói kalendárium 1573. — *V.*
- Kal. Lőcs.** — Lőcsei kalendáriumok 1645, 1649, 1671, 1674, 1676. — *K.*
- Kal. Nsz.** — Nagyszombati kalendáriumok 1579, 1613, 1621. *V.* — 1658. *K.* — 1671.
- Kal. Ny.** — Nagyvárad kalendárium 1652. —
- Kaz. c.** — Kazynczy codex 1526, 1527, 1541. (Muzeumi könyvtár.) — *K.*
- Kák. Ast.** — Kákonyi Péter. Astiages és Cyrus históriája. Debr. 1574. — *K.*
- Kák. Sáms.** — U. a. Sámszon históriája. Kol. 1579. — *V.*
- Káldy.** — Káldy bibliája. — *Abday Asztrik.*
- Kár.** — Károlyi Gáspár. Biblia. — *K.*
- Kár. két k.** — U. a. Két könyv minden országok jó és gonosz szerencsájének okairól. Debr. 1563. — *K.*
- Kár. cr.** — Károlyi Péter. Az apostoli credonak magyarázatja. Debr. 1584. — *K.*
- Kár. hal.** — U. a. A halálról, feltámadásról és az örök életéről. Debr. 1575. — *V.*
- Kár. S. él.** — Gr. Károlyi Sándor önéretirása 1669. — *K.*

- Kász. tf.** — Kászoni János. Rövid igazgatás Magyarország törvényfolyásairól. Irta Kitonich. J. Gy.-Fejérvár 1647. — *K.*
- Kecsk. tört.** — Kecskemét története. — *K. és V.*
- Kem önel.** — Kemény János önéletírása. — *K.*
- Ker. csk.** — Keresztúri Pál. Csecsemő keresztyén. Gy.-Fejérvár 1638. — *K.*
- Ker. leg.** — U. a. Lelki legeltetés. Nvárad 1649. (1. kiad. 1645.) — *K.*
- Ker. pr.** — Keresszegi H. István. A ker. hit ágazatiról való prédikációk tárháza. Debr. 1640. — *V.*
- Ker. Sen.** — Kéri Sámuel. Keresztyén Seneca. Latinból ford. Bécs. 1954. — *K.*
- Kisv.** — Kis-Viczai Péter: Adagia. — *Szarvas G.*
- Kriszt. leg.** — Krisztina legenda. — *Szarvas G.*
- Kol. asz.** — Kolosi Török István. Az asszonyi nem dicsérete. Lőcse 1655. (1. kiad. Kol. 1630.) — *K.*
- Kol. Ján.** — U. a. A sz. János ev. historiája. Irta Reuchlin. — A világi emberek bolondságán való siralom. Irta Marsilius Ficinus. Kol. 1635. — *K.*
- Komj.** — Komjáthi Benedek. Sz. Pál levelei. Krakkó 1533. — *Likavetz János.*
- Kom. páp. ujs.** — Komáromi Csapkés György. Pápastaság ujsága. Kol. 1671. — *V.*
- Kom. pp.** — U. a. Pestis pestise. 1664. — *V.*
- Kom. W.** — U. a. Keresztyén isteni tudomány. Irta Wollebius J. Utrecht 1653. — *K.*
- Kom. szom. es.** — U. a. Szomorú esetek tüköre. S.-Patak 1661. — *V.*
- Kom. úr. im.** — Komáromi István. Az úri imádság magyarázatja. Nvár. 1651. — *V.*
- Konst.** — Constantinápoly várossának leírása. Lőcse 1688. — *K.*
- Köl. idv.** — Kölesséri Sámuel. Idvesség sarka. S.-Patak 1666. — *K.*
- Königsb. tör.** — Königsbergi töredék. XIII. század?
- KPap. ev.** — Kopcsányi Pap Márton. Evangeliumok és epistolák. Bécs 1616. — *K.*
- Kr.** — Kresznerics Ferenc. Magyar Szótár. 1831—2. (Dőlt betűkkel — *Kr.* — arra figyelmeztet, hogy az idézet Kresznericsből van átvéve.)
- Kriszt.** — Szent Krisztina élete. (Múzeumi könyvtár.)
- Kriza c.** — Kriza codex 1532. (Az akadémiai könyvtárban.) — *K.*
- Kruc.** — Krucsai Márton fölötti bucsuztató. Kassa. 1733. — *K.*
- Kules. c.** — Kulesár codex. — *Királyi Pál.*
- Kules. ev.** — Kulesár György. Postilla, azaz Evangeliumoknak magyarázatja. A.-Lindva 1574. — *K.*
- Kules. kész.** — U. a. A halálra való készületről. U. o. 1573. — *K.*
- Kules. vet.** — Az ördögnek a penitenciatartó bűnösssel való vetekedéséről. U. o. 1573. — *K.*
- Ladányi bucs.** — Ladányi Elek. Bucsuztató. Kassa 1735. — *K.*
- Ladányi decr.** — U. a. Inevitabile decretum. Kassa 1735. — *K.*
- Land.** — Landorfejirvár elveszése. — *Szarvas Gábor.*
- Land. sg.** — Landovics István. Új segítség (predikációk). Nszomb. 1689. — *K.*
- Lányi c.** — Lányi codex. 1519. — *K.*

- Laskai polg. társ.** — Laskai János. A polgári társaság tudományáról. Irta Lipsius Justus. Bártfa 1641. — *K.*
- László Petr.** — László Pál. Petrarcha a szerencséről. Kassa 1720. — *K.*
- Laur. iv.** — Laurentius. Lelki viadalom. Pozs. 1722. — *K.*
- Lelki par.** — Lelki paradicsom. (Irta Baranyai Pál.) H. n. 1700. — *K.*
- Lép. hal.** — Lépes Bálint. A halandó emberi nemzet fényes tüköre. Prága 1616. — *K.*
- Lép. tük.** — U. a. Pokoltól rettentő tükör. Prága 1617. — *V.*
- Let. hitág.** — Lethenyi István. A sz. írásbeli hitünk ágai. Irta Hutter Lénárt. Csepreg 1635. — *K.*
- Lev.** — Magyar Leveles Tár. I. Négyszáz magyar levél. 1504—1560. Közli Szalay Á. 1861. — *K.* — II. Magyar hölgyek levelei. 1515—1709. Közli Deák Farkas. 1879. — *Munkácsi Bernát.*
- Lib. eleg.** — Libellus elegantissimus: Igen szép könyvecske, mely Catonak neveztetik, az jó életnek oktatásáról. 3. kiad. Kol. 1620. (1. kiad. 1591.) — *K.*
- Lipp. cal. oec.** — Lippai János. Calendárium oeconomicum Nszomb. 1662. — *K.*
- Lipp. pk.** — U. a. Pozsonyi kert. I. Virágos kert Nszomb. 1664. II. Veteményes kert. Bécs 1664. III. Gyümölcsös kert. Bécs 1667. — *K.*
- Liszny. kr.** — Lisznai Kovács Pál. Magyarok krónikája. Debr. 1692. — *K. és V.*
- Liszi Márs.** — Liszti László. Magyar Márs. Bécs 1653. — *V.*
- Lp.: 1. *Lelki p.*
- M. = Münch. c.**
- Mad. pr.** — Madarász Márton. [Prédikációk.] Vasárnapi evangeliomokról való szent elmékedések. Irta Meisner Boldizsár. Lőcse 1635. — *K.*
- Mad. bh.** — A jó vagy kegyes élet és boldog halál. Irta Senners D. Lőcse 1643. — *K.*
- Magy. bej.** — Gosárvári Mátyás. A magyarok bejövéséről. Sicz 1592. — *V.*
- Magyar leveles tár: 1. *Lev.*
- Magy. Nád.** — Magyar István. Halotti beszéd gr. Nádasdy F. fölött. Keresztúr 1604. — *K.*
- Major szót.** — Major Márton. Latin-magyar szótár 1647. — *K.*
- Marg. l.** — Margit legenda. 1610. — *Barna Ferdinánd.*
- Marg. im.** — Margitai Péter. A mindennapi imádságnak magyarázatja. Debr. 1616. — *K.*
- Martonf. sz. hist.** — Martonfalvi György. Szent história. Debr. 1681. — *V.*
- Matkó b.** — Kézdi-Vásárhelyi Matkó István. X. ut Tök könyvnek eltépeése, avagy Bányászcákány. S-Patak 1668. — *K.*
- Matkó főv. ház.** — U. a. Fővenyen épített ház romlása. Szeben 1666. — *K.*
- Megy. Bayle** — Medgyesi Pál. Praxis pietatis. Irta Bayle Lajos. Debr. 1636. — *K.*
- Megy Cowp.** — U. a. Hét napoki együtt beszélgetése egy keresztyén és egy pápista catholicusnak. Irta Cowper Vilmos. Debr. 1637.
- Megy. dial.** — U. a. Dialogus politico-ecclesiasticus az presbyteriumról. Bártfa 1650. — *K.*

- Megy. jaj.** — U. a. Erdély s egész magyar nép hármás jajja. S.-Patak. 1653. — *K.*
- Megy. ör.** — U. a. Szent atyák öröme. Gy.-Fejérvár 1640. — *K.*
- Megy. szöv.** — Égő szövétnek. Gy.-Fejérvár 1645. — *K.*
- Meisner Boldizsár.** Catholicus válasz. . : 1. **Cath. válasz.**
- Mel. ap.** — Melius Péter. Sz. János jelenésének magyarázatja [Apocalypsis]. Várad. 1568. — *K.*
- Mel. AT.** — U. a. Az Arany Tamás tévelygéseinek meghamisítási Debr. 1562. — *K.*
- Mel. én.** — U. a. Igaz sz. irásból kiszedett ének Debr. 1570. — *K.*
- Mel. herb.** — U. a. Herbarium. Kol. 1578. — *V.*
- Mel. Jób.** — U. a. A Sz. Jób könyvének fordítása. Várad. 1565. — *K.*
- Mel. pr.** — U. a. Christus közbenjárásáról való prédikációk? Debr. 1561. — *K.*
- Mel. Sam.** — U. a. Sámuel könyvei és királyok könyvei Debr. 1565. — *K.*
- Mel. irt.** — Melotai Nyilas István. A mennyei tudomány szerint való irtóvány. Debr. 1617. — *K.*
- Mel. zs.** — U. a. Sz. Dávid 20-dik zsoltárának magyarázatja. Kassa 1620. — *K.*
- Meny. arithm.** — Menyői Tolvaj Ferencz. Az arithmeticianak mestersége. Kol. 1698. (1. kiad. 1675.) — *K.*
- Mesés k.** — Mesés könyvecske. Németből ford. Lőcse 1629. *K.*
- MF.** — Mátyás Flórián. Nyelvtörténeti szótárkísérlet. Pest és Pécs. 1868—1871. (MF — dőlt betűvel — onnan átvett idézetet jelöl.)
- Mih. ör. él.** — Mihálykó János. Az örök életről való könyvecske. Irta Zader J. Bártfa 1603. — *K.*
- MHeg. bt.** — Mikolai Hegedűs János. Bibliai tanui. Utrecht 1648. — *K.*
- MHeg. lp.** — U. a. Lelki prebenda. Utr. 1648. — *V.*
- MHeg. lp.³** — U. a. Lelki prebenda. 2. kiadás. Szeben. 1655. — *K.*
- MHeg. tűz. oszl.** — U. a. A mennyei igazság tüzes oszlopa. Irta Grosse S. Utrecht 1648. — *V.*
- MHeg. tűz. oszl.²** — U. a. A m. igazság tüzes oszlopa, 2. kiadás. Szeben 1665. — *K.*
- Misk. vadk.** — Miskolczi Gáspár. Egy jeles vadkert. Irta Franzius F. Lőcse 1702. — *K.*
- Misk. angl. ind.** — Miskolczi C. Gáspár. Anglia independentismus. Utrecht 1654. — *K.*
- Misoc. progn.** — Misocacus Vilhelm. Prognosticon. Kol. 1578. — *K.*
- MA.** — Szenci Molnár Albert. Dictionarium. (MA.¹ = 1. kiad. 1708 — MA.⁴ = 4. kiad. 1708. stb.)
- MA. b.** — U. a. Szent biblia. (Károlyi ford. 2. kiadása.) Hanau 1608. — *K.*
- MA. S.** — U. a. Jubilaeus esztendei prédikáció. Irta Scultetus A. Oppenheim 1618. — *K.*
- MA. sb.** — U. a. Discursus de summo bono. Irta Ziegler Gy. Lőcse 1630. — *K.*
- MA. tan.** — U. a. A ker. religióra való tanítás. Irta Calvinus J. Hanau 1624. — *K.*
- Moln. bucs.** — Molnár András. Bucsuztató. Kassa 1733. — *K.*
- Moln. ut.** — U. a. Legigyenesebb út . . Kassa 1733. — *K.*
- Moln. F. lelki tárház.** — Molnár Ferencz. Lelki tárház. - *V.*

- Mon. ap.** — Monoszlai András. Apologia. Nszomb. 1588.
- Mon. k.** — U. a. A képek tiszteletéről. Nszomb. 1589. — *K.* és *Schleininger.*
- Mon. Irók.** — Monumenta Historica. Irók.
- Mul. fort.** : I. Horváth Gergely.
- Mon. okm.** — Monumenta Historica. Okmánytár.
- Münch. c.** — Münchener codex. 1466. (A müncheni udvari könyvtárban.) — *Simonyi Zsigmond.*
- Nad. kert.** — Nadányi János. Kerti dolgoknak leírása. Irta Mizáld A. Kol. 1669. — *K.*
- Nád. c.** — Nádor codex. 1508. (Az egyetemi könyvtárban. Toldy kiad. 1857. *Hirsch Pál.*
- Nagyari ig. vall. ker.** — Nagy-Ari Benedek. Orthodoxus Christianus: igaz vallásu keresztyén. Várad 1651. — *V.*
- Nagyb. Huny.** — Nagybánkai Mátyás. Historia Hunyady Jánosról. Debr. 1574. (1. kiad. Kol. 1570.) — *K.*
- Nagyb. József.** — Nagybánkai (v. Nagybányai) Mátyás. História Jákób fiáról Józsefről. Kol. 1580. — *K.*
- Nagysz. c.** — Nagyszombati codex. 1512—1513. (Az esztergomi káptalan nagysz. könyvtárában.) *Komáromy Lajos.*
- Nán. szűt.** — Nánási L. István. Szűtítka. Kol. 1670. — *K.*
- NC.** — Nomenclatura Rerum, edit. Vienn. 1641. (»Dictionarium quatuor linguarum . . . secundum editum Viennae . . . 1641« [1. kiad. 1629.] ?) — *Kresznericsből átvett idézetek.*
- Ném. cent.** — Szathmár-Németi. Halotti centuria. — *K.*
- Nom. 1629.** — Nomenclatura seu dictionarium Latino-Germanicum. Nunc denuo adiectum idioma hungaricum. Szeben. 1629. *K.*
- Ny.** — Magyar Nyelvőr. Szerk. és kiadja Szarvas Gábor. Bpest. 1872—1882.
- Offic.** — Officium B. Mariae. Szűz Mária zsolozsmája. Nszomb. 1662. (1. kiadás. 1643.) — *K.*
- Ompr. gon. assz.** — O[r]mpruszt Kristóf. Gonosz asszonyok. Bécs 1550—1552. — *K.*
- Ónadi számv.** — Ónadi János. Practici algorithmi. Számvetés tudománya. Kassa 1693. — *K.*
- Orthographia Hungarica** : I. Dévai Mátyás.
- Osiander András.** Pápa nem pápa : I. Zvonarics Mihály.
- Otr. besz.** — Otrokoci Főris Ferencz. Idvesség beszélgetések. Kol. 1683. — *K.*
- Otr. Róma.** — U. a. Róma Istennek szent városa. Nszomb. 1698. — *V.*
- Otr. tökéll.** — U. a. Isten előtt járóknak tökéletessége. Nszomb. 1699. — *K.*
- Oz.** — Ozorai Imre. De Christo et eius ecclesia. Krakkó 1535. — *K.*
- P. ev.** : I. Pesti.
- Pal. én.** — Palatich. Ének. Debr. 1570 ? — *K.*
- PP.** — Pápai Páriz Ferencz. Dictionarium. (PP.¹ = 1. kiadás, stb.)

- PP. lb.** — U. a. Pax animae, azaz a lélek békességéről. Francziául írta Molinaeus P. Kol. 1680. — *K.*
- PP. pc.** — U. a. Pax corporis : az emberi test nyavalyáiról. Kol. 1690. — *K.*
- Páp. kesk. ut.** — Pápai Páriz Imre. Keskeny út. S.-Patak 1662. (1. kiadás Utrecht 1647.) — *K.*
- Paskó Kristóf.** Erdély pusztításáról irt siralom : l. **Erd. sir.**
- Pataki reg.** — Pataki István. Ez világ dolgainak igazgatásának mestersége : száz regulák. Latinból ford. Kol. 1681. — *K.*
- Path. sacr.** — Pathai István. A sakramentomokról. Gy.-Fejérvár 1643. — *K.*
- Pázm. fel.** — Pázmány Péter. Felelet Magyarinak az orsz. roml. Nszomb. 1603. — *K.*
- Pázm. im.** — U. a. Keresztyéni imádságos könyv. (1. kiadás 1606.) — *V. ?*
- Pázm. kal.** — U. a. Kalauz. (1. kiadás 1613.) — *V.*
- Pázm. kT.** — U. a. Kempis Tamásnak . . négy könyve. — *Bánóczi József.*
- Pázm. pr.** — U. a. Vasárnapi és innepi prédikációk Pozs. 1636. — *V.*
- Pécsi oec.** — Pécsi János. Oeconomia coniugalis. Az házások életiről való ének. Kol. 1580. — *K.*
- Pécsi ág.** — Pécsi Lukács. Sz. Ágoston elmékedései. Nszomb. 1591. — *V.*
- Kal. Nsz. 1579.** — U. a. Kalendárium. Nszomb. 1579. — *V.*
- Pécsi szüz.** — U. a. keresztény szüzeknek tisztességes koszorúja. Nszomb. 1591. — *V.*
- Pécsy. fel.** — Pécsváradai Péter. Felelet Pázmány P. két könyvecskéjére. Debr. 1629. — *K.*
- Peer. c.** — Peer codex. XVI. század elejéről. (Nemz. múz.) — *Volf György.*
- Péld. k.** — Példák könyve.
- Pelk. Vv. : l. Petki.**
- Pereszl. gr.** — Pereszlényi P. Gramatica linguae Hungaricae. Nszomb. 1682. — *K.*
- Perny. l. fl.** — Osztopányi Pernyeszi Zsigmond. Lelki fiastrom. Kol. 1678. — *K.*
- Pesti ev.** — Pesti Gábor. Novum Testamentum seu quatuor evangeliorum volumina. Bécs 1536. — *K.*
- Pesti nom. a.** — U. a. Nomenclatura sex linguarum. 2. kiad. Bécs 1550. (1. kiad. 1538.) — *K.*
- Pesti nom. b.** — U. a. 3. kiadása. Bécs 1561. — *K.*
- Pesti nom. c.** — U. a. 4. kiadása. Bécs 1568. — *K.*
- Pet. kr.** — Pethő Gergely. Magyar krónika. Bécs. 1660. — *K.*
- Petki vv.** — Petki János. A virtus és voluptas vetekedése. Silius Italicus után. Kol. 1610. — *K.*
- Ph. fl.** — Z. Sz. J.: Philosthenes és Florentina. 1777. — *K.*
- Poenit.** — Poenitentiának tüköre. Németből ford. Bécs 1665. (1. kiadás Bártfa 1626.) — *K.*
- Pont.** — Pontianus császár históriája. Bécs 1573. — *K.*
- Pós. gb.** — Pósházi János. Görcsös bot. S.-Patak 1668. — *Kúnos Ignác.*
- Pós. ig.** — U. a. Igazság istájpja. S.-Patak 1669. — *V. és K.*
- Pós. válasz.** — U. a. A három kérdésre adott választételnek megerősödése. H. n. 1666. — *V.*

- Pozs. c.** — Pozsonyi codex (tizenegy imádság). — *Marczali Henrik*.
- Pract. arithm.** — *Practica arithmetica, azaz szánvető tábla*. Nszomb. 1709. (1. kiad. Debr. 1614.) — *K.*
- Prág.** — Prágai András. Fejedelmek serkentő órája. Irta Gvevara A. Bártfa 1628. — *V.*
- Rák. art.** — ? Rákóczi Ferencz. Hadi artikulusok. 1705. — *K.*
- Rák. lev.** — U. a. levéltára. — *K.*
- Rák. manif.** — U. a. manifestuma. Nszomb. 1704. — *K.*
- Regulái a Jézus társaságnak** : l. **Jézus társ. reg.**
- Rejt. lev.** — ? Rejtelmes levelek. — *K.* és *V.*
- Rend. él. péld.** — ? Rendes élet példája. — *V.*
- Rim. én.** — Rimai János istenes énekei. Lőcse 1693. — *K.*
- RMK.** — Régi Magyar költők tára.
- RMNy.** — Régi Magyar Nyelvmlékek. (A II. kötetbeli leveleket *K.* dolgozta föl.)
- Sal. Mark.** — Salamon és Markalf tréfabeszédei. (1. kiad. Kol. 1577.) — *V.*
- Salánki György.** A nádudvari török veszedelem : l. **Clad. turc.**
- Sall. Vár.** — Sallai István. Jó nemes Váradnak gyenge orvoslása. Pozs. 1630. — *K.*
- Sam. ag.** — Samarjai János. [Agenda.] A helv. ecclesiák ceremonijokról. Lőcse 1636. — *K.*
- Sam. mh.** — U. a. Magyar harmonia az Aug. és Helv. confessio közt. Pápa 1628. — *K.*
- Sámb. lk.** — Sámbár Mátyás. Három idvességes kérdés. Nszomb. 1661. — *Kínos Ignác.*
- Sámb. hkf.** — U. a. A három idv. kérdésre a . . Calvinista tanítók mint felelnek. Kassa. 1667. — *Kínos I.*
- Sámb. isp.** — U. a. Orvosló ispotály. H. n. 1664. — *K.*
- Sándor c.** — Sándor codex. (az egyetemi könyvtárban.) *Szarvas G.*
- Sárp. bárk.** — Sárpataki N. Mihály. Noé bárkája. Kol. 1681. — *K.*
- Sélyei Balog István** : l. **Balog István.**
- Serm. fun.** — ? Sermones funebres. — *K.*
- Sib. vig. könyv.** — Sibolthi Demeter. Vigasztaló könyvecske. Galgóc 1584. — *V.*
- Sim. ev.** — Evangeliomok magyarázatja. Simon Pál deák postillájából ford. Bártfa 1608. — *K.*
- Simor c.** — Simor codex.
- Soós ep.** — Sóvári Soós Kristóf. Postilák, azaz epistoláknak magyarázatja. Bártfa 1598. — *K.*
- Sylv.** — Sylvester János (= Erdősi). Uj testamentom. Sárvár. 1541. — *K.*
- Szrkm. am.** — Szakmári Fabricius István. Historia ex Partenii Nicenensis de amatorii affectionibus collecta. Kol. 1577. — *K.*
- Szal. kr.** — Szalárdi krónikája.

- Szal. vig. szók.** — Szalárdi Miklós. Vigasztaló szók és lelki harc. Gy.-Fejérvár 1643. — *V.*
- Szár. cat.** — Szárászi Ferencz. Catechesis (Palatinatusi) Fordítása. (1604.) — *V.*
Szathmár-Némethi Mihály : I. Némethi.
- Szeg. Aqu.** — Szegedi János. Aquila . . Saskeselyő. Nszomb. 1736. — *K.*
- Szeg. Theoph.** — Szegedi Lőrincz. Thephania, azaz : isteni megjelenés. Debr. 1575. — *K.*
- Szegedi Veres Gáspár : I. **Ver. bar.**
- Szék. kr.** — Székely István. Krónika ez világnak jeles dolgairól. Krakkó 1559. — *V.*
- Szék. zs.** — U. a. Zsoltár könyv. Krakkó 1548. — *V.*
- Szék okl.** — (Szalay.) Székely oklevéltár. — *K.*
- Szenczi rész. poh.** — Szenczi A. Pál. Részegesek jajos pohara. Debr. 1682. — *V.*
- Szenczi Cs. conf.** — Szenczi Csene Péter. Confessio . . fidei christianae. 1616. — *K.*
- Szentiv. nk.** — Szentiványi Márton. Négy rövid első könyvecskék a hitben támadott versengésekről. Nszomb. 1702. — *K.*
- Szentm. só dics.** — Szentmártoni Bodó János. A só dicsérete. Ácsmesterek dicsérete. Lőcse 1647. — *V.*
- Szentm. tf.** — U. a. A tékozló fiú históriája. A vasról való ének. Kol. 1636. — *K.*
- Szentm. kalm. dics.** — U. a. A kalmárok dicsérete. Lőcse. 1690. *K.*
- Szentpét. Izr.** — Szentpéteri István. Izrael szekerei . . Hal. beszéd Szenczi Pál fölött. Debr. 1691. — *K.*
- Szép Mag.** — Tesseni Venczel. História Szép Magellónáról. Warbeck V. német fordítása után. Lőcse 1676. — *V.*
- Szepsi ut. leir.** — Szepsi Csombor Márton . . utazásainak leírása. Kassa 1620. — *K.*
- Szkr. = Szék. kr.**
- Szob.** — Szoboszlai Miklós. Szent Dávidnak öt könyvecskéi. Irta Diest Henrik. Debr. 1648. — *Kúnos I.*
- Szok. bals.** — Szokolyai István. Sérelmes lelket gyógyító balsamom. S.-Patak 1669. — *K.*
- Szóll. bd.** — Szóllósi István. Sion leánya . . paizsa, avagy . . Bajnok Dávidka Kassa 1668. — *K.*
- Szóll. Szen.** — U. a. Szenán basa históriája. Kol. 1635. — *K.*
- Szölő gerezd ?** — *V.* 17 l.
- Sztár. Ak.** — Sztárai Mihály. Akháb király és Illyés próféta. Debr. 1574. (Irva 1549-ben.) — *K.*
- Sztár. Ath.** — U. a. Szent Athanasius életéről. Debr. XVI. sz. (Irva 1557.) — *K.*
- Sztár. viz.** — U. a. Vizözön. A vizözön históriájáról való ének. Kol. 1581. — *V.*
- Tarn. ak.** — Tarnóczi István. Jó akarat. Bécs 1685. — *K.*
- Tarn. bar.** — U. a. Holtig való barátság. Nszomb. 1695. — *K.*
- Tarn. mest.** — U. a. Nagy mesterség a jó élet. Irta Bellarminus R. Nszomb. 1680. — *K.*

- Tarn. sz.** — U. a. Régi magyar szentség. Nszomb. 1695. — *K.*
- Tas. Feukl.** — Tasi Gáspár. Öt rövid prédikáció. Irta Feuklius Jakab. Pozs. 1640. — *K.*
- Técsi lh.** — Técsi J. Miklós. Liliium humilitatis. 1679. — *K.*
- Tel. ev.** — Telegdi Miklós. Evangeliomok magyarázatja. 1577—1580. — *Schleining* és *K.*
- Tel. fel.** — U. a. Felelet Bornemisza P. »Fejtegetés« nevű könyvére. Nszomb. 1580. — *Schleining* és *K.*
- Tel. rövid.** — U. a. Rövid írás . . . hogy a pápa nem Antichristus. Nszomb. 1580. — *Schleining*.
- Tel. Erd.** — Telekesi István. Hal. beszéd gr. Erdődi Sándor fölött. Bécs 1682. — *V.*
- Tel. c.** — Teleky codex. — *Szarvas G.*
- Tel. f. l.** — Teleki Mihály. Fejedelmi lélek. Irta Weber Á. J. Kol. 1689. — *K.*
- Tem. én.** — Temesvári János. Ének Béla királyról és a tatárjárásról. Kol. 1574. — *K.*
- Tem. km.** — Temesvári István. História a kenyérmezei győzedelemről. (Heltai Cancionálejában.) — *K.*
- Temetési pompa?** — *V.*
- Tesseni Venczel.** Szép Magellona históriája: I. Szép. Mag.
- Thaly vé.** — Thaly Kálmán. Vitézi énekek. — *K.*
- Them. sec.** — Thema seculare? — *K.*
- Thewr. c.** — Thewrewk codex. 1531. (A M. T. Akadémia könyvtárában.) — *K.*
- Thewr. nyk.** — P. Thewrewk József. Nyelvkincsek. — *Simonyi Zsigmond.*
- Thurzó lev.** — Gr. Thurzó György levelei nejéhez. — *K.*
- Tih. c.** — Tihanyi codex. 1530.—1532. (Tihanyban.) — *Gyulai Béla.*
- Tin.** — Tinódi Sebestyén összes művei 1540—1555. (= Régi Magyar Költők Tára II. k.)
- Tin. én.** — U. a. énekei (Heltai Cancionálejában 1574.) — *K.*
- Tin. Zsk.** — U. a. Zsigmond király krónikája (u. o.) — *K.*
- Titk. jel.** — ? Titkok jelentése? — *V.*
- Titk. rózsa.** — ? Titkos értelmű rózsa? — *K.*
- Tof. zs.** — Tofeus Mihály. A szent zsolttárok resolútiója. (Kiadták Ujhelyi és Keszei.) Kol. 1683.º — *K.*
- Toln. hb.** — Tolnai F. István. Haza békessége. (Prédikáció.) Szeben 1664. — *V.*
- Toln. vig.** — Tolnai István. A wittenbergi akadémia vizsgálatása az ev. religióért számkivetést szenvedő csehkekhez és morvaiakhoz. Gy.-Fejérvár 1632. — *K.*
- Tolvaj Ferencz (Menyő): I. Meny. arithm.**
- Tor. m.** — Enyedi György. Az ó és új testamentombeli helyek magyarázatja a háromságról. Latinból ford. Toroczka Máté. Kol. 1619. — *K.*
- Tótf. pan.** — Tótfalusi Kis Miklós. Síralmas panasz Kolozsvár égéséről. Kol. 1697. — *K.*
- Tóth J. lak.** — Tóth János. Az isten népének lakása. Lipcse. — *K.*
- Tóth J. tiszt.** — U. a. Az utolsó tisztelet megadása. — *K.*

- Triumph. fíd.** — Triumphus fidei. Hal. beszéd Várad Judith fölött. Várad 1645. — *K.*
- Tsz.** — Magyar Tájszótár.
- Turi hal.** — Turi György haláláról. Debr. XVI. száz. — *K.*
- Tus. ap.** — Tussai János. Apologia. 1748. — *K.*
- Tyuk. Józ.** — Tyukodi Márton. József pátriárka élete. Várad 1641. — *K.*
- Údv.** — Udvarhelyi Péter. Dávid parittyája. Irta Diest Henrik. Kassa 1661. — *Kúnos Ignác.*
- Ujf. hal. én.** — Ujfalvi Imre. Halotti énekek. Várad 1654. (1. kiadása 1598.) — *K.*
- Ujhelyi és Keszei.** A sz. zsoldárok resolútiója : I. Tof.
- Uz.** — Úzoni Balázs. Dávid parittyája. Irta Diest Henrik. Gy.-Fejérvár. 1658. *Kúnos I.*
- Vajd. Jas.** — Vajda-Kamarási Lőrincz. Jason király házasságáról. Kol. 1581. — *K.*
- Valk. And.** — Valkai András. Andoinus és Alboinus. Kol. 1580. — *K.*
- Valk. Bb.** — U. a. Bánk bán históriája. Kol. 1580. — *K.*
- Valk. g.** — U. a. Genealogia Regum Hungariae : A magyar királyok eredetek-ről. Kol. 1576. — *K.*
- Valk. Kár.** — U. a. V. Károly és Barbarossa harcáról. 1573. — *K.*
- Vallást.** — Az igaz hitnek vallástétele és magyarázatja. 1713. — *K.*
- Warm. gazoph.** — Warmer Kristóf. Gazophylacium decem linguarum. Kassa 1691. — *K.*
- Vars. Xx.** — Varsányi György. Xerxes király históriája. Debr. 1574. (Irva 1561.) — *K.*
- Web. Am.** — Weber János. Amuletum, azaz : oktatás a döghalálról. Bártfa 1645. —
- Vect. trans.** — Vectigal transilvanicum. — *K.*
- Ver.** — Verantius Faustus (Veráncsics). Dictionarium quinque linguarum. Vencze. — 1595.
- Ver. mem.** — U. a. Memoria rerum. (Monumenta H. Hist.) — *Szarvas Gábor.*
- Verb.** — Verbőczy István. Magyar decretum. [Tripartitum.] sz. = szótár. — *K.*
- Ver. bar.** — Szegedi Veres Gáspár. Szép história két nemes ifjakkal igaz barátságokról. Kol. 1578. — *K.*
- Ver. pat.** — Veresgyházi Szentyei János. Lelki patika. Lőcse 1648. — *K.*
- Ver. hm.** — Veresmarti Mihály. Az eretnekeknek adott hit megtartásáról. Irta Becanus M. Pozs. 1641. — *K. és V.*
- Ver. tan.** — U. a. Intő s tanító levél a bátaikhoz. Pozs. 1639. — *V.*
- Ver. vall.** — U. a. Tanácskozás, melyet kelljen a vallások közül választani Irta Lessius L. Pozs. 1641. — *K.*
- Weszp. c.** — Weszprémy codex. (Egyetemi kt.) — *Volf György.*
- Wink. c.** — Winkler codex. 1506. (Az egyetemi könyvtárban.) — *Volf György*
- Virg. c.** — Virginia codex. (XVI. század elejéről. M. T. Akadémia könyvtára.) — *Halász Ignác.*
- Vitk. c.** — Vitkovics codex. 1525. (Nemz. Múzeum kt.) — *Szilasi Mór.*

Z. Sz. J. Philostenes és Florentina : l. Ph. Fl.

Zóly. elm. — Zólyomi P. Boldizsár. Ötven sz. elmélkedések — Kegyes és keresztyén élet gyakorlása. Irta Gerhard J. Bártfa 1616. — K.

Zr. = Zrinyi Miklós Munkái. Kazinczy F. kiadása. — *Bánóczi József*.

Zvon. N. — Zvonarics Imre és Nagy Benedek. Pázmán Péter pírónsági. Keresztúr 1615. — K.

Zvon. Os. — Zvonarics Mihály. Pápa nem pápa. Irta Oriander A. Keresztúr 1603. — K. és V.

Zvon. p. — U. a. Magyar postilla. Csepreg. 1626—1627. — K.

Tizennegyedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. márczius 27.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

72. *Galgóczy Károly* l. t. felolvassa emlékbeszédét *Morócz István* 1881. október 10-én elhunyt l. tag fölött. Kivonata ez :

Morócz István alig három hó hiján, hatvanöt évre terjedt munkás életének nagy részét országunk mezőgazdaságának előmozdítására szentelt foglalkozásban töltötte, és e fontos ügy szolgálatában harmincz éven felül viselte az Országos magyar gazdasági egyesület előadói, majd titoknoki hivatalát. — Született 1816. (nem 1817., mint több életirója hibásan mondja) december 25-én Hevesmegyében, Ludas községben, a hol atyja gazdatiszt volt. Meghalt Budapesten, 1881. október 10-én. A gymnasiumi tanfolyamot Gyöngyösön, a bölcsészetit Budapesten végezte, a hol aztán a kir. egyetemen az orvosi szak elvégzésével befejezván tanulmányait, 1846. december 16-án orvostudori oklevelet és felavatást nyert.

Már mint orvosnövendék és készülő orvos nagy előszeretettel foglalkozott a természeti tudományokkal s azok közt, atyjától, a ki jeles gazda volt, öröklött hajlamainál fogva, különösen a mezőgazdaság segédtantárgyaival. Már mint rigorosans orvos több figyelmet gerjesztő munkálatot bocsátott közre a »Magyar Gazdá«-ban. Ez úton egybeköttetésbe jutott Török Jánossal, a Gazdasági egyesület akkori titoknokával és a »Magyar Gazda« szerkesztőjével, a ki mellett 1844-ben szerkesztősegéd, 1845. december 31-én pedig titoknoki segéd lett. Itt kezdődik a Magyar gazdasági egyesülettel első kapcsolata, mely 1846-ban oda fejtett, hogy az ekkor felállítatni tervelt országos központi felső gazdasági tanintézet egyik tanárjelöltjeül, jelesen a vegy- és műtanra Morócz választatott meg, s küldetett ki kiképeztetésének tökéletesítése végett Berlinbe. Ugyanez alkalomból beutazta Poroszországot, Hollandiát és Belgiumot.

E tanulmányai és utazása közben érték az 1848-iki események. A haza hívó szavára ő is haza sietett, s a forradalomban mint hadi orvos teljesített szolgálatot. A lecsendesedés után 1850. elején került ismét

Pestre, a hol gazdasági képzettségének legelsőben is a »Gazdasági lapok« mellett, mint szerkesztősegéd nyert tért. Majd a Gazdasági egyesületnek ideiglenes szervezésekor 1851-ben előadóvá és ideiglenes pénztárnokká választatott, mely állásból 1854-ben titoknokká lett.

Ez időtől fogva megszakadás nélkül együtt élt ő a Gazdasági egyesülettel; részt vett annak minden működésében, fejlődésében, emelkedésében. Hivatalos teendő mellett, foglalkozott a gazdasági irodalommal is, bár önálló munkát nem hagyott hátra; működése e téren is értékes. Gazdasági utazásának eredményét »Kalászkok utamból« cím alatt, a »Magyar Gazdá«-ban ismertette, a hol közleményei a lapnak 1848-ban történt megszűnéseig rolytak. 1851-től egész haláláig, harmincz éven át, szerkesztője levén a »Gazdasági lapok«-nak, főkép ebben központosította irodalmi működését. De kár, hogy munkái többnyire névtelenül jelentek meg, s azokat most már csak címök szerint is összeszedni lehetetlen. Szerkesztette ezen kívül a »Gazdasági egyesület emlékiratai«-t, az »Egyesületi közlemények«-et, azonkép az egyesület kiállítási-, gép- és ekeversenyi jegyzékeit, stb.

De legbecsesebb és legmaradandóbb emléke irodalmi működésének a »Mezei gazdaság könyve«, a melyet hét kötetben Korizmicz Lászlóval és Benkő Dániellel együtt hárman adtak ki.

Erdemei nem maradtak elismerés nélkül. A Magyar tud. Akadémia 1858. december 15-diki nagygyűlésén levelező tagjává választotta. Az ország megyei és vidéki gazdasági egyesületei közül több, tiszteleti tagsággal, — Hajdu-Böszörmény város díszpolgársággal, — a király és a kormány 1868-ban a Ferencz József-rend lovagjává, 1880-ban királyi tanácsossá kinevezéssel tüntették ki.

Egész valóját általában a becsületesség jellemezte, s őt a jó hazafi, a kötelességismerő szorgalmas hivatalnok, a szerető gondos férj és család-apa, valamint az egyenes szívű jó barát koszorúja méltán megilleti.

Morócz életírásával kapcsolatosan kitér értekező az Országos magyar gazdasági egyesület tevékenységének ismertetésére, több irányban párhuzamot vonván annak keletkezési kora és a Morócz hivataloskodása alatt kifejtett működése közt, melyből különösen az 1857-től 1867-ig terjedt időszak tűnik ki igen előnyösen.

Halálát özvegye, született Ajkai Balogh Francziska asszony, egyetlen leányuk, Erzsébet, férjezett Pottyondi Béláné, férjével s Margit és Ilona leányaikkal gyászolják. Gyászukban osztozik a nemzet, különösen az ország birtokos és gazdaközönsége, az Országos magyar gazdasági egyesülettel. Ravatalát testületek s egyesek részéről az elismerés sok koszorúja ékesítette. Sírját a főváros kerepesiúti temetője őrzi.

73. *Beöthy Zsolt* 1. tag, mint a gróf Karátsonyi-drámai pályázat bíráló bizottságának előadója, felolvassa jelentését, mely szerint a bizottság a pályadíj ki nem adását javasolja. A jelentés így szól:

Tekintetes Akadémia!

A kettős Karátsonyi-díj négyszáz aranyáért, mely tavaly felsőbb vígjátéokra való kitűzve, tizenkét pályamű érkezett. A bíráló bizottság tagjává Bánóczy József, Csiky

Gergely, Frankenburg Adolf és Vadnai Károly lev. tagok s a jelentésttevő nevezettek ki. E bizottság márczius 24-dikén tartotta döntő értekezletét, melynek egyhangu megállapodását a következőkben lesz szerencsém előterjeszteni.

E pályázat ismét nem olympi verseny, melyben a győzöt babér koszorúzza. Kénytelen vesszőfutás lenne csak, ha ugyan a pályaművek legnagyobb része megérdemelné, hogy név szerint és egyenkint megismerkedjék velők a tekintetes Akadémia. De erre sem érdemesek. Elég, ha a mi munkánk és olajunk elveszett mellettök, az Akadémiáé drágább, hogysem ily semmiségekre vesztegethetné. A magyar műbírálat legfelső forumára szinte sérelemnek tetszik, hogy figyelmét oly munkák beható tárgyalására, kicsinyeskedő taglalására és meddő osztályozására fordítsa, melyeket bármely könyvkiadó vagy színházigazgató egyetlen, beléjük vetett pillantás után bizonyára félredobna. Valóban, ideje lenne a classificatió rossz, gyümölcstelen és terhes szokásával felhagyni, s nem adni mintegy akadémiai ítéletet iskolai gyakorlatokra. Követeli ezt az irodalom érdeke, melyben e szokás csak léha hivalkodást s még léhább ambíciókat ébreszt; de követeli az Akadémia tekintélye is, melyet veszedelmesen megtámad. Nekünk pedig kötelességünk védelmezni hatását teljes súlyában, védelmezni nemcsak intézetünk, hanem egész irodalmunk, egyetemes művelődési életünk érdekében. Könnyen megtehetjük s méltán követelhetünk, körültekintő kicsinyeskedés nélkül is, bizalmat ítéletei számára és megnyugvást bennök, midőn ellenfelei harmincz év óta egyetlen egy példára sem tudnak hivatkozni, melyben az Akadémia valamely elvető ítéletét az élet megváltoztatta s igaztalannak vagy méltatlannak bizonyítottta volna.

A múlt évi Karátsonyi-pályamunkákkal sem történik méltatlanság a részletes fejtegetés mellőzésével. Nemcsak drámairói tehetség nem nyilatkozik bennök, hanem még igyekezet sem, munkájok mesterségbeli oldalának elsajátítására s külső föltételeinek megszerzésére. Ha már az eltanulhatatlant hiába keressük bennök, hozták volna legalább élénk azt, a mi megtanulható, s ebben némi komoly törekvés bizonyosságát. A tisztas szándék, a legjobb erő latba vetése, a komoly munka, méltán engedékenységre indít a balsiker iránt; de csak visszautasító szigor lehet a megfelelő válasz arra a kapkodásra, hetykeségre, tanúlatlanságra és kockázó könnyelműségre, mely e pályavígjátékok legtöbbszörében nyilatkozik. Vagy érdemel-e egyebet az, ki bárgyu izléstelenséggel összetakolt operette-szövegében Oedipus felséges mondájára mer vonatkozni? Dráma gyanánt fekszik előttünk egy zsidó házasság érthetetlen históriája, melyet szerzője valami kábító képtelenséggé dialogizált. Az eredetiség érdemét igényli magának az a doktor, ki hűgát megfagyasztva, épen akarja eltenni örök időkre. Költői mozgalmasság czimén áll elő a rettentő lelemény, mely hat családnak teljesen egyenlő viszonyait rendesen hat-hat párhuzamos jelenetben olvassa fejünkre. A léha festőnél, ki felesége mellől megszökik kedvesével, semmivel sem kevesebb léha erkölcsbírája, ki oly haszontalannak és ostobának rajzolja az egész világot, hogy szinte kár törődni vele. Ugyanebbe a világba valók azok a politikai és házi viszályok, melyek olvasásánál nem tudjuk, vajjon durvaságuk sért-e inkább, vagy képtelenségök bosszant. Minek ezekkel apróra foglalkozni? Megérdemlik-e a fáradságot és figyelmet? Kecsegtet-e valami haszonnal a mérlegelés gondja, melylyel belőlök a tehetségtelenség és tudatlanság lajtorjája össze lenne állítandó?

Egyetlenegy pályaművet kivéve, a többiben nyoma sincs annak, hogy íróik igyekeztek volna legalább feladatukkal megismerkedni, mielőtt munkához láttak.

Nem látszanak tudni, hogy a vígjáték mindig jellemek játéka s különböző fajtaít nem a meglevő vagy hiányzó jellemrajz, hanem ennek más-más módja határozza meg. A bohózat éles körvonalokkal és ríktó színekkel dolgozik, míg a felsőbb vígjáték a jellemet mélyén fogja föl s az érdeket tekintetének élességével és felfogásának finomságával vívja ki, melyekhez a belső fordulatokban gazdag mese és finom öltözet szegődnek szövetségesekekül. De ennek és amannak egyenlően elsőrangú föltétele a jellemrajz: a cselekvény cselekvő jellemek teteteinek láncolata. Igazán és találon mondja Nisard a felsőbb vígjátékról, hogy: benne nézőkből személyekké leszünk. E belső, emberi igazság nélkül semmiféle költészet nem lehet el. Az előttünk fekvő pályaművek pedig jóformán mind híjával vannak. Emberek helyett tarkára mázolt vagy szintelen fabábokat és tartalmatlan sémákat léptetnek föl. A míveletlenebbek üres bohóskodásba vagy unalmas laposságba vesznek; egy képzetebb fej pedig, szerencsétlen kísérletével, a filozófiai abstractió felé téved. De képzettsége inkább csak látszólagos: arra való, hogy megzavarjon, nem arra, hogy felvilágosítson. A formát nem tiszteli ugyan, s a drámai költemény és a balletos molièrei bohózat különösségeiből szerkesztett össze magának valami esetlenséget; de a műalakot épen nem eszméinek súlya zúzza szét. Jellemrajz dolgában ez sem különb társainál, legfeljebb itt-ott ügyesebben van verselve. Felsőbb vígjátékot kívántak tőlük, s egyikök sem törődött épen azzal, a mi fő feladatuk lett volna. Jellemek alkotása helyett csak bábokat faragtak, s ennél fogva természetes, hogy cselekvényeik sem lehetnek önkéntesebbek és természetesebbek azoknál az ugrató léczecskéknel, melyekre rátűzdelik a fakatonákat, s masiroztatják előre-hátra, vagy árnyékoknak a falon tánczoltatásánál.

Mesterségök alap-törvényeivel való ismeretlenségökhöz járúl még az is, hogy épen nem becsülik meg anyagát, a nyelvet. Nem is a versekről szólok, melyek nagyobb része rosszabb a prózánál, mert elveszi a beszéd természetes folyamatosságát, megkínózza és elkényszeríti a nélkül, hogy a fülnek kedveskedni tudna. Szótagszámlálás helyettesítik a ritmust s egy közülök megajándékozza a magyar verstant a tizenegyet szótagos alexandrin példájával. De hagyjuk ezt és rossz képeiket. Azonban rossz magyarságuk már túrlhetetlen. Az összes pályázók között egyetlen egy sincs, ki anynyira tudna magyarul, hogy joga lenne irótollat venni a kezébe. Hemzsegnek a szófűzés és szóvonzat ellen elkövetett hibáktól, végetlen számú barbarizmusoktól, a nyelv szellemén ejtett idéetlen erőszakoskodásoktól, s attól is, a mi mai irodalmunknak legveszedelmesebb mételye: a népiességet affektáló magyartalanságoktól. Péczeli József a múlt század végén, 1789-ben, egy magyar, történeti drámára hirdetett pályázatot a Mindenes Gyűjteményben; a föltételek közé iktatta azt is, hogy a pályamunkák németre fordítva fognak versenyre bocsátatni egy bécsi szinpadon, s ottani sikerök határoz az eredményről. E pályaművek nagy részét, melyek a Karátsonyi-díjért versenyeznek, magyarra kellene előbb fordítani s azután bocsátani pályázatra. Így, a mint vannak, nem is az eszhetika, hanem a magyar grammatika az a kódex, melyből ítéletöket a fejökre olvashatjuk.

Az összes pályamunkák között egyetlen egy van, mely legalább megemlítésre méltó: az ötödik számu. Czíme: Egy játszma sakk. Jelígeje: Szerelemben nincs psychologia, stb. Dóra nem hisz a szerelemben, s azon a ponton van, hogy kezét szíve nélkül nyújtja Iórándnak. Klarissz, a háznak egy fiatal nő-rokona, félti a lányka jövöjjét, s felbízattja mostoha fiát, Tivadart, hogy igyekezzék fölébresztetni Dóra szívét. Az útát is megmutatja hozzá: közönyt közönnnyel. Az álnevet viselő Tivadar

különködése csakugyan fölkelti a hideg menyasszony figyelmét, utóbb érdeklődését. Szokatlan magaviseletének kulcsát valamely titokban keresi s kíváncsivá lesz. Viszonyuk egyre bensőbbé válik s Dórát már fölizzgatja, mikor a titok Tivadarnak egy színlett, reménytelen szerelme képében lepleződik le. Majd hiúsága száll ki a sikra, s hevesen vonja maga után a féltékenységet és szerelmet is, melyet a sakkjátékos udvarló szintén teljes szívéből viszonzoz. A kibonyolodást, egy lényegtelen párbaj-történetet mellőzve, még egy másik féltékenykedés is elősegíti. Dóra vőlegénye, Lóránd, titokban Klarisszhoz hajlik, a csinos szalmaözvegyhez s önkénytelenül fellobban, mikor minduntalan bizalmas beszélgetésben találja Tivadarral. Össze is kocczan vele. A titkos találkozások s egy ellesett gyöngéd megszólítás Dóra gyanuját is fölébreszti néniére, kiben Tivadar kaczer szépét sejtí. A kettős összeszólalkozás kideríti a valót, Tivadar kilétét s mind a négyök szívének titkát. A csomó meg van oldva. A mint látni való, e pályamű írója nem rossz helyen keresi a felsőbb vigjátékot: Moretonál. Alapgon dolata: Moreto, lélektana: Moreto, megoldása: Moreto. A kölcsönzött tárgy alakíttatása és kidolgozása azonban kétségtelen írói gyakorlat és gond nyomát mutatja. A jellemfejlesztésnek is az az árnyékoló, pepceselő módja, mely különben a drámai előadás szigorúbb szempontjából méltán esik kifogás alá, magában bizonyos jóleső vonalmat tanúsít tárgya iránt. Van egy-két csinos jelenete, tetszetős és elmés fordulata, különösen a féltékenykedő fejleményekben. Ez az édes-kevés mindaz, a mi jót föllemondani lehet.

Mert egészben, drámai, színi és nyelvi tekintetben, melyeket e pályadíj szabályzata a bírálat szempontjaiúl kitűz, épen nem mondható sikerültnek. Még attól is távol van, hogy mint bevallott utánzat elfogadható legyen. Mert mivé lesznek, hogy elvékonyodnak, megbénúlnak, elkényszerednek azok a feledhetlen vidámságú alakok a hosszú útban, mire a barcelonai udvarból a tapolyi kastélyba érnek! Szinte szánalom rájuk nézni. Dórának, a szerelemtől idegenkedő fiatal leánynak, épen a természetellenkező törekvésében és magaviseletében lenne a komikuma; de az író ambícióját látszik helyezni bele, hogy mégis természetesen kedvesnek fesse s bizonyos naiv bájjal környezze. Nem is kell donna Dianára gondolnunk, hogy átlássuk a conceptió hamis voltát. Kivitele lehetetlen, vagy legalább ennyi írói képességgel lehetetlen: nem képes ezt a leányt elhíttetni velünk, s ennél fogva érdeklődést gerjeszteni iránta. Ellenjátékosa, Tivadar meg épen siralmas egy úr. Közönyében oly banális, állítólagos szerelmi bánatában oly unalmas és sápitózó flótás, hogy inkább elvonná bárkinek a kedvét a szerelemtől, mely ő hozzá hasonlóvá nyomoríthatja az embert, mintsem hogy meghozná rá. Diadalában nem lihetünk, s egész meséjéből csak az a tanulság, hogy egy igazi költő igazsága egy nem-költő kezében valótlanná lesz. Azután Klarisszban, a vigjáték graciosájában, semmi kellem, semmi elmesség. Méltán csóváljuk fejünket, mikor a cselekvényt megindítja. A helyzet az, hogy Dóra egy derék ifjú menyasszonya, a kit becsúli. Klarissz fölbiztatja Tivadart, hogy bolondítsa el a leányt, zavarja szét a jegyeseket, mert ő azt hiszi, házasságuknak nem lesz jó vége. Tivadarnak, mikor válalatába fog, esze ágában sincs szeretni Dórát, sőt nyíltan kimondja, hogy ha készen lesz a zenebona, otthagyja. Szabad volt-e Klarissznak, ki nem tudhatta a dolog végét, ilyen körülmények között oly jellemezhetetlen játékot indítani Dóra nyugalma és szíve ellen? Később megtudjuk, hogy ő maga szerette Lorándot, s valószínűleg ez volt fő motívuma. Ez azonban szerepének ellenszenves voltán mit sem enyhít, sőt a palástolt önzés vonásával még visszatetszőbbé teszi azt. Az általa megindított cselekvény

vontatottan, vékonyan, meg-megakadva huzódik odább. Egyes momentumaiban a sakk-játszma példája nincsen kiaknázva, elesik vagy csak erőltetve merül fel újra. Az egész való életnek hamis, szinpadí életre halavány.

Nyelvéből, bár valami közönséges írói módon foly, teljesen hiányzik minden emelkedettség és költői szín. Tele van rosszabbnál rosszabb képekkel s ízetlennél ízetlenebb hasonlatokkal. Tivadar így rajong kedveseért :

E szem ! Vagy megeszem, vagy elhagy az
Eszem.

A kegyetlenek bájjait pedig illetén furcsa trópusokkal magyarázza :

És termete ! Nincs hozzá fogható.
A szerelem építé díszlakául,
De feledett ajtót vágatni rá
S az építő nem juthatott belé.
Fehér karja, nyaka mint lilium
S ajka, mintha szerelemtől a vér
Elpirulna, olyan meleg színű.

De mindez hagyján a nyelvbotlások, szabálytalanságok, rossz hangzású szavak, helytelenségek tömege mellett. Többek között azt olvassuk benne, de csak magunkban, mert fenhargon kimondani egy kissé bajos : »A sors bölcs gyógyszerész.« Ilyenfélék is bőven vannak : »A mi önhöz tartozik,« a mi az öné, helyett ; »viszozza azt,« »erény- s hibáival,« »áruld be,« »társ velem,« »irigylem ama nőnek« és így tovább kegyetlennél kegyetlenebb nyelvvétségek.

Egészben elmondhatjuk tanulságul, hogy íróink őrizkedjenek remekírók remekműveinek árnyékától. Az utánzás eltörpíti, az összehasonlítás leveri őket. Moretonak jogot adott rá lángezze, hogy hozzányúljon Lope de Vega színművéhez. A megvetés csodáihoz, mert Donna Dianát teremtette belőle. De íme, minő eredménynyel nyúlt a mi írónk Moreto és Molière vigjátékaihoz, a Közönyt közönnnyel-hez s az Éliszi herczegnőhöz ! Örök igazság a régiek mondása, hogy : könnyebb Herkules kezéből kicsavarni botját, mint Homérnak egyetlen versét eltulajdonítani.

A bíráló bizottság tisztelettel kéri a tekintetes Akadémiát, méltóztassék ellátározni, hogy a Karátsonyi-díj ez alkalommal nem adatik ki.

A pályadíj ki nem adása határoztatik, az Ügyrend 111. §.-a értelmében a ki nem adott négyszáz arany »az Akadémia rendelkezésére maradván, s a nyelv- és széptudományi osztály javaslata alapján a drámai irodalom emelését eszközlő művek előállítására vagy utólagos megjutalmazására fordítatván.« A jelíges levelek elégetésére Pesty Frigyes r. t. és Deák Farkas l. t. küldettek ki, a kik eljárásukról az ülés folytán jelentést tettek.

74. Főtitkár jelenti, hogy a jelen évi gróf Teleki drámai pályázatnál a jutalom a VIII. számú *Theodora* című pályamunkának oda ítéltetett ugyan, azonban a jelíges levél felbontása az Ügyrend 129. §.-a értelmében, a szerző nyilatkozatától tétetett függővé ; a szerző Csiky Gergely l. t. magát a pályamunka szerzőjének bejelentvén, a jelíges levél felbontását és a jutalom kiadását kérte.

A jelíges levél felbontatván, *Csiky Gergely* neve tűnt elő, a kinek a jutalom kiadatni határoztatott.

75. Olvastatik *Udvardy Cherna János* l. t. levele, a melyben akadémiai tagságának félszázados jubilauma alkalmából kétszáz forintot ajánl fel az Akadémiának. oly

kéréssel, hogy az mint jubiláris alap kezeltessék és huszonnégy éven át felszaporodott kamatai mindenkor a huszonötödik évben használtassanak fel az Akadémia azon évi nagygyűlésén megállapítandó célra.

Az Akadémia köszönettel fogadja legrégibb tagjának kegyeletes adományát.

76. Főtitkár jelenti, hogy az akadémiai nagyterem díszítése tárgyában kiküldött bizottság javaslata és a múlt évi deczemberi összes ülés határozata értelmében, az akadémia elnöke Munkácsy Mihály nagy művész hazánkfiát levélben fölkérte, hogy az akadémiai nagy terebben egy képnek festését vállalja el és a vele közlött magyar műveltségtörténeti képkörből egyet a melyre választása esik, jelöljön ki. *Munkácsy Mihály* f. évi márczius 9-én kelt válasziratóban kijelenté, hogy az Akadémia megbízását örömmel elfogadja és a közlött képkörből azon kép előállítására vállalkozik, a mely »Mátyás királyt tudósai és művészei körében« lesz hivatva ábrázolni.

Örvendetes tudomásul vétetik.

77. Főtitkár jelenti, hogy a III. osztály kérésére *gróf Széchenyi Béla* t. tag késznek nyilatkozott az Akadémia közülésén kelet-ázsiai utazásáról szóló értekezést felolvasni.

Az Akadémia ez ajánlatot köszönettel fogadja.

78. Bemutattattnak az utolsó összes ülés óta magánosoktól, társulatoktól és nyomdaktól beérkezett könyvek, valamint az Akadémia saját kiadásában megjelent munkák, ily rendben :

I. Testületektől.

Amsterdam. Académie R. des Sciences. a) Verhandelingen. D. XXI. b) Verslagen en Mededeelingen. Afd. Letterk. D. X. Afd. Natuurk. D. XVI. c) Tria carmina latina. d) Processen-Verbaal 1880/1. e) Catalogus van de Bockery. D. III. St. 2. f) Jaarboek voor 1880.

Berlin. Kön. Preuss. Akademie der Wiss. Monatsbericht. December 1881.

Calcutta. Angol kormány. Notices of Sanskrit Mss. Vol. V. P. 2.

Cincinnati. Accademia Gioenia. Atti. Ser. 3. Tom. XIII. XIV. XV.

Helsingfors. Bureau de Statistique. Aperçu du mouvement de la population en 1879.

London. Angol kormány. The transit of Venus 1874. dec. 8.

» R. Geograph. Society. Proceedings. Vol. IV. No. 3.

Montreal. Canadian antiquarian and numism. Society. a) Journal. Vol. X. No. 1. 2. b) Annuaire de Ville-Marie. c) Rapport du comité de l'immigration et de la colonisation.

New-Haven. Office of the Amer. Journal. Journal. No. 135. Vol. XXIII.

New-York. Amer. Geograph. Society. a) Vol. XI. XII. b) Bulletin. 1881. No. 3.

» » Amer. Museum of Nat. History. Bulletin. Nr. 1.

Páris. Académie des Sciences. Ouvres complètes d'Augustin Cauchy. I. Ser. Tom. I.

» Société de l'Orient latin. Archives. Tom. I.

Szent-Pétervár. Cs. Földrajzi társaság. Iszvesztija. 1880. V. 5. 6. 1881. V. 4.

» » Physik. Central-Observatorium. Annalen. 1880. I. II. Th.

Pósen. Tudós társaság. Rocnik. Tom. XI.

Riga. Gesellsch. für Gesch. u. Alterth. der Ostseeprovinzen. Mittheilungen. XIII.

B. 1. H.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VI. Fasc. 6. 7.

Kais. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1882. No. 4. 5.

K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. *a)* Ausweis über den auswärtigen Handel. XXXI. Jahrg. 1. Abth. *b)* Statist. Jahrbuch. 1879. 2. H.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. Nr. 4.

M. k. belügyminiszt. Budapest. Az 1881. évi orsz. törvények gyűjteménye (tót nyelven).

M. k. földmivelési, ipar- és ker. miniszt. Budapest. *a)* Borászati törzskönyv 1881-re. *b)* Jelentése a kulturmérnökségnek a talajjavítás terén 1881. tett intézkedésekről.

Orsz. statisztikai hivatal. Budapest. *a)* Magyar stat. Évkönyv. IX. évfoly. 1—12. füz. *b)* Az orsz. statiszt. hivatal kiadványai 1867—1881. *c)* Magyarország áruforgalma Ausztriával. 1881. 1. 2. 3. 4. 5. 6. füz.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. *a)* Földtani Közlöny. 1881. 9—12. sz. *b)* Földtani Értesítő. III. évfoly. 3. sz.

Erdélyi Muzemegylet. Kolozsvár. Erdélyi Múzeum. IX. évfoly. 2. sz.

Magyar jogászegylet. Budapest. *a)* Értekezések I—VI. *b)* Külföldi törvények magyar fordításban. I.

II. Magánosoktól.

Chyzer Kornél. I. t. S. A. Ujhely. Zemplénmegye halai.

Csillag Gyula. Budapest. A talajjavítási és vízszabályozási hitelügy jogi szervezéséről.

Dankó József. I. t. Esztergom. Könyvornamentikai kiállítás.

Gyertyánffy István. Budapest. A budapesti állami elemi és polgári iskolai tanítóképezde multja és jelene.

Heya Mihály, Budapest. Ezeréves jubilaemunk fölötti elmélkedés.

Lafranconi Énea. Pozsony. Magyarország ármentesítése, két térképpel.

Simor J. hgprímás. Esztergom. Schematismus cleri archidioecesis Strigoniensis pro 1882.

III. Köteles példányok.

Athenaeum nyomdája. Budapest. *a)* Magyarország áruforgalma Ausztriával. 5. 6. füz. *b)* Suppan: Számtan. *c)* Rodiczky: A takarmánytermesztés kézikönyve. *d)* Pípos: Apollonius kérdése. *e)* Kis magyar nyelvtan. *f)* Magyar tanügy. X. évfoly. 2. 3. füz. *g)* Szádeczky: Mihály havasalföldi vajda Erdélyben. *h)* Az 1881. é. országgyűl. törvényczikkek. *i)* Sente: Számtani példatár. I. Rész. *k)* Jókai: Targallyak. *l)* Schreyer: A polgári törvénykezési rendtartás. *m)* Petőfi Sándor összes költeményei. *n)* Házi könyvtár XXXVII. *o)* A német irodalom története. *p)* Schreyer: Függelék a polg. törvénykezési rendtartáshoz. *q)* A birói letétek kezelése. *r)* Végrehajtási törvény

(1881: LX. tcz.) *s*) Sajtótörvény és eljárás. *t*) A mindenkor kész számító. *u*) A Sz. István korona országainak népessége. *x*) Ugyanaz németül. *y*) Csippék: A pápa helyzete. *z*) Századok. XVI. évfoly. 1. 2. 3. füz. *j*) Tájékoztó. 1882. 1. 2. sz. *v*) Magyar statist. Évkönyv. IX. évfoly. 8 füz. X. évfoly. 4. 11. füz. *w*) Ugyanazok német szöveggel is. *aa*) Az orsz. statiszt. hivatal kiadványai. 1867—1881. *bb*) Jókai: A ma. I. II. III. köt. *cc*) Wilkie: A titokzatos hang. I. II. köt. *dd*) Schmid Kristóf ifjúsági iratai. I—V. köt. *ee*) Képes családi lapok. IV. évfoly. 16—25. sz.

Egyetemi nyomda. Budapest. *a*) A közoktatás állapotáról szóló tizedik jelentés. *b*) Tanterv a népiskolák számára. *c*) A m. k. egyetemi nyomda termékeinek czimjegyzéke. 1777—1877. *d*) ABC és olvasókönyv. 5 darab. *e*) Gáspár: Magyar olvasókönyv. *f*) Nagy: Vezérkönyv a magyar nyelv tanításában. *g*) Ugyanaz: Nyelvtani gyakorlókönyv. *h*) Acta r. scientiarum Universitatis Budapestinensis. 1881/2 Fasc. 1. 2. *i*) A budapesti tud. egyetem tanrende az 1881/2 tanév második felére. *k*) Az orsz. tanítói képviselői közgyűlés munkálatai. *l*) Gyertyánffy: Az állami elemi és polgári iskolai tanítóképezde multja és jelene. *m*) Szabályzat a középiskolai tanárvizsgálatra. *n*) Kis káté. *o*) Ugyanaz ruthén nyelven. *p*) Trefort: Harmadik beszéd a választások után. *q*) Ugyanaz németül. *r*) Az 1881. XVII. tcz. olaszúl. *s*) Nemzetgazd. Szemle. V. évfoly. 4. füz. VI évfoly. 1. 2. 3. füz. *t*) Néptanítók Lapja XIV. évfoly. 32—38. sz. XV. évfoly. 1—8 sz. *u*) Gyógyászat. 1881. 47—52. sz. 1882. 1—11. sz. *x*) A k. belügyminisztrendőri körözlénye. 1881. 91—111. sz. 1882. 1—16. sz.

Ref. főiskola nyomdája. Kolozsvár. *a*) Névkönyv az erdélyi ref. anyaszentegyház számára 1882. *b*) A kolozsvári tud. egyetem tanrendje 1881/2 tanév második felére. *c*) Orvos-természettud. Értesítő. I. 3. füz. II. 3. füz. III. 2. füz. *d*) Erdélyi Múzeum. IX. évfoly. 1. 2. sz.

Alexi nyomdája. Brassó. Noua Biblioteca Romana. Br. 10. 11.

Fischel nyomdája. Nagykanizsa. Praktični ačerni tečaj za magjarskoga jezika.

Gött nyomdája. Brassó. Teutsch: Schwarzburg. 12. 13. Lief.

Réthy nyomdája. Arad. Cerlien: Unser Kaukasus.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Értesítő. 1882. 1. sz.

b) Nyelvtud. Értek. X. köt. 6. sz.

c) Math. Értek. VIII. köt. 8. sz.

d) Társad. Értek. VII. köt. 2. sz.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Tizenötödik akadémiai ülés.

A II. osztály *negyedik* ülése.

1882. ápril 3-án.

Tóth Lőrincz r. tag elnöklése alatt.

80. *Majláth Béla* 1. tag olvassa értekezését: »Gróf Forgách Ádám és Báthory Zsófia ékszereinek története.«

Az Ügyrend értelmében elintézendő.

81. *Havass Rezső* mint vendég ismerteti Ritter Károly összehasonlító földrajzát, tekintettel ellenfeleire. Kivonata a következő:

Az értekezés, az »Előszó«-val és »Zárszó«-val húsz szakaszra oszlik. Az első főrészben Ritter Károly életrajza s tudományos munkálkodása van leírva. A második főrészben az összehasonlító földrajz lényegének meghatározását találjuk; míg a harmadik főrész — rövid vázlatban — a Ritter előtti összehasonlító földrajz történetét adja elő. A negyedik főrészben s annak négy alszakaszában, Ritter Károly összehasonlító földrajzát fejtegeti szerző, és pedig előadja: mit értett Ritter összehasonlító földrajz alatt, *mily szerepet kíván abban a történelmi s milyent a természeti elemnek juttatni*; továbbá, mint vélekedett a legfontosabb földrajzi tényezőkről, a természeti egyedekről, a természeti típusokról; s végre, mikép tudja a földrajzot a *hittel* összhangzásba hozni. A következő főrészben s annak alszakaszaiban Ritter Károly s az újabb kor néhány nevezetesebb geographusa van bírálólággal összehasonlítva; kiválólággal foglalkozik szerző *Humboldttal, Kopp Ernővel, Reclus-vel, Peschel Oszkár-ral* és *Hunfalvy Jánossal*, kimondván egyidejűleg nézetét az összehason-

lító földrajz mai íróról általában. A zárszó előtti »Visszapillantás« című szakaszban végre főleg azokat igyekeznek szerző megcáfolni, kik azt állítják, hogy Ritternek »Die Erdkunde« című nagy munkájában az *alapgondolat* nincs meghatározva, kimutatván felfogásuknak helytelenségét. Különösen ki van tüntetve e szakaszban azon eszme is, melyet Ritter a jövő idők geographusainak megadott.

Értekező azt véli, hogy munkájának megjelenése jelenleg igen időszzerű. Épen most vív harczot a geographusoknak két nagy tábora Németországban. Az egyik rész Ritter, a másik Peschel nevét írta fel zászlajára. *Értekező dolgozatában határozottan a Peschel-párt ellen fordul.* Be van bizonyítva, hogy Ritter ellenei közül a legnagyobb rész Ritter munkáit *nem ismeri*, sőt — mint azt *dr. Wagner Ármán*, göttingiai egyetemi tanár, a gothai »Geographisches Jahrbuch« múlt évben megjelent VIII. kötetében (1880—81) »*Unbekanntschaft vieler Kritiker mit den Werken Ritters*« című fejezetben világosan kitünteti — nem egy nevezetesebb német geographus sikkra mer szállni az irodalmi téren Ritter ellen, a nélkül, hogy annak munkáit *csak olvasta volna*, s Peschel irataiból merített adatokkal igyekeznek Ritter összehasonlító földrajzán diadalmaskodni.

Legkevesebbé sem szándéka értekezőnek Peschel érdemeit csorbítani. Annyi azonban bizonyos, hogy a kik Ritter munkáit, elveit, a földrajzi tudományra vonatkozó felfogását ismerik: nem tagadhatják meg Rittertől a geographia újjáalapításának érdemét, mit egy Humboldt Sándor, sőt munkáiban több helyen — már akarva, vagy nem akarva — *magy Peschel is* neki tulajdonít. A magyar művelt közönségnek értekező szolgálatot vél tehát tenni Ritter összehasonlító földrajzának magyarázásával, melylyel, tudtával, *dr. Hunfalvy Jánoson kívül*, hazánkban eddig még senki sem foglalkozott.

Ezek előrebocsátása után, értekező munkájából *azon két fejezetet olvassa fel*, melyekben előadja, hogy Ritter nyomán haladva, mily szerepet kell juttatni a *történelmi-*, s milyent a *természeti elemnek* a földrajzban.

A tudományos világban még folyton tart az *ingadozás*, hogy a földrajz a történelmi vagy a természettudományok körébe sorozandó-e? *Értekező nézete szerint, a földrajz dualisztikus-, és pedig történet és természettudományi jelleggel bír. Sem a történelmi, sem a természeti elem nem zárható ki a földrajzból.* Ezt óhajtja értekező — Ritterrel — említett két fejezetben kimutatni, s megjegyzi, hogy értekezésében a használt források híven fel vannak említve.

A történelmi elem a földrajzban. Értekező igyekezik kifejteni, hogy történelem és földrajz egymás támogatására vannak utalva.

A földrajzi tudomány csak akkor felel meg feladatának, midőn a leírásból a leirotnak törvényévé emelkedik; midőn nemcsak egyszerű felsorolására szolgál a térben létező földieknek, hanem azok *viszonytanát is* képezi, s bolygónk helyi általános földi jelenségeinek okozatos összefüggését előadja. A földrajz feladata tehát a térben létező földiek összes viszonyainak kikutatása, vagyis kikutatása a térnek, az abban létezőknek, és e kettő egymáshoz való viszonyainak.

A történelmi elem befolyása következtében bolygónk természeti viszonyai folytonosan megváltoznak, s félreismerhetetlen, hogy a természeti erőknek a népek fejlődésére való befolyásai mind jobban és jobban ugyanazon arányban voltak kénytelenek hátrálni, a melyben a népek előrehaladtak. Jelenleg a tengerek nem választják szét, mint annak előtte, a földrészeket, sőt inkább ezek azok, melyek a népeket, a hajózás tökéleyesülése óta, összekötik. Bolygónk képződése még legkevésbé sincs bevégezve. A történelmi idők folyama alatt talán még nagyobb átalakulásokon menend a föld keresztül, mint annak előtte. Gondoljunk csak a szuezi földszorosnak véghezvitt, vagy a panamai földszorosnak tervezett átfürására. Mily változásokat hoz ily művekkel létre az ember a természetben! A történelmi elem azonban különféle időkben, különféle progressiókban avatkozik bele a földgömb physikájába. Mert például, az előbbi századokban és évezredekben, a midőn a népek mindenütt inkább csak hazájokra és magokra voltak utalva, a föld általános physikája alig érinté őket; annál hatalmasabban hatott azonban a népek és államok egyediségére: a hazának helyi physikája — a hazai természet. Ebből következik azután, hogy a régi népeknél minden, mi nemzeti volt, valóban hazai és honi nagy egységben mutatkozott, így: az egyiptusok-, a perzsák- s a zsidóknál, valamint a görögök- és a rómaiaknál, midőn még gyarmatosítás, stb. a távolra való hatás és az onnan való visszahatás a hazai művelődés fejlődését nem előzték meg azért, hogy még nagyobb eredmény éressék el általánosabb szempontból. — A történelmi elem tehát a földrajzban alakítólag, s pedig mindenütt mint a jelenségeknek közbenjáró oka tűnik elő.

Nem kevésbé fontos azonban a természeti elemnek szereplése a földrajzban. *A természeti feltételek befolyása alól az ember soha sem fog szabadulni. Ép oly kevésbé, mint az egyes ember, az egyes népek sem képesek jellemöket és sajátságait maguknak megadni. A földrajznak e körülményt fel kell ismernie, s úgy a történelemből, mint a természetből meg kell magyaráznia. Az ember összes életviszonyai hazájának természeti viszonyaival közelebbi vagy távolabbi összefüggésben állanak. A természeti világnak a tisztán szellemi világra való befolyása, a szellemiek és érzékiek egybeműködésének titokszerű varázsa adja meg a földrajz tanulmányozásának a nagy jelentőséget.*

Áttérvén értekező a legfontosabb földrajzi tényezők tárgyalására, felhossa a szárazföldeknek az északi félgömbön való összecsoportosulását, mi által a déli féltekén a tengeri ellentét idéztetik elő; továbbá, a földünkön észlelhető azon kevésbé figyelemre méltatott legnagyobb ellentétet általános és különös behatásaival, mely az északkeleti szárazföldi félgömb s a délnyugati vízborította félgömb által képeztetik; azután a Csendes ocean nagy medenczéjét körülfogó szakadatlan működő vulkánkoszorút. E tényezőknek a történelemre való befolyását előadván, áttér értekező földünk alakulatainak általános áttekintéséről az egyes földrészek alakulataira. A mi a földségek tagozottságát, világekvését és alakját illeti: mind a három rendkívüli befolyással van a népek művelődésének fejlődésére. Így például e három földség között: Európa, Azsia, Afrika, a legtagozottabb, a leg-

jobb alakú és fekvésű *Európa* — látjuk is, *hogy a műveltség legmagasabb fokán áll, Afrika*, a legzárkózottabb — *legalantabb is áll*; míg *Ázsia*, a tengerekbe kinyúló tagjain *Európa szerencsés sorsában osztozkodik*, ellenben, belső zárkózott vidékei, *Áfrikához hasonló kedvezőtlen viszonyokban részesülnek. A túlságos tagozottság azonban ép oly hátrányos, mint a tökéletes zárkózottság. A földalakulatok e két szélsőségét látjuk a Sunda-szigetvilágban s Áfrikában. Előbbinél a legnagyobb szaggatottságot, utóbbinál a legnagyobb zárkózottságot észleljük: s ugyancsak a népek is mind kettőn a legkevesebbé vannak fejlődve. — Amerika, az új-világ, minden tekintetben egészen más, mint az ó-világ, mert utóbbinak ellentétes és kettős alakjait ismételten, de más irányokban, — nem keletről nyugatra, hanem északról délre egyesíti magában. S épen a még ifjú amerikai kettős földségnek óriási délköri kifejlődésében látjuk előre annak jövődöbéli túlsúlyát a többi földségek fölött. Ezek után magától kitűnik tehát, hogy a földségek alakjainak, csoportosulásainak, stb. nagy befolyással kell lenni az emberek, népek és államok történelmének egész fejlődési menetére. Ha valamely fensőbb világerő a földrészeket jelen fekvésükből másokba tolná át, úgy ennek folytán az emberiségnek más világtörténelme is keletkezne.*

Értekező végre előadja, hogy még többet is hozhatna fel munkájából a természeti tényezőkről, — szólhatna még a földterületek *nagy természeti típusairól*, úgymint: *a felföldek, fensíkok, hegyek, lapályok, lépcsős vidékek és folyókról*, de már a mondottakból is eléggé kitűnik, *hogy úgy a természeti, mint a történelmi tényezők mily nagy hatással vannak földünk felületére, a természet három országára, az emberi társadalomra; — s hogy a földrajzban e tényezők egyikét sem mellőzhetjük, mert mind-egyiknek befolyása, valamint a kettőnek egymásra való kölcsönös hatása mindenütt nyomokat hagy hátra, melyeket a föld leírójának figyelmen kívül hagyni nem szabad, ha a föld felületének, a rajta létezőknek s azok viszonyainak hű magyarázója kíván lenni.*

Tizenhatodik akadémiai ülés.

A III. osztály negyedik ülése.

1882. ápril 17-én.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

83. B. Eötvös Loránd l. t. »Egy új electro-kapillár« mozgatóról értekezik. Kivonatban így:

Előadó a kapillaritás tüneményeinek tanulmányozása közben lemérte a kénsavval érintkező higany felületi feszültségét és ennek elektromos

sarkítás folytán történő változásait. E feszültség mértékét azon erő szolgáltatja, mely a vízszintes felületbe fektetett egyenes válaszvonal egységét arra merőleges irányban a felületen előmozdítani törekszik. Ez erő a válaszvonal egy milliméternyi részére vonatkoztatva, 30 milligramm és 40 milligramm nehézsége között ingadozik, a szerint, a mint a higanyfelület pozitív vagy negatív elektród gyanánt szolgál, tehát a szerint, a mint oxigénnel vagy hidrogénnel van sarkítva. Ha a higanyfelületen át két *Bunzen*-féle elem áramát vezetjük, s a negatív elektród gyanánt szolgáló higanyon nagymérvű hidrogén-kiválás létesül, akkor a feszültség még ennél is nagyobb lehet; de maximumot ér el mintegy 44 milligrammnyi értékkel, úgy, hogy még erősebb sarkításnál a feszültség ennél kisebb lesz.

A higanyfelület e feszültségi viszonyainak előtűntetésére előadó egy kis gépezetet szerkesztett, melynek főalkatrésze egy higanyon, kénsav alatt úszó üvegcsónak, mely az oldalain alkalmazott, vele mozgó platin-elektrodokon át a higany felületét egyik oldalon oxigénnel, a másik oldalon pedig hidrogénnel polározza. A csónak a nagyobb feszültség irányában mozog, s mozgásának iránya által előtűnteti e feszültség változásának nemét.

84. *Than Károly* r. t. »Vegyteni közlemények saját, valamint dr. Steiner A. és dr. Ulbricht R. részéről« című értekezést olvassa fel. A kivonat így szól:

Értekező három készüléket mutat be, melyeknek segítségével a levegőben foglalt világító gáz jelenléte kimutatható, és annak mennyisége gyorsan és könnyűséggel a nem szakértő által is meghatározható.

A készülékek egyike a gázindikátor, az Amell-féle indikátornak javítása. Egy égetett agyagból készült szekrényke közlekedik egy kis higanymanometerrel, mely egy elektromos csengetyűkészülékkel van összekötve. A gázrészecskéknek nagyobb mozgási sebessége levén, mint a levegő részecskéinek, ha a készülék oly helyiségben van felállítva, hol gázkiömlés történik, az agyagszekrénykébe annak likacsain át több gáz hatol be, mint a mennyi levegő egyidejűleg kihatól. Ennek folytán a szekrénykében feszélynövekedés keletkezik, mi által a manometerben a higany feltolatik, s így az elektromos csengetyű lármát üt, és így önjelzés útján figyelmezteti a jelenlevőket arra, hogy gázkiömlés történt. Elvben e készülék tehát ugyanaz, mint az Amell-féle. Ez utóbbinak azonban azon hiánya volt, hogy a hőmérsék emelkedése vagy a légnyomás gyorsabb csökkenése által esetleg szintén zajt ütött, végre, hogy ha a gázkiömlés igen lassan történt. olynemű egyensúlyba jött, hogy a gázkiömlést egyáltalában nem jelzi. A készülék tehát nem volt megbízható, mert gyakran ok nélkül ütött zajt, esetleg pedig nem jelzette a bajt. E hiányok két elseje, előadó javításai által teljesen mellőztetett, a harmadik azonban, a dolog természetében rejtlő okoknál fogva, ki nem kerülhető. A javított készülék tehát, miután ok nélkül zajt nem üthet, teljesen megbízható azon esetekben, hol rohamos gázkiömlés áll elő, tehát épen azon esetekben, hol a gázkiömlés veszélyeinek gyors elhárítása legfontosabb, például színházakban vagy egyéb zárt helyiségekben és a köszénbányákban.

A második készüléket előadó diffusioscopnak nevezi. Ez egy csappal ellátható vékony üvegcsőből áll, mely egyik végén széles tölcserré tágul ki. A tölcser szélesebb kerülete közelében egy kiégetett agyaglemez által légzárólag van elzárva. Ha a tölcser nyílását egy gázcső felett lassan végig vezetjük, azon a ponton, hol a csőből repedés vagy összeköttetési hiány miatt csak igen csekély gázmennyiség szivárog is át, ez a tölcserben összegyűl, ott diffúzió folytán az agyaglemez feletti térben feszélygyarapodást idéz elő, mely a cső oldalán alkalmazott víz-manometeren a vízoszlop gyors emelkedése által igen feltűnően észrevehető. E készülék tehát igen biztosan jelzi azon helyet a gázcsöveken, hol a gázkiömlés történik, a közönséges gyűjtési kémlelnél érzékenyebb és teljesen veszély nélküli, mert a kiömlés helyének felismeréséhez égő test nem kívántatik meg, mi által már számos gázexplosió állott elő épen a keresés közben.

A harmadik készülék a diffusometer. Ez egy égetett agyagsejtből áll, mely egy üvegedény nyel leborítva, a környező levegőtől elzárható. Az agyagsejt belső ürege vékony kaucsukcső által egy kis vízmanometerrel légzárólag van összekötve. A manometer egyszárú, igen keskeny, mintegy 0·5—0·7 milliméter belső átmérőjű üvegcsőből áll, mely osztályzattal van ellátva. Az osztályzat akkép lesz megállapítva, hogy egy 4—5 liter nagyságú harangban ismert gáztartalmú levegőt állítunk elő és a haranggal most leborítjuk az agyagsejtet és megfigyeljük a manometer emelkedésének maximumát.

Ha arról van szó, hogy egy zárt helyiségben a levegőbe kiömlött gáztartalmat meghatározzuk, a diffusometert födetlenül néhány másodpercig a szabadban hagyjuk állani, azután befödve, a kérdéses helyiségbe viszzük, hol a hőmérsék felvétele miatt szintén 1—2 percig állani hagyjuk, most a befödő hengert leemelve, a manometer emelkedését figyeljük meg. A manometer osztályzatán közvetlenül leolvasható a gáztartalom.

Számos ily készülékkel végzett meghatározások meggyőztek arról, hogy a készülék mintegy 0·5°/_o pontossággal egészen megbízható eredményeket ad, a kivétel pedig a lehető legegyszerűbb, és a nem szakértő által is egy pár perc lefolyása alatt kivihető.

Ugyane készülék a levegőben foglalt egyéb gázok meghatározására is használható, melyeknek sűrűsége jelentékenyen eltér a levegőétől.

Ez irányban hydrogénnel és szénsavval tettem kísérleteket, melyek szintén kedvező eredményeket adtak. A levegőnél sűrűbb gázok meghatározásánál az agyagsejtet összekötő kaucsukcső természetesen a manometer felső végén alkalmazandó. Ugy látszik, illékony folyadékok, mint alkohol, aether, vízgőz stb. gőzének meghatározására a készülék szintén felhasználható lesz.

E készülékek alkalmas utasítás mellett, kapcsolatban azon ellenőrző manometerek felhasználásával, melyeket a m. kir. egyetem vegytani intézetében a gázvezető csövek jó zárásának ellenőrzésére tíz év óta sikeresen alkalmaztam, úgy hiszem, színházakban is sikeresen használhatók lennének a gázkiömlések által okozott veszélyek elhárítására.

II. Vizsgálatok a löcsei m. k. főreáltanoda vegytani intézetéből, Steiner Antal tudor tanártól.

1. Szerző kísérletekkel bizonyította, hogy midőn persulfocyan-sav cyankaliumoldattal melegítették, az előbbi teljesen sulfocyankaliummá alakítatik át. A nyert sulfocyankalium következő eredménnyel elemeztetett.

	talált		számlált	
	AgCNS	S ^o / _o	AgCNS	S ^o / _o
1.	1.580	63·5	1.152	64·0
2.	3.104	63·8	3.000	64·0

2. A nitro-ecetsav előállítás, mely szerzőnek a bromecetaether és és légecssavas ezüstből sikerült.

3. A harmadik értekezés tárgya a chlor hatása amidekre. Szerző a trichloracetamidból nyerte a trichloracetchloramidet $\text{CCl}_3\text{CONHCl}$, melynek elemzését és gőz-sűrűségének meghatározását is végezte. Azonkívül előállította a sav szerepét játszó amidnak kaliumsóját. Tanúlmányozta továbbá a chlor hatását acetamidra, midőn Hofman úrral egyezőtleg chloracetamidot nyert.

III. Végre előadó Than Károly két rövid jegyzetet terjeszt elő Ulbricht tudor magyar-óvári tanár részéről, egyik az almasav tiszta előállítását célozza. A másik a sóskasav elválasztási módját tárgyalja előleges jelentésképen a horszav-, citrom-, alma- és borostyánsavaktól, szén-savas kobalt segítségével.

85. *Hunyady Jenő* 1. t. »Néhány determináns egyenletről«, valamint Klug Lipót részéről »Perspectiv helyzetű alakzatokról olvas. A kivonatok így szólnak:

I. Cayley Arthur, Akadémiánk matematikai és természettudományi osztályának külső levelező tagja, a Borchardt-féle matematikai Journal 83-dik kötetében és a Quarterly Journal of mathematics 15-dik kötetében tizenöt identikus determináns egyenletet vezetett le, első értekezésében az (abc) stb. symbolumok alatt a következő determinánsokat értvén:

$$(abc) = \begin{vmatrix} 1 & a & a^2 \\ 1 & b & b^2 \\ 1 & c & c^2 \end{vmatrix} \text{ stb.,}$$

holott a második értekezésében az (123) stb. symbolumok alatt a következő determinánsok értendők:

$$(123) = \begin{vmatrix} \alpha & \alpha' & \alpha'' \\ \beta & \beta' & \beta'' \\ \gamma & \gamma' & \gamma'' \end{vmatrix} \text{ stb.}$$

A jelen sorok legközelebbi feladata a Cayley-féle determináns egyenletek levezetése. Azután még a determináns egyenleteknek egy másik cyclusát vezetjük le, mely geometriailag a kúpszeleteknek analitikai elméletében értékesítették.

E levezetések folytán egy részt két háromszög perspectiv helyzetének föltételét tizenegy egymástól különböző alakban és ez alakoknak egymás közötti összefüggését nyerjük, másrészt pedig az egyenes hat pontjára nézve az involutió föltételét hét, alakilag egymástól különböző egyenletben, valamint az utóbbiaknak egymás közötti összefüggését nyerjük, a mint ez utóbbi egyenleteket Hesse a Borchardt-féle Journal 63. kötetében más úton vezette le.

II. Desargues tétele két perspectiv helyzetű síkháromszögről, bizonyos értelemben kitágítást nyert Hesse ama tételében, mely oly három háromszögre vonatkozik, melyeknek homolog csúcsai három, egymást egy pontban metsző egyenesen fekszenek.

Desargues tételének általánosítása a térre, Poncelet egyik tételében nyerte kifejezését.

Klug úr ez értekezésében az előbb említett Hesse-féle tételnek bizonyos értelemben vett analogonjait a térben fölkeresve, a következő tételekhez jut:

I. »Ha három tetraéder oly helyzetet foglal el, hogy azok csúcsai négy egymást egy pontban metsző egyenesen vannak elhelyezve, mely utóbbiak közül három nem fekszik egy síkban, akkor két-két ily tetraéder élei ugyanazon síkban fekvő hat pontban találkoznak. E síkok egymást egy-egy egyenesben metszik, mely a három tetraéder lapjait ugyanazon négy pontban dőfi át.«

Ezen alakzatban 21 sík, 35 pont és 35 egyenes van kitüntetve, minden síkban öt egyenes és tiz pont fekszik, minden ponton hat sík és négy egyenes megy át, végre minden egyenesen négy pont fekszik és három sík megy át.

II. »Ha négy tetraéder oly helyzetet foglal el, hogy azok csúcsai négy egymást egy pontban metsző egyenesen vannak elhelyezve, mely utóbbiak közül három nem fekszik egy síkban, akkor két-két ily tetraéder élei egy síkban fekvő hat pontban találkoznak; e síkok egymást négy ugyanazon ponton átmenő egyenesekben metszik. Ez egyenesek közül mindegyik három tetraédernek lapjait ugyanazon négy pontban metszi. Azon négy egyenesen fekvő tizenhat pont négy új tetraéder csúcsait képezi, melyből az eredeti tetraéderek oly módonszármazhatnak, mint az új tetraéderek az eredetiekből származtak.«

86. *Loyka Hugó* tanár mint vendég bemutatja »*Lichenes Regni Hungariae exsiccata fasc. I. II.*« Röviden így:

E gyűjtemény egyelőre száz fajból áll, melyeket az előadó mind maga gyűjtött tiz év alatt magyarországi és erdélyi utazásain. Rövid idő múlva folytatását is várhatni; a mennyiben a III-ik csomag is már majdnem egészen kész, s mely még ez év folytán a IV-el együtt fog kiadatni. A zuzmóknak számos példányban való gyűjtése legtöbbször esetben nagyon nehéz, mivel többnyire kemény kőzetről kell azokat kalapács és véső segítségével letörni. Azonkívül, hogy útközben surlódás által tönkre ne menjenek,

gondosan kell azokat becsomagolni. Még a gyűjteményben is sok akadályt okoznak a nagy kövek, mint a bemutatott csomagok is mutatják, melyek ez okoknál fogva csak meglehetősen nehezen kezelhetők. A talált zuzmók pontos meghatározása sok fáradságba került; segítségre voltak dr. Nylander Párisban és dr. Arnold Münchenben. A gyűjteményben az előbbi tudós nomenclaturája használtatott. A száz faj közül húsz egész új faj van, kilencz magyarországi, tizenegy erdélyi. Hálás elismerésül annak, hogy a M. T. Akadémia előadót lichenologikus előadásaiiban több ízben is segélyezte: a magyar Nemzeti Múzeumnak, a budapesti egyetemi botanikai kertnek és a kolozsvári egyetemnek ajándékozott e gyűjteményből egy-egy példányt. Egy példányt dr. Haynald Lajos bibornok úr szerzett meg belőlük; a többi példánynyal az előadó Magyarország gazdag zuzmóflóráját a külföldi tudósokkal ismertette meg, melyekért viszont sok érdekes zuzmóból álló gyűjteményt kapott cserébe. Több szakember leveleiben és a szaklapokban az említett zuzmógyűjteményről kedvezőleg nyilatkozott, tekintve a gyűjteményben foglalt ritka és új fajokat és a példányok ép és csinos kiállítását.

Mindez értekezések bírálatra adandók.

III. Igazgatósági ülés.

1882. ápril 23.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

33. Olvastatik *Bük László* földbirtokos következő alapító levele:

Tekintetes Akadémia! Koszorús történetiróink Horváth Mihály és Szalay László hazánk egyetemes történetének körvonalaikat nagy műveikben már elkészítették. De attól fogva is, hogy műveik megjelentek, az anyag oly nagy mértékben szaporodik, részint a Történelmi Bizottság publicatiói, részint az eddig hozzáférhetetlen levéltárak megnyitása által, hogy mind érezhetőbbé lesz a szükség, hogy egyes korszakok, monographiák alakjában dolgoztassanak fel. Kétségtelenül az Akadémia jutalomtétélei s a Történelmi Bizottság kiadványai egyes hiányokat pótolnak ugyan, de mindinkább óhajtottá válik, hogy e részben is rendszeres működés hozassék be. Erre vonatkozólag alólírott azon meggyőződést táplálja, hogy legczélyszerűbb volna hazánk történetét ott kezdve, hol a Hunyadyak kora megszakad, monographiák cyclusában dolgozni fel.

Szerény tehetségéhez mérten alólírott e nemes és meggyőződése szerint hasznos célú kívánván előmozdítani, elhatározta, hogy a birtokában levő tótii 320 holdnyi erdőséget a t. Akadémia birtokába bocsátja, oly feltétel alatt, hogy azt az Akadémia adja el, az árából bejövő pénzt tőkésítse, s kamatait évenként a tőkéhez csatolja mindaddig, míg az összeg akkorává növekszik, hogy annak három évi kamatja elegendő legyen egy-egy nagyobb monographiának megjutalmazására. Akkor azután e sorrendben, mint alólírott ez alapító levelében meghatározta, minden három évben készíttessék el egy-egy monographia. Még pedig:

1. A Hunyadiak kora folytatásául II. Ulászló és II. Lajos kora a mohácsi vészig.
2. Magyarország három részre osztásának története egy pontos földabroszszal, mely hazánk akkori térképét ábrázolja.

3. A protestantismus behozatásának, megalakulásának, fejlődésének története Magyarországon, Erdélyben és a hódoltságban a XVI. és XVII. században a szatmári békéig, tekintettel az iskolázás történetére, s egyszersmind annak kitüntetésére, hogy a szabad vallásgyakorlat hogyan fejlődött a három különböző területen.

4. Erdély históriája a nemzeti fejedelmek alatt, tekintettel művelődéstörténetére.

5. A török uralkodás története hazánkban.

6. Magyarország története a XVI. században a mohácsi vésztől a bécsi békéig.

7. Magyarország története a XVII. században a bécsi békétől a karloviczai békéig.

8. A Rákóczy-felkelés története.

9. Magyarország és Erdély története II. József trónra léptéig.

Óhajtom és megmásíthatlanul kívánom, hogy ama sorrendben, mint alapító levelemben következnek, készíttessenek e monographiák, egyik a másik után, még pedig az Akadémia tetszése szerint vagy nyílt pályázat, vagy egyenes megbízás útján, a mint ezt az Akadémia koronkint könnyebben eszközölhetőnek fogja találni. A jutalom mindig csak absolut beccsel bíró munkának adható ki. Ha valamelyik kérdésre nyílt pályázat útján nem érkezik felelet, s megbízás útján sem készül el, — a kérdés mindaddig tüzessék ki, míg annak eredménye lesz. Többire nézve az Akadémia pályázati feltételeit kívánom megtartatni.

Akkor, midőn mind a kilencz monographia elkészült, az egész alapítványi összeg teljesen és végleg az Akadémia szabad rendelkezésére bocsáttatik, oly módon, hogy a kamatokai tetszése szerint fordíthatja tudományos munkák készíttetésére.

Budapesten, 1882. évi ápril 15.

F.-Pulyai Bük László.

Előttünk :

Takács István.

Borovszky Samu.

Az Igazgató Tanács a Bük László által felajánlott tóti erdőbirtokot az alapító által kitűzött célra elfogadja, és az alapítónak a hazafias áldozatkészség e tényeért köszönetet szavaz. Egyúttal az elnökséget megbizsa, hogy a birtok átvétele és elárúsítása iránt a megfelelő intézkedéseket megtegye, oly módon, hogy az eladási ár minimumát 9000 forintban állapította meg.

34. Olvastatik *Lipovniczky Sándor* cs. k. kamarás jelentése a Bük László által felajánlott erdőbirtokról. Levelében »kijelenti, hogy az alábbi szakszerű vélemény alapján bármi legyen is a Tud. Akadémia határozata a felajánlott birtokra nézve, abban segédkezten nyújtani s a Tud. Akadémia érdekeit előmozdítani a legszentebb hazafiúi kötelességének tartja, felajánlva legkészségesebb szolgálatát úgy az erdőbirtok netáni átvétele, felügyelete, házilagos kezelése, valamint eshetőlegesen eladása körül is ; — egyszóval a legélénkebb hazafiúi örömmel s készséggel bocsátja e kérdésben személyét az Akadémia rendelkezésére, igérvén, hogy e tekintetben leendő megbízatása esetén minden rendelkezésére álló erejét s buzgalmat oda fordítandja, hogy közvetlenül az Akadémiának s ez által közvetve édes hazánknek szolgálatokat tehesen. — Esetleges megbízatása esetén csupán egy közjegyző előtt kiállított meghatalmazás beküldését kéri.«

A szakértői vélemény következőleg szól :

»Ez erdő a Margita felé vezető országút jobb oldalán Tóti falu fölött fekszik, s Margitától egy, Micskétől egy és az országúttól szintén egy órányi távolságban a hegylánczolat aljában terül el, és egy mély katlant képez s szélei a tóti és micskei birtokosok erdője által vannak körülövezve.

E tölgy-, cser-, bükk- és gyertyánfából álló erdő rendes kezelésben sohasem részesült, hanem évenként tetszés szerint és a szükséglethez képest különféle helyeken és mennyiségben használtatott ki, minek következtében csoportonként szórványosan különféle korosztályai vannak a fák növekedésének.

Összevéve az egész erdőterületben három állabosztályt lehet megkülönböztetni :

1. Fialat erdőrészekben szórványosan gyertyánfát tartalmazó, mintegy	
8—15 éves növésű erdőt circa	100 hold.
2. Rendes erdő, tölgy- és gyertyántartalommal, szintén szórványosan 15—20	
éves növésű circa	125 »
3. Szálerdő, tölgy-, cser- és bükkertalommal, 30—40 éves, circa.....	90 »
Ehhez járúl az erdő közepén, jelenleg buzával bevetett erdőtükrök,	
mintegy	5 »
Összesen.....	320 hold.

Ez erdő az ez év tavaszán előfordúlt erdőégések által sokat szenvedett, úgy hogy a 30—40 éves fák kérgei is részint repedezve, részint pedig a lábón kiszáradva vannak.

Az évi növekvés tehát ennek következtében alig vehető számításba, a fák átmérője, daczára a jó minőségű talajnak, korukhoz képest csekély.

A vágható állabok, a kijelölt próbatereken megejtett próbamérések után, holdankint egyre-másra hasábokban 9 ölet s dorong- és galyakban 4 ölet eredményeztek.

A leirt erdőrésznek a 60 éves turnus szerinti rendes kezelés lenne megfelelő, melynek ily beosztása mellett évi használatra öt hold esnék, ez öt holdból a fennebbi számítás szerint remélhető 45 öl hasáb-, 20 öl dorong- és galyfa.

A kijelölendő vágásokban vágatandó ölfák ára (a szomszéd birtokokban jelenleg fennálló árak szerint) és pedig egy öl hasáb 6' magas, 3' hosszú hasábokban 4 frt, egy öl galydorongfa pedig hasonlóúl rakva 2 frt 50 krban vehető fel.

Vágatási bér egy öl hasábfáért 1 frt 50 kr., a galyfáért pedig 1 frt.

Az évi használat jövedelme következőkben állítható össze :

45 öl hasábfa à 4 frt	180 frt — kr.
20 öl galy à 2 frt 50 kr.....	50 frt — kr.
	<hr/>
	230 frt — kr.

Ebből levonva a vágatási bért :

45 öl hasábfa à 1 frt 50 kr. = 67 frt 50 kr. }	}	87 frt 50 kr.
20 öl galy à 1 frt — kr. = 20 frt — kr. }		

Maradna tiszta jövedelem

142 frt 50 kr.

E jövedelemhez hozzáadva az esetleges mellékjövedelmeket, nevezetesen :

a) szükségből eszközzendő ritkítások útján	30 frt — kr.
b) a szálás erdő nyári legeltetéséből	30 frt — kr.
c) makk- és gubacstermésből	40 frt — kr.

100 frt — kr.

Összes évi jövedelem lenne 242 frt 50 kr.

Azonban ebből az évi adó és felügyeltetési költség, mely együttvéve körülbelül 120 frtot tesz, levonandó.

Az erdőnek kiirtása, illetőleg a talajnak szántás alá leendő fordítása, az erdő rossz fekvésénél fogva, annál kevesebbé ajánlatos, mivel az egész Tóti, úgy ennek vidéke is a legnagyobb mértékben vagyontalan, szegény állapotban van, annyira, hogy a legjobb talajú földek, a legszebb fekvésű és minőségű hegyi szőlők munkálatlanul, illetve parlagon vannak, úgy, hogy e vidéken egy hold föld ára 20 frt o. é.

Épen oly arányban áll az erdőbirtokok értéke e vidéken.

Zsidó pénztözsérek ezen s ehhez közel eső birtokokat, sőt épen az Akadémia tulajdonát képező erdő szomszédságában hallatlan olcsó áron szednek össze holdankint kisebb-nagyobb erdőrészeket 25—30 frtjával.

Sajnos, hogy ezen ár lenne irányadó az Akadémia erdőjének eladatása esetében is; a mi, daczára a fentebb felhozott szomorú birtokárviszonyoknak, mégis a legajánlatosabb lenne, miután idegen jóhiszemű vevőre jelen körülmények között számítani nem lehet.

Legközelebbi eladásra számítani nem lehetvén, az erdőben eshető károk kiké-
rülése czéljából, míg ez erdőbirtokra nézve megállapodás történnék, egy erdőőr fel-
fogadása, ki minden, az erdőben eshető kárért felelősségre vonható volna, elkerül-
hetlenül szükséges.

Az Igazgató Tanács a jelentést tudomásul veszi, Lipovniczky Sándor cs. k. kamarásnak köszönetet szavaz, egyúttal felkéri, hogy a birtok átvételét, ideiglenes kezelését és elárúsítását 9000 frt minimális ár mellett elvállalni sziveskedjék; a mire nézve a felhatalmazás ki fog állíttatni.

35. Bemuttatatik Szemenyei János akad. ügyész jelentése Baký István győri ügyvéd költségkövetelése felett, a mely szerint ez 731 frt 87 krról 488 frt 95 krra volna leszállítandó.

Az ügyész javaslata elfogadtatik és megbizatik, hogy erre nézve Baký István ügyvédet az Akadémia ajánlatáról értesítse.

36. Bemutattatik Szemenyei János akad. ügyész jelentése a néhai Román Ferencz hagyatéka rendezésére előlegezett összeg visszatérítése tárgyában; mely szerint javasolja, hogy ez összeg megtérítése, valamint a munkácsi ház kijavitása tárgyában a beregszászi kir. törvényszéknél a megfelelő lépések megteendők.

Az ügyész javaslatai elfogadtatnak.

37. Olvastatik a herczeg Pállffy-féle jószágok kormányzójának irata, melyben kéri, hogy a 2000 frt alapítvány erejéig a marczaizási uradalomra bekebelezett zálogjogot az Akadémia a zsitvatői telepítvényeseknek átengedendő 60 kat. holdra nézve töröltetni engedje.

Az Igazgató Tanács e törlést elvben megengedi, de az Akadémia ügyészét megbizza, hogy az iránt, vajjon a zálogjog biztossága e törlés által nem szenved-e csorbát, meggyőződést szerezzen.

38. Olvassatik gróf Nádasdy Ferencz levele, melyben jelenti, hogy 5000 frtnyi alapítványát rövid idő alatt, valószínűleg még ez év folytán, be fogja fizetni.

Örvendetes tudomásul szolgál.

39. Olvassatik a bőnyi ref. egyház előjáróságának folyamodványa, a melyben az Akadémia hozzájárulását kéri a boldog emlékű Huszár Kálmán sirja fölött emelendő emlék költségeihez.

Az Igazgató Tanács, tekintettel arra, hogy az elhunyt egész vagyonát közczélokra és pedig ötöd részét (10,000 frtot) az Akadémiának hagyományozta : a síremlék költségeihez 200 frtot szavaz meg, oly kikötéssel, hogy az emlékek és feliratának terve az Akadémiának mutattassék be.

40. Bemutattatik a debreczeni ref. collegium átirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy a Rhédei László-féle örökségből megküldött 99 frt 24 kr. jutalékot átvette.

Tudomásul szolgál.

41. A Földhitelintézet jelenti, hogy Mezőssy Menyhért a Kazinczy-alap számára 1394 frt 21 krt küldött be.

Tudomásul vétetik.

42. A Földhitelintézet jelenti, hogy özvegy Fejes Jánosné egy 100 frt névértékű záloglevelet tett le, mely az özvegy halála után Fejes János végrendelete szerint az Akadémiát fogja illetni.

Tudomásul vétetik.

43. Bemutattatik Nánássy László debreczeni közjegyző értesítése, mely szerint néhai Szegedi Sándor debreczeni főiskolai tanár az Akadémia részére 100 frtot hagyományozott.

Intézkedés végett az Akadémia ügyészével közöltetik.

44. Elnök úr ajánlja, hogy Ring Adorján nyugdíjazott akadémiai irnok május 1-én az Akadémia palotájának udvarában bírt lakásából kivonulván, ez az akadémiai házi szolgának adassék át; az ez által lakott, a könyvtár közelében levő egy udvari szoba pedig mindenkor az Akadémia egyik nőtelen irnokának szolgáljon lakásul, míg az oszlopcsarnokban levő konyha- és mellékhelyiség a könyvkiadó hivatalnak raktárul engedessék át.

A javaslat elfogadtatik.

Tizenhetedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. ápríl 24-kén.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

88. *Ballagi Mór* r. t. felolvassa emlékbeszédét Révész Imre 1881. február 13-án elhunyt l. t. felett.

Az Emlékbeszédek során közrebocsáttatik.

89. Főtitkár bejelenti Darwin Károly kultagnak f. é. ápríl 20.-án bekövetkezett halálát.

Az Akadémia fájdalommal veszi tudomásul azon súlyos veszteséget, mely ekkép a tudományos világot érte, s felhívja a III. osztályt, hogy az emlékbeszéd megtartásáról gondoskodjék.

90. Olvastatik felsőpulyai Bük László biharmegyei földbirtokos ápríl 15-én kelt alapítólevele, melynek értelmében tótii 320 holdnyi erdőbirtokát a M. T. Akadémiának adományozza, oly célból, hogy a befolyó összeg jövedelme az általa megállapított sorrendben elkészítendő magyar történeti monographiák jutalmazására fordíttassék.

(Az alapítólevél egész terjedelmében közölve, az Igazgató Tanács ápríl 23-iki ülése jegyzőkönyvében.)

Az Akadémia hálás köszönettel veszi tudomásul e nagyjelentőségű alapítványt, és mihelyt az adományozott erdőbirtok elárúsítása az Igazgató Tanács által keresztülvitetett, az alapító szándékának valószínűsítésére a megfelelő intézkedéseket megteendi.

91. Bemutattatik a Péczely-alapítványból kitűzött drámai pályázatra márczius 31-iki határnapig beérkezett egy pályamunka, melynek czime: *Salgó*.

A pályamunka jeligés levele az Akadémia és az elnök pecsétével lepecsételt borítékban a főtitkári hivatalban helyeztetik el. A pályamunka megbirálás végett áttétetik az I. osztályhoz, a mely egyúttal felhivatik, hogy a pályázat ügyében az Ügyrend 120. §-a értelmében járjon el.

92. Olvastatik a II. osztály jelentése a kereskedelmi műszótár tárgyában. Az osztály javasolja, hogy az Akadémia a munka közvetlen megírására adjon megbízást a legalkalmasabb szakférfiaknak; szervezzen egy felülvizsgáló bizottságot, mely hivatva leendő gondoskodni arról, hogy a munka tudományos, nyelvészeti és gyakorlati tekintetben céljának teljesen megfeleljen; az Akadémia e vállalatot anyagilag is támogassa; kérje fel az első hazai takarékpénztárt, hogy a Fáy-alapítványból a jutalomdíjt egy izben szentelje ezen célra; szólítsa fel az ország nagyobb kereskedelmi testületeit a létesítendő munka támogatására.

Az Akadémia mindezen javaslatokat elfogadja.

93. A III. osztály ajánlja, hogy gróf Széchenyi Béla által az Akadémiának ajándékozott, gróf Széchenyi István hagyatékából származó technikai érdekű iratokat és térképeket a közmunka- és közlekedésügyi minisztérium térképtárának engedje át.

Az indítvány elfogadtatik.

94. A III. osztály jelenti, hogy a »Magyar írók életrajzgyűjteménye« tárgyában kiküldött bizottság a következő tagokat választotta meg: König Gyula, Szily Kálmán, Lengyel Béla, Fodor József, Horváth Géza, és Kápolnai Pauer István akad. tagokat. Tudomásul vétetik.

95. Olvassatik Lenhossék József r. t. következő indítványa: »Az Akadémia összes bel- és kültagjai fölött tartandó és közrebocsátandó Emlékbeszédnek élén adassék az illető elhunyt tagnak phototypikus arczképe.«

Az indítvány szabályszerű tárgyalás végett az osztályokhoz tétetik át.

96. Bemutattatik Szönyeghy János bécsi orvostanhallgatónak folyamodványa, a dr. Edl-Kálmán-féle ösztöndíjnak az 1882—3. tanévre való élvezetében leendő meghagyása végett.

Az Edl-alapítvány felett felügyelő bizottság javaslatára Szönyeghy János részére az ösztöndíj egy további esztendőre engedélyeztetik.

97. Főtítkár bemutatja az utolsó összes ülés óta testületektől, magánosoktól és nyomdákától beérkezett munkákat, valamint az azon idő óta megjelent akadémiai kiadványokat, így rendben:

I. Testületektől.

Berlin. Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. IX. B. Nr. 12. b) Zeitschrift XVII. B. 1. H.

Brüssel. Société R. de Numismatique. Revue Belge. 1882. 2. Livre.

Calcutta. Asiatic Society of Bengal. Bibliotheca Indica. No. 474.

Dorpat. Gelehrte Estnische Gesellschaft. a) Verhandlungen. X. B. 4. H. b) Sitzungsberichte. 1881.

Florenz. Accademia della Crusca. Atti del 27. Nov. 1881.

» Società Ital. di Antropol. Archivio. Vol. XI. Fasc. 3.

Helsingfors. Finn irodalmi társaság. a) Suomi. 14. 15. Osa. b) Kreikan Kie-lioppi. c) Shakespeare'n dramoja. II.

Kiel. Ges. für Gesch. u. Alterth. der Ostseeprovinzen. Nachtrag zu B. XIII. 1. H. der Mittheilungen.

Kopenhága. Société R. des Antiquaires. a) Mémoires. 1880. b) Aarboger 1880. 2. H. 1881. 1. 2. 3. c) Tillaeg. 1880. 1881.

London. R. Geogr. Society. Proceedings. Vol. IV. Nr. 4.

» R. Microsc. Society. Journal. Vol. II. P. 2.

München. Kön. Bayerische Akademie der Wiss. Sitzungsberichte. Philos., Philol. u. Hist. Cl. 1881. II. B. 4. H.

New-Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of science. No. 136. Vol. XXIII.

Pampelona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 1. 2.

Szent-Pétervár. Académie Imp. des Sciences. Bulletin. Tom. XXVIII. No. 1. 2.

» » Cs. orosz geogr. társaság. Iszvesztija. 1882. V. I.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VI. Fasc. 8. 9.

- Zoologisch-Botan. Gesellsch. Bécs, Verhandlungen. XXXI. B.
 K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs, Verhandlungen. 1882. Nr. 5. 6.
 Landesausschuss. Brünn. Libri citationum et sententiarum. Tom. IV. Pars I.
 Historische Section. Brünn. Schriften. XXV. B.
 K. k. Militär- Geogr. Institut. Bécs, Mittheilungen. I. Jahrg. I. B.
 M. k. Belügyminiszt. Budapest. a) Magyarországi rendeletek tára 1882. 1. 2. füz.
 b) Országos törvénytár. 1882. 3. sz.
 Orsz. stat. hivatal. Budapest. Magyarország áruforgalma. 1882. 1. füz.
 Horváth archaeol. társaság. Zágráb. Viestnik. God. IV. Br. 2.
 M. k. földtani intézet. Budapest. Évkönyv. IV. köt. 2. füz.
 M. k. tud. egyetem. Kolozsvár. a) Acta 1881—2, Fasc. 1. b) Tanrend az 1881—2.
 tanév második felére.

II. Magánosoktól.

- Bászeli Aurél. Budapest. a) A classica philologia jelesebb munkásai. I. köt.
 b) Nehány szó a régi hellének fő jellemvonásairól.
 Clausius R. k. t. Bonn. Über die verschiedenen Maassysteme zur Messung
 elektrischer und magnetischer Grössen.
 Czobor Béla l. t. Budapest. Krisztus Pilátus előtt.
 Danielik János. t. t. Eger. Adalék a »Nehány szó sat.« cz. értekezéshez.
 Haynald Lajos t. t. Budapest. Castanea vulgaris Lam.
 Jaulusz Guido. Budapest. Pharmacia Chirurgica. Viennae 1780.
 Kohut Sándor. Pécs. Aruch completum Tom. II.
 Krishaber M. Páris. Application de l'ignipuncture aux granulations du
 pharinx et du larynx.
 Ráth György. Budapest. Kalaúz az iparművészeti múzeum részéről rendezett
 könyvkiállításhoz.
 Stampfl Károly. Pozsony. Dr. Heinze's Anklageschrift.

III. Köteles példányok.

- Alexi nyomdája. Brassó. Noua biblioteca Romana. Br. 12.
 Bertalanfi nyomdája. Szombathely. a) A szombathelyi megye papságának
 névtára. b) Ádám: Nehány komoly szó. c) Presbyter in synodali examine.
 Gött nyomdája. Brassó. Teutsch: Schwarzburg. 14. Lief.
 Kovács M. nyomdája. Rozsnyó. Polónyi: A feketehegyi vizgyógyintézet.
 Ref. főiskola nyomdája. S. Patak. A peloponnesusi háború története.
 Réthy L. nyomdája. Arad. Városv: Híres magyar nők.
 Skarnitzel J. nyomdája. Szakolcza. a) Zabavné Večery. Sv. 3. b) Zabavné
 Bachorky. S. 1. 2.
 Stampfel nyomdája. Pozsony. a) Mudrony: Protestántizmus és pánszlavizmus.
 b) Izraelitiches Gebetbuch. c) Einspruch des L. Abeles.
 Városi nyomda. Debreczen. a) A debreczeni kereskedelmi tanintézet értesítője
 1880—1-ről. b) A Tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület Évkönyve 1881—2-re.
 c) A Tiszántúli ref. egyházkerület 1881. május és augusztus havi gyűlésének jegyző-
 könyve. d) Révész Imre emlékezete. e) Nyugotfalvy: Vizgyógytan. f) A ker. egy-
 ház története. g) Bibliai történetek. 2 dar. h) Balog: Ker. egyháztörténelem. I. R. 4. füz.

Wigand K. nyomdája. Pozsony. *a)* Kossuth: Meine Schriften aus der Emigration. 26—32. Lief. *b)* Leitfaden zum Unterricht. *c)* Felvidéki nemzetőr. 1882. 1., 2., 3. sz. *d)* Nemzeti népiskola, 1882. 5., 6., 7. sz. *e)* A m. k. igazságügyminiszter. rendeleteinek gyűjteménye. 1881. 1., 2., 3. füz. *f)* Ambros: Geschichte der Musik der Neuzeit *g)* Civil-Processordnung. 1., 2., 3. H. *h)* Hegyi: Államfölség és papuralom.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- a)* Monumenta. Irók. XXXI. köt. *b)* Tört. Értek. IX. k. 12. sz. X. k. 1. sz. *c)* Term. Értek. XII. k. 1. 2. 4. sz. *d)* Archaeol. Értesítő. Új foly. I. k. 2. R. *e)* Társad. Értek. VII. k. 3. sz.

Tagajánlatok.

Az Ügyrend 12. §. értelmében 1882. év márcz. 31-ig a következő tagajánlatok adtak be:

Az I-ső osztály részéről.

1. Ábel Jenő levelező tagúl ajánlva

Ponori Thewrewk Emil lev. tagtól.

Dr. Ábel Jenő egyet. m. tanár az akad. irodalomtörténeti bizottság tagja, legkitünőbb philologusaink egyike, kinek munkái nemcsak nálunk, hanem külföldön is, teljes elismerésben részesülnek.

Ez állításom igazolására megemlítem, hogy Ludwich königsbergi tanár, ki a későbbi görög epos terén jelenleg a legelső tekintély, Ábel Colluthusáról a Neue Jahrbücher für Philologie-ban hosszú ismertetést közöl, melynek végén így nyilatkozik: »Főczélom volt fölhívni a figyelmet a derék magyar tudósra ez újabb művére, mint egy a legnagyobb mértékben elismerésre méltó munkára« stb. Idézhetnék még Ábel többi munkáira vonatkozólag is ilyen elismerő bírálatokat a külföldi szakközlönyökből, nevezetesen a Jahresbericht über die Fortschritte der classischen Alterthumswissenschaft-ból, a brémai Philologische Rundschau-ból, a Jenaer Literaturzeitung-ból, a Literarisches Centralblatt-ból stb.; de ezennel feleslegesnek tartom: hiszen a t. Akadémia maga is hasonlólag ítélte Ábel Jenő fölött, mikor négy munkáját kiadásra érdemesítette, — mikor őt az irodalomtörténeti bizottság tagjának választotta, — s mikor az I. osztály is már két ízben levelező tagjai sorába akarta fogadni, s a választás csak azon múlt, hogy mind a két ízben a két-harmad szótöbbséghez egyetlen egy szavazat hiányzott.

Ábel Jenő számos dolgozata közül a következőket vagyok bátor ajánlásomhoz mutatóványúl mellékelni:

I. azokat, melyeket a t. Akadémia adott ki:

1. Corvin codexek. 1879.
2. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. 1880.
3. Adalékok a humanismus történetéhez Magyarországon. 1880.
4. Egyetemeink a középkorban. 1881.

II. philologiai munkáit, melyek latin nyelven s egynek kivételével mind külföldön jelentek meg:

1. Colluthi Lycopolitani carmen de raptu Helenae. Berolini Calvary. 1880.
2. Orphei Lithia. Accedit Dammigeron de lapidibus. Ibid. 1881.
3. Joannis Gazaei descriptio tabulae mundi et Anacreonta. Ibid. 1882.
4. De infinitivi Graeci forma. Budapestini, 1878.
5. Epistola ad Aemilium Thewrewk de Ponor de codice Ambrosiano Lithicorum, quae Orphei nomine circumferuntur. Ibid. 1879.

III. azon értekezéseket, melyek német nyelven a Literarische Berichte aus Ungarn-ban jelentek meg :

1. Die Bibliothek des Königs Mathias Corvinus. Nach einem, am 4. März 1878. in der ungarischen Akademie der Wissenschaften gehaltenen Vortrage des Verfassers.
2. Ungarische Universitäten im Mittelalter.
3. Die classische Philologie in Ungarn.

Végül IV. még Homér-kiadását is emlitem, mely ugyan iskolai használatra készült; de azért önálló és tudományos becű munka, a mennyiben a homéri dialectus első rendszeres tudományos előadását foglalja magában.

2. Lehr Albert lev. tagúl ajánlva

a) Gyulai Pál r. tagtól.

Lehr Albertnek több jeles értekezései jelentek meg a nyelvészeti folyóiratokban. Ime a nevezetesebbek : 1. A tárgy-as-tárgytalan ragozáshoz. (Nyelvőr III. k. 3. 4.) 2. Határozó-e a határozó? (U. o. IV. k. 3.) 3. Tom, tod, tok, tott (U. o. V. k.) 4. Igazítások (U. o. VI. k.) stb.

Ezek közül az elsőt az Akadémia a Sámuel-díjjal, a másodikat és harmadikat dícsérettel tüntette ki. Lehr különösen szókötési kérdésekkel foglalkozik, melyek aránylag el vannak hanyagolva nyelvészetünkben, s bő ismerettel folyvást éles megfigyelő tehetséget párosít.

Ujabban Arany Toldiját adta ki mintegy 20—25 ívnyi nyelvi és tárgyi magyarázattal. (Budapest, 1882.) Magyar költői művet még senki sem adott ki ily bő és alapos magyarázattal. Nemcsak a népnyelvből, hanem a régi irodalomból is mindent összeszed Lehr, a mi Arany költői nyelvének felvilágosítására szolgál és számos szókötési szabályt hoz tisztába és sok finom árnyalatot különböztet meg a rokonértelmű szók és mondatok használatában. A költői nyelv sajátosságait senkisé is érti jobban nála nyelvészeink között. Nagy irodalmi és nyelvészeti jártasság jellemzik e művet, s mint-hogy egy majdnem egészen elhanyagolt téren, mondhatni, páratlanul áll, kétszeresen megérdemli az osztály és Akadémia figyelmét.

b) ajánlva Budenz József r. tagtól.

Lehr Albert gymn. tanárnak (Budapest) a magyar nyelvészet terén való sikeres működését az Akadémia I. osztálya már három ízben lev. tagságra való kijelölés által elismerte, s ismeretei és tehetségéről való meggyőződését a Nyelvtudományi Bizottság is azzal fejezte ki, hogy nem régiben őt segédtaggá választotta.

Lehr A. nyelvészeti dolgozataiból kitűnik, hogy ő kivált a magyar népnyelv jeles ismerője, sajátosságainak gondos vizsgálója és ügyes fejtegetője; s hogy másrészt

szintoly gondosan a régibb és újabb irodalom nyelvét tanulmányozta, úgy, hogy az ő nyelvészkedése, mely a nyelvhasználat alapos megértésére és magyaros helyesség tekintetéből való megbíráására irányúl, erősen megvetett alapon nyugszik. Nyelvészeti tanulmányainak kedvelt tárgyaiúl az újabb m. költészet remekműveit választotta, s valóban ő mutatta meg legjobban, hogy kell ily művekhez nyelvi magyarázatokat szerezni — az irodalmi és népnyelvi adatok összefűzése által. E tekintetben mindig jeles példaadásúl fog szolgálni Arany Toldijához írt commentárja, melynek jegyzetei csakugyan azzá váltak, a mire szerzőjük törekedett: hogy ne csak nyomonjáró interpretatók legyenek, »hanem egyenként önálló becsü czikkecskékké kerekedjenek ki, s hogy a szövegtől különvála is érdemesek legyenek tanulók és tanultak figyelmére.«

c) ajánlva B a r n a F e r d i n á n d l. tagtól.

Lehr Albert úr a Nyelvőr czimú tudományos szaklapnak több éven át belmunkatársa lévén, több rendbeli kitünő dolgozatai közül egyik: »A tárgy-as-tárgyatlan ragozáshoz« czimú az Akadémia I. osztálya által a Sámuel-féle jutalomra, másik két értekezése pedig u. m. a »Határozó-e a határozó?« és a »Tom, tod, tók stb.« czimú dicséretre érdemesítettet.

Ezekhez járult legújabbán egy maradandó becsü és az összes magyar sajtó elismerésében részesült nagyobb műve, egy teljesebb és egy iskolák számára szánt kevesebbé terjedelmes kiadásban, melyben a legnagyobb élő magyar költő, Arany János »Toldi« czimú művét folytonos jegyzetekkel kísérve mind a magyar ifjúságnak, mind a nagy közönségnek érthetővé tenni igyekszik.

Legújabbán a t. Akadémia I. osztálya Nyelvtudományi Bizottsága mint nem mindennapi képességeinek legjobban ismerője, azzal tisztelte meg, hogy mint körülményeink között egy oly nehéz feladatnak, minő egy nagy egyetemes tájszótár megírása, őt mint egyedül hivatott férfit szólította fel.

Szabad legyen a t. Akadémiának becses emlékezetébe hoznom, hogy fennevezett Lehr Albert háromszor egymásután ajánlta a t. Akadémia I. osztálya, mint e részben legilletékesb forum által három ízben megválasztatva, a nagygyűlésen megfoghatatlan véletlenségből háromszor ejtetett el, a mi által bizonyára a tudomány ügyének szolgálat nem tétetett.

3. Nogáll János lev. tagúl ajánlva,

H u n f a l v y P á l r. tagtól.

A magyar akadémiai tagságra irodalmi munkálkodás nélkül senki sem lehet érdemes: de irodalmi munkálkodás mellett a levelező tagságnak kettős célja van.

Ugyanis előhaladt korukat ezzel meg lehet jutalmazni, mert azoknak az akadémiai elismerés igazán jutalom; fiatalabb korukat ellenben az akadémiai tagsággal nagyobb buzgalomra lehet ösztönözni.

Az első célból dr. Nogáll János nagyváradi kanonokot ajánlom az I. osztály levelező tagjának. Dr. Nogáll János igen-igen számos irodalmi munkával szerzett magának érdemet a nagy közönség előtt: azonban ezen munkák ájtatosságai és egyházi életre vonatkozók lévén, itt nem említem. De meg kell ám nevezni: »Emlények a magyar nyelvtanból« czimú munkáját, mely született magyarok számára iratott, s új meg új átdolgozással, Nagyváradon, 1876-ban már hetedikszer adatott ki, négy tanfolyamban. Ezt már olyatén dolognak tartom, a mely méltó az I. osztály figyelmére.

Meg kell másodsor neveznem : Kempis Tamás négy könyvét Krisztus követéséről, a melynek Egerben, 1881-ben második kiadása jelent meg. Kempis Tamás ez elmélkedő munkáját az összes keresztyénség tiszteli, mondhatom, a protestánsok is, én legalább németországi protestánsok között ismerkedtem meg a kitünő munkával. Tudjuk, hogy azt Pázmán Péter fordította először, s annak Toldy hatvanhárom kiadását találá meg magyar irodalmunkban. Dr. Nogáll fordítása oly velős, remek magyarsággal foly, hogy e könyv, a mely bizony több kézen forog, mint a legolvasottabb magyar regény, már jeles magyar nyelvvel jó hatást gyakorol a magyar olvasó közönség igen nagy részére. S ezt az érdemet nem becsülné az I. osztály? Fel kell tenni, hogy Nogáll kanonok egyéb tankönyvei, mint Magyarország történelme dióhéjban, hatodik kiadás, N.-Várad, 1862. földrajzi munkáscskája, kétféle tanfolyamban, negyedik kiadás, Gyulán 1876. stb. stb. hasonló jó zamatos magyar nyelven vannak írva, s bizony kövekeztethetni, hogy mind a tanítókra, mind a tanulókra üdvösen hat a tiszta magyarság szempontjából.

4. Szigeti József levelező tagúl ajánlva

a) S z á s K á r o l y, r. tagtól.

Csak mellékesen említve Szigeti József színművészi érdemeit, s hogy ő már közel negyven év óta egyik első rendű művésze a nemzeti színháznak, valamint azt is, hogy mint ember a társadalomban is köztisztületben áll, s jelleme által bármely társaságnak díszére válhat: itt csak irodalmi munkásságára kell kiterjeszkednem, mi az akad. tagságnál első sorban jó tekintetbe.

Szigeti József »Egy színész naplója« című emlékiratszerű, élenken írt regényrajzán kívül, különösen a színmű-irodalomban adta jeleit kiváló írói tehetségének.

A nemzeti színház műsorán nagy tetszéssel találkozott, s részben nyomtatásban is megjelent művei közül, legyen elég a következőket felemlítenem :

1. Becsületszó, 1 felv. vígjáték, a nemzeti színháztól pályadíjjal jutalmazva.
2. A vén bakancsos és fia, népszínmű 3 felv.
3. Viola, népszínmű, b. Eötvös Falu Jegyzője után.
4. Toldi Miklós történeti (látványos) színmű, a Kisfaludy-Társaságban székfoglalóul, 4 felv.
5. Kisértet, népszínmű ;
6. A nagyralátó, színmű ;
7. Rang és Mód, színmű, mind 3 felv.

E művekben Szigeti, nem annyira a színpadi hatás és a drámai technika mesterül tündöklök, mint inkább az élet, különösen a magyar élet, úgy a népi, mint a középosztályok életének ismerője s a tősgyökeres magyar jellemek hű ábrázolója áll előttünk. Mint színészi ábrázolásban, úgy színműveiben is az igazság és őszinteség által hat ; keresetlenül, egyszerűen, az élet közvetlen megfigyeléséből és szemléletéből adja az igazságot ; s minél nagyobb az újkori művészetben a mesterség, a kiszámított technika ereje s a hatás jól alkalmazásának ügyessége által elért sikerek majdnem csodás virtuozitása ; s minél ritkább az egyszerű eszközökkel, olykor még a technika ellen elkövetett vétségek mellett is, a szívre és kedélyre való hatás maradandóbb dala : annál jobban kell becsülnünk ez utóbbit, minden bámulatunk mellett is az első iránt.

Szigeti Józsefben, mint emberben és mint színészben is ugyan, de mint íróban is, egy régi jó patriarkhális irány képviselőjét bírjuk; a francia színműirodalom nagy mestereitől nem sok fogást tanult el; de annál többet tanult a magyar színműirodalom megalapítójától Kisfaludy Károlytól, s legtöbbet a magyar életből. Tárgyait is kizárólag ebből választja; jellemeit is innen veszi, kevesebb képzelő erővel, mint igazsággérzettel s érzékkel a való-élet iránt; hangja is az igazságé; nyelve tösgyökeres, magyaros; humora a régi romlatlan magyar humor, mely nem élceket hajlász, nem szójátékokkal csillog, hanem a dologban s az érzésekben keresi a humort, mely a magyar-nál — mint zenéje is — sírva vigad.

Hozzá teszem végül, hogy Szigeti József közelebből 40. évét tölti be színpadi életének s jubileumához a Magyar Akadémia, — mely a nemzeti színház s színirodalom és színművészet érdekeivel, alapítása óta szoros érdekközösségben állt s áll ma is — nem járulhatna méltóbban, mint azzal — az általa nagyon megérdemelt megtiszteltetéssel — melylyel egyébiránt önmagát is megtiszteli, ha őt tagjává választván, ezzel szorosabban fűzi magához.

b) ajánlva **Beóthy Zsolt** l. tagtól.

Szigeti nemcsak mint előadó színész első rangú jelese nemzeti színházunknak, de mint színmű-író is oly kiváló érdemeket szerzett, melyeket megillet az akadémiai kitüntetés. Vigjátékai közül a Becsületszó, népies boházatai közül a Vén bakancsos s a Kisértet maradandó helyet foglalnak el drámairodalmunkban. Igazi erőteljes írói tehetség nyilatkozik bennök s felfogásuknak, alakjaiknak, egész képzetviláguknak tiszta és jellemző magyarságára korukban versenytárs nélkül állanak a színműirodalom mezején. Harmincz éve lankadatlan tevékenységgel dolgozik s kevesebb sikerült darabjai is rendszeren friss komikai érnek és leleménynek nyomát mutatják. Mint elbeszélő is nem közönséges sikerrel lépett föl a Színész naplója humoros rajzaival.

5. De Goeje kültagúl ajánlva,

Goldziher Ignác lev. tagtól.

Dr. M. J. de Goeje a leideni egyetemen a keleti nyelvek ny. r. tanára, az ottani nyilvános könyvtár »Legatum Warnerianum« című osztálya igazgatója, az amsterdami kir. akadémia r. tagja stb. De Goeje úr a jelenkori orientalisták legkitünőbbjei között foglal helyet; különösen az arab irodalom és az iszlám története terén vannak elévülhetetlen érdemei. Tőle bírjuk az arab irodalom számos nagy jelentőségű munkájának lelkiismeretes kritikai editióját, mely munkák most az iszlám és a keleti világ történetének tanulmányozásában első rendű kútferrásokul szolgálnak, s mint ilyenek maga által a kiadó által is számos önálló dolgozataiban felhasználattak. Az utolsó évtizedben De Goeje, ki különben már 1858. óta gazdagítja szaktudományának irodalmát nagybecsű munkáival, a legrégebb arab geographiai írók jegyzetes kiadása által szerzett nagy érdemet, mely kiadás most »Bibliotheca geograph. arabicorum« cím alatt 5 kötetben, melyekben kimerítő indexek és glossariumok is foglaltatnak, be van fejezve. Nem egészen fölösleges megemlíteni még azt is, hogy ez utóbbi gyűjteményben igen jelentékeny adatok találhatók a történelmi ethnographia azon kérdéseire nézve is, melyekkel nyelvészeink most oly sűrűn foglalkoznak.

A II. osztály részéről.

6. Csemegi Károly tiszteleti (esetleg levelező) tagúl ajánlva

Tóth Lőrincz r. tagtól.

Csemegi Károly, m. k. kuriai tanácselnök urat, a magyar Büntető törvényjavaslat s ennek Indokolása, úgyszintén legújabbán a Büntetőeljárás Javaslata s ennek Indokolása nagy tudományú szerzőjét, — mint már ismételten tettem — úgy ez évben is a M. T. Akadémia II. osztályában üresedésben levő tiszteleti tagságra, vagy ha ezen hely rendelkezés alá nem esnék, ugyanazon osztályban levelező tagságra azon erős meggyőződéssel ajánlom, hogy e kitűnő jogtudósnak megnyerése által az Akadémiának disze és szellemi tőkéje nagy mérvben fog öregbedni. A nevezett jogtudós, a budapesti jogászegyletnek is elnöke, említett nagyszabású művein kívül számos, igen becses jogtudományi értekezésekkel is gazdagította a szaktudományi lapokat és folyóiratokat.

7. Ballagi Aladár levelező tagúl ajánlva,

a) Pesty Frigyes r. tagtól.

Dr. Ballagi Aladár, a budapesti egyetemen a világtörténelem helyettes tanára, több rendbeli munkái által valódi hivatottságát igazolta a történettudomány terén.

Önálló munkái ezek :

1. A magyar királyi testőrség története, mely már két kiadást ért.
2. A magyar nyomdászat történelmi fejlődése 1472—1877.
3. Duruy Victor Világtörténelme, átdolgozva és Magyarország történetével bővitve.
4. Wallenstein horvát karabélyosai 1623—1626.

Ezenkívül számos értekezést és cikkeket írt a Vasárnapi Ujság, Hazánk s a külföld, Reform, Magyarország és a nagyvilág, Protestáns egyházi és iskolai lap, Irodalmi Értesítő, Nemzeti hírlap, Századok, Figyelő, Pesti Napló, Archaeologiai Értesítő, Magyarország, Athenaeum, Ellenőr, Hon, Népművelők Lapja, Magyar Nyelvőr, Literarische Berichte, Typographia, Honvéd stb. című lapokba és folyóiratokba.

b) ajánlva Ipolyi Arnold r. tagtól.

Az Akadémia alapszabályai értelmében, van szerencsém dr. Ballagi Aladár egyetemi helyettes tanárt, mint több történelmi és irodalomtörténeti tudományos munkák szerzőjét a II. osztály levelező tagjául ajánlani.

c) ajánlva Tóth Lőrincz r. tagtól.

Ballagi művei mind tartalom, mind nyelv tekintetében az irodalmi érték oly fokán állanak, hogy fiatal szerzőjük már is méltán soroztatik a hazai történelem érdekesebb művelői közé. Minden a mit közrebocsát, eredeti levéltári kutatások eredménye, s úgy ennél, mint a szabatos feldolgozásnál fogva azon akadémiai színvonalon áll, hogy az Akadémiára nézve valódi nyereség lesz, ha tagjai számát e kitűnő fiatal mun-

kaerővel növeli. Ezért őt, kit már mult évben sikeretlenül ajánlottam, ezúttal ismét, jobb siker reményében, lelkiismeretesen ajánlom.

8. Csiky Kálmán levelező tagúl ajánlva,

Tóth Lőrincz r. tagtól.

Csiky Kálmán egyetemi m. tanár és orsz. képviselő jeles készültségű s fáradhatatlan munkásságú író, nagyon kedvelt és sikeresen működő tanár, ki ha megválasztatása által pártoltatni fog, bizonynyal az eddigieknél is jelesebb műveket fog előállítani. Stylja szép, szabatos, s egyike a legmagyarosabb íróknak.

I. Mint fordító lefordította: 1. Chateaubriand Atalját, mely megjelent a Franklin-társulatnál. 2. Boissier »Cicero és barátai« című művét. 3. Thierry »A római birodalom képe« cz. munkáját; mindkettő az Akadémia könyvkiadó vállalatában jelent meg. A lapok e fordításokról a legkedvezőbbben nyilatkoztak, »elegáns«, »erőtéljes«, »mintaszerű stylusnak« nevezték. A Vasárnapi Ujság s más folyóirat is a legjobb magyar prózafordítók közé sorozták.

II. Kisebb művei (eredeti értekezések): »A prot. egyetem kérdéséhez«, »A protestáns autonomia«, »Népünk szaporodása«, »Nemzetünk jövője« (felolvasatott a székegyelet nagygyűlésén), »Konstantinápolyi utamról« stb. stb. megjelentek a Budapesti Szemlében s több komoly lapban. Azonkívül nagyszámú politikai s jogirodalmi czikke jelent meg a legelőkelőbb lapokban.

III. Önálló művei: 1. A magyar alkotmánytan kézikönyve a tanítóképezdek számára. Megjelent a magyar állam tulajdonában. Budapest, 1879. — 2. Az alkotmány és jogismeret alapvonalai polgári és felsőbb népiskolák számára. Megjelent a m. kir. állam tulajdonában. Budapest, 1881.

E két mű, melyeknek megalkotása a mily nehéz feladat, ép oly kitűnő sikerrel iratott meg, s e nemben minden hasonló irodalmi jelenségeink közt határozottan a legjobb; írójuk teljes tárgyismeretét s irodalmi és paedagogiai jártasságát bizonyítja.

9. Földes (Weiss) Béla levelező tagúl ajánlva,

Kautz Gyula r. tagtól.

Földes Béla úr mind a nemzetgazdaságtan, mind a statisztika terén egy évtizedet meghaladó időn át szakadatlanul kifejtett munkásságával ép oly sokoldalú, mint alapos és önálló kutató szakférfiúnak van elismerve; számos értekezésével, melyek hazai és külföldi tud. folyóiratokban tétettek közzé, továbbá rendszeres s összefoglalóbb dolgozataival a szakirodalmat gazdagította, s legújban Akadémiánk körül az által is érdemesült, hogy a Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottság által állandó jegyzőül választott meg, s a külföldi tud. munkáknak Akadémiánk által való közzétételénél (fordításokban) folyton buzgó tevékenységet fejt ki.

Tüzetes fölemlítést érdemel végül az is, hogy Földes úr már többrendbeli pályázatoknál mint koszorúzott író tüntette ki magát; s nemcsak az elvont elmélet, hanem a hazánkat közvetlenebbül érintő gyakorlati feladványok körére vonatkozó nagybecsű értekezések és tanulmányok által is magára vonta a szakemberek figyelmét.

10. Hampel József levelező tagúl ajánlva

a) Torma Károly r. tagtól.

Dr. Hampel József a m. n. múzeum régiségosztályának őre s az egyetemen az ókor-történetének ny. rk. tanára.

Tizenkét év óta a m. n. múzeum tisztviselője lévén, a magyarországi régészeti mozgalmakban, a régészet tudományos fejlődésében actualis részt vett. Az 1876. űsrégészeti congressusban mint annak egyik titkára vett részt. 1878—81-ig az országos régészeti s embertani társulat titkára volt s annak lendületében kiváló része van. 1881-ben a főváros megbízásából az ó-budai római fürdő rendszeres felásatásával tünt fel, — és méltán. Az egyetemen előbb, mint a régészet-s éremtan, utóbb mint az ókori történet tanára tanított s tanít most is. A hazai régészet mellett teljes színvonalán áll az európai régiség s műtörténeti tudománynak, s ismeri Európa majdnem valamennyi kiváló múzeumát. Munkáinak sorozata :

A báni méltóság, eredetétől kezdve napjainkig. Pest, 1868.

Aquincum történeti vázlata. I. Pest, 1871.

A szabolcsmegyei muzeum rövid utasítással vidéki múzeumok berendezésére. Pest, 1871.

Antiquités préhistoriques de la Hongrie. Két kötet. 1876.

Catalogue de l'exposition préhistorique des musées de province et des collections particulières de la Hongrie. Budapest, 1876.

Archäologisch-epigraphischer Bericht aus Ungarn. Beundorf-Hirschfeld Arch.-epigr. Mittheilungen-eiben. Bécs, 1877.

A magyarhoni régészeti leletek repertoriuma. I—II. közlemény. 1878. és 1880.

Jelentés az 1881. papföldi ásatásokról 1881.

Azonkívül az Arch. Értesítő eddigi 14 évfolyama majd minden füzetében kisebb-nagyobb tanulmányokat közlött, legutóbb 1880. s 1881-ben e folyóirat jókora részét ő írta, valamint számos hazai s külföldi szaklapba dolgozott. Legutóbb a Fischer-féle nagy dísz-vállalatba — Ausztria-Magyarország történeti vonatkozású helyei — Aquincumról írt.

b) ajánlva Ipolyi Arnold r. tagtól.

Az Akadémia alapszabályai értelmében, van szerencsém dr. Hampel József egyetemi történettanárt és n. múzeumi őrt, mint több becses régiséggtani értekezés szerzőjét a II osztály levelező tagjává ajánlani.

11. Hegedűs Sándor levelező tagúl ajánlva

Kautz Gyula r. tagtól.

Hegedűs Sándor országgyűlési képviselő és publicista évek során át részint tudományos értekezések, részint terjedelmes önálló munkák, mint pl. »Az önkormányzat és pénzügye« stb. által ép oly alapos és sokoldalú, mint jeles készfltségű szakférfiúkép tüntette ki magát a nemzetgazdaságtan terén, s kiváló érdemet szerzett arra, hogy a társadalmi tudományok osztályába felvétessék, a melynek minden tekintetben díszére leend.

Megemlítem még ezeken kívül, hogy Hegedűs Sándor úr Akadémiánk Nemzetgazdasági és Statisztikai Bizottságának is kiváló munkásságu tagja; — hogy az utóbbi lefolyt Nemzetközi pénzconferentián Párisban Magyarországot mint kormányilag kiküldött szakférfiú képviselte, s erről egy nagybecsű (elméleti úgy, mint practikus tekintetben jelesnek mondható) »Jelentést«, illetve »Emlékiratot« dolgozott ki, a melyet Akadémiánk fennérített osztályában is előterjesztett.

12. Kövály László levelező tagú ajánlva

Szilágyi Sándor r. tagtól.

Epen 40 éve, hogy Kolozsvárt »A székelyhonról« című munkáját kiadta. E mű az általános figyelmet a teletséges ifjúra fordította s a pesti kritika is melegen üdvözölte azt. Attól fogva inkább publicistai dolgozatokkal foglalkozott, s előkészületeket tett Erdély statisztikájának megírására, melynek I. kötetét 1847-ben kiadta. Azután Ellenőr cím alatt politikai lapot adott ki, mely Kolozsvár elesése után megszűnt. A szabadságharc végeztével egészen a tudományos, jelesül a történetírói pályára szánta magát. Szükségét érezte, hogy abban az időben, midőn a magyar nemzet existenciáját kockára tették, fölébressze az érdekeltséget a történet iránt s azt ébren tartsa. Bár bőséges tanulmányokat tett az eredeti forrásokban, s a levéltárakat is, melyekhez hozzáférhetett, felkutatta: nem annyira a kritikai történetírást tette feladatává, hanem főként vonzó, eleven, csinos előadásra törekedett, hogy a közönségnek kedves olvasmányt nyújtson. De műveiben azért mindenütt idézi a forrásokat, úgy, hogy nem csak a nagy közönségnek, hanem történetíró társainak is nagy szolgálatot tett. Azután hazájá, Erdély történetének minden ágát és szakát felölelte: bemutatta régiségeit s ritkaságait rajzokkal, összeállítá nevezetesebb családait (mely Nagy Ivánnak egyik legfőbb forrása volt), változta mivelődési történetét s hat kötetben kiadta Erdély történetét egészen feldolgozva.

Szorgalmát és működése sokoldalúságát mutatja önálló munkáinak sorozata:

Székelyhonról 1841.

Erdély statisztikája, Kolozsvár 1847.

Erdély régiségei. U. o. 1852.

Erdély építészeti emlékei. U. o. 1866.

Erdély földe ritkaságai. U. o. 1853.

Erdély története hat kötetben. U. o. 1859—66.

Erdély története 1848—49-ben U. o. 1861.

Erdély nevezetesebb családai. U. o. 1854.

Viselet és szokások a fejedelmek korában. U. o. 1860.

Száz történelmi Rege. U. o. 1857.

Történelmi adomák. U. o. 1857.

Kolozsvár lakosai és lakásai az 1869—70-iki népszámlálás szerint.

A magyar és osztrák megszűnt, működő és keletkező biztosító társaságok történelmi és statisztikai átnézete. 1870.

A kölcsönös segélypénztárak és gondoskodó intézetek nálunk és külföldön 1877.

A biztosítás-ügy multja, jelene hazánkban és külföldön. I. füzet: A biztosítás irodalma, könyvészete, tan- és együletügye 1877.

Ezek már mind elkelték, s ma már csak nehezen szerezhetők meg.

Tevékenysége és munkássága azonban ebbe nincs befoglalva. Az erdélyi hírlapoknak állandó munkatársa, némelyiknek segédszerkesztője volt. Így nagy része volt a *Heti Lap* s a *Kolozsvári Közlöny* szerkesztésében; sok tudományos napi érdekű cikket írt, foglalkozott közművelődési, nemzetgazdasági kérdésekkel, de munkásságának súlya itt is a történetre esett. E cikkek száma több százra megy — csak néhányat említek fel azok közül:

Gr. Bethlen Miklós emlékiratai, különös tekintettel arra, hogy ifjúkori emlékirata nem apokryph. (Erd. Muz. ért. II. 1861—3. 124 l.)

Tököli végnapjai. (Erdélyi Naptár 1855. 20 l.)

Erdély krónikája 1849—54. (Erdélyi Naptár 1855.)

NB. kész egész 1867-ig az únióig.

A forradalom utáni napok Erdélyben. (Részvét Album 1872.)

Péchy Simon erd. Cancellár. (Keresztény Magvető 1871.)

A szombatosok Erdélyben. (Keresztény Magvető 1867.)

Dávid Ferencz elítéltetése. (Ker. Magvető 1873.)

Ujfalvy Krisztina élete s hátrahagyott versei. (Figyelő 1882.)

Ezen összeköttetése a hírlapirodalommal utolsó időig tart; s most is a régi tevékenységgel, buzgalommal dolgozik. Régi kedvencz terve a biztosítási ügy rendszeres encyclopaediáját megírni, s annak megvalósításához hozzá is fogott. Munkája jelentékeny része kész és egyszerre akarja magyar, német, francia nyelven kiadni. Már mutatványt is közlött belőle a *Nemzetgazdasági Szemle* 1881. II. füzetében: »A biztosítási ügy nálunk és külföldön« cím alatt. A munkát öt részre osztva akarja kiadni, melynek nagy része már kész.

I. A biztosítási intézmény rendszere, hová irodalma, története, politikája, törvényhozása, kockázati statisztikája stb. tartozik.

II. A biztosító intézetek rendszere, vagyis a biztosítás elmélete, s a különböző országok törvényhozásának kiválmjai, az intézetek alapítása, igazgatása és elszámolására nézve.

III. Az életbiztosítás rendszere.

IV. Az értékbiztosítás rendszere.

V. A biztosítás geographiája és statistikája.

Kőváry önzetlenül, buzgalommal, valódi lelkesedéssel műveli az irodalmat, főként a történetírást, melynek nálunk az élők közt egyik legrégibb bajnoka. Sokat, sikerrel dolgozott, s hosszú pályáján kevés méltánnyal, elismeréssel találkozott, mely buzgalmát, szorgalmát perczig sem lohasztá.

Negyven évi lankadatlan munkásság sok idő. De Kőváry még mindig tevékeny, s írói continuitása soha sem szünetelt. Ő érdemes az Akadémiának bár későn jövő, de mindig megtisztelő, elismerésére.

13. Láng Lajos levelező tagúl ajánlva

T ó t h L ő r i n c z r. tagtól.

Láng Lajos országgyűlési képviselő, a jog- és államtudományok tudora és az »Ellenőr« politikai napilap szerkesztője, a ki jelenleg harminczhárom éves, s már is kitűnő jeleit adta a jog- és államtudományokban magasabb képzettségének. 1867 óta Párisban, Berlinben, Olaszországban kimerítő történelmi, műtörténelmi, jogi s állam-

tudományi tanulmányokat végezvén, 1868/9-ben Buckle, Häckel, Büchner stb. műveit fordította, s tevékeny részt vett a Figyelő heti lap szerkesztésében; azután politikai és közgazdasági cikkeket írt több lapba, főleg az Ellenőrbe s 1875 óta átvette e lap közgazdasági rovatának szerkesztését. 1876-ban a közgazdaság magántanárára lett a budapesti egyetemen és számos közgazdasági értekezést írt a Budapesti és a Nemzetgazdasági szemlébe, melyek általános figyelmet gerjesztettek. 1878-tól fogva országgyűlési képviselő s 1879-ben a pénzügyi bizottság tagja, s több esetben ékeesszóló előadója.

1879—1880-ban lefordította az Akadémia megbízásából Leroy-Beaulieu négykötetes pénzügytanát.

1880-ban olvasta föl az Akadémiában értekezését »A magyar és osztrák államháztartásról 1868-tól 1877-ig,« mely németre s francziára is lefordíttatott.

1881-ben jelent meg értekezése: »A társadalmi deficit« (Budapest, Kiliánnál, nagy 8-adrét, 92. l.)

1882-ben megkezdte a közgazdasági tudomány rendszerét annak első részével, a »Közgazdaság Elméletével« (Budapest, Kiliánnál, nagy 8-adrét, 216 lap), mely műről minden kiválóbb lap és szaklap a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg.

14. Lehoczky Tivadar levelező tagúl ajánlva

O r t v a y T i v a d a r l. tagtól.

Lehoczky Tivadar nevével s tudományos kutatásai eredményeivel sűrűn találkozunk a hazai szakfolyóiratok, névszerint az Archaeologiai Értesítő, az Archaeologiai Közlemények, a Századok, a Történelmi Tár stb. hasábjain. Közrebocsátott cikkei mind megannyi becses adalékok hazánk űs- és középkori történetéhez s némelyike, teszem a régi magyarok fegyverzetére vonatkozó, épséggel irányadó jelentőségű. De eltekintve Lehoczky Tivadar számos cikkeitől, itt főleg azon nagy művét akarom hangsúlyozni, mely eddigelé két testes kötetben megjeleneve, 60 nyomtatott iven Beregmege multját, mondhatni teljesen, kimeríti. »Beregvármege monographiája« (I. köt. Általános rész. Ungvárott, 1881. 457 lap. II. köt. Általános rész. Ungvárott, 1881. 501. lap.) kétségkívül oly irodalmi termék, mely szerzőjét teljességgel érdemessé teszi az akadémiai tagsággal való kitüntetésre. Nagy szorgalommal, józan s helyes kritikával, széles s alapos levéltári kutatások alapján írt mű ez, melynek gazdag tartalma azt az általános hazai historiographia fontos forrásművévé teszi. De Lehoczky Tivadar nemcsak mint tudományos helyrajzíró, hanem mint buzgó régiségkutató és gyűjtő is nagy érdemeket szerzett. Elszközölt ásátásai nagyszámú antik műkincset hoztak napvilágra, utánjárása, gondossága s áldozatkészsége számos kallódó régiséget mentett meg a végenyészettől, a mint ezt úgy magángyűjteménye, mint a nemzeti múzeum érem- és régiségosztályának gyarapítására beküldött ajándékai fennen hirdetik.

15. Marczali Henrik levelező tagúl ajánlva

I p o l y i A r n o l d r. tagtól.

Az Akadémia alapszabályai értelmében van szerencsém Dr. Marczali Henrik egyetemi magántanárt, mint a magyar történelmi kútfők s ujabban »Magyarország II

József korában» című, az Akadémia megbízásából irt és kiadott munkák kitűnő íróját, a II. osztály levelező tagjával ajánlani.

16. Báró Nyáry Jenő levelező tagúl ajánlva

I p o l y i A r n o l d r. tagtól.

Az Akadémia alapszabályai értelmében van szerencsém Báró Nyáry Jenőt, az Akadémia archaeologiai bizottságának tagját, mint az »Aggteleki barlang« című régiségtani mű szerzőjét, a II. osztály levelező tagjával ajánlani.

17. Pulszky Károly levelező tagúl ajánlva

a) T o r m a K á r o l y r. tagtól.

Dr. Pulszky Károly az országos képtár őre, az egyetemen a képző- és iparművészetek történetének magántanára, az Archaeologiai Értesítő szerkesztője s az orsz. régészeti és embertani társulat titkára.

Az 1873-iki bécsi világkiállítás alkalmával az iparművészeti muzeum t. titkárává neveztetett ki, s mint ilyen a gyűjteményeket megalkotta, s két izben állította fel rendszeresen, szem előtt tartván az intézet tudományos rendeltetését; 1877-től fogva egyszersmind ez intézet őre is volt. Az Akadémia megbízásából szerkesztvén az Archaeologiai Értesítőt — annak jókora részét maga irván meg, — e szaklapból legtartalmasabb és legdiszesebb folyóirataink egyikét teremtette meg. A műtörténelemnek Magyarországon egyik kiválóbb művelője. A művészeti s tudományos mozgalmakban kitűnő részt vesz. — Munkáinak sorozata :

Beiträge zu Raphaels Studium der Antiken. 1877.

Kalauz az iparművészeti múzeum gyűjteményeihez. 1877.

Az orsz. iparművészeti múzeum katalóza. 1878.

A magyar házi-ipar diszítványai. 1879.

Az Arch. Értesítő 1878—80. évi folyamaiban s külön is : »Régiséggyűjtemények a párisi világkiállításon,« »Iparművészeti jegyzetek Erdélyből,« »Az esztergomi főegyház kincstára« s »Raphael Santi az országos képtárban,« című nagyobb tanulmányai jelentek meg.

Satyrstatue aus Bronze im British Muzeum. Az Archäologische Zeitungban. 1879.

Renaissance Olaszországban, írta Symonds (fordítás az Akadémia megbízásából).

Az országos képtár katalógusa. 1881.

Legutóbb az orsz. könyvkiállításon a Corvin-codexek festésével foglalkozott behatóbban, s ebbeli tanulmánya a kiállítás kalauzában jelent meg.

b) ajánlva I p o l y i A r n o l d r. tagtól.

Az Akadémia alapszabályai értelmében, van szerencsém dr. Pulszky Károlyt, az országos képtár őrét, mint az Archaeologiai Értesítő szerkesztőjét s több beces műtörténeti irat szerzőjét a II. osztály levelező tagjával ajánlani.

18. Szentkláray Jenő levelező tagúl ajánlva

a) Pesty Frigyes r. tagtól.

Hazánk déli vidékén lakó Szentkláray Jenő, török-becsei plébános, történettudományi dolgozatai által már évek óta a szakkörök és a közönség figyelmét magára vonta, a miért őt nemcsak csekélységgem, hanem Ipolyi Arnold, Fraknoi Vilmos, Szilágyi Sándor, Pauler Gyula, Thaly Kálmán és Nagy Imre is ajánlották az Akadémia levelező tagjává, és a II. osztály tavaly ez ajánlásokat magáévé tette.

Bátor vagyok Szentkláray Jenőt ez alkalommal is levelező tagúl ajánlani, és dolgozatainak czímjegyzékét ide mellékelni. Kiemelem különösen »Száz év Dél-Magyarország újabb történelméből« című munkáját, mely egymaga érdemesíti őt az Akadémia kítüntetésére.

Önállóan megjelent munkái:

- Balmes J. »*Levelek egy kételkedőhöz*« 1 köt. Szeged. 1865.
Emlékkönyv a dél-magyarországi történelmi és régészeti társulat II. közgyűlése alkalmából. 1 köt. Temesvár. 1873.
 M. T. Cicero beszéde Manilius törvényjavaslata mellett. Történelmi, régiségtani és nyelvészeti magyarázó jegyzetekkel ellátva. 1 füz. Temesvár. 1870.
Észrevételek Temesvár physiognomiájának magyarosításához történelmi és régészeti alapon. 1 füz. Temesvár. 1872.
A tér és idő philosophiája. Tudori értekezés. 1 füz. Budapest. 1875.
Torontli östelepek a Tisza mentén. 1 füz. Temesvár. 1877.
Vonások Nagy-Becskerek város és vidéke történetéből. 1 füz. N-Becskerek. 1879.
Száz év Dél-Magyarország történetéből. I. köt. folyamatban. Temesvár. 1879.

Folyóiratokban megjelentek:

Knauz »Magyar Sionában : »*Cyriacus és a 11 ezer orsolyaszűz.* Egyháztörténelmi tanulmány. 1864.

Idők tanujában : *Joanna Papissa.* Egyháztörténelmi tanulmány.

Apácza	Bogsány	
Bachovár	Bóka	
Bárdány	Bosovics	
Battonya	Bresztovác (Temesi)	
Béba	Bresztovác (Határőrvidék.)	
Becse	Piski	
Becskerek (Kis-)	Bulus	
Bencsek	Buttyin	
Beodra	Buziás	
Bessenyő	Carlsdorf	
Billét	Csákovár	
Mászlak	Csatád	
Bocsár	Csesztreg	
Bogáros	Delta	

A »Történelmi Adattár«-ban
1871—1874-ben.

Községek helytörténete.

Denta.

Nagyobb közleményei:

Hová tartozott a XIII. és XIV. században a pankotai apátság és főesperesség
(Tört. Adatt.)

A csanádi püspök joghatósága Szeged városában. (U. o.)

Zaránd, Békés, Csanád, Külső-Szolnok, Csongrád és Arad vármegyék helységei
1561-ben. (U. o.)

Engel csanádi püspök tudósítása egyházmegyéje állapotáról 1766-ban. (U. o.)

Stanislovich csanádi püspök tudósítása egyházmegyéje állapotáról 1741-ben (U. o.)

Falkenstein püspök tudósítja a helytartóságot megyéje állapotáról. 1732. (U. o.)

A csanádi káptalannak Csanád egyházmegye területén létező legrégebb eredeti
okmánya 1430-dik évről. (U. o.)

A temesvári püspöki székesegyház sirboltjának halottjai. (U. o.)

Hiteles feljegyzések Fehérlételek város veszélyteljes eseményeiről 1848—1849-
dik években (U. o.)

I. Ferencz József király utazása Dél-Magyarországon. (U. o.)

Hagyományaink és népmeséink érdekében. (U. o.)

Műemlékek és régi épületmaradványok a csanádi egyházmegye területén. (U. o.)

A csanádi püspöki könyvtárban őrzött Révai kézirat és annak Janus Pannoni-
usra vonatkozó állításai. (U. o.)

A Bibich-alapítvány. Adatok Csanád-egyházmegye közmivelődési történeté-
hez. (Csanád-egyházmegyei közlöny 1869.)

A katholicismus és a civilisatio. Jogtörténelmi tanulmány. (U. o.)

Tanulmányos reminiscenciák a múltból. (U. o.)

Német népszokások Dél-Magyarországon. (Tört. Adatt.)

Ezen kívül szerkesztette a *Történelmi Adattár*-t 1871—74-ben, a *Torontól* című
hetilapot 1879-ben.

b) ajánlva Zsilinszky Mihály lev. tagtól.

Az akadémiai újabb Ügyrend 12. §.-a értelmében bátor vagyok levelező tagúl
ajánlani Szentkláray Jenő török-becsei plébános urat, kinek munkásságát, ügyszerete-
tét és irodalmi képességeit szépen tüntetik elő dolgozatai. (L. az előbbi ajánlást.)

c) ajánlva Ipolyi Arnold r. tagtól.

Az Akadémia alapszabályai értelmében, van szerencsém dr. Szentkláray Jenőt,
törökbecsei plébánost, mint a »Délmagyarország története« című munka szerzőjét, a
II. osztály levelező tagjául ajánlani.

19. Thallóczy Lajos levelező tagúl ajánlva

Szilágyi Sándor r. tagtól.

Dr. Thallóczy Lajos, fogalmazó a m. kir. orsz. levéltárban, egyetemi magánta-
nár s a tört. társulat segédtitkára s a régészeti társulat r. tagja, fiatalsága első éveit
óta készül a történetírói pályára. 1874-ben Thaly Kálmán tört. társ. titkár alkalmazta
őt mint segédtitkárt, s attól fogva e minőségben van e társulatnál alkalmazva. A gyer-

mekéveiből még alig kilépett ifjú teljes buzgalommal és odaadással szolgálta az ügyet, még pedig nemcsak mint segédtitkár, hanem mint segédszerkesztő is. De bármennyi elfoglaltatása volt is e kettős minőségben, még az Archaeologiai Értesítő mellett vállalta a segédszerkesztői hivatalt, még pedig a nélkül, hogy munkássága akár egyik, akár másik téren csökkent volna. Erős és szívós természete s tehetséges volta mellett tanúskodik az, hogy mindkét irányban egyszerre képezte magát s mindkét hivatalnak megfelelt. Idejét ez sem absorbeálta annyira, hogy ne jutott volna ideje önképzését folytatni, tehetségét fejleszteni s magát az irodalmat is művelni. Gyors felfogása, éles ítélő tehetsége lehetővé tették, hogy magát az irodalmat mindkét irányban becses művekkel gazdagítsa. Állása az országos levéltárnál a magyar történet leggazdagabb bányáját tárta fel előtte; mint a történelmi társulat segédtitkára az ország legtöbb levéltárát áttanulmányozta, s az így nyert kincseket derekasan felhasználta. Önálló művekkel s a lapokban és folyóiratokban számos cikkel tisztázta a történelmi kérdéseket, oldott meg gyakran nehéz feladatokat, s a ki nem tisztázott kérdésektől nem riad vissza. Nála az Akadémia elismerő szavazata nemcsak méltán megérdemelt jutalom, hanem buzdítás is volna. E meggyőződéssel ajánlom őt s mutatom be munkái sorozatát, mely valóban ritka szorgalomról és tehetségről tanúskodik.

Ö n á l l ó m ű v e k .

Apaí Mihály udvara. 1878.

A kamara haszna története. 1879.

Vasvári Pál és a pesti egyetemi ifjuság 1844—1848/9-ig. 1882.

Utazás a Levantében s a magyarországi keleti kereskedelem története (Okmánytárral, képekkel). 1882.

N a g y o b b é r t e k e z é s e i .

Abaujvármegye közigazgatási viszonyai 1427-ben. Kassa 1879. (A m. egyleti évkönyvben).

Metternich emlékiratai. (Budapesti Szemle).

Gr. Benyovszky Móricz s tengeri kereskedelmi tervei. 1880. (Nemzetgazdasági Szemle. Külön is).

Guthkeled István. 1881. (Arch. Ért.)

Magyar fegyverekről. 1881. (U. o.)

A bosnyák czímer- és zászlókérdés. 1881. (U. o.)

Apaí Mihály fogarasi kincstára. (U. o. 1878.)

XVIII. évszázadbéli érmészeti adatok. (U. o. 1878.)

Budaváros pecsétje 1402. (U. o. 1878.)

A budavári főtemplom kincsei. (U. o. 1878.)

Bethlen Gábor érmeleési intézkedései. (U. o. 1878.)

Érmészeti, pecsétani s fegyvertani, kisebb közlések és könyvismertetések, majd minden számban. (U. o. 1878.)

A Rajcsányi-féle czímer- és kéziratgyűjtemény. (U. o. 1878.)

Bukuresti régiséggyűjteményekről. (U. o. 1879.)

Garai és Elefánty két XIV. századbéli pecsét. (U. o. 1879.)

A Drugeth-család czímeréhez. (U. o. 1879.)

Szepsii czéhpecsétetek. (U. o. 1879.)

- A zágrábi pénzverde forgalma 1525-ben. (Arch. Ért. 1879.)
 Erdélyi művelődéstört. vázlatok a XVII. század végén. (U. o. 1879.)
 A váradi Sz. László templom restaurációja 1699. (U. o. 1879.)
 Könyvismertetések minden számban.
 Magyar ágyú a XV. századból. (U. o. 1880.)
 Bosnyák mausoleumok (U. o. 1880.)
 Ugyanaz dalmátul megjelent a zárai Národne Noviné-ban 1880. decz. (Két számban.)
 Birálatok a bécsi éremfolyóiratról. (U. o. 1880.)
 Rupp Jakab életrajza. (Vasárnapi Ujság. 1879.)
 Fejéregyháza s a budai ásatások. (U. o. 1880.)
 A Croy-irodalom. (M. Könyvszemle 1876.)
 Corvin-codexekről. (U. o. 1877.)
 Petőfi Sándor könyvtára. (U. o. 1880.)
 I. Apafi Mihály könyvtára. (U. o. 1881.)
 Magyar éremértékekről. (Arch. Ért. 1877.)
 Erdélyi ötvösök s Bornemisza Anna. (U. o. 1877.)
 A szentendre-pómázi kőhegy, mint a buda-visegrádi útvonal egyik vámhelye. (U. o. 1877.)
 Karácsonyi ajándékok a XVII. században. (U. o. 1877.)
 Könyvismertetések minden számban.
 A ducatról. (Arch. Ért. 1878.)
 Magyar pénz- és pecsétani adatok. (U. o. 1878.)
 Tengeri támadások Fiume ellen. (Vasárnapi Ujság 1881.)
 Az aggteleki régészeti ásatások. (U. o.)
 Számos történeti és régészeti érdekű tanulmánya jelent meg a szakfolyóiratokban elszórván.
 Tanulmányi útjaiban a balkáni félszigeten, az illető népek állapotát vizsgálta s e részben tett s a kereskedelmi minisztérium által kiadott nagyterjedelmű jelentése tetszéssel találkozott.
 Azonkívül sajtó alatt van Zay Ferencz életrajza.
 Az Akadémia megbízásából másodmagával a XVI. század magyar közgazdasági forrásait állítja össze.

A III. osztály részéről:

20. Semsey Andor tiszteleti tagúl ajánlva

Szily Kálmán r. tagtól.

Semsey Andor urat, a k. m. Természettudományi Társulat tiszteleti és választmányi tagját, ki a természettudományi buvárkodást hazánkban több rendbeli pályadíj kítuzésével nagy mértékben előmozdította, nemzeti intézeteinket ezekre menő adományokkal támogatta és a természettudományoknak maga is lelkes művelője: a M. Tud. Akadémia III. osztályába tiszteleti tagúl leendő megválasztásra az Alapszabályok 14. §-a értelmében ajánlom.

21. B. Eötvös Loránd rendes tagul ajánlva

Sztoczek József r. tagtól.

A M. T. Akadémia érdekében kötelességet vélek teljesíteni, midőn b. Eötvös Lorándot egyetemi ny. r. tanárt, és a M. T. Akadémiának 1873 óta I. tagját, rendes tagúl való megválasztás végett ismételten ajánlatba hozom, mire annyival is inkább felbátorítva érzem magamat, mivel a t. Akadémiának III. osztálya b. Eötvös Lorándot már a megelőző évben r. tagságra méltónak ítélte, s megválasztását javaslatba is hozta.

Számosabb dolgozatai közül, — nem említve azokat, melyek tudományos ismeretek terjesztésére vonatkoznak, — szigoruan tudományos irányzatuk és értéköknél fogva kiválóbb figyelemre méltók a következők :

1. A rezgések intenzitása, tekintettel a fényforrás és az észlelő mozgására. (Akadémiai értekezés).
2. Új módszer a capillaritás tüneténeinek vizsgálatára. (Megjelent az akad. Értesítőben és a Műegyetemi Lapokban).
3. Az elektromos sűrítő láncolatokról. (Akad. Értesítőben).
4. Az elektromos sűrítés egy új módjáról. A sűrítő gyűrű. (Az akad. Értesítőben).
5. Újabb tanulmányok a capillaritás terén. (Akad. értekezés).

22. Hunyady Jenő rendes tagúl ajánlva

Szily Kálmán r. tagtól.

Hunyady szakképzettsége s magyar nyelven kifejtett tényleges és folytonos tudományos munkássága kiviláglík matematikai értekezéseinek hosszú sorozatából, melyeket levelező taggá lett választása óta hocsátott közre s melyekből itt csak a főbbeket említem föl :

- »A pólus és a polárok ; a viszonyos polárok elve« (Math. Ért. I.)
- »A kúpszeleten fekvő hat pont feltételi egyenleteinek különböző alakjáról.«
Két értekezés. (Math. Ért. IV. és V. köt.)
- »Apollonius feladata a gömbfelületen« (Math. Ért. V.)
- »A Möbius-féle kritériumokról a kúpszeletek elméletében« (Math. Ért. VII.)
- »A másodfokú görbék és felületek meghatározásáról.« (U. o. VII.)
- »Tételek azon determinánsokról, melyek elemei adjungált rendszerek elemeiből vannak componálva.« (U. o. VII.)
- »Tételek a componált determinánsok egy különös neméről.« (U. o. VII.)
- »A Steiner-féle kritériumról a kúpszeletek elméletében.« (U. o. VII.)
- »A pontokból vagy érintőkből és a conjugált háromszögből meghatározott kúpszelet nemének eldöntésére szolgáló kritériumok.« (U. o. VII.)
- »Desargues tétele a perspectiv háromszögekről.« (Műegyetemi Lapok).
- »A determinánsok elméletéhez.« (U. o.)
- »Apollonius feladatának megoldásához.« (U. o.)

Az itt felsorolt értekezések legnagyobb része elsőrangú német vagy francia matematikai folyóiratokban is megjelent.

23. Jurányi Lajos rendes tagul ajánlva

M a r g ó T i v a d a r r. tagtól.

Jurányi Lajos már 1871 óta mint levelező tag s egyúttal mint a math. és termtud. állandó bizottság tagja folytonos és ernyedetlen buzgalommal működik.

Szaktudománya (növényboncz-, élet- és fejlődéstan) körül szerzett érdemeit s irodalmi munkásságát a következő munkái s fontosabb értekezései bizonyítják :

1. Adatok a mohok spórái fejlődésének ismeretéhez. — Akad. értekezés.
2. A *Vaucheria geminata* ivarszervei s a nemzési folyamat e moszatnál. — Akad. értekezés.
3. A *Ceratizium* himsejtjeinek kifejlődéséről és alkatáról. — Akad. értekezés.
Ugyanez németül. (Pringsheim : Jahrb. für mikrosk. Botanik VIII. kötet)
4. *Oedogonium diplandrum* s a nemzési folyamat e moszatnál. — Akad. értekezés.
5. Az *Oedogonium diplandrum* termékenyített petesejtjeiről. Ugyanott.
6. Beitrag zur Morphologie der Oedogonien. (Pringsheim : Jahrb. für mikrosk. Botanik IX. B.)
7. A *Psilothrum triquetrum* sporangiumainak alkatáról és kifejlődéséről. — Ak. értekezés. — Ugyanez németül. (Botanische Zeitung 1871.)
8. A *Salvinia natans* spóráinak kifejlődéséről. — Akad. ért. — Ugyanez németül : Ueber den Bau und Entwicklung der Sporangien und Sporen der *Salvinia natans*. Berlin, 1873.
9. A *Tmesipteris* sporangiumainak alkata- és morphologiai értékéről. — Akad. értekezés 1874. Ugyanez németül. Just : Botanischer Jahresbericht 1875.
10. A *Pilularia globulifera* termésének értéke- és kifejlődéséről. — Akad. ért. — Ugyanez németül : Uhlworm : Botanisches Centralblatt 1880.
11. Tudományos Jegyzetek, melyeket Johnson »Hogy nő a vetés ?« című munkájának boncz- és élettani részei helyreigazítása és kibővítése céljából a m. kir. Természett. Társulat megbízásából írt.

E tudományos munkák dr. Jurányi L. kitűnő szakképzettsége s egyúttal tényleges és folytonos komoly szaktudományi búvárkodása mellett világosan tanúskodnak, s bátran állíthatom, hogy Jurányi Lajos boncztani és fejlődéstani észleletei által nem csekély mérvben hozzájárult a tudomány egyes kérdéseinek megoldása vagy egyes tételeinek újabb megvilágítása és megszilárdításához. Dolgozatai a külföld elsőrangú szaktudósai által méltánylásra találtak, azokat munkáikban gyakran idézik s rájuk hivatkoznak (l. dr. E. Strassburger, A. Braun, Chr. Luerssen, Sachs, dr. G. A. Weiss stb. munkáit); sőt tankönyveikbe még dr. Jurányi eredeti rajzainak egy részét is felvették (lásd dr. Sachs : Lehrbuch der Botanik ; — dr. Weiss : Anatomie der Pflanzen Luerssen : Handbuch der system. Botanik).

Dr. Jurányi nemcsak a kir. m. természettudományi, földrajzi, földtani és a bécsi cs. k. állatnövénytani társulat tagja, hanem egyszersmind külső tagja az edinburghi Royal botanical Society-nek.

24. Kondor Gusztáv rendes tagúl ajánlva

V é s z Á r m i n r. tagtól.

Kondor Gusztáv egyetemi rendes tanár, a III. osztálynak már több mint húsz éve buzgó levelező tagja. Az Ügyrend 12. §-a értelmében alább közlöm az ajánlottnak úgyszólván eléggé ismert és a tudomány jelen színvonalán álló irodalmi működését, megemlítvén még csak azt, hogy ezeken kívül, levelező tagúl megválasztatása óta mostanig, az évenként kezünkön forgó akadémiái Almanach csillagászati és közönséges naptárát szintén ő szerkeszti.

1861 óta, midőn I. tagúl megválasztott, következő művei jelentek meg :

- »A részletes külzseléki egyenletek egészése.«
- »A déllőkör, különösen mint déllő távcső használva.«
- »Az egyszerű könyvvitel vázlata.«
- »A Publications de l' observatoire d'Athènes ismertetése.«
- »A fokmérésekről általában és különösen a közép-európai fokmérésnek egyik előmunkálatáról.«
- »Az Encke- és Faye-féle üstökösökről.
- »Vámisme.«
- »Az égi testek színképelemzése eredményeiről.«
- »A hulló csillagok és üstökösök összefüggéséről.«
- »Csillagászati közlemények.«
- »Az 1868-iki nagyszerű teljes napfogyatkozásról.
- »Mercur átvonulása a napkorong előtt.«
- »Kepler törvényeinek bebizonyítására szolgáló Hagenbach-féle készülék ismertetése.«
- »Néhány helymeghatározások Magyarország déli részén.«
- »Emlékbeszéd Herschel János külső tag felett.«

25. Konkoly T. Miklós rendes tagúl ajánlva

T ö r ö k J ó z s e f r. tagtól.

Konkoly T. Miklós a csillagászat fáradhatatlan művelője s legfőbb képviselője hazánkban. Számos csillagászati dolgozatai a M. T. Akadémia kiadványaiban láttak napvilágot.

26. Krenner József rendes tagúl ajánlva

S z a b ó J ó z s e f r. tagtól.

Dr. Krenner József a m. n. múzeumnál az ásványosztály öre s a polytechnikumnál az ásványtan tanára, az 1874. május 28-ki nagygyűlésen történt megválasztása óta is folytonosan működik szakában, s az ásványtani ismereteket a jelen követelmények alapján általában, de különösen honunkra nézve, bővíti s nemcsak a honi, de a külföldön is teljes elismeréssel terjeszti.

Jelenleg egy nagyszabású munkán dolgozik; ilyenek nevezhető a magyarhoni mineralogíára nézve azon munka, melyet a k. m. Természettudományi Társulat megbízásából vállalt el, s melynek több részlete már ismeretessé vált előleges közlésekben.

Mint rendes tag is fogja a tudományt emelni s így az Akadémia díszét képezni.

27. Wartha Vincze rendes tagúl ajánlva

T h a n K á r o l y rendes tagtól.

Warthának értékesebb tudományos dolgozatai azokon kívül, melyeknek alapján 873-ban levelező taggá választott, a következők:

1. A silicátok alkotásáról 1873.
2. A borban levő cukor meghatározásáról 1873.
3. A Jordanitról 1873.
4. Előzetes közlemény egy állandó normállángról 1874.
5. A Bunsen-féle jégcalorimétról Schuller társaságában 1875.
6. A lakmusz festő anyagáról 1876.
7. A nyomás hatása az égés tűneményeire. 1876.
8. Hőmennyiség-mérések Schuller A. társaságában 1877.
9. A zsadányi meteorit elemzése. 1878.
10. A víz keménységének egyszerű meghatározásáról 1880.
11. A borból fejlődő gázok eldurranásáról 1880.

Önállólog megjelentek:

12. Utasítás az ivó-vizeknek megvizsgálására. 32 l. 1880. Budapest, Weizmann testvéreknél.
13. Hivatalos jelentés a Párisban 1878-ban tartott egyetemes kiállításról. 1879. Vegyészeti ipar (fényképészet, készítmények, készülékek) fűtő és világító eszközök és készülékek. 1879. összesen 69 lap.

Ezen önálló tudományos dolgozatok közül különösen kiemelendők a 2., 5., 7. és 8. alatti dolgozatok, melyek együttvéve a többi értekezésekkel, arról tanúskodnak, hogy szerzőjük folytonosan foglalkozik szaktudományában buvárlatokkal, és hogy a tudomány haladását lényegesen képes előmozdítani. A fentebb kiemelt négy értekezés nemcsak tudományos belbecsrel bír, hanem tanúságot tesz arról is, hogy kiváló észlelő képességét fáradtság kimélése nélkül használja fel a tudományos buvárlat, valamint a gyakorlat feladatainak helyes megoldására. Dolgozatai a legjobb hírű külföldi folyóiratokban is megjelentek és elismerést nyertek.

Tanári működése, valamint buzgótsága a természettudományok terjesztésében, végre tevékenysége tudományos társulataink kebelében, továbbá a hivatalos és szakértői téren, eléggé ismeretesek arra, hogy azokat e helyen egyszerűen felemlítsem.

28. Abt Antal levelező tagúl ajánlva

R é t h y M ó r lev. tagtól.

Dr. Abt Antal, kolozsvári egyetemi nyilvános rendes tanár nagyszámú önálló dolgozatait múlt évi ajánlásomban terjesztettem elő. Szerény nézetem szerint nem

líányzik Abtban sem a tudomány haladása iránti nagy érdeklődés, sem annak gyarapítására irányzott lankadatlan törekvés, mely utóbbit a kolozsvári orvos-természettudományi társulat f. évi január havi ülésén bemutatott kiterjedt kísérleti meghatározásaival újból tanúsítja; e dolgozatban, mely a nevezett társulat jövő havi kiadványaiiban fog megjelenni, meghatároztatik valamennyi ismertebb fém combinatióinak elektromotorikus ereje, ha a forrasztás helyeinek hőmérsékbeli különbsége változik és ha a forrasztás helyei akár állandóan nedvesek, akár állandóan szárazak.

29. Högyes Endre levelező tagúl ajánlva

a) T ö r ö k J ó z s e f r. tagtól.

Dr. Högyes Endre, kolozsvári egyetemi tanár s a kolozsvári orvos-természettudományi Társulat elnöke, 10 év óta működik az irodalom mezején, elébb mint tanársegéd a budapesti egyetemen, 1875 óta pedig mint ny. rendes tanár a kolozsvári egyetemen. Értekezéseinek száma, melyek önálló tudományos buvárlatokról tanúskodnak, ezen 10 év leforgása alatt 51-re rúg. Ez értekezések jó része figyelmet keltett s méltányoltatt a külföldi nagynevű tudósok és természetbuvárok által is, u. m. Luscka, Küchenmeister, Moleschott, Binz, Heidenhain boroszlói, Waldenburg berlini, Hoffmann bécsi, Falk dorpáti tanárok stb. által is. »Az associált szemmozgások idegmechanismusáról« írt értekezése megjelent a M. T. Akadémia kiadványai között. Jelenleg pedig a M. T. Akadémia megbízásából és segélyezése mellett tesz kísérleteket »A fül félkörös csatornái élettani működésére vonatkozólag« sikként önálló buvárlatai már eddigelé is méltányoltattak a M. T. Akadémia által.

Dr. H ö g y e s E n d r e kolozsvári egyetemi tanár irodalmi dolgozatai.

1872-ik évben.

1. Kísérletek és észleletek a cantharidin élettani hatásáról.
Orv. Hetilap, 1872., 3., 4., 6., 7. sz.
2. Az ondószálcák behatolásáról a fiatal sejtek protoplazmájába.
Orv. Hetilap, 1872. 11. sz.
3. Adatok a vese élet- és kórtanához. — *Orv. Hetilap, 1872.*
4. Dr. Andreas Högyes: Kurze Mittheilung über die histologische Structur und phisiologische Function der Malpighischen Körperchen und bogig gewundenen Kanälchen der Niere.
Allgem. med. Cent.-Zeity. 1872. 55. sz.
5. Kurze Mittheilung über die Circulationsverhältnisse der Niere.
Allgem. med. Cent.-Zeity. 1872. 62. sz.
6. Előleges közlemény a vese kanyargó csatornái és Malpighi testecsei hámfedezetének kóros változásairól.
Orvosi Hetilap, 1872. 31. sz.
7. A vese szereplése az anyagforgalomban. — *Természettud. Közöny, 1872.*

1873-ik évben.

8. A vese vérkeringési viszonyairól. *Akadémiai Értekezések 1873.*
9. Experimental-pathologische Beiträge zur Kenntniss der Circulationsverhältnisse in den Nieren. — 1873.

10. Cohn kísérletei és a táplálkozási önállóság a vese velő állományában.
Orvosi Hetilap, 1873. 11. sz.
11. A felbontott vér hatásáról az állati szervezetre.
Természettud. Közl. 1873. jun. f.
12. Zur Wirkung des zersetzten Blutes auf den thierischen Organismus.
Centralbl. f. d. med. Wissenschaften, 1873. 30. sz.
13. A Bunsen-féle szivó fuvóról (Wassertrommelgebläse), mint mesterséges légzési készülékről a légvételi elégtelenségek kiegyenlítésére.
Természettud. Közl. 1873. jul. f. és Orv. Hetilap. 1874. 7. sz.
14. Kísérleti töredékek a Cholera ürülékek hatásáról az állatokra.
Orv. Hetil. 1873. 34—40. sz.
15. Kurze Mittheilung über die Wirkung der frischen Cholera-Entleerungen auf die Thiere.
Centralblatt 1873. 50—51. sz.

1874-ik évben.

16. Kurze Mittheilung über das Bunsenische Wassertrommelgebläse, als künstlichen Athmungsapparat zur Ausgleichung der Athmungsinsufficiencien
Centrbl. für d. med. Wissenschaften, 1874. 11. sz.
17. A mesterséges vesebántalmaknál előforduló hengeres képletekről.
Orv. Hetilap, 1874. 15—20. sz.
18. Experiment. Fragmente über die Wirkung der Cholera-Entleerungen auf Thiere.
Zeitschrift f. Epidemiologie. 1874.
19. A kórtan viszonya a többi természettudományokhoz.
Orv. Hetil. 1874. 8—12. sz.

1875-ik évben.

20. Kísérleti adatok a légző mozgások fulladás alatti lefolyásához.
Orv. Hetilap, 1875, 49—59. sz.
21. Experimentelle Beiträge über den Verlauf der Athmungsbewegungen während der Erstickung.
Arch. f. experiment. Pathologie und Pharmacologie. 1875. B. 5.

1876-ik évben.

22. A dithiocyansavas kali és Aethyl élettani hatásáról.
Orv. Hetilap, 1876. folyam.
23. Az 1876. évi kölcsön tanszerkiállítás Londonban. — *Orv. Hetilap, 1876.*
24. A lélekezés-mérésről (spirometria) a Lowne-féle »transportable spirometer« bemutatásával. — *Orv. Hetilap 1876.* és a kolozsvári orvos-természettud. társulat »Értesítő«-jében.

1877-ik évben.

25. A gelsemium sempervirens élettani hatásáról. — Megjelent a kolozsvári orvos-természettud. társulat 1877-iki »Értesítő«-jében.
26. Apróbb közlemények a kolozsvári egyetem általános kór-, gyógy- és gyógyszerintézetéből.
Orv. term. tud. Értesítő, 1877.
27. Adatok az emlősmagzat életszivósságához.
Orv. Hetil. 1877, 23. sz.

28. Beiträge zur Lebensfähigkeit des Säugethier-Foetus.

Pflüger's Arch. f. die gesammte Physiologie, 1877, juniusi f.

29. Némely gáznemű anyag hatása a légző mozgások fulladás alatti lefolyására.

30. Adatok a paprika (*Capsicum annum*) élettani hatásához. —

Orv. term. tud. társ. értesítője, 1877. és Orv. Hetil. 1878, 10. sz.

1878-ik évben.

31. Telephon szerkezetű magneto- inductor ideg-izom izgatásokra.

Orv. term. tud. értesítő. 1878, és Orv. Hetil. 1878. 12. sz.

32. Mittheilungen aus dem Institute für allgem. Pathologie und Pharmacologie an der Universität zu Klausenburg.

a) Beiträge zur physiologischen Wirkung der Bestandtheile des *Capsicum annum* (spanischer Pfeffer).

b) Physiologische Wirkung des dithiocyansäuren Kalium und Aethyl. — *Arch. f. experimentell. Pathologie und Pharmacologie 1878. juniusi füzet.*

33. A halló-erő meghatározása telephonnal. — Kísérletileg előadatott a kolozsvári orvos-természettud. társulat 1878. negyedik szakülésén.

34. Megjegyzések a jodoform élettani hatásához.

Előadatott ugyanott, ugyanakkor.

35. Ueber den Einfluss verschiedener Gase auf den Verlauf der Athmungsbe-
wegungen während der Erstickung. —

Centralbl. f. d. med. Wissenschaften 1878. 8. sz.

1879-ik évben.

36. Közlemények a kolozsvári kir. tud. egyetem általános kór- és gyógyszer-
intézetéből.

a) Az arcz-ideg kiirtás után keletkező szembeli változásokról.

b) Módszer a hallóerőnek telephonnal való meghatározására.

Orv. term. tud. értesítő 1879. orv. szak., II. füzet.

37. Mittheilungen aus dem Institute für allgemeine Pathologie und Pharmacolo-
gie an der Universität zu Klausenburg. — Anmerkungen über die physio-
logische Wirkung des Jodoforms und über seine Umwandlung im Orga-
nismus. *Arch. f. exper. Path. und Pharmacologie. X. kötet. 1879.*

38. Közlemények a kolozsvári egyetem általános kór- és gyógyszer-
intézetéből. Észrevételek a jodoform élettani hatására és szervezettel át-
váltásaira vonatkozólag. *Orv. Hetil. 1879, 43—51. sz.*

39. Mittheilungen aus dem Institute für allgemeine Pathologie und Pharmaco-
logie an der Universität zu Klausenburg. — Ueber die Veränderungen des
Auges nach Facialis-Exstirpation.

Arch. f. exper. Path. und Pharmacologie, B. XI. 1879.

40. Előleges jelentés a szemteke-rezgésre (*Nystagmus*) vonatkozó vizsgálatok
ról. — Előadatott a kolozsvári orvos-természettudományi társulat 1879.
májusi szakülésén.

1880-ik évben.

41. Az akaratlan együttjáró kétoldali szemmozgások idegmechanismusáról. — Bemutattatott a Magyar Tud. Akadémia 1880. április 19-iki ülésén. — *Kivonatossan megjelent a Orvosi hetil. 1880. évfoly. 17., 18., 19., 21., 22., 28., 29. számaiban.*
42. Közlemények a kolozsvári kir. tud. egyetem általános kór- és gyógyszer-tani intézetéből.
- a) Módszertani észrevételek az állatok végbélbeli hőmérséke meghatározásának módjairól és egy új állat-rögzítő módszerről, hőmérséki meghatározásokkal járó vivisectiókhoz. — *Orv. Hetil. 1880. 31—34. sz.*
- b) Nehány alkaloid hatása a test hőmérsékére. Vizsgálták: Bikfalvi Károly Nappendruck Kálmán és Veress József orvostanhallgatók. — Közli Hőgyes Endre tnr. *Orv. Hetil. 1880. 37. és követk. számai.*
43. Az associált szemmozgások idegmechanismusáról.
Első közlemény. Bevezetés. I. rész. A fej- és testmozgásokat kísérő associált szemmozgások tünetényei emlősöknél és embernél.
Akadémiai értekezések, X. kötet, XVIII. sz. 1880.

1881-ik évben.

44. Az associált szemmozgások idegmechanismusáról.
Második közlemény. II. rész. Az idegrendszer egyes részeinek befolyásáról az önkénytelen associált szemmozgásokra.
Akadémiai értekezések, XI. kötet. 1881.
45. Mittheilungen aus dem Institute für allgem. Pathologie und Pharmacologie zu Klausenburg. — Bemerkungen über die Methode der Mastdarmentemperatur-Bestimmung bei Thieren und über einige mit diesen im Zusammenhang stehenden Fragen.
Arch. f. exper. Path. und Pharmacologie.
46. Die Wirkung einiger Alkaloide auf die Körpertemperatur. Untersucht von K. Bikfalvi, K. Nappendruck und J. Veress.
Arch. f. exp. Path. und Pharmacologie.
47. Közlemények a kolozsvári egyetem ált. kór- és gyógyszer-tani intézetéből. Néhány vegyi anyag hatása az associált szemmozgásokra. Kovács Lajos és Kertész János orvostanhallgatók vizsgálatai nyomán.
Orvostermészettud. értesítő. 1881.
48. Ueber die wahren Ursachen der Schwindelerscheinungen bei der Drucksteigerung in der Paukenhöhle. (Vorläufige Bemerkungen zur Physiologie und Pathologie der Bogengänge).
Pflüger's Archiv f. d. gesammte Physiologie, Bd. XXVI. 1881.

1882-ik évben.

49. A szédülés tünetényeinek igazi okáról fokozódott dobürbeli nyomásnál.
Orv. Hetilap, 1882. 1. sz.

Az élettani módszertan újabb irodalma Angol- és Németországban.

Orvosi Hetilap. 1876.

Fordította: Smith »Foods« című angol munkáját. Megjelent a természet-tudományi társulat könyvkiadványai közt.

Szerkesztte: a kolozsvári orvos-természettudományi társulat »Értesítő«-je orvosi szakját 1876-tól kezdve.

50. Elnöki megnyitó beszéd a kolozsvári orvos-természettudományi társulat 1882-iki közgyűlésén.

51. Folytatólagos adatok a szédülés tanáához. *Orv. Hetil. 1882. 12. sz.*

b) ajánlva Balogh Kálmán r. tagtól.

Högyes Endre a tudományos buvárlatokra szakképzettségét a budapesti egyetem elméleti orvostani, s később gyógyszerzeti intézetében szerezte meg, hol mint tanszéki segéd négy éven át működött; ugyanezen idő folytán továbbá az orvosi karon a kísérleti kórtanból magántanárrá képesítettett, mely minőségben előadásokat is tartott. Kolozsvárra ny. r. tanárául 1875-ben kinevezetvén, itten jól felszerelt intézet áll rendelkezésére, hol buvárlatait folytathatta, s ezekben magát mindinkább tökéletesítette. Kolozsvárt tudományos működése elismerésül az orvos-természettudományi társulat, melynek megalakulása és fejlődése kivált az ő tevékenységével áll kapcsolatban, őt elnökévé választotta.

A buvárlatok, melyekkel Högyes E. tanár foglalkozik, nagyobbára a kísérleti kórtan és élettan, részben pedig a gyógyszerzetan körébe tartoznak, s azok általában véve kísérletiek. A szerző arra törekszik, hogy szabatos vizsgálatok alapján fenforgó kérdések megoldásához, melyek nem egyszer — mint a cholera, vagy az összefüggés a hallás-szervek és a szemizmok mozgásai között — nagy nehézségűek, hozzájáruljon. Elismerést érdemel nála az ügyesség, melylyel kísérleteit végrehajtja; úgyszintén ki kell emelnünk leleményességét eszközök és készülékek kigondolásában, melyek segítségével a meglévőknél jobb ismeretek elérésére törekszik. A kikutatott tényeket pedig egyszerűen és pontosan írva le, óvatosan hozza azokat egymással s a már ismert más tényekkel kapcsolatba. Szóval, a szerző mindenhol szorgalmas, kitartó és higgadt buvár jellemét mutatja már tíz éven át; ennél fogva nemcsak hogy jelene érdemessé teszi őt a tek. Akadémia keblébe befogadására, hanem egyszersmind egész multja kezeségül szolgálhat jövőjére nézve.

Irodalmi dolgozatai közt mindenesetre azok a legjelentékenyebbek, melyek az associált szemmozgások idegmechanismusára vonatkoznak, s közelebb a tek. Akadémia természet-tudományi értekezései között jelentek meg. Ezenkívül dolgozatai sorában többen találhatók olyanok, melyek német nyelven szintén közzététettek, s szerzőjük nevét a külföldön is jóhangzásúvá tették.

30. Klein Gyula levelező tagúl ajánlva

Jurányi Lajos l. tagtól.

Klein Gyula műegyetemi tanár, a növénytan terén önálló kutatásaiból eredt dolgozatai által szakirodalmunkat számos és oly becses művek által gyarapította, melyek

— idegen nyelven is megjelenvén — a külföld első rangú szaktudósai előtt is méltánylásra találtak. Ezenkívül a növénytani ismeretek népszerűsítése és terjesztése körül is igen elismerésre méltó buzgóságot és tevékenységet fejt ki.

Dolgozatai, melyek mind a tudományos növénytan körében mozognak, a következők:

1. A *Pilobolus* gombának fejlődése és alakjai. M. T. Akad. Értek. 1871. 8. sz. (Ugyanez németül: Pringsheim Jahrb. f. wissen. Bot. VIII.)
2. Néhány *Floridea* krystalloidjairól. U. o. 1871. 11. sz. (Ugyanez németül: Flora 1871. 11. sz.)
3. A Coniferák gyökereinek boncztana. U. o. 1872. (Ugyanez németül: Flora 1872.)
4. Előleges jelentés a tengeri moszatokra vonatkozólag tett kutatásaimnak eddigi eredményeiről. Akad. Értesítő 1877. (Ugyanez németül: Flora 19. és 20. sz.)
5. A *Pinguicula Alpina* mint rovarrevő növény. Akad. Értek. 1879. 10. sz. (U. e. németül Cohn: Beiträge zur Biologie der Pflanzen III. köt.)
6. Újabb adatok a tengeri moszatok krystalloidjairól. U. o. 1879. 19. sz. (U. e. németül: Flora 1880. 6. sz.)
7. A vadgesztenye gyökereinek ismeretéhez. U. o. 1880. 6. sz. (U. e. németül: Flora 1880. 10. és 11. sz.)
8. Adatok az akácza ismeretéhez. Akad. Értesítő 1880. (U. e. németül: Botan. Centralblattban).
9. A *Pinguicula* és *Utricularia* sejtmagjaiban előforduló krystalloidokról. Akad. Értek. 1881. 3. sz. (U. e. németül: Pringsheim Jahrb. f. wissen. Bot. XII.)
10. Állat-e a *Vampyrella* vagy növény? U. o. 1881.
11. A *Vampyrella* fejlődése és rendszertani állásáról. Előadta a III. osztály 1882. febr. 13-i ülésén.

Dolgozataira hivatkozás történik: J. Sachs: Lehrbuch der Botanik, Weiss: Allgem. Botanik, Ch. Luerssen: Medicinisch-pharmaceutische Botanik cz. művekben s egyéb helyeken.

31. Mocsáry Sándor levelező tagúl ajánlva

a) Chyzer Kornél l. tagtól.

Mocsáry Sándor, nemzeti muzeumi őrsegéd, elismert tekintély az Entomologia terén, ki a Hymenoptera rendjét ernyedetlen buzgalommal és kitünő sikerrel tanulmányozza. E rendet ő kezdte behatóbban tanulmányozni hazánkban, s e téren nemcsak honi faunánkat derítette fel, hanem a tudományt is sokban előre vitte, már eddig is 116 új fajt írván le magyar és latin nyelven és pedig 75-öt hazánkból, s 41-et Európa más országaiból és Ázsiából.

Ötvenöt darab állattani dolgozatának jegyzékét alább van szerencsém bemutatni. Már ebből is látható, hogy Mocsáry nem egyoldalú bogarász, de kitünő állatbuvár, ki a rendszeres állattan mai színvonalán áll. Dolgozataiból hét nagyobb darab az Akadémia math. és term. Közleményeiben jelent meg, melyek közül az 51. és 54. számú a tudományra nézve új dolgokat latin nyelven tartalmazván, a külföldön is elismerés-

sel találkozott a szakbuvárok részéről. Az 54. sz. az első magyar monographia a Hymenopteraokról.

A két utóbbi dolgozat több évi szorgalmas kutatás és önálló tanulmány eredménye, számos tévedést igazít helyre, összeállítja gondosan és tisztázza a szerfelett összehasonyított synonymiát, s általában tekintettel van mindazon körülményekre, melyek a leírt fajok és család monographiájának főkéllékeit képezik.

Mocsárynak a külföld előtt jól ismert s kellőleg becsült és méltányolt irodalmi munkássága a magyar szakirodalmat a külföld előtt nélkülözhetetlenné teszi.

M o c s á r y S á n d o r n. muzeumi őrségéd irodalmi dolgozatainak jegyzéke.

1. Természetrাজi szemelvények. Értekezések az állat- és növénytan köréből. Irták Podhraczký és Mocsáry. Nagyvárad, 1868. 157 l.
2. Jellemző adatok Bihar megye téhelyröpiinek ismeretéhez. (M. orv.- és term. fümei n. gyűlésének munkálataiban 1870.)
3. Az emberi nem régisége. (Bihar megyei orv.-, gyógyszer.- és term.-tud. egylet évkönyvei. Nagyvárad, 1871.)
4. Adatok Bihar megye faunájához. (M. Akad. math. és term. Közlemények X. kötet. 1872. 163—200 l.)
5. Bihar megye téhely- és pikkelyröpi. (U. o. XI. k. 1873., 1874. 95—156 l.)
6. A Sebes-Körös és a Pecze folyó halai. (Nagyvárad, 1874. 38. 39. szám.)
7. A szőlők megmentése érdekében (U. o. 99. sz.)
8. Zur Hymenopteren Fauna Siebenbürgens. (Verh. und Mittheilungen des Siebenb. Vereines f. Naturw. Jahrg. XXIV. 1874. pag. 117—122.)
9. A szőlők megóvása a tavaszi fagy ellen. (Nagyvárad, 1875. 95—99. sz.)
10. A hangyák életéből. (Fővárosi Lapok) 1875. 116. sz.
11. A hangyákról. (Termtud. Közöny 1875. június.)
12. A sáskákról. Természettudományi Szemle. (Nagyvárad 1875. 4—5. sz.)
13. A rovarok anyai gondoskodásáról. (Fővárosi Lapok 1875. 213. sz.)
14. A rovartan méltatása. (U. o. 1875. 222.)
15. A torontál megyei sáskákról és Harcsaférgek Győr mellett. (Termt. Közöny 1875. október.)
16. A rovarvilág zenészei. (Főv. Lapok 1875. 265. sz.)
17. A »tücskök bogarak«-ra. Válasz Herman Ottónak. (U. o. 1875. 275. sz.)
18. A bihar megyei barlangok állatvilága. (Természettudományi szemle. Nagyvárad, 1876. 13—14. sz.)
19. Barlangjaink állatvilága. (Főv. Lapok 1876. 15. sz.)
20. A fürkészfélek szerepe a természetben. (Természett. 1876. 6—7. sz.)
21. A rovarvilág kolibrijei. (Főv. Lapok 1876. 103. sz.)
22. A kolumbácsi légy. (Vasárn. Ujság 1876. 21. sz.)
23. Adatok Zemplén és Ung megyék faunájához. (M. Akad. math. és term. Közlemények XIII. köt. 1875. 131—185. l.)
24. A diszdarázsok életéből. (Természettudományi szemle 1876. 23. sz.)
25. A gubacsdarázsok életéből. (Természett. 1876. 16—17. sz.)
26. A méh mérgének hatása és gyógyító ereje. (Természettud. Közöny. 1876. szeptember.)

27. A rét méhei (Főv. Lapok 1876. 210—211. sz.)
28. A darázskok életéből. (Orvos-természettudományi szemle. Nagyvárad, 1876. 7—8. sz.)
29. Európai hasznos rovarok meghonosítása más világrészekben. (Termt. Köz-löny. 1876. októb.)
30. A hangyák és barátjaik. (Budapesti Bazár 1876. 21—22. sz.)
31. A darázskok életéből. (Főv. Lapok 1876. 258. sz.)
32. Biológiai jegyzetek (Természetrzaji füzetek I. 1877.)
33. A mézelő méh életéből. (Természet. 1877. 3—4. sz.)
34. A mézelő méh érzékei. (Főv. lapok 1877. 25. sz.)
35. Trois espèces nouvelles d' Abeilles. (Petites nouvelles Entomologiques. Pa-ris, 1877. Nro. 166.)
36. Hymenoptera nova in collectione Musei nat. Hungarici. 6 faj. (Természet-rajzi füzetek I. k. 1877. 2-ik füzet.)
37. A világító rovarokról. (Fővárosi Lapok. 1877. 111. sz.)
38. Bihar- és Hajdumegye hártya-, két-, reczés-, egyenes- és félröpüi. (M. Akad. math. és termtt. Közlemények XIV. k. 1877. 37—80. lap.)
39. Mellifera nova in collectione Mus. nat. Hungarici. (Természetrzaji füzetek. I. köt. 1877. II. füz. II. k. 1878. 1., 2., 3. füzet; III. k. 1879. 1. és 4. füz-et. 21 faj).
40. Biológiai jegyzetek. (U. o. II. k. 1878. 2—3. füzet).
41. Drei neue Schlupfwespen aus Ungarn. (Entomologische Nachrichten. 1878. Nr. 16).
42. Adatok Zólyom és Liptó megyék faunájához. (M. Akad. math. és termtt. Közlemények XV. köt. 1877/8. 223—263. lap. Két új faj).
43. Data ad faunam Hymenopterologicam Sibiriae. (Tijdschrift voor Entomolo-gie. Sgravenhage. 1877/8. XXI. évf. Négy új faj).
44. Espèces nouvelles du genre Enceta Lat. (Petites nouvelles Entomologiques. Paris, 1878. Nro 208. 4 új faj.)
45. A kérészfélék életéből. (Természet. 1878. 23. sz.)
46. A hártyaröpü rovarok életjelenségeinek rövid vázlata. (U. o. 1878. 24. sz.)
47. Eine kleine Notiz über das Genus Xenodocon Förth. (Entomolog. Nachricht. 1879. Nro 1.)
48. Zur Biologie einiger Chrysiden. (U. o. 1879. Nro 7.)
49. Hymenoptera nova e fauna Hungarica. (Természetrzaji füzetek III. köt. 1879. 2—3. füz. 26 új faj).
50. Jellemző adatok Budapest környékének hártyaröpü faunájához. (Budapest és környéke természetrajzi orvosi és közmivelődési leirása. I. köt. 1879. 364—386 lap).
51. Újabb adatok Temesmegye hártyaröpü faunájához. Data etc. (M. Akad. math. és term. Közlemények XVI. köt. 1879. 1—70 lap. 9 új és számos kevesbbé ismert faj latin és magyar leirása).
52. Synonymische Bemerkungen. (Entomol. Nachricht. 1881. 1. sz.)
53. Hymenoptera nova e variis orbis terrarum partibus. (Természetrzaji füze-tek. IV. köt. 1880. 4. füzet és V. köt. 1881. 1. füzet. 35 új faj).
54. A magyar fauna másnejü darázskai. Heterogynidae faunae Hungaricae. (M.

Akad. math. és természet. Közlemények XVII. 1880. 1—96 lap.) Az első magánrajz a hártyarüpekről.

55. Drei neue Hymenopteren. (Entomologische Nachrichten. 1881. Nro 22—23.)

b) ajánlva Frivaldszky János r. tagtól.

Mocsáry Sándor elvégezvén Nagy-Váradon a gymn. tanfolyamot, a jáász-óvári premontréi-kanonok rendbe lépett; innen azonban betegeskedése miatt öt év letele után még beesküvése előtt kilépvén, jogi pályát végzett. Gyermekkora óta kedvelvén a természettudományokat, ismeretei gyarapítása céljából Bécsbe ment, az ott levő gazdag természetrajzi gyűjtemények tanulmányozása végett; honnan visszatérve, szülőhelyén, N.-Várad vidékén szorgalmasan gyűjté a hazánk faunájára vonatkozó különböző rendű állatokat. Buvárkodásainak első eredményeit Podhraczký Ferencz barátjával: »Természetrajzi szemelvények. Értekezések az állat- és növénytan köréből« cím alatt 1868. évben 157 lapon tette közzé. Részt vett a következő 1869-ik évben a m. orvosok és természetvizsgálók Fiumében tartott vándorgyűlésén, hol felolvasott értekezését »Jellemző adatok Biharmegye téhelyröppüinek ismeretéhez« cím alatt az illető szakosztály érdemesnek tartotta a kiadásra, s mely e végből a m. orvosok és természetvizsgálók XIV. nagygyűlés munkálataiban 1870-ben meg is jelent. Így jelét adván komoly természetrajzi tanulmányainak, 1870-ik évben a n. muzeum állattárához segédnek neveztetett ki. Ez időtől fogva hazánk faunája érdekében évenként tett kirándulásokat az ország különböző vidékeire, s különösen nagy gondot fordított a nálunk még kevésbé figyelembe vett Hymenoptera-féle rovarok rendjére, mely szakban oly előmenetelt tanusított, s e tudományt oly sokban előbbre vitte, hogy a külföldi szakbuvárok részéről is teljes elismeréssel találkozott.

A n. muzeumhoz kinevezése óta úgy hazánk, mint a külföld irodalmát, részint specialis, részint pedig általános érdekű 55 állattani közleménnyel gazdagította. E számos közleményekből, melyek közül 7 az Akadémia kiadásában jelent meg, különösen a Hymenoptera-kra nézve becses faunistikai adatok s 75 hazai és 41 külföldi új fajnak ismertetése is foglaltatik — főleg kiemelendők: »Ujabb adatok Temesmegye faunájához« és »A magyar fauna másnejű darázsai« című közleményei; mely előbbi számos, e szakmára vonatkozó helyreigazításokat tartalmaz, az utóbbi pedig hazánkban az első magánrajz a hártyarüpekről. Leírásait és helyreigazításait, valamint a tudományra nézve új dolgokat a magyar nyelv mellett latinul is közlé; miért is azokról a külföldi szakbuvárok tudomást szerezhetvén, vele csaknem az összes kiválóbb Hymenopterologok érintkezésbe tették magokat, s bizonyos családokra nézve véleménye ki-kérése végett gyakran fordulnak hozzá.

32. Wagner László levelező tagúl ajánlva

Galgóczy Károly l. tagtól.

Dr. Wagner László mintegy 22 év óta működik már az irodalom, különösen a mezőgazdasági irodalom terén, a hol kifejtett szorgalmáról és kitartásáról első sorban műveinek alábbi jegyzéke tesz tanubizonyságot.

A magyar kir. József-műegyetemen szintén a mezőgazdasági tudományok nyil-

vános rendes tanára levén, a tudomány terjesztését a tanári szószékről is eredménynyel gyakorolja.

Mellette szól több bel- és külföldi kitüntetés is, melyet részint irodalmi, részint tudományossággal kapcsolt társadalmi működésével már eddigelé is több oldalról kiérdemlett. 1867-ben a párisi, 1872-ben a lyoni, 1873-ban a bécsi világiállításon foglalkozott királyi biztosi és bíráló bizottsági tag minőségben, gazdasági congressusokon több ízben alelnökséggel is lett megtisztelve, az országos magyar gazdasági egyesületnek 1877 óta igazgató választmányi tagja, a párisi Société nationale d'agriculture de France, mely szervezetére megegyez a párisi Académie des sciences levelező tagságával, — a párisi Société d'Acclimatization magyarországi kultánácsosává, — a Société des agriculteurs de France osztrák-magyar irodalmi képviselőjévé választással tisztelte meg stb.

Dr. Wagner László irodalmi műveinek jegyzéke.

I. Önálló nagyobb munkák.

A. Gazdasági művek:

1. »A természettan elvei alkalmazásukban a gazdaságra, különös tekintettel Magyarország gazdasági viszonyaira.« Pesten, Heckenast, 1868. (kis 8-ad rét 340 oldal).
2. »Landwirthschaftliche Pflanzenproduktionslehre.« Budapest, Heckenast (Franklin), 1874. (nagy 8-ad rét, 576 oldal).

B. Gazdasági technológiai művek:

3. »Gazdasági műszaki vegytan.« Pest, Heckenast (Franklin társulat), 1870. (nagy 8-ad rét, 423 oldal).
4. »Tabakbau u. Fabrikation mit besonderer Berücksichtigung der im Handel vorkommenden Tabaksorten, der Kultur und chemischen Analyse, Verfälschungen, sowie Toxicologie des Tabakes«. 3-ik kiadás. Weimar, B. F. Voigt, 1841. (nagy 8-ad rét, 365 oldal).
5. »Bierbrauerei mit besonderer Berücksichtigung des vom Pasteur aufgestellten neuen Verfahrens der Bierfabrikation«. 5-ik kiadás. Weimar, B. F. Voigt, 1877. (nagy 8-ad rét, két kötet, 1156 oldal).
6. »Stärkefabrikation«. Egszersmind Otto-Birnbaum »Lehrbuch der landwirthschaftlichen Gewerbe« című munkája VII-dik kiadásának 4-dik kötete. Braunschweig, F. Vieweg & Sohn, 1876. (nagy 8-ad rét, 719 oldal).

C. Az állattenyésztés köréhez tartozó munka:

7. »Molkereiwesen«. Weimar, B. F. Voigt, 1881. (nagy 8-ad rét, 297 oldal).

II. Röpíratok, füzetek stb.

1. Hivatalos jelentések az 1867-ik párisi és 1873-ik bécsi világiállításokról.
2. Magyarország mező- és közgazdasági viszonyait ismertető 1867. óta majdnem évenként megjelenő tudósítások Komers »Jahrbuch für Landwirthe« című munkájában. Külön lenyomatban is megjelent dolgozatok. Prag, Calve, 1867—1882.

3. Tudósítások Magyarország gazdasági viszonyairól a budapesti kereskedelmi- és iparkamara évkönyveiben. 1880—1881.
4. Tudósítások Magyarország gazdasági viszonyairól a prágai »k. k. statistisches Bureau für Böhmen« évkönyveiben 1875—1881.

III. Általa szerkesztett szaklapok:

1. »Gazdasági Közlöny« 1869. és 1870.
2. »Földmvelési Érdekeink« 1876—1882.
3. »Falusi Gazda« 1876—1882.

IV. Szaklapokban megjelent dolgozatok:

A. Belföldi szaklapokban:

Számos cikk és nagyobb dolgozat a »Földmvelési Érdekeink«, »Gazdasági Közlöny«, »Falusi Gazda«, »Gazdasági Lapok«, »Természettudományi Közlöny«, »Természet«, »Pester Lloyd«, »Land- und Forstwirtschaftliche Zeitung (Budapest)«, stbben.

B. Külföldi szaklapokban:

Számos cikk a »Journal d'agriculture pratique« (Páris). »Bulletin de la Société d'acclimatisation« (Páris), »Bulletin de la Société des agriculteurs de France« (Páris), »Wiener landwirtschaftliche Zeitung«, »Neue freie Presse«, »Presse«, »Landwirtschaftliches Beiblatt der Presse«, »Weltausstellungs-Zeitung der neuen freien Presse«, »Prager landwirtschaftliche Zeitung«, stb. című szaklapokban.

33. Weinek László levelező tagúl ajánlva

Kondor Gusztáv l. tagtól.

Weinek et, ki most a lipcei csillagvizsgáló intézet első observatora, boldogult báró Eötvös még 1870-ben állami költségen külföldre küldötte, hogy csillagászati tanulmányait tökéletesítse és befejezze. A benne helyezett várakozásnak teljesen megfelelt, részint a lipcei, részint a berlini csillagászati observatoriumokban sikeresen munkálkodott. 1873-ban Trefort miniszter úr külföldi ösztöndíját még egy évre meghosszabbította. 1874-ben a Venus átvonulásának észleletére kiküldött német birodalmi expedícióban mint csillagász a Kerguelenland szigeten, és ezen expedíció elő- és utómunkálataiban tevékeny részt vett.

Irodalmi munkásságának eredményeit alább sorolom fel, miből kiténik, hogy ezen irodalmi munkálatainak felsorolásával szakképzettsége, tényleges és folytonos szaktudományi buvárkodása kétségen kívül van helyezve.

Dr. Weinek László irodalmi munkássága.

1. 1872. Beobachtungen des grossen Sternschnuppenfalles am 27. Nov. 1872 in Leipzig und Ableitung des Radiationspunktes. »Astronom. Nachrichten. 1873.«

2. 1872. Geographische Breite von Leipzig (Pleissenburg) und Messung eines Azimuthes der Richtung Pleissenburg-Petersberg (Halle).
3. 1872. Vorausberechnung des Venusdurchganges 1874. (Jelentés a m. kir. vall. és közokt. Ministerhez.)
4. 1873. Längendifferenz Leipzig-Grossenheim.
5. 1873. Längendifferenz Leipzig-München. Bestimmung der geographischen Länge zwischen Leipzig-München durch die Prof. Bauernfeind und Bruhns und deren Assistenten Seeliger, Weinek und Franke 1876.
6. 1874/5. Astronomische und phot. Beobachtung des Venusdurchganges von 1874 (9. Dec.) auf der Kerguelen Insel.
7. 1875. Längendifferenz Leipzig-Wien: Neue Bestimmung der Länge zwischen Leipzig-Wien unter Leitung des Prof. Bruhns und Oppolzer, von Dr. Weinek und Oberlieutenant v. Steeb 1880.
8. 1876. Beobachtungen am Leipziger Meridiankreis. »Astronomische Nachrichten 1877«.
9. 1877. Zeichnungen des Mars während seiner Opposition 1877 und eine Zeichnung des Zodiakallichtes in den Tropen 1875. »Bericht der k. sächsischen Gesell. d. W. 1878«.
10. 1877. Beobachtung einer Mondfinsterniss und Plejadenbedeckung. (Astron. Nachrichten).
11. 1877. Beobachtung der Marsopposition am Leipziger Meridiankreise in 42 Nächten.
12. 1877. Beobachtungen am Leipziger Meridiankreise. (Jahresbericht der astr. Vierteljahrschrift). (1877—1881).
13. 1877. Ausmessung und Discussion der deutschen Expeditions-Venusphotographien vom 9. Decemb. 1874, und Ableitung der Sonnenparallaxe. (1876—1881.)
14. 1878. A német birodalmi Venusexpeditió a Kerguelen szigeten. »Term. tud. Közlöny X. kötet.«
15. 1878. Astronomische und phot. Beobachtungen des Merkurdurchganges vom 6. Mai 1878 in Leipzig.
16. 1879. A jöreménység-fokától Kerguelen szigetelig. »Term. tud. Közlöny. XII. kötet.«
17. 1879. Absolute electromagnetische Massbestimmungen in Leipzig (Pleissenburg) angestellt im Verein mit Prof. Weber, Zöllner und Riecke. »Electromagnetische Widerstandsmessungen nach absolutem Maasse in den Ber. der kön. sächsisch. Gesell. der Wissenschaft. 1880.«
18. 1880. Ueber Brennweiten und Focusdifferenzbestimmung beim Photoheliographen 1880.
19. 1880. »Die Photographie in der messenden Astronomie, insbesondere bei Venusvorübergängen.«
20. 1880. A csillagok távolsága és a Venusátvonulások. Term. tud. Közlöny. XII. kötet.
21. 1880. Az instrumentalis fényhajlás szerepe egy Venusátvonulás phot. fölvételénél. A m. tud. Akadémia ért. VII. köt.
22. 1881. Az üstökösökről. Term. tud. Közl. XIII. köt. stb.

34. Berthelot Marcellin kültagúl ajáulva

Th an Károly r. tagtól.

Berthelot Marcellin a Collége de France vegyészettanára, az Institut tagja és franciaországi senator. Ő az organikus vegyületek mesterséges synthesisének megalapítója és a thermochemiai vizsgálatok irányadó buvára. Számtalan tudományos kutatásai közt kiemelkednek: az acetylén gáz fölfedezése, a szénkönyenek, a borszesz, a zsiradékot sat. mesterséges összetevése, az isoméria és az allotropia terjedelmes tanulmányozása, a chemiai reactiók egyensúlyi föltételeinek beható vizsgálata. 1869 óta főkép thermochemiai irányban működik, eddig el nem ért termékenységgel, mert ezóta ide vonatkozó becses, legnagyobb részt kísérleti adatokban bővelkedő értekezései a kétezer nyomtatott lapot jóval meghaladják. Habár a saját maga, részint pedig segédei és tanítványai közreműködésével eszközölt tömeges észlelések gyakran csak első megközelítéseknek tekinthetők, kétségtelenül ő volt az, a ki a vegyerélytani kutatások jelentőségét a vegyészek közt legbehatóbban fölismerte és annak nagy fontosságát kifejtette. Ernyedetlen búvárkodásai mellett kilencz becses eredeti és geniális fel fogásról tanuskodó munkát adott ki, melyek közül a következőket legyen szabad kiemelnem:

Chimie organique fondée sur la synthése. 1860. Paris. 2 köt.

Leçons sur l'isomérie 1863. Paris.

Leçons sur les méthodes générales de synthése en chimie organique. 1864. Paris.

Essai de mécanique chimique fondée sur la thermochimie 1879. Paris. Két nagy kötet.

35. Topinard Pál kültagúl ajánlva

Lenhossék József r. tagtól.

Dr. Topinard Pál a párisi orvosi kar anthropologiai rendes tanára, a de l'École des hautes Études igazgatója, a párisi anthropologiai társulat fötitkára, az orvosi kar aligazgatója és a sebészeti osztály főorvosa, a londoni, berlini, bécsi, moszkvai, florenczi, modenai stb. tudós-társaságok nagyrészt tiszteleti tagja, a francia becsületrend, az orosz szent Anna, a portugall Krisztusrend lovagja, stb. A boldogult Broca mellett huszonkét évig működött mint aligazgató, s most is annak helyét tölti be. A nagy lendületben, mely az anthropologiai tudományszakot emelte, neki is nagy érdeme van. Hatvankilencz munkát irt, melyek közt kilencz nagyobb mű. Ezeknek címjegyzéke alább következik.

Jelenleg egy munkán dolgozik, melynek czime leend: »Sur l'origine des races qui composent la Nation actuelle hongroise«, mivel — mint boldogult Broca Pál — nagy érdekeltséggel s nem kevesebb rokonszenvvel vonzódik magyar nemzetünkhöz.

Vége bátorodom felhozni, hogy midőn a m. k. Természettudományi Társulat Topinard beleegyezését kérte jeles munkájának magyar kiadását illetőleg, válasza az volt, hogy nemcsak szívesen beleegyezik, hanem szerencsének is tartja, ha munkája magyar nyelvre le fog fordíttatni.

Topinard művei :

Anthropologiai munkák.

1869. Anthropologie de l'Algérie. — *Encycl. générale.*
 Etude craniométrique sur les Tasmaniens. — *Mém. Soc. Anthr.*
1870. Rapport sur la population indigène de l'Oasis de Biskra. — *Bull. Soc. Anthr.*
1872. Les Races indigènes de l'Australie. Instructions aux Voyageurs. Broch. de 120 pages.
 Les Australiens. — *Revue Anthr.*
 Le Craniophore. — *Revue Anth.*
1873. Des diverses espèces de Prognatisme. — *Revue Anthr.*
 Critique de mesures craniométriques préconisées en Angleterre. — *Revue Anthr.*
 Mesures craniométriques des Esquimaux. — *Rev. Anth.*
 De la Méthode en Craniométrie. — *Bull. Soc. Anth.*
 De la Morphologie du Nez. — *Bull. Soc. Anth.*
1874. Fouilles du Cimetière burgunde de Ramasse. — *Annales de la Société d'Enuclation de l'Ain.*
 L'Anthropologie de l'Algérie, Instructions en collaboration avec le General Faidherbe. — Broch. de 60 pages.
 Sur la race Berbère. — *Revue Anthr.*
 Etude sur l'Angle facial de Camper. — *Revue Anthrop.*
- 1874—1875. Descriptions de deux Microcéphales vivants. — *Bull. Soc. Anth.*
1875. Note sur les Crânes d'Ancon. — *Rev. Anth.*
 Sur les metis d'Australiens. — *Rev. Anthr.*
 Sur les instruments de Chirurgie de Taïti. — *Bull. Soc. Anthr.*
 Le Bassin dans la Série des Mannifères. — *Bull. Soc. Anthr.*
1876. Considérations sur les Neo-Calédoniens et les Australiens. — *Bull. Soc. Anthr.*
1876. Mensuration de l'Angle pariétal. — *Bull. Soc. Anth.*
 Etude sur la Taille. — *Revue Anthr.*
 Anthropologie, Ethnologie, Ethnographie. — *Bull. Soc. Anthr.*
 De la déformation oblique ovulaire de Crâne. — *Bull. Soc. Anthr.*
 L'Art et l'Anthropologie. — *Compte-rendu. Association pour l'Avancement des Sciences.*
 Le Musée de Shelton. — *Rev. Anthr.*
1877. Sur le prétendu angle facial d'Albert Durer. — *Bull. Soc. Anth.*
 Les Metis humains. — *Gazette des Hopitaux.*
 Historique de l'Anthropologie. — Brochure, Paris.
 L'Evolution des Races humaines. — *Réforme économique.*
 Des anomalies de nombre de la Colonne Vertébrale. — *Rev. Anth.*
 Des Apophyses Stytoïdes lombaires chez l'homme. — *Bull. Soc. Anth.*
1878. Classification des races humaines. — *Revue Anth.*
 Monogénistes et Transformistes. — *Revue des Sciences.*
 Sur un squelette humain à 11 Côtes. — *Bull. Soc. Anthr.*

- Sur les Crânes Galtcha. — Bull. Soc. Anthr.
 Sur deux Varsee. — Bull. Soc. Anth.
 Sur l'insertion en touffes des cheveux du Nègre. — Bull. Soc. Anth.
 Sur les *Cliff Didellers* de l'Arizona. — Revue Anthr.
 Rapport sur l'Anthropologie à l'Exposition de 1878. — in Bull. Congrès des Sciences. Anthrop.
 De l'Unification des méthodes craniométriques et du Cubage des crânes en particulier. — in Bull. Congrès sciences Anthrop. de Paris.
- 1878—79—80. Sur la Scaphocéphalie. — Bull. Soc. Anthr.
 1879. Des déformations ethniques du Crâne. — Revue Anthrop.
 De la Notion de race en Anthropologie. — Revue Anth.
 • Sur les cheveux. — Bull. Soc. Anth.
 1879. Des Méthodes et procédés de la Craniométrie. — in Annal. Soc. des Sciences naturelles de Moscou.
 1880. Ethologie et Ethnographie. — Rev. Anthr.
 Le Musée de Hunter et la Méthode Craniométrique de Flower. — Revue Anthr.
 Études Anthropométriques sur les Canons: 1° du Tronc. — Revue Anthr.
 Sur les Moyennes. — Bull. Soc. Anthr.
 The Methods and Processes of Anthropometry. — Journ. Anth. Inst London.
 Canons et Anthropométrie. — in Compte-rendu Congrès de Reims p. Avanc. des Sciences.
1881. Les Sciences Anthropologiques. — Revue Scientifique.
 Les Français. — Dict. de Géographie de Vivien de S. Martin.
 Des Types indigènes de l'Algérie. — Bull. Soc. Anth.
 Les Méthodes d'Observation sur le Vivant. — Bull. Soc. Anth.
 Du bord inférieur des Narines et de ses Caractères sur le Crâne. — in Bull. Soc. Anth.
 De l'Atrophie Sénile. — in Bull. Soc. Anth.
 Goniomètre pour l'Angle facial de Cuvier. — in Bull. Soc. Anth.
 Sur les Fuégiens du jardin d'Acclimatation. — in Bull. Soc. Anth.
 Etudes Craniologiques sur l'Oasis de Biskra (Algérie) in Compt. rendu Ass. p. av. de Sciences.
 L'un des desiderata de l'Anthropologie Algérienne. — in Comp. rendu. Assoc. Avanc. des Sciences.
1882. Du poids de l'encéphale. — in Revue Anth.
 De l'indice céphalique sur le Crâne et sur le vivant. — in Rev. Anth.
 Le laboratoire et la Craniologie. — in Revue Scientifique.
1876. { L'Anthropologie, tom, III. — Bibl. Sciences Contemp. 3 éditions frau-
 1877. { caises; (traductions Anglaise, Russe et Hongroise.) ouvrage cou-
 1879. { ronné par la Faculté de Medecine et l'Institut.
- 1872—1882. Articles et Revues divers dans la Revue d'Anthropologie que Mr. Topinard dirige depuis 10 ans comme Secrétaire ou Directeur; —

dans les Bulletins de la Société d'Anthropologie de Paris; — dans le Journal le »Bien public«; — dans la Gazette Médicale; la Gazette des Hopitaux, etc.

Orvostudományi munkák:

Aperçus sur la Chirurgie Anglaise. Paris 4°. 1879.

De l'Atapie locomotrice. Paris, 8° 1 Volume 1864. Ouvrage couronné par l'Académie de Médecine (Medaille d'Or).

Articles divers relatifs à l'Anatomie, à la Chirurgie, à la pratique Médicale et à la Therapeutique; publiés dans les Bulletins de la Société Médicale d'Observation, la Gazette des Hopitaux et la Gazette Hebdomadaire de Paris, etc.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Tizennyolczadik akadémiai ülés.

Az I. osztály ötödik ülése.

1882. május 1-én.

Zichy Antalt. helyettes elnök elnöklése alatt.

99. *Vámbéry Ármin* r. t. bemutatja *Pozder Károlynak*, mint vendégnek »Idegen szók a görögben és latinban« című értekezését.

Bírálatra adatik.

100. *Bartalus István* l. t. felolvassa »Adalékok a magyar zene történetéhez« című értekezését, mely a következőket tárgyalja: I. Húros hangszereink és a magyar hegedű. II. Három szólamú magyar ábránd a XVI. századból. III. Magyar lassu és friss tánczene a XVI. századból. A kivonat így szól:

I. Régi húros hangszereink, s a magyar hegedű.

A koboz, czitera, lant, tambura, s hegedű fogalmait már a régiebb idők óta összezavarják; s főleg a lantot szokták azonosítani a kobozzal és a hegedűt a cziterával.

Hű képét adják ennek régiebb és újabb szótáraink, főleg a Molnár-Párizpápai-féle, s ujabban az akad. Magyar nyelv szótára. Felolvasó példákat idéz mindkettőtől állítása igazolására, s aztán áttér a húros hangszerek osztályozására. Először is nem tartja valószínűtlennek, hogy, a II. Lajos király naplójában (1525.) említett cziterázó cigányok inkább czimbalmozók voltak, mert a műszó, mely a naplóban a czitera kezelésére vonatkozik, inkább illik a czimbalomra. A czimbalmot az ókoriak psalterium-nak nevezték; az olasz találmányu cembalo is ugyan ilyen, legfeljebb érc húrjaival különbözvén, minek következtében a csengetyűtől vagy kümballontól kölcsönzött néven az olaszok cembalonak nevezték.

A többi húros hangszereket kor- és rangrokonság szerint osztályozza, még pedig korra nézve őseink legrégiebb két hangszerének véli a

tamburát és kobzot; rangrokonságra nézve a tambura elődje a cziterának, a koboz a lantnak.

A hegedűre vonatkozva szintén idézi szótáraink helytelen fogalmait, s aztán Tinódi szavaival is igazolja, hogy vonós hangszer volt; de végül ismertet egy 1683-ban megjelent »Ungarische Wahrheits-Geige« című politikai gúnyíratot, mely, hogy az akkori politikai viszonyokat a régi magyar hegedűhöz hasonlíthassa, nyolcz pont alatt leírja e hangszer alkatrészeit, s egy másik nyolcz pont alatt a magyar hegedűsöket.

II. Fantasia 3 vocum.

E rovat alatt felolvasó Bakfark Bálinttól egy három szólamú ábrándot ismertet, mely a XVI. században a krakói gyűjteményben jelent meg. Ismerteti főleg az olasz lantírás rendszerét, s aztán áttér

III. Egy lassu s egy friss magyar táncz ismertetésére.

Ez Strassburgban, 1572-ben jelent meg, s szerkezetileg egészen megegyezik azzal, melyet felolvasó a Budapesti Szemle 1864-ki folyamában közölt, csak annyiban különbözt, hogy utóbbi nélküli a frisset, valószínűleg azért, mert orgona-táblázatban iratván, e hangszer nem alkalmas a gyorsabb mozgású dallamok játszására. A jelen friss nagy figyelemre méltó, mert rhythmusa nem páros, minőt a magyar zene követel, hanem páratlan. Innen önként következik, hogy ama századokban a páratlan méretű táncznak egy olyan neme is divatozott, mely napjainkban teljesen ismeretlen. E friss egészen a lassúból van módosítva, s ily minőségben sem alkalmas más tánczra, mint magyarra. E zene azonban nem a népé, hanem a nemességé, mint nemrég is voltak a palotások, melyekre a nép nem tudott tánczolni.

Befejezésül ismerteti felolvasó a lassú és friss lantírási rendszerét, mely ezúttal a harmadik, s a többtől egészen különböző.

Birálatra adatik.

101. Olvassatik a Nyelvtudományi Bizottság felterjesztése f. é. május 1-ről, mely szerint e bizottság még ez év folytán ki akarja adni a Debreczeni és Döbrentey-codexeket. Mindkét codex eredeti kézirata vidéki intézetek birtokában van, amaz a debreczeni collégiumában, emez a gyulafehérvári püspöki könyvtárban, de jelenleg itt helyben megtalálhatók, az országos könyv-tárlat kincsei között 68. és 84. számok alatt. Hogy tehát ne kelljen külön elhozatnunk, a bizottság arra kéri az osztályt, eszközölje ki, hogy a két codex az országos könyv-tárlatról visszatartván, az Akadémia főtitkári hivatalának adassék át, s általa ez év végéig a Bizottság rendelkezésére bocsáttassék.

A felterjesztés elfogadtván, összes ülés elébe terjesztetik; a gyulafehérvári püspökség és a debreczeni collégium előljárósága felszólítandók az elnökség által a kért codexek visszatartásának engedélyezésére.

Tizenkilencedik akadémiai ülés.

A II. osztály ötödik ülése.

1882. május 8-án.

Ipolyi Arnold osztályelnök elnöklése alatt.

103. *Kozma Ferencz* lev. tag székfoglalóját tartja következő értekezéssel:
»Mythologiai elemek a székely népköltészet- és népéletben.«

Szokásos módon elintézendő.

104. *Gyárfás István* lev. tag értekezik a »Jászok nyelv- és nemzetiségéről.«
Hasonlóképp elintézendő.

Huszadik akadémiai ülés.

A III. osztály ötödik ülése.

1882. május 15-én.

Sztoczek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

106. *Than Károly* r. t. »Közlemények a m. kir. egyetemi vegytani intézetből:
»A szénkövények égése chlorgázban, Kiss Károlytól« című értekezést olvas fel. Kivonatban így:

Célom volt, a különféle szézeny tartalmú vegyületekből leválasztott szenek physikai és chemiai sajátságait megvizsgálni.

Azon feltevésre, hogy »talán a különböző vegyületekből leválasztott« szenek is különbözhetnek egymástól sajátságaikban, a természetben előforduló szenek — gyémánt, graphit, alaktalan szén — elütő tulajdonságai vezettek.

Kitűzött célom megoldásánál oly vegyületeket kellett választanom, melyekben egy vagy több parány szézeny van, s a melyekből egyszersmind könnyű módon és lehetőleg tisztán nyerhetni szenet. Ilyennek gondoltam a széndioxydot, a szénsavas sókat, az aethylent, a benzolt, a methant és a terpentin-olajat.

E vegyületeknek azonban egyikéből sem sikerült az eddig ismert módok segélyével vegytiszta szenet nyerni, a szén roppant mértékben absorbeáló hatása miatt; ellenben a széndioxydot és szénsavsókat kivéve, minden utóbbi vegyületből, — felesleges chlorgáz behatása alatt, — hexachlorbenzolt, sósavat és szenet nyertem.

A szénkövények kísérleteimnél felesleges chlorgázban lettek elégetve — egy általam szerkesztett készülék segélyével. Az ezen égetés alkalmával

nyert hexachlorbenzolk, mind physikai, mind pedig chlemiai sajátságai behatóan lettek megvizsgálva.

Megvizsgáltam benne a szén és chlor mennyiségét, gőzsűrűségét s ebből tömecsúlyát. Meghatároztam olvadáspontját és fajsúlyát.

Vizsgálataim alkalmával azt találtam, hogy ugy az aethylenből, mint a benzol-, methan- és terpentinjából — ha azok felesleges chlorgázban lesznek elégetve, hexachlorbenzol, sósav és szén keletkezik.

Ezekkel kapcsolatban sikerült a hexachlorbenzolk, egy eddig nem ismert előállítás módját megállapítanom, s így lehető könnyű módon nagyobb mennyiséget is előállítanom.

107. *Pillitz Vilmos* részéről »Tanulmányok az ezüstoxydul felett« előterjeszti Warthá Vince I. t. Kivonata ez:

A múlt évi április havi szakgyűlésen volt szerencsém, az alkálikus antimonoxyd oldat segítségével előállított ezüstoxydulnak valódi összetételéről jelentést tenni, és már ez alkalommal kiemelni, hogy a szóban forgó anyag nem Ag_4O , hanem fémezüst, fémantimon és ezüstoxyd variábilis keveréke.

Az ide vágó tanulmányokat folytatandó, megvizsgáltam az alkálikus antimon-chlorür, tehát az antimonoxydnek analog összetételű chlórvegyületével előállított terményt.

Nagyítóüveg segítségével már látható volt, hogy nem homogén anyaggal, hanem egy fehér kristályos és sötétszürke anyag keverékével van dolgunk. E kristályos anyag Antimont, Natriumot és vizet tartalmaz.

A keveréknek quantitativ elemzése a következő eredményre vezetett:

Ag	=	52·42
Sb	=	22·35
Na	=	4·35
Cl	=	6·38
H_2O	=	7·67
Összeg		93·17

Az oxygen nem lett direct meghatározva.

De ezen átlagos elemzéssel még az anyagnak közelebbi alkatrészeit nem ismerjük, és nem ítélhetjük meg azt, hogy a felsorolt elemek miképen csoportosúlnak egymás között. Szükséges tehát ez irányban behatóbb kísérletek végrehajtása.

Az elemzés menetéről, valamint egyéb eljárási módszerekről, e helyen nem bocsátkozom bővebb taglalásba, hanem megelégszem a vég-eredmények felsorolásával.

Első sorban is ama kérdés támad, hogy:

a) Vajjon milyen alakban foglaltatik az ezüst a präparatumban?

Ha chlor ezüsthöz van kötve, akkor 6·38% chlornak megfelel

25·79 gr. $AgCl$

A közvetlen meghatározás útján pedig nyeretett. . 25·48 » »

b) Milyen alakban foglaltatik a nátrium a keverékben?

Mint már felemlítém, ama kristályos anyag, mely a präparatumban mintegy behintve előfordúl, a többek között nátriumot is tartalmaz. Ezen kristályok néhány jellemző tulajdonsága arra a föltevésre vezettek, hogy itt a Frémy-féle metaantimonsavas nátriummal (helyesen savanyú pyroantimonsavas nátrium) állunk szemben. Ez anyagnak összetétele $Na_2 H_2 Sb_2 O_7 + 6H_2O$.

Ha a fenn talált $4\cdot35\%$ Natriumot e sóra átszámítjuk, ekkor $37\cdot28\%$ -ot tesz ki. Ez antimonsó $200^\circ C$ -nál 6 töm. kristályvizet veszít; tehát $37\cdot28$ gr.

Számítás szerint veszítene..... $7\cdot83$ gr. vizet

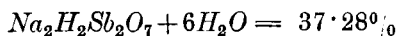
A direct meghatározásnál pedig találtam ... $7\cdot67$ » »

Feltűnő dolog azonban, hogy az átlagos elemzésnél, daczára az egyes tételek bebizonyúlt helyességének, $7\cdot83\%$ hiányzik a százza. Megfontolandó azonban, hogy a közvetlen meghatározás útján az $Na_2 H_2 Sb_2 O_7 + 6H_2O$ -ban csak a kristályvíz, a nátrium és az antimon lettek meghatározva, míg a szerkezeti víz H_2O és 6 atom oxigen, összesen H_2O_7 , az antimon illékonyágánál fogva közvetlenül nem voltak meghatározhatók. Ha azonban $37\cdot28$ gr. sav. pyroantimonsavas nátriumban foglalt H_2O_7 -et kiszámítjuk, akkor..... $8\cdot29\%$ -ot nyerünk, mi az elemzési hiánynak közelítőleg megfelel, ez t. i. $7\cdot83\%$ -ot tesz ki.

c) Milyen alakban van az antimon jelen?

$37\cdot28$ gr. sav. pyroantimonsavas nátriumban csak $17\cdot76$ gr. antimon foglaltatik. A fenn talált $22\cdot35\%$ antimonhoz képest még $4\cdot59\%$ antimon fölösleg mutatkozik; a melynek az eddigiek folytán okvetlenül fém állapotban kell jelen lenni.

Az antimonchlorür alkalikus oldata segítségével előállított ezüstpräparat tehát nem Ag_4O , hanem egy keverék, mely áll:

$$Sb = 4\cdot59 \text{ »}$$

$$Ag = 32\cdot95 \text{ »}$$

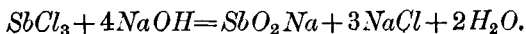
$$AgCl = 25\cdot48 \text{ »}$$

$$\text{Összeg} \dots\dots 100\cdot30$$

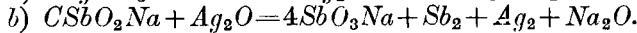
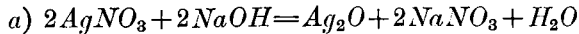
Az itt felemlített keverékrészek viszonylagos mennyiségei azonban változók a szerint, a mint az egymásra ható agenciák töménysége, mennyisége és mérséklete változik.

Az alkalikus antimonchlorid és ezüstnitrat oldatainak egymásra való behatásánál a következő vegyfolyamot, illetőleg annak phásisait lehetne magyarázatképen előtűntetni:

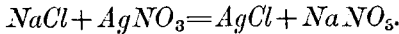
I. Az antimontrichlorid nátronlúgban való feloldásánál antimonnossavvá alakul át:

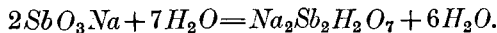
II. Az antimonsavas nátriumra a már előbbeni értekezésemben leírt módon hat. T. i.

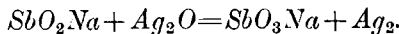
III. E processusokon kívül az I-ben létrejött $NaCl$ ezüstnitrátra a rendes módon hat. T. i.

IV. A II. b-nél keletkezett antimonsavas nátrium idővel víz felvétele mellett kristályos savanyú pyroantimonsavas sóvá alakul át.

V. Végre még az a lehetőség sincs kizárva, hogy az antimonossavnak egy része tisztán az ezüstoxyd rovásán, tehát önreduktió nélkül alakul át antimonsavvá.

III. Präparat.

Ez alkalikus ónoxydul és ezüstnitrát oldatainak egymásra való behatásánál keletkezett. E termény mindeddig szintén ezüstoxydulnak tekintett. Az elemzés azonban a következő eredményre vezetett.

$$\begin{aligned} Ag &= 72 \cdot 63\% \\ Sn &= 19 \cdot 91 \text{ »} \\ O &= 5 \cdot 26 \text{ »} \\ H_2O &= 2 \cdot 49 \text{ »} \end{aligned}$$

A közelebbi alkatrészek kipuhatólásánál arra az eredményre jutattam, hogy a szóban forgó anyag fémezüst és víztartalmú ónoxydból áll, és pedig:

$$\begin{array}{r} Ag = 72 \cdot 63 \\ SnO_2 + nH_2O = 27 \cdot 66 \\ \hline 100 \cdot 29 \end{array}$$

Fém-ón ez alkalommal nem képződik.

IV. Präparat.

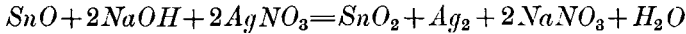
Ha ónoxydul helyett alkalikus ónchlorürt hozunk ezüstnitráttal érintkezésbe, akkor a létrejövő fekete csapadék összetétele a következő:

$$\begin{aligned} Ag &= 92 \cdot 59\% \\ Sn &= 4 \cdot 65 \text{ »} \\ O &= 1 \cdot 34 \text{ »} \\ H_2O &= 1 \cdot 16 \text{ »} \\ Cl &= \text{Nyom} \\ \hline \text{Összeg. . .} &= 99 \cdot 74 \end{aligned}$$

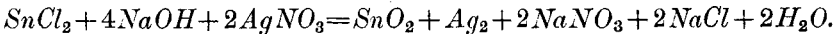
Fém-ón ez anyagban szintén nem foglaltatik. Feltűnő továbbá, hogy a chlorezüstnek csak nyoma volt constatálható. A közelebbi alkatrészek e präparatnál a következők:

$$\frac{Ag = 92 \cdot 59}{AnO_2 + nH_2O = 7 \cdot 15} \\ 99 \cdot 74$$

A végletig menő vegyfolyamatokat illetőleg a III. terménynél a következőképen történnek az

A IV. präparatumnál szintén csak:

Az eddig felsorolt termények elemzése i kiderítették, hogy nem Ag_4O szerint vannak alkotva, hanem fémezüst keverékei egyéb anyagokkal, a mely utóbbiak minősége a vegyfolyamnál szereplő agentiák minőségétől függ.

108. Dietz Sándor részéről »Adatok az Euphorbia-félék tejnedvének ismeretéhez« bemutatja Jurányi Lajos l. t. Kivonatban így:

A növények tejnedvére vonatkozó ismereteink korántsem teljesekek még, habár e kérdéssel eddigelé is számos buvár foglalkozott. Szerző, addig is míg a tejnedvek alkatáról vegyi elemzés által fogunk kimerítő ismerettel bírni, egyes adatokat közöl azok minőleges alkatáról. Nevezetesen minden tejnedvben majdnem kivétel nélkül vannak kristályosodásra képes alkotó részek; e részokról szerző a tejnedvek fedő üveg alatti megaludtatása által akar meggyőződni. Ez aludtatási módszert bemutatja két példán u. m. a Chelidonium majus L. és a Taraxacum officinale Wigg. növények tejnedvénel, melyeknél a megaludt tejnedvben csakugyan kiváltak a kristályok.

Értekezésében leginkább a különböző éghajlat alatt tenyésző Euphorbiák tejnedvének ismeretéhez nyújt adatokat. E növények tejnedvét is a fedő üveg alatt aludtatta meg. A tejnedv a megaludásnál sűrűbb lett, összéb hűződött s határozatlan alakot vett fel, de a legtöbb esetben a belső sűrűbb szemcsékből álló részt ritkább szemcse nélküli rész fogja körül. A tejnedv aludási módját valamint a tejnedvet s kémszerekkel való vizsgálatát részletesen írja le. A folyó tejnedvben levő kristályodó alkotó részeket a megaludt tejnedvben kristályodva mutatja ki és pedig 3-féle kristályt, illetve kristálycsoportot különböztet meg, melyeket különböző viszonyaik tárgyalásával együtt részletesen leír.

A) Először leírja a sphaerokristallokat, megemlítvén hogy eddig mely növénycsaládoknál találtak már sphaerokristallokat. Részletesen leírja a sphaerokristallok képződési módját, mely az eddig közölt képződési módoktól eltér, ugyanis a sűrűsödő tejnedvben egyes gömbded sűrűbb

csoportok keletkeznek; melyek az oldó anyag elpárolgása miatt folyton sűrűsödnek, de miután a külső részek gyorsabb párolgás folytán gyorsabban sűrűsödnek, a belső ritkább tömeget magokhoz vonzzák s ennek folytán a kristályosodás bekövetkeztével a sphaerokrystall belsejében ür keletkezik, mely ür vagy gömbded vagy sugaras alakot mutat. A sphaerokrystallokat alkotó tük különben egyes esetekben jól kivehetők, s a kerületen is kiállanak. A sphaerokrystallok képződésének valamint alakjainak értelmezésére ábrákat, nagyságukra vonatkozólag pedig számos méretet közöl.

Az Euphorbiák megaludt tejnedvében kiképződött sphaerokrystallokon különböző vegyszerekkel tett vizsgálatából azon eredményre jut, hogy itt szerves sphaerokrystallokat talált és pedig olyanokat, melyek a vegyszerek iránt mutatott viseletök szerint, de többek közt a vízben való könnyű oldhatóság miatt is, csak az inulin typushoz állanak közel. E sphaerokrystallokat különösen nagy mennyiségben találta az *E. splendens* L., *E. heptagona* L., *E. erosa* Willd. megaludt tejnedvében; ez utóbbinál egész 0·8—1 mm. nagy átmérővel.

A sphaerokrystall anyagnak a tejnedvben való előfordulása arra indította, hogy a vizsgált növények alkoholban tartott száraiban is keresse, és tényleg megtalálta ezeket az *E. splendens* L., *E. heptagona* L. stb.-nél, csak hogy a szárból kiképződött sphaerokrystallok nem voltak oly szépek s többnyire csoportokat alkottak. Kémszerek iránti viselkedésökben azt az eltérést mutatták, hogy glicerinben 4—8 hét multán felbomlottak, míg az előbb említettek még ez ideig nem változtak.

B) A kristályodó anyagok másodikául az Euphorbiák tejnedvében előforduló gyantákat említi, s kimutatja hogy a különböző Euphorbiák mindegyikének tejnedvében talált gyanta kristályokat és pedig 3-féle gyanta kristályalakot ír le s mutat be ábrákban u. m.: 1. olyanokat, melyek ágasbogas, dendrites csoportokat, 2. melyek világosan kivehető egymásra rakodott kristályokból álló csoportokat alkotnak, 3. melyek egyenkint fordulnak elő. A kristályok, különböző viselkedésök valamint méreteik után ítélve, a szabályos rendszerbe tartoznak.

C) Említi még a két előbbtől eltérő alakú kristályokat, melyek közül különösen az almasavas kalium és mész fordul elő nagyobb mennyiségben. A kristályok nagyobb része a rhombos és az egyhajlású rendszerbe tartozik, de előfordulnak sajátságos alkotású csoportok is, melyek hasonlítanak ugyan a sphaerokrystallokhoz, azoktól azonban lényegesen eltérnek, s az almasav kristály csoportjainak felelnek meg. Ebből azt következteti, hogy a tejnedvben az almasav szabadon, más elemhez nem kötve is, előfordul, s ennek kristálycsoportjait a sphaerokrystalltól való megkülönböztetés végett a *stero*-krystalloknak, csillag-kristályoknak nevezik.

Azon tényből, hogy a sűrűbb tejnedvben kevesebb, a ritkábban több kristályt talált, arra a következtésre jut, hogy a tejnedvekben a vízmennyiség növekedésével a vízben oldott s kristályodó vegyületek mennyisége is növekedik.

Ez eredmények közlése után reményét fejezi ki, hogy ily úton az aludtató módszer segélyével addig is míg a tejnedvek vegyi elemzése

keresztül lesz víve, azok alkatáról felvilágosítást fogunk nyerhetni, s erre vonatkozó további kutatásainak közlését jelzi.

109. *Thanhoffer Lajos* l. t. »Helyreigazító észrevételek«-et olvas Jendrassik úr »Helyreigazító észrevételeire.« Röviden így :

Felolvasó ez észrevételeiben Jendrassik úr és saját értekezésének több helyét idézi, melyekből kitűnik, hogy Jendrassik úr őt félreértette, sőt egyes helyeken szavait csonkítva adja elő, s így azokból másféle értelmet von le, mint azokat folytonosságban olvasva mindenki, úgy kell, hogy értse, mint a hogy azokat *Thanhoffer* lev. tag maga is értelmezte. Kimutatja továbbá, hogy nem ferdítette el Jendrassik úr állításait, mert még Jendrassik úr maga is az állítólag szerinte elferdített értelemben nyilatkozik több helyen értekezésében, a mely helyeket *Thanhoffer* felolvassa; azt a részt pedig, melyet kifogásolásnak nevez J. úr, arra nézve meg kimutatja *Thanhoffer* idézetekkel, hogy azokat, habár nem észlelte is, de nem kifogásolja. *Thanhoffer* végül Jendrassik úr személyes megjegyzéseire röviden válaszolva s azokat visszautasítva kéri a tek. Akadémiát, hogy, ha már Jendrassik úrnak észrevételeit az értekezések során kiadta, egy szerény munkásával hasonlóan eljárni, s ez észrevételeit értekezései közé felvenni sziveskednék.

Az értekezések birálatra adandók.

Huszonegyedik akadémiai ülés.

Osszes ülés.

1882. május 22-én.

Gróf L ó n y a y M e n y h é r t akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

111. *Lenkossék József* r. t. felolvassa emlékbeszédét *Broca Pál* 1881. július 9-én elhunyt kultag felett.

Az Emlékbeszédek során közrebocsátandó.

112. Főtitkár bejelenti *Asbóth Lajos* lev. tag f. évi május 6-án bekövetkezett elhúnytat, ama megjegyzéssel, hogy az elhúnytnek saját kívánatára az Akadémia kegyeletes készséggel teljesítette az Ügyrend 10. §. c) pontjában formulázott kötelességét, és gondoskodott az elhúnytnek tisztességes eltemetetéséről.

Fájdalmas részvétellel tudomásul vétetik, és a III. osztály felhivatik, hogy az emlékbeszéd megtartásáról gondoskodják.

113. Olvassatik az I. osztály javaslata a *Farkas-Raskó* alapítvány ügyében.

A javaslat elfogadtatik és a következő pontnak az Ügyrendbe való iktatása határozottatik :

»*Farkas István* pécsi lakos, *Farkas-Raskó* alapítvány czimén végrendeletileg 2000 frtot hagyományozott az Akadémiának oly czélból, hogy hirdettség évenként

pályázat egy hazafias költeményre, s a pályaművek közül a műbecsrel bíró leghazafiasabbnak pályadíjjal adassanak ki a kamatok (100 frt) minden év április 6-án. A hagyomány az Akadémia pénztárába befizettetett.

Az Akadémia e jutalomra nézve a következőket állapítja meg.

1. A Farkas-Raskó-jutalom minden évben kitűzetik hazafias költeményre, mely lehet himnus, óda, elégia, dal, ballada, költői beszélyke, sőt tanköltemény és satira is. Az I. osztálynak joga van minden egyes esetben az előszámlált műfajok közül csak egyre tűzni ki a jutalmat.

2. A pályaművek beküldésének határnapja minden év december 31-ike. A pályázat eredménye a következő márczius havában tartandó összes-ülésen tétetik közzé, a jutalom pedig április 6-án adatik ki.

3. A pályaművek megbirálásában az I. osztály által választandó három akad. tag jár el, a kik magok közül megbíznak egyet, a ki a többség nézetét pártolja, hogy indokolt jelentést tegyen az összes-ülésnek a pályázat eredményéről.

4. A jutalom csak önálló becsű műnek adatik ki; ki nem adás esetében az Akadémia tőkéjéhez csatolatik.

5. A jutalmazott mű a szerző tulajdona marad, a ki azt önállóan vagy valamely folyóiratban két hónap alatt tartozik kiadni; ellenkező esetben a tulajdonjog az Akadémiára száll.◀

114. Az I. osztály jelenti, hogy a Magyar írók névtára ügyében szervezendő felügyelő bizottságba megválasztotta: Szilády Áron, Gyulai Pál r., Beöthy Zsolt, Heinrich Gusztáv és Thewrewk Emil I. tagokat.

Tudomásul vétetik.

115. Az I. osztály a Nyelvtudományi Bizottság felterjesztésére azzal a kérelemmel fordul az Akadémiához, hogy az erdélyi püspökségnél és a debreczeni collégiumnál eszközölje ki a Debreczeni és Döbrentey-codexeknek a jelen év végéig a bizottság rendelkezésére bocsátását.

Az elnökség felkérte, hogy a két codex tárgyában a kellő lépéseket tegye meg.

116. Az I. osztály Szász Károly r. t. indítványára fölkéri az Akadémiát, hogy szólítsa fel Baán Lajos urat, mint id. gróf Teleki László kézirati versgyűjteményének tulajdonosát, e gyűjteménynek az Akadémia kézirattára számára való átengedésére.

Az indítvány elfogadtatik.

117. Az I. osztály, tekintettel arra, hogy a II. osztály jelen évi tagajánlásai közt vannak olyanok, melyeket az ajánló szabályszerűleg nem indokol, indítványozza: utasítsák a II. osztály a szabályok szoros megtartására, s csak oly ajánlatok elfogadására, melyek ha röviden is, de szabályszerűleg indokolva vannak.

Az összes ülés az Akadémia mindhárom osztályának az újonnan megállapított Ügyrend 12. §-ának megtartását kiváló figyelmébe ajánlja.

118. Az I. osztály jelenti, hogy Lenhossék József r. tagnak az emlékbeszédek mellett közrebocsátandó arcképek tárgyában benyújtott indítványát helyesli, ama hozzáadással, hogy az Évkönyvekben megjelenendő emlékbeszédekhez is csatoltassék az illető elhunyt tagnak phototyp arcképe. Ezzel kapcsolatban bemutatattak a II. és III. osztály jelentései, melyek szerint az említett indítványt szintén helyeslik.

E szerint Lenhossék József r. t. indítványa elfogadtatván, az összes emlékbeszédek mellett, a mennyiben az emlékbeszédet tartó akad. tag az arckép megszerzéséről gondoskodik, ezen arckép phototypikus előállításban mellékelteni fog.

119. Olvastatik a III. osztálynak saját kiadványaira vonatkozólag benyújtott következő indítványa: »A M. T. Akadémia III. osztálya, tudományos munkálatait két folyóiratban teszi közzé, az »Értesítő«-ben és az »Értekezések«-ben; az »Értesítő« némileg a »Comptes rendus«-nak, az »Értekezések« a »Mémoires«-oknak felelven meg.

a) Az »Értesítő« a III. osztály által választott szerkesztő bizottság vezetése alatt áll. E bizottság az osztálytitkár elnöke alatt 8 tagból alakul (egy-egy a matematikára, kísérleti és elméleti fizikára, a chemiára, a zoológiára, botanikára, mineralógia- és geológiára, végre egy az orvosi tudományokra), szükség esetében a III. osztály más tagjait is véleményadás végett meghívhatja, és saját tagjai köréből választja az »Értesítő« szerkesztőjét.

Az »Értesítő« füzetekben, szükség szerint ábrákkal, rendszerint két héttel a III. osztály ülései után jelenik meg, egy-egy évfolyam októbertől júniusig terjedvén.

Az »Értesítő« közleményei az ülésekben előterjesztett munkálatok kivonatai, melyek a dolgozat tudományos gondolatmenetét és tartalmát, a mennyiben a megértésre szükséges, részletezve, de a mennyire e mellett lehetséges, rövid fogalmazásban adják. Az egyes cikkek rendszerint egy nyomtatott ívnél nem lehetnek nagyobbak, a szerkesztő-bizottságnak azonban jogában áll, terjedelmesebb dolgozat fölvételét is megengedni. Ha pedig egy ívnél kisebb terjedelmű, egész kiterjedésében az Értesítőbe jó.

Minden előadó köteles az »Értesítő«-nek szánt kivonatot az ülés folyama alatt benyújtani, különben az »Értesítő«-ben csak az előadás címe lesz közzétéve. Az ily kivonat utólagos közlése az »Értesítő« valamely későbbi füzetében, csak a szerkesztő-bizottság külön határozata alapján történhetik.

Hogy valamely közlemény úgy tartalomra, mint terjedelemlre nézve megfelele a követelményeknek, a felett első sorban a szerkesztő-bizottság határoz. Ha a szerző e határozattal nincs megelégedve, munkája a rendes úton lesz bírálendő, és ha elfogadatik, utólagosan fölveendő az »Értesítő«-be, hol ily esetben először csak az előadás címe lesz följegyezve, úgy, mintha a szerző nem nyújtott volna be kivonatot.

Ha valamely szerző közleményét az »Értesítő«-be akarja fölvetetni, a nélkül, hogy tartalma az Akadémia ülésén külön előadatnék, az illető, akár tagja az Akadémiának, akár nem, dolgozatát az ülés előtt a III. osztály titkárjának átküldi. A titkár az ily dolgozatoknak csak címét jelenti be az ülésen, és azután átteszi a szerkesztő-bizottsághoz, mely elfogadás esetében a dolgozatot az »Értesítő«-ben kiadja.

Az »Értesítő« szerkesztője tisztelet-díja 300 frt; az »Értesítő«-be fölveett közlemények ívenként 30 frttal díjaztatnak, amaz eset kivételével, midőn a közlemény az »Értekezések«-ben megjelenendő nagyobb dolgozat kivonata.

b) Az »Értekezések«-be szánt nagyobb munkálatok a rendes úton bírálendók. A fölvetelnél azonban nem egyedül a dolgozat tudományos értéke dönt, hanem csak az oly értekezések fogadandók el, melyeknél a tartalom kifejtésére az »Értesítő«-ben megengedhető hely nem elégséges, és a melyeknek terjedelmesen történendő közzététele az Akadémia és a tudomány érdekében fekszik, és a rendelkezésre álló rendes fedezet keretén belül lehetséges.

120. Olvastatik Kápolnai Pauer István 1. tagnak egy külön *hadtudományi bizottság* felállítása tárgyában a III. osztályhoz benyújtott indítványa.

»E bizottság feladataúl — úgymond — 1. a hadtudományok fejlődési folyamatainak figyelemmel kísérése és ismertetése; 2. a magyar hadtörténelmi események

tanulmányozása és szakszerű ismertetése ; 3. a hadművészetnek a magyar nemzetnél való fejlődésére vonatkozó adatok gyűjtése, feldolgozása és kiadása ; 4. hadtudományi remekművek magyarra fordíttatása és kiadása tüzetthetnék ki.

A hadtudományi bizottság e feladatainak a következő kiadványok szerkesztése által felelhetne meg :

- a) Az 1. alatt foglalt feladatnak : »Általános Katonai Évkönyv« szerkesztése és kiadása ;
 b) A 2. és 3. » » » »Magyar hadtörténelmi Füzetek« kiadása ;
 c) A 4. » » » »A valóban örök becsű hadtudományi remekművek magyar nyelven való kiadása által.

Arra az esetre, ha a tek. Akadémia indítványomat elfogadná, és a hadtudományi bizottság még ez idén megalakúlna, s mindent akkép előkészítené, hogy működését 1883. elejétől megkezdhesse, az 1883-ik évre vonatkozó költségvetés hozzávetőleg következő lehetne :

K i a d á s o k :

»Általános Katonai évkönyv« (10 nyomtatott ív)	650	frt
»Magyar Hadtörténelmi Füzetek« (10 » »)	800	»
»Katonai Remekírók Művei« (10 » »)	650	»
Szafolyóiratok stb.	200	»
Előadó tiszteletdíja és szerkesztési apró kiadások	400	»
	<u>Összesen :</u>	2700

B e v é t e l e k :

A gróf Festetics-féle hadtud. alaptvány kamatai	630	frt
A m. k. honvédelmi miniszter úr ó n m g a szóval kegyes volt megígérni, hogy évenként 800 frttal járúl a költségek fedezéséhez, a mely összegért a hadtudományi bizottság összes kiadványait 130 példányban a honvédelmi minisztérium rendelkezésére bocsátaná	800	»
	<u>Összesen :</u>	1430

E szerint 1270 frtnyi nem fedezett kiadás maradna, a mely azonban részben a kiadványokra való előfizetési pénzek által fedeztetnék.«

Az összes ülés az indítványnak az egész Akadémiát illető fontosságát méltatva, felhívja mind a három osztályt, hogy annak megvitatására három-három tagot küldjenek ki.

121. Olvassatik a pesti első hazai takarékpénztár egyesület igazgatóságának levele, melyben az Akadémiát értesíti, hogy a tervezett kereskedelmi műszótár költségeire a Fáy-alaptvány kamataiból 1000 frtot ajánl fel.

Öröndetes tudomásúl vétetik.

122. Bemutatattik a magyar orvosok és természetvizsgálók XXVII. vándorgyűlése előkészítő bizottságának az Akadémiához intézett meghívó levele.

A III. osztály felhivatik, hogy ama küldöttséget, mely az Akadémiát a debreczeni vándorgyűlésen képviselje, saját kebeléből alakítsa meg.

123. Bemutatattik az Akadémiához intézett meghívás a II. Rákóczy Ferencz születéshelyét jelző emléktáblának Borsiban június hó 11-én eszközözendő leleplezési ünnepélyére.

Az Akadémia Zemplénmegyében lakó tagjai: Chyzer Kornél és Hegedűs László l. tt. felkéretnek, hogy az Akadémiát ez ünnepélyen képviseljék.

124. Főtitkár bemutatja a legutóbbi összes üles óta testületektől, magánosoktól és nyomdáktól beérkezett ajándék-, caere- és köteles példányokat, valamint az Akadémia kiadásában megjelent munkákat ily rendben:

I. Testületektől.

Áthen. Archaiologike Hetairia. Praktika. 1881.

Batávia. Holland kormány. Observations made at the observatory Batavia. Vol. V.

Bukarest. Academia Romana. Analele. Ser. 2. Tom. III.

Cambridge. Museum of compar. Zoölogy. Memoirs. Vol. VII. No. 2. P. II.

Hamburg. Verein für naturwiss. Unterhaltung. Verhandlungen. IV. B.

Kopenhága. Académie R. des Sciences. a) Mémoires. Cl. des Sc. Vol. I. No. 5.

 b) Bulletin. 1881. No. 3. 1882. No. 1.

Leipzig. Deutsche Morgenländ. Gesellsch. a) Zeitschrift. XXXVI. B. 1. H. b) Wissenschaftlicher Jahresbericht. 1879.

London. Angol kormány. Annual statement of the navigation and shipping for 1881.

München. Kön. Bayerische Akademie der Wiss. a) Sitzungsberichte. Math. Physik. Cl. 1882. 2. H. Philos. Philol. u. Hist. Cl. 1881. II. B. 5. H. b) Abhandlungen. Philos. Philol. Cl. XVI. B. 2. Abth. Hist. Cl. XVI. B. 1. Abth. c) Bauer: Gedächtniss-Rede auf Otto Hesse.

New-Hawen. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of science. No. 137. Vol. XXIII.

New-York. Amer. Geograph. Society. Bulletin. 1881. Nr. 4.

Pamplona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. IV. No. 45.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VI. Fasc. 10.

Cseh kir. múzeum. Prága. Časopis. 1882. Sr. 1.

Kais. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1882. Nr. 6. 7. 8. 9.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Abhandlungen. XII. B. 3. H. b) Jahrbuch. XXXII. B. Nr. 1.

Tudom. Akadémia. Krakó. a) Pamietnik. Wyd. Mat. Przyr. Tom. VI. b) Acta Historica. Tom. II., Tom. V. c) Rozprawy. Wyd. Mat. Przyr. Tom. VIII. Hist. Filoz. Tom. XIII. XIV. d) Sprawozdania. Kom. Jezik. Tom. I. II. Kom. Fizyj. Tom. XV. e) Lud. Ser. XIV. f) Scriptores Rerum Polon. Tom. VI. VII. g) Katalog. Zesz 7. 8. h) Rocznik. 1880. i) Zbior. Wiadom. Tom. V. k) Sprawozdania. Kom. Hist. Tom. II. Zesz 2. l) Zabytki. Kom. Arch. Ser. I. Zesz. 2.

K. k. Centralanstalt f. Meteor. Bécs. Jahrbücher. XV. B.

K. k. statist. Centralcomm. Bécs. Statist. Jahrbuch. 1879. 3—4. 6. H. 1880. 9. H.

Déli szláv Akadémia. Zágráb. a) Rječnik. D. I. Sv. 2. 3. b) Rad. Knj. LV. LVI. LVII. LVIII. c) Starine. Knj. XIII.

Erdélyi múzeum-egylet. Kolosvár. *a)* Erdélyi Múzeum. IX. évf. 3—4. sz. *b)* Az egylet névkönyve 1882-re.

Délmagyarorsz. term. társulat. Temesvár. Természettud. Füzetek. VI. k. 2. füz. M. k. földmív.-ipar- és keresk. miniszt. Budapest. Jelentés a gazdasági tanítézetek állásáról 1880/, tanévben. 2 példány.

M. k. belügyminiszt. Budapest. Magyarország. rendeletek tára. 1882. 3. füzet.

II. Magánosoktól.

Békey Imre, tanfelügyelő. Budapest főváros közoktatásának vázlatos története 1868—1881.

Bük László. Tóti. Báró Trenk F. életének históriája. I. II. III. dar.

Chyzer Kornél, I. t. S.-A.-Újhely. A cigyelkai Lajos-forrás ismertetése.

Hertz Vilmos könyvkiadó. Berlin. Marczali: Ungarns Geschichtsquellen im Zeitalter der Arpaden.

Hyrtl I. k. t. Perchtoldsdorf. Handbuch der topographischen Anatomie. II. B.

Lehóczky Tivadar. Munkács. Bereg vármegye monographiája. III. köt.

Mandello Károly. Budapest. Rückblicke auf die Entwicklung der ungar. Volkswirtschaft im J. 1881.

D'Olivecrona Kanut, k. t. Stockholm. Bidrag till sverigen officiela statistik för 1877. 1878. 1880.

Regel Ede. Sz. Pétervár. *a)* Flora Turkesztanika. 1—2. *b)* Descriptiones plantarum novarum etc. Fasc. 1.

Tischner Ágost. Leipzig. Sta sol, ne moveare. Vol. IV.

III. Köteles példányok.

Gött nyomdája. Brassó. Teutsch: Schwarzburg. 15. 16. 17. Lief.

Kirchner J. nyomdája. Versecz. Cziparszka Nevezsza.

M. k. egyetem nyomdája. Budapest. *a)* Nemzetgazd. Szemle. VI. évf. 3. 4. füz. *b)* Upražnenie. *c)* Srbska čitanka. *d)* Srbski bukvar. *e)* Ungarische Revue. 1882. 4. H. *f)* Trefort: A felsőház reformjáról. *g)* A budapesti m. k. tud. egyetem almanachja 1881/2-re. *h)* Tarjay: Nőnevelő tornászati. *i)* Vezérkönyv a népisk. történettanításhoz. *k)* Gáspár: Lesebuch. *l)* Der Kurort Buziás. *m)* Kiss: A Magyarok története. *n)* Groó: Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására. *o)* ABC und Lesebuch. *p)* Gönczy: Vezérkönyv a magyar ABC-hez. *q)* Groó: Magyar olvasó- és gyakorlókönyv. *r)* Néptanítók Lapja. XV. évf. 11—19. sz. *s)* Gyógyászat. 1882. 12—20. sz. *t)* A m. k. belügyminiszt. rendőri körözüvénye. 1882. 17. 18. sz. *u)* Sbornik. Br. 41—46.

Ref. főiskola nyomdája. M.-Vásárhely. *a)* A m. orsz. kórház alapításának vázolata. *b)* Jelentés Maros-Tordamegye 1881. évi állapotáról.

Réthy L. nyomdája. Arad. *a)* Hölgyek asztalára. *b)* Csála és vára. *c)* Nesnera: A mértan elemei.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

a) Emlékbeszéd I. köt. 1. 2. sz. — *b)* Nyelvtud. Érték. X. köt. 7. 8. 9. sz. — *c)* Ugor füzetek. 4. sz. — *d)* Pesty: A magyarországi várispánságok története. — *e)* Term. Érték. XII. köt. 3. sz. — *f)* Tört. érték. X. köt. 2. sz.

XLII. Nagygyűlés.

Első nap.

1882. május 31-én.

Gr. Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

1. Olvastatik a jún. 4-én tartandó ünnepélyes közülés programja, mely a következő módon állapítottatott meg :

1. Elnöki megnyitóbeszéd. Gróf Lónyay Menyhérttől.

2. Jelentés az Akadémia munkálódásáról az 1881 $\frac{1}{2}$ -ik évben. Fraknoi Vilmos főtitkártól.

3. Emlékbeszéd Lukács Móríz t. t. fölött. Trefort Ágoston t. tagtól.

4. Gróf Széchenyi Béla t. tag előadása keletázsiai tudományos újtjáról.

Tudomásul szolgál.

2. Főtitkár bemutatja az alapszabályok megváltoztatása tárgyában kiküldött egyes bizottság javaslatát, mely szerint az alapszabályokhoz a következő új §. csatolandó.

»§. Az alapszabályok módosítása iránt indítványt mind az Akadémia összes ülésében, mind az Igazgató Tanács ülésében lehet tenni.

Az indítványnak az illető testületben szavazattal biró, legalább is öt tag által aláírva kell beadatnia.

Az indítvány tárgyalására egyes bizottság küldetik ki az Akadémia elnökének elnöklése alatt, mely bizottságba az Igazgató Tanács hat tagot, az összes ülés szintén hat tagot küld ki ; ez utóbbiak sorába mindegyik osztály két-két tagot titkos szavazással választ.

A bizottság, a beadott indítványt tárgyalván, jelentését az összes ülés és az Igazgató Tanács elébe terjeszti. Ha az indítványt mindkét testület elfogadja vagy elveti : az ügy elintézettnek tekintetik.

Ha ellenben a két testület határozatai közt eltérés mutatkozik : az eldöntés a nagy gyűlés idején tartandó elegyes ülésre bizatik olyképen, hogy az Igazgató Tanács összes jelenlevő tagjai, és az Akadémia többi tiszteleti és rendes tagjai, egyenlő számban gyakorolják a szavazatjogot ; ha egyik testületből több tag van jelen, mint a másiktól, közülök annyi tag kisorsolandó, hogy a másik testület jelenlevő tagjaival számuk egyenlő maradjon. Az elnök is szavaz. A végzés érvényességéhez legalább tizenkilenc szavazó jelenléte szükséges ; s általános többség dönt.

Az elfogadott módosítás Ő Felsége megerősítése alá terjesztetik.«

A javaslat egyhangúan elfogadtatván, az Igazgató Tanács elé terjesztetik és a mennyiben általa elfogadtatik, Ő Felségének legmagasabb megerősítése alá bocsáttatik.

3. Olvastatik az I. osztály jelentése a Nádasdy-pályázatról. Az osztály a jutalom ki nem adását ajánlja.

Elfogadtatik.

4. Olvastatik az I. osztály jelentése a Marczibányi nyelvtudományi pályázatról. Az osztály a jutalom ki nem adását javasolja.

Elfogadtatik.

5. Olvastatik az I. osztály jelentése, mely szerint az 1881-re szóló Sámuel-díjjal Dr. Halász Ignácznak »Orosz-lapp nyelvtani vázlat« című, a Nyelvtudományi Közlemények 1881. folyamában megjelent értekezését ajánlja jutalmaztatni, és egyúttal a dicséret jutalmában a következő értekezéseket ajánlja részeltetni: Simonyi Zsigmondtól: A jelentéstau alapvonalai. Munkácsi Bernáttól: Magyar elemek a délszláv nyelvekben, s Szilasi Mórtól: Járulék-mássalhangzók a magyarban.

A nagygyűlés az I. osztály javaslatát egész kiterjedésében elfogadja.

6. Olvastatik a II. osztály jelentése a kereskedelmi csarnok Széchényi-pályázatról, mely szerint a jutalmat a II. és III. számú munkák szerzői között megosztatni ajánlja.

A javaslat elfogadtatik. A jeligés levelek felbontatván a II. számúból Schwarz Bódog, a m. ált. hitelbank tisztviselőjének, a III. számúból Dr. Földes Béla neve tünt elő.

7. Olvastatik a II. osztály jelentése a Lévay-pályázatról. A három bíráló közül az egyik az I. számúnak, a másik a II. számúnak ajánlja a jutalmat odaitéltetni; a harmadik bíráló e két pályamű közötti megosztását ajánlja. Ennek következtében az osztály egy öttagú új bíráló bizottság összeállítását tartja szükségesnek, mely jelentését egyik közelebbi összes ülés elé terjesztendi.

A nagygyűlés ez újabb bizottság kiküldését jóváhagyja, s egyúttal az összes ülést felhatalmazza, hogy a bizottság jelentése alapján a pályázat sorsát eldönthesse.

8. Olvastatik a II. osztály jelentése a Sztrokay-pályázatról, mely szerint a jutalmat a II. sz. pályamű szerzőjének ajánlja kiadatni.

Elfogadtatik. A jeligés levél felbontatván, Dr. Keleti Ferencz ügyvéd neve tünt elő.

9. Olvastatik a II. osztály jelentése az első magyar általános biztosító társaság alapítványából kihirdetett pályázat felől. Az osztály az 1881-ben és 1882. első évfolyamában megjelent munkák között egyet sem találván, mely az ország nemzetgazdasági érdekeinek szempontjából gyakorlatilag fontos kérdést megold, a jutalom ki nem adását ajánlja.

A javaslat elfogadtatik.

10. Olvastatik a III. osztály jelentése, mely szerint az akadémiai nagyjutalmat, melyre az 1875—1881-iki évkörben megjelent természettudományi munkák pályáznak, Mihalkovics Géza az Agy fejlődéséről szóló munkájának; a Marczibányi-jutalmat pedig Kerpely Antal Magyarország vasköveiről és vasterményeiről cz. munkájának javasolja kiadatni.

A nagygyűlés a nagyjutalmat Mihalkovics Géza l. tagnak, a Marczibányi-jutalmat Kerpely Antal l. tagnak ítéli oda.

11. Olvastatik a III. osztály jelentése a Vitéz-pályázatról. Az osztály a III. sz. pályamunkát jutalomra, az I. és II. számú pályamunkákat dicséretre méltóknak ítéli.

A nagygyűlés az osztály javaslatait elfogadja. A III. sz. pályamű jeligés levele felbontatván, Mocsáry Sándor n. múzeumi segédőr neve tünt elő. A másik két pályamű jeligés levelei egyelőre a főtitkári hivatalban helyeztetnek el, és csak azon esetben bontatnak fel, ha a pályamunkák szerzői jelentkeznek.

12. Olvastatik a III. osztály jelentése a Lévay-pályázatról. A nyílt pályázatra beküldött munka-tervezet szerzője Népszerű gazdasági kalauz kidolgozásával bizatott

meg. Azonban a beküldött kész munka a kitűzött feltételeknek meg nem felel, minél fogva az osztály azt jutalomra érdemesnek nem tartja.

A jutalom ki nem adatik.

13. Az I. osztály a Gorove 100 H jutalomra a következő széptudományi kérdést ajánlja : »A modern realizmus a szépirodalomban.« Határnap 1883. decz. 31.

Elfogadtatik.

14. Az I. osztály a Lévy 500 frt jutalomra a következő irodalomtörténeti kérdést ajánlja : »Kölcsy élete és munkái.« Határnap 1883. decz. 31.

Elfogadtatik.

15. Az I. osztály felhatalmazást kér, hogy a Lukács-alapítványból kitűzendő jutalomra a jelen évben nyelvtudományi s a jövő évben széptudományi feladatot tűzessen ki, míg az Ügyrendben e sorrend megfordítva van megállapítva. Egyúttal a következő pályakérdést hozza javaslatba : »Kifejtendő a magyar nyelv egész életében (a régi s új irodalomban és a nép nyelvében) hogyan szerepelnek a mondatnak határozó részei. Tekintetbe veendőek egyéb nyelveknek analog szerkezetei, s különös figyelem fordítandó e részben a rokon nyelvekre s azon nyelvekre is, melyek a miénknek fejlődésére befolytak.« Határnap 1884. decz. 31.

A nagygyűlés megnyugszik a sorrend megváltoztatásában, és az ajánlott pályakérdést elfogadja.

16. A II. osztály a Sztrokay-alapítványból kitűzendő két (mindegyik 100 arany) jutalomra a következő kérdéseket ajánlja : 1. Fejtessék ki úgy jogi, mint közgazdasági szempontból a pénztartozások iránti kérdés, figyelemmel a tudomány és a törvényhozás jelen állására és feladataira. 2. Fejtessék ki a bűnkisérlet és bevégzett bűncselekmény, a tettesség és a részesség tana ; a fennálló nevezetesebb törvénykönyvek erre vonatkozó szabályaival s a büntető gyakorlatból vett példákkal és esetekkel megvilágítva. Határnap 1883. decz. 31.

Elfogadtatik.

17. A II. osztály azon javaslatot terjeszti elő, hogy az első magyar általános biztosító társaság alapítványából kitűzött és ki nem adott 500 frtnyi jutalom a nemzetgazdasági és stat. bizottság által közrebocsátandó Évkönyv kiadási költségeinek fedezésére fordíttassék.

Elfogadtatik.

18. A II. osztály a következő pályázat kihirdetését ajánlja : Az első magyar ált. biztosító társaság alapítványából 500 frt jutalom adatik ki azon munkának, mely 1882-ben vagy 1883. márcz. 31-ig megjelent, és valamely az ország nemzetgazdasági érdekeinek szempontjából gyakorlatilag fontos kérdést gyakorlati és elméleti alaposággal tárgyal és annak megoldását előkészíti. Határnap 1883. ápril 15.

Elfogadtatik.

19. A II. osztály ajánlja, hogy az Ullmann-alapítványból kitűzött 360 arany frt jutalom, melyre pályamunka nem érkezett, egyelőre ki ne tűzessék, addig, míg az alapítvány kamatainak felszaporodásával 720 H frtra növekszik.

Elfogadtatik.

20. A III. osztály a Lévy-alapítványból kitűzött, de ki nem adott pályadíjra a következő kérdést ajánlja : »Kivántatik egy népszerű mű, mely a régi legelős marhatenyésztés helyett a szarvasmarha istállózását, az a végett szükséges takarmányternelet, takarmányozást és a szarvasmarha-tartás különböző hasznosítását a kisbirtokosok,

illetőleg a népgazdák körülményei szerint tárgyalja és a szarvasmarhatenyésztés emelésére gyakorlatilag hasson.«

Elfogadtatik.

21. Olvastatik a II. osztály jelentése Pulszky Ferencz t. tag ama kérelme tárgyában, hogy az I-ső osztályból a II-ikba tétessék át.

A nagygyűlés, az osztály véleménye alapján, Pulszky Ferencz t. tagot a II. osztályba áthelyezi.

22. A II. osztály az Archaeologiai bizottságba a következő tagokat választotta be: Pesty Frigyes, Szilágyi Sándor, Thaly Kálmán r. tagokat, Czobor Béla, Deák Farkas, Majláth Béla l. tagokat.

Helybenhagyatik.

23. A II. osztály jelenti, hogy a nemzetgazdasági és statisztikai bizottság a következő segédtagokkal egészítette ki magát: Gróf Apponyi Albert, Fenyvesi Adolf, Kerpely Antal, Kőváry László, Láng Lajos.

Helybenhagyatik.

24. Főtitkár bejelenti, hogy a tegnapi napon tartott nagygyűlési osztályülésekből a következő tagajánlások történtek a szavazatok szabályszerű kétharmad többsége alapján.

A z I. o s z t á l y a j á n l j a :

Levelező tagoknak : Dr. *Ábel Jenőt*, egyetemi magántanárt, 22 szavazatból 18-al.

Szigeti Józsefet a nemz. színház tagját 21 szav. 15-el.

Kültagoknak : *De Goeje M. J.* leydeni tanárt 19 szav. 15-el

A II. o s z t á l y a j á n l j a :

Levelező tagoknak : *Szentkláray Jenő* lelkészt..... 24 szavazatból 22-el.

Br. Nyáry Jenő min. osztálytanácsost.. 27 » 21 »

Thallóczy Lajos min. fogalmazót..... 23 » 16 »

A III. o s z t á l y a j á n l j a :

Tiszteleti tagnak : *Semsey Andor* földbirtokost 38 » 30 »

Rendes tagoknak : *Jurányi Lajos* l. tagot 37 » 27 »

Wartha Vincze l. tagot 38 » 26 »

Levelező tagnak : *Högyes Endre* egyet. tanárt 39 » 26 »

Kültagoknak : *Berthelot Marcellin* párisi tanárt 37 » 31 »

Topinard Pál párisi tanárt..... 33 » 27 »

Mindez ajánlások tudomásul vétetvén, az ajánlottakra való szavazás a holnapi nagygyűlés napirendjére tüzetik ki.

25. Akadémiai elnök úr felhívja a nagygyűlés figyelmét arra, hogy az Akadémia tagsági okleveleinek példányai fogytán vannak; egyébiránt is szövegezése az Akadémia új Alapszabályainak, s kiállítása a jobb ízlés igényeinek meg nem felel. Ennélfogva ajánlja, hogy az Akadémia új díszes oklevél készíttetéséről gondoskodjék.

A nagygyűlés az indítványt helyesléssel fogadja és az új oklevél szövegének és disztítésének megállapítására Pulszky Ferencz t., Ipolyi Arnold r. és Keleti Gusztáv levelező tagokból álló bizottságot küld ki.

Nagygyűlés.

M á s o d i k n a p.

1882. június 1-én.

Gróf L ó n y a y M e n y h é r t akadémiai elnök ur elnöklése alatt.

27. Akadémiai elnök úr fölhívja a nagygyűlés figyelmét arra, hogy Pulszky Ferencz t. tagnak az I. osztályból a II-ba áthelyezése által az I. osztály körében az elnöki tisztt megüresedett.

A nagygyűlés fölhívja az I. osztályt, hogy az elnöki tisztt betöltéséről szabályszerűen gondoskodjék.

28. Akadémiai elnök úr fölhívja a nagygyűlést az Igazgató Tanácsban, Lukács Móríczt t. t. halála által megüresedett helynek, titkos szavazás útján betöltésére.

Beadatott 36 szavazat, a melyekből

<i>Greguss Ágost</i> ra esett	22
<i>Korizmicz Lászlóra</i>	10
<i>Szily Kálmánra</i>	2
<i>Gyulai Pálra</i>	1
Üres lap volt	1

E szerint *Greguss Ágost* r. t. igazgató tagnak megválasztatott.

29. Akadémiai elnök úr, sorshúzás útján megállapítván az osztályok sorrendjét, fölhívja a tiszteleti és rendes tagokat az osztályok által ajánlottakra titkos szavazatuk beadására.

A mi megtörténtvén, a szavazás eredménye a következő lett. Megválasztottak:

A II. osztályba:

Levelező tagnak: *Szentkláray Jenő* t. becsei lelkész 26 szóval 10 ellen.

Az I. osztályba:

Levelező tagoknak: *Dr. Abel Jenő* budapesti főgymn. tanár 25 szóval 9 ellen
Lehr Albert » » » 25 » 10 »
Szigeti József a n. színház tagja 25 » 11 »
 Kültagnak: *De Goeje M.* leydeni tanár 23 » 5 »

A III. osztályba:

Tiszteleti tagnak: *Semsey Andor* 30 szóval 4 ellen
 Rendes » *Jurányi Lajos* l. t. 24 » 5 »
 Levelező » *Högyes Endre* egyet. tanár 22 » 7 »
 Kültagoknak: *Berthelot Marcellin* Párisban 25 » 2 »
Topinard Pál 29 » 0 »

*Huszonkettedik akadémiai ülés.**Az I. osztály hatodik ülése.**1882. június 5-én.*

Joannovics György t. t. helyettes elnök elnöklése alatt.

126. *Télfy Iván* l. t. felolvassa »Ujgörög irodalmi termékek« című értekezését. Birálatra adatik.

127. Gyulai Pál osztálytitkár bemutatja *Szabó István* l. t. »A titánok és gigászok« című értekezését.

Felolvasottnak vétetvén, birálatra adatik.

128. Gyulai Pál osztálytitkár felolvassa dr. *Kont Ignác*nak »Seneca tragédiái« című értekezését. Rövid kivonatban így :

Az értekezés két részre oszlik. Az első a római tragédiáról és annak képviselőiről a császárok koráig szól, a másodikban pedig a Senecának tulajdonított tíz darab van tárgyalva. Az első fejezet kimutatja, miért nem volt Rómának önálló tragédiája, s a görög dráma alapföltételeinek fejtegetésével arra az eredményre jut, hogy mindaz, a mi Athénben a tragédiát előmozdította, Rómában akkor, midőn a költészet fejlődni kezdődött, hiányzott. Azután rendre tárgyalja a köztársaság öt tragikusát: Livius Andronicust, Naevium, Ennium, Pacuvium és Accium. A dolgozat fő része a tíz senecai darabnak van szentelve. Az általános kérdések után, melyek a darabok szerzőire és keletkezési idejökre vonatkoznak, a tragédiák jellemzését adja a szerző, azután minden egyes darabnál a fősúlyt arra fekteti, hogy kimutassa a görög eredeti és a római utánzat közti különbségeket, két vagy több darabból való contaminatiót s egy darabnál — Troades — a részletes átvételeket Euripides két tragédiájából. — A darabok egykori színrehozatalát a szerző tagadja, s nem tartja azokat másoknak mint felolvasásra szánt, sok rhetorikával telt és az akkori rossz ízlés minden nyomát magán viselő alkotásoknak, melyeknek — egyes jeleneteket kivéve — csak irodalomtörténeti fontosságuk van, minthogy ránk nézve a római tragédia egyedüli termékei s a francia klasszikus drámának mintaképei voltak, s így a behatóbb tanulmányozást mindenesetre megérdemlik.

Birálatra adatik.

*Huszonharmadik akadémiai ülés.**A II. osztály hatodik ülése.**1882. június 12-én.*

Előbb Trefort Ágoston, — utóbb Pulszky Ferencz t. t.
elnöklése alatt.

130. *Tóth Lőrincz* r. t. »A felsőház reformja« czímű értekezését olvassa fel.
Szokott módon elintéztetik.

131. *Wenzel Gusztáv* r. t. a »Vasúti jog«-ról értekezik.

Tudomásul vétetik.

132. *Majláth Béla* l. t. bemutatja értekezését: »A hajdúk kibékítési kísérlete
Ináncson az 1807-ik évben.«

Tudomásul vétetik.

*Huszonnegyedik akadémiai ülés.**A III. osztály hatodik ülése.**1882. június 19-én.*

Nendtvich Károly r. t. helyettes elnök elnöklése alatt.

134. *Lengyel Béla* l. t. bemutatja a következő értekezéseket: I. »A sósavas
hydroxylamin előállítása.« — II. »A mohai Stefánia-forrás vegyelemzése.« — III. Dr.
Hankó V. részéről: »Glaubersó-kivirágzás a szászváros-gyógyi útvonal mentében« és
IV. »A ponor-ohábi magnézia-mézmárga vegyi elemzése.«

A kivonatok így szólnak:

I. A Lossen által *) először előállított sósavas hydroxylamin képződik akkor is, ha légenysavas aethyl helyett légenysavas kaliumot, ammoniumot sőt tiszta légenysavat alkalmazunk. A légenysav ón és sósavval hydroxylaminná reducáltatik, mit eddig valószínűleg azért nem ismertek fel, mivel az oldat bepárlásánál a hydroxylamin elbomlik, mihelyt légenysav marad az oldatban. Ha azonban az oldatból az ónt zinkkel választjuk ki, akkor az ón által reducálatlan légenysav a zink által elbontatik és a hydroxylaminsó az oldatból megnyerhető, 101 gr. salétrom 500 k. c. füstöltgő sósavval és 200—550 gr. ónnal reducáltatván 47 gr. nyers sósavas hydroxylamint adott, mi a theoreticus mennyiségnek k. b. 68 százalékát teszi ki. Egy más esetben 10 gr. salétromból 3·5 gr. sósavas hydroxylamin keletkezett, mely a theoreticus mennyiségnek 51 százalékéka. Nem szenved

*) *Annal. d. Chem. u. Pharm. Supl. VI.*

készséget, hogy ha a körülmények u. m. hőmérsék, hígítás stb. befolyása kel-
lőleg tanulmányozva lesznek, az ez eljárás által nyerhető hydroxylamin
mennyisége közel fog állani az elméletihez. Az anyagok olcsósága, a műté-
telek könnyű kivitele lehetővé teszik, hogy eljárásom által a hydroxylamin
nagyobb mennyiségben is előállítható legyen.

II. A mohai Stefania-forrás vegyelemzéséből kitűnik, hogy e dús
szénsavas vízben főalkatrészek, a szénsavas calcium, szénsavas magnesium.
Szénsavas vas szintén nem elenyésző mennyiségben van benne. — Az
ásványvíz a vasas-földes savanyú vizek közé tartozik. A forrás hőmérséke
11·5° C, a víz fajsúlya 1.00240. A szilárd alkatrészek összege egy literben
1.67798 gram.

III. A kit útja száraz időben Szászvárosról Algyógyra vezetett, annak
figyelmét bizonyára nem kerülte ki a kocsút mentében jókora területet
elfoglaló gazdag sókivirágzás.

Eddigelő legtöbbben könyhasó, sokan keserűsónak, mások salétrom-
nak tartották a kivirágzott sót. Velicska Lajos földbirtokos úr szivessége
abba a helyzetbe hozott, — e sóból mintegy 100 grammnyit rendelkezésemre
bocsátván — hogy meggyőződést szerezhettem magamnak annak termé-
szete- és összetétele felől.

A sót destillált vízben feloldottam, az oldatot leszűrtem és lapos
csészében pár napig állani hagytam. Ez idő alatt a víz elpárologván, az
oldatból igen szép 18 mm. hosszú és 1 cm. széles, az egyhajlású rendszerbe
tartozó, sárgás, átlátszó jegeczek váltak ki. Állás közben a jegeczek vizet
veszítvén, fehér porréteggel vonódtak be, majd teljesen elmállottak. — A
só hűtő-sós, kesernyés utóízzel bír. Íze, alakja, a hővel szemben tanusított
magatartása, igen élénken emlékeztettek a glaubersóra.

Minőleges elemzés alá vetvén a sót, abban igen sok natriumot, kén-
savat, kevesebb magnesiumot, kevés calciumot és chlort találtam, — mi
azt mutatja, hogy abban egy sókeverékkel van dolgunk.

A kivirágzás mennyileges elemzése:

1. A jegeczvíz meghatározására 1·2427 gr. sót a 100 r. sóban
veres izzásig hevítettem; a súlyvesztés 0·6642 gr.
volt $H_2O = 53·4481$

2. 0·5785 gram. kiizzított sóport vízben feloldottam.
Az oldatot légenysavval megsavanyítottam, majd légeny-
savas ezüsttel kezeltem. A keletkezett csapadékot leszűr-
tem és megmértem.

Súlya volt $AgCl = 0·0525$ $Cl = 2·2299$

3. 0·6930 grm. kiizzított sóoldat sósavval meg-
savanyítva, chlorbariummal hozatott össze. A nyert kén-
savas barium súlya $BaSO_4 = 1·1175$ $S = 22·1356$

4. 0·7825 grmnyi kiizzított sóvízben való oldatát
chlorammonium-, ammoniak- és sóskasavas ammonium-
mal hoztam össze; 12 órai állás után a csapadékot le-
szűrtem, kimosam és kiizzítottam.

Súlya volt $CaO = 0·0035$ $Ca = 0·3067$

100 r. sóban :

5. A leszűrt folyadék ammoniak- és phosphorsavas natriummal kezeltetett; a huzamosb idő múlva keletkezett csapadékot leszűrtem és megmértem.

Súlya volt $Mg_2P_2O_7=0\cdot0677$ $Mg = 1\cdot8658$

6. $0\cdot7825$ grm. kiizzított só oldata az eltávolítandók eltávolítása után sósavval kezeltetett, beszárított, kiizzittatott.

A maradék súlya volt $NaCl=0\cdot5738$. . $Na = 28\cdot8305$

Az elemzés alapján az alkatrészek százalékokban összeállítva :

	A kiizzított sóban :	A jegecsóban :
<i>Cl</i>	2·2299	1·0373
<i>CaO</i>	0·4293	0·1998
<i>MgO</i>	3·1096	1·4470
<i>SO₃</i>	55·3390	25·7631
<i>Na₂O</i>	38·8585	18·0906
<i>H₂O</i>	99·9663	99·9859

A talált alkatrészek sókká átszámítva :

Glaubersó . .	$Na_2SO_4 + 10H_2O$	89·2837
Konyhasó . .	$NaCl$	1·7093
Gypsz	$CaSO_4 + 2H_2O$	0·6136
Keserűsó . .	$MgSO_4 + 7H_2O$	8·8990
		100·5056

Ez eredmények nyomán bizton állíthatjuk, hogy a nevezett helyen kivirágzott só konyhasóval és keserűsóval tisztátlanított glaubersó.

A mi e gazdag kivirágzás értékesítését illeti, talán czélszerű lenne e helyeken kutakat ásni, s az azokban összegyűlemlt glaubersó tartalmú vizet gyógyászati czélokra felhasználni. A mi végre a *só képződését* illeti, — ha hitelt adhatok az azon hely geologiai viszonyait ismerők amaz állításának, hogy az agyagban, melyen a só kivirágzik, pyrit van eloszolva — a következő vegyi folyamat lehet ottan folytonos actióban. A pyrit a víz által kénsavvá bomlik; ez a talaj natriumával glaubersóvá egyesül.

IV. Ponor-Ohába község Hunyadmegyében. A két barlang — a Ponor patak évezredes munkája — között, a falut félköralakban körül vevő krétakori mészkő-hegység egyik oldal-emelkedése gyanánt egy üledékes kőzetekből alkotott mellékhegy, az »Umbrád« fekszik. Az egész hegy főtömegét a Kréta systema Gosau emeletére igen jellemző acteonella-mészkő alkotja, s hatalmas darabok állanak ki e mészkőből s hengerednek le időnkint az alant tovasiető patakba.

Azonban sokkal érdekesebb a hegyoldalon elterülő innoceramus-

márga réteg, mely 35 foknyi dülés alatt 4—10 hüvelyk vastag rétegben délről észak felé terjed. (Tömösvári Ö).

E márga reám nézve különösen azért bírt érdekkal, mivel hallottam, hogy Lészai János birtokos szászvárosi kemenczéjében kitünő minőségű hydraulicus meszet éget belőle, mely Szászvároson és környékén vízhatlan vakolat gyanánt szelvében használtatik.

A kőzet világos hamuszürke, kemény, egynemű.

Fajsúlya = 2·67155.

Az igen gondosan szétdörzsölt por világosszürke színű. A szokásos elemzési eljárás szerint az alkotó részeket meghatároztam.

Ez elemzés nyomán a ponor-ohábi magnesiámész-márgát következő összetételének találtam:

Sósavban oldhatlan:

	100 részben:
Kovasav.....	SiO_2 20·84
Aluminium és vas.....	6·23
	Összesen... 27·07

Sósavban oldható:

Szénsavas mész.....	$CaCO_3$... 37·73	} 99·20
Szénsavas magnézia..	$MgCO_3$... 24·98	
Szénsavas vas.....	$FeCO_3$... 2·99	
Szénsavas mangán...	$MnCO_3$... 2·92	
Kovasav.....	SiO_2 0·84	
Tímföld.....	Al_2O_3 1·39	
Víz.....	H_2O 1·28	

A kőzet súlyvesztése izzásig hevítve: 31·84°/₁₀₀ szénsavban és vízben; számítás szerint a kőzet víz és szénsav tartalma: 32·01°/₁₀₀.

A gyengén kiégetett kőzet pora vízzel keverve kissé megmelegszik, s lassankint keményebbé és keményebbé válik.

135. Szabó József r. t. »Helvit Kapnikról, egy új ásvány Magyarországra nézve« című értekezését olvassa fel. Kivonatban így:

Kapnikról néhány nap előtt hozzám küldött Fizély Sándor úr bányagyakornok egy citromsárga ásványt, azzal a kéréssel, hogy az, az eddigi előjövettől egészen eltérő küllemmel bírván, a minőre a legrégebb munkások sem emlékeznek, határoznám meg. A sárga kristályok a telértöltelékben fordulnak elő fennőtt Quarczczal és Rhodochrosittal. Ugy a fehér Quarcz alapon, mint a halvány rózsapiros Rhodochrositon a citromsárga kristályodott anyag tetszetősen foglal helyet. A successiót tekintve a Quarcz és a Rhodochrosit kristályok után képződött ki, de utólagosan azokat vékony Quarczkéreg parányi kristály-szemcsékben ismét bevonta, de csakis azokat, a melyek a Quarczürben vannak, míg ama gyérebbe szemek, a melyek Rhodochrosit ürjeiben képződtek ki, attól szabadok.

A megállapított tulajdonságok a következők: *szín* citromsárga; *alak* Tetraëder; a Quarczürben egy szép csoport van kiképződve és ez alak elég jól kivehető, egy-kettőnél a nagyobb példányok közül a tetraëder csúcsok csekély tompítást mutatnak. *Optikai tulajdonság*: parányi szemek, a mikroskop asztalkájára téve átlátszók, világos sárga színnel; egy nikol forgatással dichroismust nem mutatnak, keresztezett nikolok között polárosságot sem; és így a szabályos kristályrendszer egészen biztosan megállapítható. Fényes hasadási lapok kivehetőek rajta és ezeken a keménységet illetőleg az az eredmény, hogy az nagyobb mint az aczélé, ez rajta jobban fog mint a földpáton és így azt 6·5 lehet tenni. *Lángkísérletek*: A lángot nem festi, de elég könnyen megolvad; az olvadék hólyagos és valamivel sötétebb árnyalatot vett fel.

Minde tulajdonságok a *Helvit*-ásványra utalnak, mi eddig Magyarországon nem volt ismeretes. A *Helvit* Mohs által lett legelőször felismerve a Van der Nüll gyűjtemény leírása alkalmával, a hol azt a megjegyzést tette: »Ein Fossil, welches Aehnlichkeiten mit dem Granat hat, aber nicht Granat zu sein scheint.« 1816. ugyanő Szászországban Schwarzenbergen a helyszínen is találta egy talkpalásérben, a mely Gneiszbe van települve. Werner adta *Helvit* nevét sárga színére czélozván. Freisleben írta le, Gmelin és későbbben Rammelsberg elemezték. Sokáig csak a schwarzenbergi lelet volt egymaga ismeretes a gyűjteményekben, és rendszerint csak innét vannak példányok (a nemz. Múzeumban van kettő, az egyetemben van kettő.) Nem igen régóta Norvegiában is felfedezték két helyen (Hortekulle Modun mellett, Brewig.) Zirkonsyenitben.

Nevezetes tulajdonsága chemiai szempontból ez ásványnak kettő van; első hogy a silikátban egy kénfém is van lekötve (Mangankéneg), másodsor, hogy a ritka Beryllföldet is tartalmazza.

A Kapnikon előforduló *Helvit* e szerint a harmadik lelőhely az összes irodalmat tekintve és különösen nevezetes Magyarországra azért, hogy a Beryll megjelenése intésül szolgálhat arra, hogy a vékony oszlopok között Smaragdra is figyelmesek legyünk. Épen a nagybányai trachytoknál részesültünk a Krenner által felismert Wolframittal ama meglepetésben, hogy a Gránitok gazdag ásványtárházából némely ritkább elemet foglaló ásvány a trachytokban is előfordulhat. A kapniki *Helvit* erre egy második példát szolgáltat. Ha nagyobb mennyiség lesz rendelkezésre, elemzése kívánatos, hogy megejtessék.

Megvizsgálván az egyetemi gyűjtemény Rhodochrositjait Kapnikról, arról győződtem meg, hogy a régibb leletekben nyoma sincs a sárga ásványnak, az újabbak némelyikén azonban egyes pontok vagy parányi csoportok láthatók, de oly tökéletlen állapotban és oly csekély mennyiségben, hogy azokon a fajmegállapításra gondolni sem lehetne. Felsőbányán és a Nagyági Rhodochrositon nem találtam nyomait.

Fizély úr köszönetet érdemel a tudomány részéről, hogy egy ily új tüneményt figyelemre méltatott és bátorításul szolgálhat arra, hogy a folyvást haladó bányamunkálatok alkalmával felmerülhető érdekes vál-

tozásokat oly eredménnyel tartsa szemmel, mint azt Veszelyi úr tette Krassómegyében Vaskő-Moraviczán, a mely azelőtt alig említett hely a régebben is megvolt, de elődei által semmibe sem vett Ludwigitet és egész hosszú sorát az érdekes ásványoknak szolgáltatta.

Mindez értekezések birálatra adandók.

136. A *Jurányi Lajos* r. t. részéről bejelentett értekezés közbejött akadály miatt jövőre halasztatik.

Tudomásul szolgál.

Huszonötödik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. június 26-án.

Gróf *Lónya y Menyhért* akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

138. Az I. osztály jelenti, hogy *Pulszky Ferencz* t. tagnak a II. osztályba való átlépése által megüresedett osztályelnöki tisztre ideiglenes osztályelnökké megválasztotta *Szász Károly* r. tagot.

Az összes ülés a választást helybenhagyja.

139. Az I. osztály jelenti, hogy *Kápolnai Pauer István* l. tagnak egy külön hadtudományi bizottság felállítása tárgyában benyújtott indítványa ügyében megválasztotta: *Joannovics György* t., *Ballagi Mór* és *Gyulai Pál* r. tagokat.

Tudomásul vétetik.

140. Bemutattatik az I. osztály javaslata a jelen évben ki nem adott gróf *Karátsonyi-jutalom* ügyében. Az osztály, az Ügyrend 111. §-ára támaszkodva, indokolt jelentésében ajánlja, hogy *Csiky Gergelynek* már készülöben levő s a *Kisfaludy-társaság* által kiadni is szándékolt *Plautus fordítása* jutalmaztassék a jelenleg rendelkezésre álló 400 aranyval.

Az összes ülés a javaslatot elfogadja; s elhatározza, hogy a *Karátsonyi-alapítványból* rendelkezésre álló 400 Ft *Csiky Gergely* l. tag *Plautus-fordításának* jutalmazására, a szabályszerű eljárás szerint fog fordíttatni.

141. Az I. osztály a Nyelvtudományi Bizottság előterjesztésére fölkéri az Akadémiát, hogy *Frecskay János* nem akadémiai tagot, ki a mesterműszók gyűjtésével jeles érdemeket szerzett magának, a Nyelvtudományi Bizottságba segédtagul választassa meg.

Az összes ülés helyt adva a kérelemnek, *Frecskay János* nem akadémiai tagot a Nyelvtudományi Bizottságba segédtagul meghívja.

142. Az I. osztály jelenti, hogy a Nyelvtudományi Bizottság a mesterműszók ügyében némi előkészületek megtételét határozván el, *Kozma Ferencz* l. tagot megbízta, hogy a Székelyföldön mesterműszókat gyűjtsessen, s e célra 1882-re 100 frt költséget szavazott meg. De minthogy a költségvetésbe e célra semmi sem vétethetett föl, a költséget a Nyelvméltár rovatából óhajtja fedezni.

Az összes ülés, az Igazgató Tanács helyhenhagyása reményében, a 100 frtnyi összeg utalványozását elrendeli.

143. Bemutattatik a II. osztály jelentése a Nemzetgazdasági és statisztikai Bizottság azon kérelme tárgyában, hogy az Akadémia az Első magyar ált. biztosító társaság alapítványából ez évben ki nem adott 500 frtot a f. é. december hóban megindítani szándékolt Nemzetgazdasági és statisztikai évkönyv szerkesztésének költségeire fordítsa.

Az Akadémia a kérelmet teljesíteni határozza.

144. A Történelmi bizottság Thallóczy Lajos egyetemi magántanár részére a konstantinápolyi államlevéltárakban teendő tudományos kutatásokra a közös külügy-minisztérium útján engedély kieszközölését s eredményes kutatás esetén segélyezését kéri.

Az összes ülés megbízza az elnökséget a szükséges engedély kieszközölésével.

145. A II. osztály engedélyt kér Böhm Károly főgymn. tanár részére, hogy az osztály valamely ülésében mint vendég felolvasást tarthasson, ily című értekezéséből: »A logika reformjának szükségessége s kísérlet annak újból megalapítására.

Az engedély megadatik.

146. A békésmegyei régész- és művelődéstörténelmi egyesület főlkéri az Akadémiát, hogy mivel újabb történészeink véleménye eltérő egymástól arra nézve, melyik évben ment végbe a honfoglalás, s melyik évben volt a pusztaszeri alkotmány szerző első nemzetgyűlés, tekintettel arra, hogy a nemzet közvéleménye élénken foglalkozik hazánk állami fennállása ezredéves nemzeti ünnepének méltó megülnése eszméjével, a fenjelt kérdés tisztázása és eldöntése iránt intézkedjék.

Áttétetik a II. osztályhoz.

147. Az erdélyi múzeum-egyesület igazgató válaszmánya pártolás végett közli az Akadémiával a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett kérelmét, hogy azon kolozsvári házat, a melyben Mátyás király született, a várostól vegye át, állíttassa helyre és régiségként elhelyezésére használja fel.

Az Akadémia, tekintettel arra, hogy úgy a nagy király emléke és általán a multunk emlékei iránt tartozó kegyelet ápolása, mint a jól fentartott régi magánépületeink csekély számának gyarapítása nagy mértékben kívánatos: az erdélyi múzeum-egyesület kérelmét a vallás- és közoktatásügyi miniszter figyelmébe fogja ajánlani.

148. Bemutattatik Háromszékmegye törvényhatóságának átíratra, melyben az Akadémiát főlkéri, hogy a székely nemzeti múzeum könyvtárát az akad. kiadványokkal gyarapítsa.

A könyvtári bizottság javaslatára, elharároztatik, hogy az Akadémia régiség- és történettudományi kiadványai a székely nemzeti múzeumnak meg fognak küldetni.

149. Haynald Lajos kalocsai érsek t. t. beküldi a kalocsai csillagvizsgáló hivatal dolgozatát »A kalocsai csillagvizsgáló földrajzi helyzetéről.«

Áttétetik a III. osztályhoz.

150. Dr. Daday Jenő kolozsvári egyetemi tanársegéd bemutatja magát mint az Akadémia által dícséretre méltott Vitéz-féle pályamű szerzőjét.

A »Feci, quod potui« jelíggel ellátott levél felbontatván, abban a jelentkező neve találatott.

151. Bemutattatnak Berthelot és De Goeje k. tt. levelei, melyekben az Akadémia kültagjaivá történt megválasztásukért köszönetet mondanak.

Tudomásúl vétetik.

152. Szily Kálmán r. t. az alapszabályok egyik pontjának tervezett módosítása alkalmából kívánatosnak tartja a nevezetesebb külföldi Akadémiák alapszabályainak tanulmányozását, és indítványozza, hogy ez alapszabályok egybegyűjtessenek.

A főtitkár megbizatik, hogy ez alapszabályokat, a mennyiben azok a könyvtárban nem találtatnak, szerezzze be.

153. Főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában megjelent műveket és értekezéseket, ily rendben :

I. Testületektől:

Aarau. Sweitzerische naturforsch. Gesellsch. Jahresbericht 1880—81.

Berlin. Kön. Preuss. Akad. der Wiss. a) Commentaria in Aristotelem Graeca. Vol. IX. Vol. XI. b) Inscriptiones Graecae antiquissimae. c) Corpus inscriptionum Atticarum. Vol. III. P. posterior. d) Sitzungsberichte I. — XVII.

- » Botanischer Verein der Provinz Brandenburg. Verhandl. 1879. 1880. 1881.
- » Gesellsch. für Erdkunde. Verhandlungen. IX. B. Nr. 3. 4. 5.
- » Numismatische Gesellsch. Verhandlungen. 1881.

Bern. Naturforsch. Gesellsch. Mittheilungen. 1881. 2. H.

Bukarest. Accademia Romana. Observations météorologiques faites à Braila. 1879—1880.

Cambridge. Museum of the Compar. Zoölogy. Bulletin 1881. No. 2. 3.

Drezda. Naturwiss. Gesellsch. Isis. Sitzungsberichte und Abhandlungen 1881. Juli—Dezember.

Erfurt. Kön. Akad. gemeinnütz. Wiss. Jahrbücher, 11. Heft.

Genf. Société de Physique et d'Hist. Nat. Mémoires. Tom. XXVII. P. 2.

Göttinga. Kön. Gesellsch. der Wiss. Abhandlungen. XXVIII. B.

Jéna. Verein für Thüringische Gesch. u. Alterth. Zeitschrift. II. B. 4. H.

Kiel. Gesellsch. für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch. Zeitschrift XI. B.

- » Schlesw. Holstein Museum. Ausgrabungen auf Sylt. 2. H.

Liège. Institut Archaeologique. Bulletin. Tom. XVI.

London. R. Geogr. Society. Proceedings. Vol. IV. No 6.

- » R. Microscop. Society. Journal. Vol. II. P. 3.

Moszkva. Société Imp. des Naturalistes. Bulletin. 1881. No 2. 3.

München. Kön. Bayerische Akad. d. Wiss. Sitzungsberichte. Math. Physik. Cl. 1882. 1. H.

Namur. Société Archéol. Les fiefs du comté de Namur.

Naw Haven. Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of science. Vol. XXIII. No. 138.

New York. Amer. Geogr. Society. Bulletin. 1882. No 1.

Nürnberg. Germ. Nationalmuseum : a) XXVII-ster Jahresbericht. b) Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. 1881. Nr 1—12.

Pamplona. Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No 46.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VI. Fasc. 11. 12.

Stockholm. Tört. és rég. Akadémia. Anglosachsiska Mynt.
Sz.-Pétervár. Cs. orosz földr. társ. Iszvesztija. 1882. Vip. 2.
Triest. Società Adr. di Scienze Nat. Bolletino. Vol. VII.

- Orsz. stat. hivatal. Budapest. Magyarország áruforgalma. 1882. 2. füz.
 Püspöki hivatal. Gyulafehérvár. Schematismus cleri dioecesis Transs. pro 1882.
 Verein für Siebenb. Landesk. N.-Szeben. Korrespondenzblatt. V. Jahrg. Nr. 5. 6.
 Magyarországi Kárpát-egylet. Késmárk. Évkönyv IX. évf. 1 füz. 2 péld.
 M. k. belügyminiszt. Budapest. a) Az 1882. törvények gyűjteménye 1. füz. b)
 Magyarországi rendeletek tára 1882. 4. füz.
 Püspöki hivatal. Sz.-Fehérvár. Schematismus cleri dioecesis Albaregalensis
 ad 1882.
 Alterthums-Verein. Bécs. Berichte. XIX. XX. B.
 K. K. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. No 8.
 K. k. Stat. Centralcommission. Bécs. Stat. Jahrbuch 1880. 7. H.
 Magyarh. földt. társ. Budapest. a) Földtani értesítő. III. évf. 4. 5. sz. b) A föld-
 rengések s azok megfigyelése.

II. Magánosoktól:

- Bäumel Ede. Zombor. Hatványsorok binomialis együtthatókkal.
 Bayer Ferencz, főreálisk. tanár. Lőcse. Album 2 táblával.
 Göndöcs Benedek, apát. B.-Gyula. Pusztaszer romjaira vonatkozó 3 db. rajz.
 Schefer Ch. Páris. a) Description des lieux saints. b) Histoire de l'Asie Centrale.
 c) Recueil d'itinéraires et de voyages. d) Recueil de documents. e) Journal d'Antoine
 Galland. Tom. I. II. f) 2 ouvrages en arabe.
 Kanyurszky György, hittanár. Kalocsa. A klasszikus arab nyelvtan kézikönyve.
 Kozáry József. Budapest. Hóvirágok.
 Lanfranconi Énea. Pozsony. a) Magyarország ármentesítése. b) Ugyanaz németül.
 Dr. Machik Gyula, kapitány-orvos. Képek a keletindiai németalf. birtokokból.
 D'Olivecrona K. k. t. Stockholm. a) Des causes de la récidive. b) Notices statis-
 tiques. c) De la communauté des biens entre époux. d) De la peine de mort. e) De la
 donation par dernière volonté.
 Oltványi Pál, prépost. Szeged. A jeruzsálemi sz. sír lovagrendjének rövid
 története.
 Hermite Ch. k. t. Páris. a) Sur une application du théorème de M. Mittag-
 Leffer. b) Sur la fonction Sn^x .
 Stieda L. Dorpat. a) Ein Beitrag zur Anthropologie der Juden. b) Separat-
 Abdruck aus dem Biologischen Centralblatt. II. B. Nr. 2. 3. 4.
 Todaro Ágoston k. t. Palermo. Hortus botanicus Panormitanus. Tom. II. Fasc. 2.
 Végh Ártúr. Budapest. A visszatartási és megtartási jogról.

III. Nyomdáktról:

Skarnitzel J. nyomdája. Szakolcza. Zabawné Bachorky. Set. 3.

Kraft V. nyomdája. N.-Szeben. Obert: Heimatkunde.

Ref. főiskola nyomdája. M.-Vásárhely. Emlékek az 1848—49. évi szabadságharcz korszakából.

Kirchner Nyomdája. Versecz. Die Trockenlegung des Wersecz-Alibunarer. Morastes.

Gött J. nyomdája. Brassó. Teutsch: Schwarzburg. 18. 19. Lief.

Franklin nyomda. Budapest. *a)* Kosutány: Magyarország jellemzőbb dohányainak chemiai és növényélettani vizsgálata. *b)* Philosophiai írók tára II. *c)* Roth: Az Állattan alapvonalai. *d)* Varga: A házi nevelés. II. k. *e)* Természetrizji füzetek. V. köt. 2—4. füz. *f)* Csarada: A tengeri zsákmányjog elvei a háborúban. *g)* Szili: A szemüveg. *h)* Verne: A föld felfedezése. *i)* A magyar írók segélyegyletének évkönyvei. 1877—1881. *k)* Bánóczi: Kisfaludy K. élete és munkái. I. köt. *l)* Hartman von Aue. *m)* Visite a l'exposition des livres au palais de l'Académie. *n)* Heinrich: Boccaccio élete és művei. *o)* Tóth Lőrincz: Méhek (epigrammok). *p)* Gyóry: Svéd költőkből. *q)* Dankó: Albrecht Dürers Schmerzensmann. *r)* Pesty: Die Entstehung Croatiens. *s)* Veress: Az igeműszavak a magyar nyelvben. *t)* Wargha: Az eleusisi mysteriumokról. *u)* Döntvénytár. XVIII. foly. *x)* Herczegh: Magyar csödtörvény. I. R. *y)* Fröbel Frigyes emléke. *z)* Lutter: Mértan. 3. füz. *jj)* Ugyanaz: Betűszámán 1—4. füz. *v)* Végh: A visszatartási és megtartási jogról. *w)* Czögler A fizika: története életrajzokban. I. k. *aa)* Mayer: Műszótár az összes vasúti szolgálat számára. *bb)* Nemzeti nőnevelés. III. évf. 1—5. f. *cc)* Népszerű természettud. előadások. 32. 33. *dd)* A közlekedési eszközök története. 15—16. 17—18. füz. *ee)* Egyetemes Philol. Közlöny VI. évf. 2—5. füz. *ff)* Koszorú. VII. köt. 2. 3. 4. 5. 6. füz. és rendk. szám. *gg)* Ung. Revue. 1882. 1. 2. 3. H.

Ref. főiskola nyomdája. Kolozsvár. *a)* A kolozsvári k. tud. egyetem tanrendje 1882—3. első felére. *b)* Andeutungen. *c)* Erdélyi Múzeum. IX. évf. 3—4. sz. *d)* Acta r. Scient. Univers. Claudiopolitanae anni 1881—82. Fasc. 1. *e)* Orvos-természettud. Értesítő. Orvosi szak. VII. 1. Term. szak. IV. 1. Népszerű előadás. VII. 1. *f)* A kolozsvári keresk. és iparkamara jelentése 1880-ról.

Sauter és Schmidt nyomdája. Késmark. Psychopathisches Heilverfahren.

Athenaeum nyomdája. Budapest. *a)* Világtörténelem. IV. k. *b)* Lauka: A gondtalanok. *c)* Bánfi: A francziá dráma fejlődése. *d)* Závory: Gleichenberg. *e)* Az otthon. *f)* Szécskay: Az ásványok term. rajza. *g)* Brozik és Paszlavszky: Földrajz. II. *h)* Varga: Földrajz. *i)* Raller és Wittinger: Könyvviteltan. *k)* Puskás: Borszék története. *l)* Szombati: Két elbeszélés. *m)* Mihály: Magyar olvasókönyv. I. R. *n)* Babics: Tapaszt. Lélektan. *o)* Babics: Logika. *p)* Vajdafy: Számán. II. R. *q)* Pártos: A főrendiház reformja. *r)* Thallóczy: Utazás a Levantében. *s)* Tört. Tár. 1882. 2. füz. *t)* Mayerhoffer és Wagner: Constructiv planimetria. *u)* Haynald: Emlékbeszéd gr. Károlyi István felett. *x)* Pelsőczy: Magyarország s a tótok. *y)* Beke: Pázmány, Lippay és Eszterházy levelezése. *z)* Mesures vétérinaires au marché de porcs. (Magyarul és németül is.) *jj)* Csiky Gergely színművei I. II. k. *v)* Suppán: Számán. *w)* Acsády: Fridényi bankja. I. II. köt. *aa)* Jókai: Szeretve mind a vérpadig. I—V. k. *bb)* Kozma: Földrajz a polgári főiskolák számára. *cc)* Ugyanaz: Földrajz a polgári leányiskolák számára. *dd)*

Századok XVI. évf. 4. 5. 6. füz. *ee*) A m. állatorvosi tanintézet Értesítője. 1881-ről. *ff*) Ugyanaz németül. *gg*) Magyar tanügy. X. évf. 4—5. 6—7. füz. *hh*) Pauer: Philosophiai Propädeutika. I. II. *ii*) Magyarország áruforgalma. 1882. 1. 2. 3. füz. *kk*) Magyar statist. Évkönyv. 1880. 3. 9. 10. füz. *ll*) Ugyanaz németül is. 1880. 3. 6. 9. 10. füz. *mm*) Tájékoztató 1882. 3. 4. 5. sz. *nn*) Képes családi lapok. 1882. 26—37.

IV. Saját kiadásbeli munkák:

a) Értesítő 1882. 2. 3. sz. *b*) Emlékbeszédok. I. köt. 3. sz. *c*) Term. Érték. XI. köt. 21. sz. XII. köt. 5. 7. sz. — *d*) Nyelvtudom. Közlemények. XVII. köt. 1. füz. *e*) Mathem. Érték. IX. köt. 10. sz. *f*) Történettud. Érték. X. köt. 3. 4. sz.

A könyvtárban helyeztetnek el.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

IV. Igazgatósági ülés.

1882. június 3-án.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök ur elnöklése alatt.

46. Akadémiai elnök bejelenti, hogy az Akadémia jún. 1-én tartott nagygyűlésén az Igazgató Tanácsba, a Lukács Móricz halála által megüresedett helyre *Greguss Ágost* r. t. választatott meg.

Tudomásúl vétetik.

47. Akadémiai elnök jelenti, hogy az Akadémia máj. 31-én tartott nagygyűlése az Alapszabályok változtatására vonatkozó új cikk tárgyalására kiküldött vegyes bizottság javaslatát elfogadta, és elfogadás végett az Igazgató Tanács elé terjeszti.

Az Igazgató Tanács a maga részéről is elfogadja a bizottsági javaslatot. Az ekkép, az Akadémia által elfogadott cikk 3 cs. és ap. kir. Felsége legmagasabb megerősítése alá terjesztetik.

48. Akadémiai elnök jelenti, hogy Ásbóth Lajos elhunyt lev. tag temetési költségeit az Ügyrend 10. §. c) pontja értelmében az Akadémia viselte, és e czélra 211 frt 76 krt utalványozott.

Tudomásúl vétetik.

49. Bemutattatik a Huszár Kálmán sírján, Bőnyben, emelendő emléknék a bőnyi ref. község által bemutatott tervezete, felirata és költségvetése.

Az Igazgató Tanács a tervezetet helybenhagyja, és a megszavazott 200 frt utalványozását elrendeli.

50. Olvastatik ifj. Vay Miklós báró levele, melyben az általa készített Deák- és Kisfaludy Sándor emlékszobrok eredeti gipszmintáit; valamint gr. Széchenyi István, gr. Desseffy Emil és gr. Károlyi György mellszobrait az Akadémiának ajánlja.

Az Igazgató Tanács a nagybecsű ajándékot köszönettel elfogadja, az akadémiai elnök urat a szobrok elhelyezésére, a 400 frtra menő összeállítási, csomagolási költség utalványozására, valamint a szállítási díj elengedésének kieszközlésére kéri.

51. Olvastatik Tisza Kálmán m. kir. miniszterelnök levele, melyben az Akadémiát arra kéri, hogy mivel az osztrák kormányoknak eddigelé nem sikerült a delegáció üléseire alkalmas helyiséget találni, a f. évi október havában, Budapestre egybehívandó delegációk osztrák bizottságának ez úttal is még bocsássa rendelkezésére a szükséges helyiségeket.

Az Igazgató Tanács, a delegációk osztrák bizottságának a szükséges helyiségeket ez úttal rendelkezésére bocsátja, és kifejezi azon reményét, hogy az osztrák kormányoknak jövőben sikerülni fog más helyiséget találni.

52. Bejelentetnek a következő, halasztó feltételhez kötött hagyományok:

a) Kollarik Ede német-lipcei lakos 5000 frtos hagyománya, azon esetre, ha gyermekei kiskorúságban, vagy később örökös nélkül halnának meg.

b) Lipcei Imre, tiszafüredi lakos, azon esetre, ha gyermekei kiskorúságban halnának meg, vagyonának felét az Akadémiának hagyományozza.

c) Pacséri Szucsics Lajos, összes ingatlanait, özvegye halála esetére az Akadémiának hagyományozza.

Az Akadémia ügyésze felhivatik, hogy az Akadémia jogainak és érdekeinek biztosítására a kellő intézkedéseket tegtegye; ezekről és különösen Pacséri Szucsics Lajos hagyatékának állásáról s értékéről mielőbb jelentést tegyen.

53. A M. Földhitelintézet jelenti, hogy 50,000 frt értékű földh. 5% zálogleveleket vásárolt és csatolt az Akadémia értékpapírjaihoz.

Tudomásúl vétetik.

Huszonhatodik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. október 2-án.

Pauler Tivadar másodelnök úr elnöklése alatt.

155. Másodelnök úr üdvözlí a szünidő után egybegyűlt tagokat.

156. Főtítkárr bejelenti Vész Ármin r. tagnak jún. 29-én és Koncz Sándor rendes tagnak aug. 1-én bekövetkezett elhúnytat.

Az összes ülés fájdalmas részvétét fejezve ki ezen súlyos veszteség fölött, felhívja a II., illetőleg a III. osztályt, hogy az emlékezésed megtartásáról gondoskodjék.

157. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr augusztus hó 6-án kelt leirata, melyben jelenti, hogy ő cs. és apost. királyi Felsege július 13-án kelt legfelsőbb elhatározásával, a M. T. Akadémia alapszabályainak, az azok megváltoztatása módjára vonatkozó új szakasszal leendő kibővítését a bemutatott szövegben legkegyelmesebben jóváhagyta.

Örvendetes tudomásúl szolgál.

158. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr aug. 6-án kelt leirata, melyben az Akadémiát értesíti, hogy az országos könyvészeti kiállítás rende-

zése alkalmával a Magyarországon 1473-tól 1711-ig megjelent nem-magyar nyelvű nyomtatványok összegyűjtésére kiváló figyelem fordítottván, a beküldött munkáknak Szabó Károly pontos czimzásait vette, a ki ez anyag tudományos felhasználása iránt tervet nyújtott be. És minthogy az Akadémia, ugyancsak Szabó Károly szerkesztése mellett, a magyar nyelven megjelent régi nyomtatványok bibliographiai ismertetését már közrebocsátotta, felhívja az Akadémiát, hogy az egyéb nyelveken hazánkban megjelent régi nyomtatványok bibliographiáját is készíttesse el; kijelentvén, hogy e célra a könyvészeti kiállítás alkalmával összegyűjtött anyagkészletet díj nélkül ajánlja.

Az Akadémia a miniszter úr ajánlatát köszönettel fogadja és az Irodalomtörténeti Bizottságot felhívja, hogy a Magyarországon megjelent nem-magyar nyomtatványok bibliographiájának szerkesztésére és kiadására vonatkozólag javaslatot terjeszzen elő.

159. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr aug. 10-én kelt leirata, melyben az Akadémia értesítettik, hogy a közös külügyminisztérium a kellő lépéseket megtette, hogy dr. Thallóczy Lajosnak a konstantinápolyi levéltárakban való kutatásra az engedély megadásáék.

Tudomásúl vétetik.

160. Olvastatik a m. kir. belügyminisztérium aug. 17-én kelt leirata, melyben az Akadémiát Abauj-Tornamegye új czímertervezetének történelmi és heraldikai szempontból megbirálására kéri föl.

Az Archaeologiai Bizottság fölhívatik, hogy ez ügyben véleményét a legközelebbi összes ülésen terjeszse elő.

161. Késmárk sz. kir. város Tanácsa, tudományos fölhasználás végett, beküldi a város levéltárában őrzött XV. századbeli számadási könyveket.

A Történelmi Bizottság rendelkezésére helyeztetnek.

162. Bemutattatik a Petőfi-szobor-bizottság meghívó levele a Petőfi-szobor okt. 15-én tartandó leleplezési ünnepére.

Az összes ülés gróf Lónyay Menyhért akad. elnököt, Zichy Antal és Tárkányi Béla tiszt. tagokat, Arany János, Gyulai Pál, Szász Károly rendes tagokat, Arany László, Beöthy Zsolt, Csiky Gergely, György Vilmos lev. tagokat fölkéri, hogy az Akadémiát az ünnepélyen képviseljék.

163. A II. osztály jelenti, hogy a hadtudományi bizottság felállítása tárgyában kiküldött bizottságba Salamon Ferencz, Pauler Gyula és Thaly Kálmán rend. tagokat választotta meg.

Tudomásúl vétetik.

164. A II. osztály engedélyt kér Vaisz Ignác budapesti tanár részére, hogy Mazolino XIV. századbeli olasz festésre vonatkozó tanulmányát a II. osztály ülésén bemutathassa.

Az engedély megadatik.

165. Baán Lajos, gróf Teleki László verseinek kéziratát az Akadémiának ajánlja.

Köszönettel fogadtatik.

166. Bemutattatnak a szüenidő alatt beérkezett következő dolgozatok:

Merényi László jelentése a magyar népmesék gyűjtéséről.

Névtelentől (lepecsételt jeligés levéllel): A *-da*, *-de* helynévképző kérdése.

Ülés Lászlótól: »A repülés rövid elmélete.«

Párvy Lajostól: »A kör sugáráról és a kör beosztásáról.«

Szabályszerű megbirálás végett az I. és III. osztályhoz tétetnek át.

167. Bemutattatik Topinard Pál kültag levele, melyben megválasztásáért köszönetét fejezi ki.

Tudomásúl vétetik.

168. Gyulai Pál r. t. felolvassa jelentését az 1860/1-ki Péczely József drámai pályázatról. A jelentés így szól:

Van szerencsém jelentést tenni az 1880—81-ki Péczely József-pályázatról a bíráló bizottság nevében, melynek tagjai Zichy Antal t. t. elnöke alatt Szász Károly és Gyulai Pál r. tagok voltak.

A Péczely-jutalomra csak tisztán a magyar történelemből vett színművek pályázhatnak, úgy tragédiák, mint középfajú drámák és vígjátékok, akár kötött nyelven, akár prózában írva, és pályaműveknek tekintetnek minden oly magyar történeti színművek, melyek a kijelölt két évben megjelentek nyomtatásban, vagy ha nyomtatásban nem jelentek is meg, valamely színpadon előadattak, s kéziratban az Akadémiához az utolsó évet követő év márczius hó utolsó napjáig beküldettek. Az első évkör 1880—81-ki volt.

A bíráló bizottság tudomása szerint 1880—81-ben egyetlen magyar történeti színmű sem jelent meg nyomtatásban s kéziratban sem küldetett be 1882. márczius hó utolsó napjáig egyetlen egy sem, a mely valamely színpadon előadatot volna. Beküldetett ugyan egy kézirati színmű: *Salgó* tragédia öt felvonásban, czímmel, mely sehol sem adatott elő, de a se elő nem adatott, se nyomtatásban meg nem jelent színművek az ügyrendi szabályok szerint nem pályázhatnak, ha kéziratban beküldettek is. E mellett *Salgó* nem is történeti színmű, a Petőfi *Salgó* című költői beszélye után készült, a XI-ik században játszik ugyan, de személyei nem történetiek, történeti háttere sem igen van, s minden tekintetben csekély becű.

E szerint a bizottsági előadónak nincs más tiszte, mint jelenteni, hogy a bírálatnak tulajdonképp nem volt tárgya s az ezer forint jutalom ki nem adható.

G y u l a i P á l,
bizottsági előadó.

Az összes ülés a bizottság javaslatát elfogadja, a jutalom ki nem adását határozza el, minélfogva a beérkezett egyetlen pályamunka jelígés levele az ülés folyamán elégettetik, és az ezer arany forint összegnek az Ügyrend 120. §. d) pontja értelmében a nemzeti színház pénzalapja részére kifizetése határoztatik.

169. Bemutattatnak az utolsó összes ülés óta testületek, magánosok és nyomdák által beküldött munkák, valamint az Akadémiának azon idő óta megjelent kiadványai, ily rendben:

I. Testületektől:

Berlin. Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. IX. B. Nr. 6. 7. b) Zeitschrift. XVII. B. 2. 3. H.

Bonn. Verein von Alterthumsfreunden im Rheinlande. Jahrbücher. 70. 71. 72. H.

Bordeaux. Société des Sciences phys. et nat. Mémoires. Tom. IV. Cat. 1.

Brüssel. Société R. de Numismatique. Revue Belge. 1882. Livr. 4.

- Calcutta.* Asiatic Society of Bengal. Bibliotheca Indica. No. 477. 478. 479. 480. 481.
- Cambridge.* Museum of comparative Zoölogy. Bulletin. Vol. X, No. 1.
- Drezda.* Naturwiss. Gesellsch. Isis. Sitzungsberichte und Abhandlungen. 1882. Januar—Juni.
- Edinburg.* R. Society. a) Transactions. Vol. XXX. P. 1. b) Proceedings 1880/1.
- Flórencz.* Società Ital. di Antropologia. Archivio. Vol. XII. Fasc. 1.
- Görlitz.* Oberlausitzische Gesellsch. d. Wiss. Neues Lausitzisches Magazin. LVIII. B. 1. H.
- Helsingfors.* Finn tudós társaság. a) Egy bronz érem (Nordenskiöld). b) Katalog 1881. c) Öfversigt. XXIII. d) Bidrag. H. 35. 36.
- Kopenhága.* Société R. des Antiquaires. a) Mémoires 1881. b) Aarboger 1881. 4. H. 1882. 1. II.
- Königsberg.* Physik. Ökonomische Gesellschaft. Schriften 1880. 2. Abth. 1881. 1. 2. Abtheil.
- Leida.* Musée Néerlandais d' Antiquités. Aegyptische Monumenten. Livr. 28.
- Leipzig.* Deutsche Morgenländ. Gesellschaft. Zeitschrift. XXXVI. B. 2. H.
- Liège.* Société Géologique de Belgique. Procès-verbal du 16 juillet 1882.
- » Institut Archéologique. Bulletin. Tom. XVI. Livr. 2.
- Lisbona.* Academia R. des Sciences. a) Memorias. Tom. V. P. 2. Tom. VI. P. 1. b) Sessao Publica 9. jun. 1880. c) Jornal. No. 24. 25. 26. 27. 28. 29.
- London.* Angol kormány. a) Chronological tables for southern India. b) Statistical Abstract from 1866. to 1880. No. 18. c) Greenwich observations. 1880.
- » R. Geographical Society. Proceedings. Vol. IV. No. 7. 8. 9.
- » Society of Antiquaries. a) Archeologia. Vol. 47. P. I. b) Proceedings. Vol. VIII. No. 5. c) List on the 8-th Juny 1882.
- » R. Microscopical Society. Journal. Vol. II. P. 4.
- Luxemburg.* Section Historique de l'Institut. Publications. Vol. XIII.
- Missouri.* Missouri Historical Society. Publication. No. 5. 6.
- Montreal.* Académie Commerciale. Palmarés 1881/2.
- » Natural History Society. Proceedings. 1871.
- » Numism. and. antiqu. Society. Journal. Vol. VI. No. 2. 3. 4.
- München.* Kön. Bayerische Akad. der Wiss. Sitzungsberichte. Math. Phys. Cl. 1882. 3. H. Philos. Philol. u. Hist. Cl. 1881. 1. 2. 3. H.
- Namur.* Société Archéologique. Annales. Tom. XV. Livr. 3.
- New Haven.* Office of the American Journal. The Amer. Journal of Science. Vol. XXIV. No. 139. 140. 141.
- » Connecticut Academy of arts and sc. Transactions. Vol. IV. P. 2. Vol. V. P. 2.
- Pamplona.* Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 47.
- Páris.* Société Indo-Chinoise. a) Actes Indo-Chinois. b) Actes 1877—79. c) Les monuments de l'ancien Cambodge. d) Les explorateurs du Cambodge.
- » Société Zoologique de France. De la nomenclature des êtres organisés.
- » Francia kormány. Monographie de Notre-Dame de Chartres.
- » Ecole des langues Orientales vivantes. Etude sur la devise des Chemins de Babiloine.

Róma. Accademia dei Lincei. Atti. Transunti. Vol. VI. Fasc. 13. 14.

- » Olasz kormány. a) Statistica delle cause delle morti. 1881. b) Annali di statistica. Ser. 3. Vol. I. c) Bolletino. 1882. No. 3. d) Bilanci comunali 1880—81. e) Statistique internat. des banques d'émission. Grande-Bretagne.

Stockholm. K. Tört. és Rég. Akadémia. Manadsblad. 9. 10. Arg.

Sz.-Pétervár. Commission Imp. Archéol. Compte-rendu pour 1880. avec un atlas.

Wiesbaden. Verein für Nassauische Alterthumskunde. Annalen. XVI. B.

K. Akademie der Wiss. Bécs. Anzeiger. 1882. Nr. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

K. k. Militär-Geogr. Institut. Bécs. Mittheilungen. 1882. II. B.

K. k. Familien-Fideicommiss-Bibliothek. Bécs. Katalog. III. B. 1. Abth.

K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. a) Verhandlungen. 1882. Nr. 9. 10. 11. b) Mojsisovic: Die Cephalopoden der mediterranen Triasprovinz. c) Hilber: Neue und wenig bekannte Conchylien aus dem Ostgalitzischen Myocen. d) Jahrbuch XXXII. B. Nr. 2—3.

K. k. Stat. Central-Commission. Bécs. a) Statist. Jahrbuch. 1879. 7. 10. H. 1881.

1. 1. 5. II. b) Ausweise über den auswärtigen Handel. XXXII. Jahrgang. 5. Abth.

K. k. Technische Hochschule. Bécs. Programm für 1882/3.

Geographische Gesellschaft. Bécs. Mittheilungen. XXIV. B.

Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Prága. a) Mittheilungen XX. Jahrg. Nr. 1. 2. 3. 4. b) XIX-ster Jahresbericht. c) S. Hüttels Chronik der Stadt Trautenau.

Ossolinski intézet. Lemberg. Bibliotheka. Zesz. VII—VIII.

Ferdinandum. Innsbruck. Zeitschrift. III. Folge. 26. H.

Museum Francisco-Carolinum. Linz. XI-ster Bericht.

Horvát arch. társaság. Zágráb. Viestnik. God. IV. Br. 3.

Erdélyi múzeum-egylet. Kolozsvár. Erd. Múzeum. IX. évf. 5—6. sz.

Trencsénmegyei természett. egyt. Trencsén. Évkönyv. IV. évf.

Verein für Siebenb. Landeskunde. Nagyszeben. a) Archiv. XVII. B. 1. H. b)

Korrespondenzblatt. V. Jahrg. Nr. 7.

Magyarhoni földtani társulat. Budapest. Földtani Közlöny. 1882. 1—4. 5—6. sz.

Dunamelléki ref. egyházkerület elnöksége. Budapest. 1882. június havában tartott gyűlésének jegyzőkönyve. 2 példány.

Orsz. statist. hivatal. Budapest. Magyarország áruforgalma. 1882. 3. 4. 5. füz.

M. k. igazságügyminiszt. Budapest. a) Apáthy: Kötelmi jog. b) Halmosy: Dologi jog. c) Teleszky: Öröklési jog.

M. k. közokt. miniszt. Budapest. a) Ergebnisse der Verzehrungssteuer im Jahre 1881. b) Dechevrens: The typhoons of the Chinese seas. c) Zeitschrift des kön. Sächsischen Stat. Bureau's. XXVII. Jahrg. H. 3—4.

Magyar jogászegylet. Budapest. a) Külföldi törvények magyar fordításban. III. b) Olasz ügyvédi rendtartás.

M. k. közmunka-miniszt. Budapest. A magyar állami és vasuti távirdák statisztikája 1881-ről.

M. k. belügyminiszt. Budapest. a) Magyarországi rendeletek tára. 1882. 5. füz. b) Az 1882. évi törvények gyűjteménye. 2. füz.

Aradi keresk. és iparkamara. Arad. Jelentés 1881-ről.

Délnagyarországi természettud. társulat. Temesvár. Természettud. füzetek. 1882. 3. füz.

M. k. földmív. miniszt. Budapest. a) Jelentés az orsz. phylloxera-kísérleti állomás 1881. évi működéséről. 3. péld. b) Az orsz. borászati kormánybiztos jelentése az orsz. phylloxera-bizottsághoz. c) Rapport sur le phylloxera en Hongrie pendant 1881.

Magyarorsz. Kárpát-egyesület. Késmárk. Évkönyv. IX. évf. 2. füz.

M. k. tudományegyetem. Kolozsvár. a) Acta anni 1881/2. Fasc. 2. b) Tanrend az 1882/3. tanév első felére. c) Almanach 1881/2-ről.

M. k. József-műegyetem. Budapest. a) Programm 1882/3. tanévre. b) Szervezeti szabályzat.

Handels- und Gewerbekammer. Brassó. Bericht für die Jahre 1878. u. 1879.

M. k. pénzügyminiszt. Budapest. Az 1881. évi fogyasztási adóeredmények statisztikai egybeállításá.

Városi tanács. Nagybecskerek. Nagybecskerek város térképe.

Fővárosi statist. hivatal. Budapest. Közlemények. XV, 2.

Dunántúli ref. egyházkerület elnöksége. Sz.-Fehérvár. 1882. június havában tartott gyűlésének jegyzőkönyve.

Isk. Értesítő 1881/2-ről a trencsényi kath. főgymnasium, a dévai főreáliskola, a sepsi-szentgyörgyi ref. collégium, a m.-vásárhelyi ref. collégium, a szászrégeni ev. alreálgymnásium, az aradi állami tanítóképezde, a zilahi állami tanítóképezde, az eszékí főreáliskola, a debreczeni ref. főiskola, a szászsebesi ev. algymnasium, az unitárius vallásközönség, a budapesti II. ker. főgymn., a nagykőrösi ref. főgymnasium, a balázsfalvi főgymnasium, a nagybecskereki főgymnasium, a kecskeméti ref. lyceum, a kassai főgymnasium, a selmeczbányai nagy-gymnasium, a segesvári ev. gymnasium, a belovári főreálgymnasium, Kutka M. verseczi leánynevelő intézete, a temesvári keresk. iskola, a szarvasi ev. főgymnasium, a sz.-udvarhelyi ref. collégium, a kolozsvári kath. főgymnasium, a zentai községy gymnasium, a besztercebányai ev. algymnasium, a felsőlövői ev. tanítóképezde s reálgymnasium, a privigyei kath. algymnasium, a nagyváradi áll. főreáliskola, a budapesti keresk. akadémia, a kolozsvári felsőbb keresk. iskola, a szegedi állami főreáltanoda, a győri állami főreáliskola, az egri kath. főgymnasium, a kassai áll. főreáliskola, a pozsonyi kath. főgymnasium, a budapesti II. ker. áll. főreáltanoda, az ungvári gör. szert. kath. nevelő intézet, a szombathelyi kath. főgymnasium, a budapesti állami felsőbb leányiskola, a losonczyi állami főgymnasium, a zilahi ref. főtanoda — részéről.

II. Magánosoktól.

Amaral de Toro. Vizeu. Dictionario de Numismatica Portugueza. Nona cadernata. Bászél Aurél. Budapest. Horatius élete és költeményeinek időrendje.

Bielz Albert I. t. Nagyszeben. Die Mineralquellen und Heilbäder Siebenbürgens-

Bónis Károly. Nagykőrös. Közönséges számvetés.

Bük László. Tóti. a) Gr. Széchenyi: Hitel. b) Komlósy: Utazási levelek.

Chyzer Kornél I. t. S.-A.-Újhely. Magyarország gyógyvizeiről.

Fekete Zsigmond. Budapest. *a)* Okszerű vízműveletten. I. köt. *b)* A víz mozgása csövekben.

Halász Mihály. Budapest. Svéd-norvég missiók.

Hopkins J. Baltimore. University Circulars. 1882. No. 15.

Hueffner N. New York. Drittes Heft der aufgeklärten Mosaischen Archi-Gesch.

József főherceg ő Pensege. Alcsútl. Az alcsúthi udvari kápolna.

Kállai Béla. Budapest. A családi és örökösödési jog keleten.

Özv. Kámánházy Béláné. Illustrations to the works of Lord Byron.

Klein Gyula. Budapest. Vampyrella, ihre Entwicklung und systematische Stellung.

Lazarus et Co. Benares. The Pandit. Vol. IV. No. 1. 2. 3. 4.

Linas Ch. k. t. Arras. *a)* Croix pectorale ouvrante de travail espagnol. *b)* L'art et l'industrie d'autrefois dans les régions de la Meuse Belge.

Mihalkovits Árpád. Pécs. Rousseau : Julia, a második Heloise.

Simor János hercegeprimás. Esztergom. Monumeuta Ecclesiae Strigoniensis.

Tom. II.

Stier G. k. t. Zerst. Kurzgefasste Hebräische Grammatik.

Szentkláray Jenő I. t. Török-Becse. Száz év Délmagyarország újabb történetéből. I. köt. 1. 2. 3. füz.

Ant. Todaro della Galia. Palermo. I diritti del conjuge superstite. Fasc. 1.

Wasseige Ad. Liége. Deux observations obstetricales.

III. Köteles példányok.

Alexi nyomdája. Brassó. *a)* G. Curtius. Grammatica limbei elenice. *b)* Noul Kalendar de casa pe 1883.

Athenaeum nyomdája. Budapest. *a)* Bartal és Malmosi : Latin gyakorlókönyv. *b)* Ugyanazok : Latin alaktan. *c)* Oldal : Német nyelvtan. *d)* Gyulay : Magyar olvasókönyv. *e)* Hahóthy : A természettan elemei. *f)* Kerékgyártó : Magyar olvasókönyv. *g)* Vajdafi : Számtan. III. Rész. *h)* Brózik és Paszlavszki : Földrajz. *i)* Ribáry : Egyetemes földirat. I. Rész. *k)* Zák : Földrajz. *l)* Simonyi : Német olvasókönyv szótárral. *m)* Szécskay : A növények természetrajza. I. Rész. *n)* Képes Családi Lapok. IV. évf. 38—50. sz. *o)* Thanhoffer : A tenyészbénaságról. *p)* Ugyanaz németül. *q)* Simonyi és Halász : Német nyelvtan. *r)* Kriesch : Állattan. *s)* Ugyanaz : Növénytan. *t)* Ugyanaz : Ásványtan. *u)* Tört. Tár. 1882. 3. füz. *x)* Frecskay : A bútorasztalosság. *y)* König : Algebra. *z)* Kosuth : Irataim az emigrációból. III. *j)* Sipőcz : A gyámsági törvény, magyarázattal. *v)* Burián és Pozder : P. Terentii Adelphoe. *w)* Pirchala : P. Vergillii Aeneidos libri XII. *aa)* Ugyanaz : Jegyzetek Vergillius Aeneisének I—XII. énekéhez. *bb)* Jánosi : Jegyzetek Sallustius »Catilina és Jugurtha« műveivel. *cc)* Bartal és Malmosi : T. Livii ab urbe condita Liber XXI. XXII. *dd)* A szerelem szótára. *ee)* Házi könyvtár. XXXIX. XL. *ff)* Tóth : Tollhegygyel. *gg)* Molière vigjátékai. X. köt. *hh)* Csiky Gergely színművei. III. *ii)* A magyar keresk. törvény. *kk)* György Aladár : A föld és népei. III. köt. *ll)* Magyar statist. Évkönyv. X. évf. 1. füz. (németül is.) 6. füz. *mm)* Tájékoztó. 1882. 6. 7. 8. sz. *nn)* Magyarország áruforgalma. 1882. 4. 5. 6. füz. *oo)* A m. k. műegyetem szervezeti szabályzata. *pp)* Maszlaghy : Sz. István öröksége. *qq)* Századok. XVI. évf. 7. füz.

Drotleff J. nyomdája. Nagyszeben. *a)* Jahrbuch des Siebenbürg. Karpathenvereins.

II. Jahrg. *b*) Deutsche Erklärungen aus Siebenbürgen. *c*) Die Deutschen in Ungarn und in Siebenbürgen.

M. k. egyetem nyomdája. Budapest. *a*) Halmosy : Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. *b*) Ungarische Revue. 1882. 5. 6. 7. Heft. *c*) A székely miv. és közgazd. egyesület VI. évkönyve. *d*) Nemzetgazd. szemle. VI. évf. 5. 6. füz. *e*) Das ung. Unterrichtswesen 1879—80. *f*) Volksschul-Lesebuch. IV. B. *g*) Slovenski Slabikár. *h*) Manuducerea. *i*) Die Evangelien. *k*) Madarska Citanka. *l*) Rukovodstvo. *m*) Olvasókönyv a IV. osztályban. *n*) Gyógyászat 1882. 21—35. sz. *o*) Néptanítók Lapja. 1882. 20—34. sz. *p*) A budapesti m. k. tud. egyetem története. I. köt. 2. füz. *q*) Apáthy : Kötelmi jog. *r*) Teleszki : Öröklési jog. *s*) Nagy : Vezérkönyv. *t*) Számolási gyakorlókönyv. *u*) Acta r. Scient. Universitatis Hung. anni 1881/2. Fasc. 2. *x*) Kazalo zákona. 1871—1880. *y*) A m orvosok és természetvizsgálók XXI. nagygyűlésének vázlata és munkálatai. *z*) Zweites Sprach- und Lesebuch. *j*) Legendariu pentru scolale populari. Tom. II. *v*) ABC und Lesebuch für israelit. Volksschulen. *w*) Methodischer Leitfaden zu den Denk- und Sprechübungen. *aa*) Volksschul-Lesebuch. II. B. *bb*) Citanka za narodné skole. 3. 4. sv. *cc*) Népiskolai olvasókönyv. V. köt. *dd*) A budapesti II. ker. m. k. áll. tanítónő-képző intézet Értesítője 1881/2-ről. *ee*) Sborník. 1882. Br. 1—19.

Filtsch S. nyomdája. Nagyszeben. *a*) Programm des ev. Gymnasium's in Schlässburg für 1881/2. *b*) Elemente de poetica Romana. *c*) Leitfaden für den Unterricht in der Chemie.

Fischel F. nyomdája. Nagykanizsa. Vaszary : Költemények.

Gör. kath. seminárium nyomdája. Balázsfalva. Lectionariu latinu.

Kovács Mihály nyomdája. Rozsnyó. *a*) A rozsnyói kath. főgymnasium Értesítője 1881/2-ről. *b*) A rozsnyói ágost. hitv. főgymn. Értesítője 1881/2-ről.

Krafft V. nyomdája. Nagyszeben. Adressenbuch der Stadt Hermannstadt.

Magyar testvérek nyomdája. Temesvár. Emléklap Temesvár sz. kir. város centennáriumi ünnepélyéhez.

Meltzer A. nyomdája. Nagyszeben. Formation et flexion du verbe francais.

Ref. főiskola nyomdája. Kolozsvár. *a*) Orvos-természett. Értesítő. I. 1879. 2. füz. 1880. 3. füz. 1882. 2. füz. II. 1882. 2. füz. III. 1882. 2. füz. *b*) Torda-Aranyosmegye árvaszékének szabályrendelete. *c*) Erdélyi Múzeum. IX. évf. 5—6. sz. *d*) Utasítás a házassági válóügyek ellátására. *e*) A dévai állami főreáliskola Értesítője 1881/2-ről. *f*) Értesítő az unitárius vallásközönség iskoláiról 1881/2-ről. *g*) A kolozsvári m. k. tud. egyetem Almanachja 1881/2-ről. *h*) A kolozsvári ref. collégium Értesítője 1881. 2-ről. *i*) Az erd. ref. egyházkerület 1882. máj. és jún. havában tartott közgyűlésének jegyzőkönyve.

Ref. főiskola nyomdája. Sárospatak. *a*) Kovácsy : Bibliai vallástan. *b*) Jelentés a s.-pataki ref. főiskola állapotáról 1881/2-ben. *c*) Népiskolai földrajz. *d*) Görömbei : A nagy-kállói ref. egyház története.

Römer és Kammer nyomdája. Brassó. *a*) Lurtz : Rechenschule. I. Th. *b*) A braszai kath. főgymn. Értesítője 1881/2-ről.

Sauter és Schmidt nyomdája. Késmárk. Vitényi : Glaubens-Unterschied.

Skarnitzel F. nyomdája. Szakolcza. *a*) Skola madarskaj reci. I. *b*) Pociatki madarskaj reci. *c*) Slovenski Kalendár na 1883. *d*) A szakolczai kath. algymnasium Értesítője 1881/2-ről. *e*) Národní Kalendár na 1883.

Stampfel nyomdája. Pozsony. *a*) Vutkovich : Kisded szótár. *b*) Latin stilus-gyakorlatok. *c*) Deutsches Sprachbuch. *d*) Dr. Heinze : Anklageschrift. *e*) A pozsonyi

vegyes vallású főreáliskola Értesítője 1881/2-ről. f) A pozsonyi k. kath. főgymnasium Értesítője 1881/2-ről.¹

Ziegler K. nyomdája. Komárom. a) Nagy: Hitelemzés példákban. II. köt. b) A pannonhalmi sz. Benedekrend révkomáromi kisgymnasiumának Értesítője 1881/2-ről.

Wigand F. K. nyomdája. Pozsony. a) Hegyi: Államfölség és papuralom. 2. füz. b) Nemzeti népiskola. 1882. 8. 9. 10. sz. c) L. Kossuth: Meine Schriften aus der Emigration. 33—34. H. d) Felvidéki Nemzetőr. 1882. 4—8. sz.

IV. Saját kiadásbeli munkák.

- a) Magyarország régi vizrajza. I. köt.
- b) Math. Értek. IX. köt. 4. 5. 11. sz.
- c) Nyelv. Értek. X. köt. 10. 11. sz.
- d) Tört. Ért. X. köt. 5. 6. 7. sz.
- e) Archivum Rákócziánum. I. oszt. VIII. köt.
- f) Nemzetgazd. Értek. I. köt. 1. 2. 3. sz.
- g) Math. és Term. Közlem. XVIII. 1. 2. sz.
- h) Emlékbeszédek. I. köt. 4. 5. sz.
- i) Budapest nemzetiségi állapota és magyarosodása.
- k) Értesítő. 1882. 4. sz.
- l) Társad. Értek. VII. köt. 4. sz.
- m) Vámbéry: A magyarok eredete.

Huszonhetedik akadémiai ülés.

Az I. osztály hetedik ülése.

1882. október 2-án.

S z á s z K á r o l y r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

171. *Szász Károly* legközelebb választott osztályelnök elfoglalván az elnöki széket, köszönetét fejezi ki az osztálynak a benne helyezett bizodalomért, s egyszersmind üdvözlí az osztály tagjait.

172. *Vámbéry Armin* r. t. »Baskir szerelmi dalok« czimú értekezését olvassa fel. Birálatra adatik.

173. *Pulszky Ferencz* t. t. bemutatja Székely Józsefnek mint vendégnek: »Közigazgatási és jogi műszavainkról, a jelen század elején« czimú értekezését.

Birálatra adatik.

V. Igazgatósági ülés.

1882. október 8-án.

Gróf Lónya y Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

55. Bemutattatik az Akadémia ügyészének jelentése, melyben előterjeszti, hogy néhai Román Ferencz hagyatéka ügyében f. é. szeptember 11-ére a beregszászi kir. törvényszék elé kitézött tárgyalásra személyesen megjelent, és a hagyatéki ügy minden részletével behatóan megismerkedvén, azon szomorú meggyőződésre jutott, hogy a bíróságok mulasztásokat követtek el, melyekből a hagyományozó által tett alapítványra jelentékeny, s teljesen helyre nem üthető károk származtak; ugyanis a volt Munkács városi bíróság néhai Román Ferencz aktív követeléseit nem leltározta, az azokra vonatkozó okiratokat ellenőrzés nélkül adta át a végrendeleti végrehajtónak, ezt, az Akadémia képviselője ismételt sürgetése daczára, számadástételre nem szorította, és halála után az iratok átvételét nem eszközölte; e mellett az alapítvány czéljaira szánt birtokon volt 82 hold értékes erdő kiirtatott, a nélkül, hogy meg lehetne állapítani, mikor és ki által történt ez. A tárgyalás folyamán feltűnt mindezen hiányok iránt, a hagyatéki bíróság elé indítványt terjesztett. Egyúttal az utazás és hét napi távolléte alatt felmerült 97 frt 47 kr költségeinek utalványozását kéri:

Az Igazgató Tanács az Akadémia ügyészének buzgó eljárását helyeslőleg tudomásul veszi, és költségei utalványozását elrendeli.

56. Az Akadémia ügyésze előadja, hogy Gulácsy Dezső beregszászi ügyvéd, mint a Román-féle hagyatéki ügyben az Akadémia képviselője részére a hagyatéki körüli eljárásában felmerült költségei fedezésére több év előtt az Akadémia 1100 frt 28 krt utalványozott, előleg czímen; töle most a beregszászi kir. törvényszék kérésainak és költségeinek okmányokkal igazolt jegyzékét követeli, ő azonban kiadásainak csak egy részét képes okmányokkal igazolni; minélfogva azon kérelemmel fordul az Igazgató Tanácshoz, hogy a hagyatéki ügy körül tett fáradozásai fejében jutalomdíjt állapítson meg, és ezt a felvett előlegbe tudja be. Erre nézve az ügyész azt a véleményt terjeszti elő, hogy a felszámított munkadíjak és kiadások valóban felmerültek és nincsenek túlságosan felszámítva. Mivel azonban az Akadémia néhai Román Ferencznek nem örököse, hanem a hagyatéka haszonélvezőjének halála után létesítendő alapítványnak csupán kezelője, az érintett kiadások és költségek a hagyatékot és nem az Akadémiát terhelik: a hagyatéki bíróságnál az előlegezett összegnek a hagyaték készpénz-vagyonából megtérítését sürgesse.

Az Igazgató Tanács Gulácsy Dezső úr költségei tárgyában az ügyész véleményét elfogadja és az előleg megtérítése iránt tett lépéseit helyesli.

57. Az Akadémia ügyésze jelenti, hogy Bakó István győri ügyvéd az Edl-féle alapítványi összeg behajtása körül felszámított 731 frt 87 krnyi összegnek 488 frt 95 leszállításában nem nyugodott meg, és az összes irományok beküldése mellett a 731 frt 87 kr kifizetését újlag kéri; azonban az iratok átvizsgálása után is a költségeket túlságosan felszámítottaknak és az Akadémia ajánlatát méltányosnak tartja.

Az Igazgató Tanács korábbi határozatát fűntartja.

58. Olvassatik özvegy gróf Teleki Sándorné kérvénye, melyben előadja, hogy csobánkai ingatlanait más értékesebb birtokkal cserélni kívánja, és az Igazgató Tanácshoz azon kérelemmel fordul, hogy a 7350 frtnyi akadémiai alapítványnak, mely a csobánkai ingatlanra mint mellékjelzálogra van bekebelezve, a telekjegyzőkönyvből való törlését és a cserébe nyerendő ingatlanokra való bekebelezését engedje meg.

Az Akadémia ügyészének javaslata alapján, határozatlik, hogy az Akadémia elnöke egyelőre csak kötelező nyilatkozatot fog kiállítani, hogy azon esetre, ha a cserébe nyerendő ingatlan, özvegy gróf Teleki Sándorné gyermekei nevére át lesz írva, a törlési engedély meg fog adatni.

59. Bemutattatik gróf Karátszonyi Guido kérvénye, a vörösvári telekjegyzőkönyvbe hibásan felvett 600 □ öl területű üres házhelyről, az akadémiai 31,500 frtnyi alapítvány zálogjogának törlése tárgyában.

Tekintettel a kérdéses házhely csekély értékére, az Igazgató Tanács a törlési engedély megadását határozza.

60. Olvassatik a széplalmi Kazinczy-mausoleum állapotának megvizsgálására kiküldött bizottság következő jelentése :

A M. T. Akadémia Igazgató Tanácsának megbízásából gróf Lónyay Menyhért elnök, gróf Andrássy Gyula igazgató tag és a főtitkár, folyó évi június 14-én Széphalmon megjelentek, hogy a Kazinczy-alaphoz tartozó birtok, park, mausoleum és sír állapotát megvizsgálják.

Mindenekelőtt örömmel győződtek meg a felől, hogy úgy a mausoleum, mint a diszes kert a legjobb rendben tartatik, a miért az arra felügyelő Mezőssy Menyhért ügyvéd urat kiváló elismerés illeti meg.

A mausoleum külső részein csak kisebb javítások mutatkoznak szükségeseznek, a melyekre nézve Mezőssy Menyhért költségvetést fog előterjeszteni.

A mausoleum belső berendezése még nem lévén befejezve, a bizottság a következő javaslatokat terjeszti elő :

a) Készíttessék el Kazinczy Ferencz márvány mellszobra, mely márványoszlopon a mausoleumban felállíttassék.

b) Kazinczy Ferencznek egykorú olajfestményű arcképe, mely most a középső faoszlopra van elhelyezve, egyik oldalfalra helyeztessék el.

c) A bejáratnál jobbra és balra diszes üvegszekrényekben Kazinczy munkái és némely kéziratái; levelei tétessenek közszemlére.

d) Kazinczy domborművű márványarcképe, mely az olajfestmény alá van téve, az előcsarnokban alkalmaztassék.

e) A mausoleum homlokzatára bronz betűkkel a következő felirat tétessék :
»Kazinczy Ferencz emlékének emelte a nemzet.«

f) A sír, mely a mausoleumtól némi kis távolságra, Kazinczynak és nejének hamvait őrzi, dísztelen farácsozattal van körülvéve. E helyett diszes vasráczozat felállítása mutatkozik kívánatosnak.

g) A sír előtt áll egy dísztelen emlékkő, melyet Kazinczynak özvegye emelt. Eltávolítását a kegyelet nem engedi meg : de áthelyezése a sír mögé czélszerűnek látszik.

Szóba jött a bizottság tanácskozásában, hogy ezen szép és emlékezetes helyet illő volna évenként bizonyos emlékünnap színhelyévé tenni, oly módon, hogy a Kazinczy-alapból az újhelyi gymnasiumban jutalomdíj tűztnék ki, a mely a mausoleumban ünnepélyesen adatnék át a jutalmazandónak ; a mely alkalommal a nagy példánykép

követésére, hazafiúi erényekre, a nemzeti nyelv tiszteletére és művelésére lelkesítették az ifjú nemzedék.

Hasonlag szóba hozott az is, hogy az Akadémia kötelessége a nagynevű író méltó életrajzának elkészíttetéséről gondoskodni, minthogy a Toldy Ferencz által megkezdett munka csonkán maradt.

A kiküldött bizottság a gazdasági épületeket is rendben találta és a bérleti viszonyokat kielégítőeknek mondhatja.

A bérleti szerződésbe nem foglalt erdőre nézve a bizottság ajánlja, hogy a 120 hold kiterjedésű erdőből évenként két hold vágattassék ki, és a fa bocsáttassék áruba, a mi körülbelül 200 frt tiszta jövedelmet ígér.

Az évi jövedelem a következő:

a) Bérletből	1180 frt.
b) Erdőből	200 »
c) Egyéb jövedelmek.....	70 »
	<hr/>
Összesen :	1450 frt.
Kiadások mintegy.....	650 »

E szerint az évi tiszta jövedelem,
melylyel az Akadémia rendel-
kezik, mintegy 800 frt.

E mellett a múlt években megtakarított összegek immár 5551 frt és 54 kr-ra szaporodtak föl, a mely a földhitelintézetnél mint Kazinczy-alap külön rendeltetés nélkül kamatoz. Ez összeg az 1881-ik évi pénztármaradvánnyal (147 frt 22 kr) és az 1882-ik évi fölösleggel, a jelen év végén a 6000 forintot meg fogja haladni.

Az Igazgató Tanács a bizottság jelentését helyeslőleg tudomásul veszi és javaslatai alapján a következőket határozza:

- a) A mausoleumban Kazinczy Ferencz márvány mellszobra fog föllállíttatni.
- b) A mausoleum számára díszes üvegszekrények fognak készíttetni, hogy azokban Kazinczy Ferencz munkái, levelei és kéziratjai közszemlélre tétessenek ki.
- c) A mausoleum előcsarnokában Kazinczy Ferencz kész domborművű arczképe fog elhelyeztetni.

d) A mausoleum homlokzatára bronz betűkkel a következő föllír alkalmaztatik:
»Kazinczy Ferencz emlékének a háls utókor.«

e) A sír díszes vasrácsozattal fog körülvéttetni.

f) A sír előtt álló emlékkő alkalmasabb helyre fog áttétetni.

g) Mindezen határozatok végrehajtására az Igazgató Tanács a kiküldött bizottságot, a melybe báró Vay Miklós igazgató tagot is beválasztja, kéri föl, s e bizottságtól részletes javaslatot vár arra nézve, hogy a Kazinczy-alapból a sárospataki collegium és az újhelyi gymnasium tanulói részére jutalmak kifizése és a mausoleumban ünnepélyes kiosztása által, mikép lehetne a széphalmi emlékezetes helyen évenként emlékünnepet rendezni.

h) Az Igazgató Tanács, tekintettel arra, hogy az Akadémia kötelessége a nagynevű író méltó életrajzának megírásáról és kiadásáról gondoskodni; és immár negyedszázad előtt ezen kötelességét felismerve, az életrajz megírását Toldy Ferenczre bízta, a kinek munkája azonban csonkán maradt: fölkéri az Akadémia első osztályát, hogy

Kazinczy Ferencz életrajzának megírása és kiadása tárgyában részletes javaslatot készítsen; a kiadási költségekre a Kazinczy-alap kellő fedezetet nyújtván.

í) Végre az Igazgató Tanács a széphalmi birtokhoz tartozó erdőből évenként két holdnyi területnek kivágatását és a fának elárúsítását rendeli el.

61. Akadémiai elnök bemutatja Kazinczy Ferencznek egykorú eredeti arczképét, melyet Fáy András készítettett és örököse megvételre felajánl.

Az arczképnek a széphalmi mausoleum számára 150 forinton megvásárlása határoztatik, a vételár a Kazinczy-alapból fizettetvén.

62. Főtítkár jelenti, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr, az Igazgató Tanácsnak az Amizoni-féle alapítvány alapító-levele tárgyában előterjesztett módosításait elfogadván, az alapítólevél az Igazgató Tanács kívánata szerint állíttatott ki, és az Akadémia elnöke által aláíratott.

Örvendetes tudomásul vétetik.

63. Bemutattatik Pacséri Szutsits Lajosnak 1882. február 4-én kelt és 1882. ápril 8-án kihirdetett végrendelete, melynek az Akadémiát érdeklő 2—7. pontjai így hangzanak:

*2. A Levuits Simon szabadkai kir. közjegyző előtt, Szabadkán, 1878. évi szept. 19-én köztem és néhai testvérem Szutsits Béla örökösei, Birkai szül. Szutsits Adrienne és Jankovits szül. Szutsits Leóna közt Sarkevits Andor, mint ez alábbiak képviselője közbenjöttével létrejött osztályegyezség értelmében nekem jutott s tulajdonomat képező egész pacséri nemesi, úgy bármí más, a pacséri határban fekvő, telekkönyvileg nevemre felvett összes ingatlan birtokomat, az azokkal összekötött s bármí néven nevezendő járulék s tartozékaikkal együtt, bekövetkezhető halálom esetén, egyedüli kizárólagos tulajdon és szabad intézkedési joggal a Magyar Tudományos Akadémiának hagyandom. — 3. A megelőző pontban elősorolt összes ingatlanság, ezek járulékai és tartozékai haszonélvezeti jogát nőm, Szutsits szül. Milassin Rózának hagyandom, azon világos kikötéssel, hogy bekövetkezett halálom esetén nevezett nőm azonnal a kérdett ingatlanság haszonélvezetébe lépvén, azt özvegysege tartamán át — míg nevet viselendi — korlátlan és szabad használattal bírja akkép, hogy őt bárki is és bármí módon békés birtokában meg ne háborítsa. — 4. A M. T. Akadémia a 2. pontban körülírt ingatlanságnak öröklés útjání telekkönyvi tulajdonjogának bekebelezésével egyidejűleg tartozik túrni, hogy szeretett nőmnek idevonatkozó holtiglani haszonélvezeti joga szintén nyilvánkönyvileg bekebeleztessek. — 5. A kalocsai főkaptalannak 5000 pengő frt követelése után, melyből engem a néhai Szutsits Béla örököseivel kötött osztályegyezség szerint $\frac{2}{3}$ rész terhel, a további kamatfizetéseket nőm leszen köteles törleszteni, mindaddig, míg ő a haszonélvezeti joggal neki hagyott ingatlanokat bírja, annakutána pedig — miután ingatlanságom tulajdonjogát a M. T. Akadémia kapja — az esedékes kamatterheket s esetleg magát a tőkét is ez tartozik visszafizetni. — 6. Rendelem, miszerint halálom után úgy nőm, mint esetleg a M. T. Akadémia az ingatlan birtok adója után fizetendő 5% iskolai százalékot egyedül és kizárólag római katholika iskolára fordítsa.

Az Akadémia ügyésze felhívatik, hogy az Akadémia tulajdonjogának telekkönyvi biztosítását haladék nélkül eszközölje.

64. Bemutattatik Wagner Ignác budapesti lakos 1882. május 27-én kihirdetett végrendelete, melyben az Akadémiának 100 forintot, az Akadémia által kezelt székelykivándorlási alapnak 10 frtot hagyományoz.

Az Akadémia ügyésze a hagyományozott összegek behajtására utasíttatik.

65. Bemutattatik Kontz Ferencz budapesti lakos 1882. július 22-én kihirdetett végrendelete, melyben az Akadémiának 10 forintot hagyományoz.

Az Akadémia ügyésze a hagyományozott összeg behajtására utasítottik.

66. Főtitkár bejelenti, hogy a szécsenyi Molnár István hagyatéka iránt megindított tárgyalás befejeztetvén, mivel a hagyaték értéke a hagyományok összegét nem érte el, azoknak leszállítása vált szükségessé, és az Akadémiának hagyományozott 10,000 frt helyett 9330 frt fizettetett ki.

Tudomásúl vétetik, és határoztatik, hogy a befizetett összeg kamatai addig a tőkéhez csatoltassanak, míg az 10,000 frtra egészítettik ki; azontúl kamatai az alapító által kijelölt célokra fognak fordíttatni.

67. Főtitkár bejelenti, hogy a Podhorányi József temesvári lakos által az Akadémiának hagyományozott 500 frt, kamataival s a perköltséggel együtt, az Akadémia ügyésze által per útján behajtatott.

Az Akadémia ügyésze ez összegeknek az Akadémia pénztárába való befizetésére hivatik föl.

68. Bemutattatik Grünfeld Leopold bányácskai lakos kérvénye, a maradványföldek váltásdíjával fizetendő összeg egy részének elengedése iránt.

Az Igazgató Tanács a Kazinczy-alapnak csak kezelője lévén, az azt illető váltásdíjnak elengedésére nem érzi magát feljogosítva.

Huszonnyolczadik akadémiai ülés.

A II. osztály hetedik ülése.

1882. október 9-én.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

175. Az elnök úr bemutatja *Vaisz Ignác*z tanár urat, mint vendéget, felkérvén őt, hogy Olaszországban szerzett műtörténeti tapasztalásait előadni szíveskedjék.

*Vaisz Ignác*z rajzokkal és festményekkel illusztrált előadást tart *Mazolino* olasz festész képeiről, melyre *Ipolyi* és *Henszlmann* tettek bővítő és magyarázó jegyzeteket, és mely nagy érdekeltséget keltvén, az elnök úr részéről mondott köszönet után tudomásúl vétetett.

176. *Pesty Frigyes* r. t. bemutatja *Knauz Nándor* r. t.: »*Monumenta ecclesiae Strigoniensis*« című munkájának II. kötetét, és ennek becsét fejtegeti.

Tudomásúl vétetik.

177. *Torma Károly* r. t. olvassa *Finály Henrik* l. t. értekezését: »Az ó-kori súlyokról és mértékekről.«

A tetszéssel fogadott felolvasás után *Szilágyi Sándor* r. t. indítványára határoztatott: kéressék fel *Finály Henrik* úr, hogy a magyar középkori metrologiát is írja meg. Ez által az osztály ismétli azt a kérést, a melyet már az Archaeologiai Bizottság intézett a szerzőhöz.

178. Az osztálytitkár a következő jelentést teszi a Lévay-pályadíjról:

A f. évi nagygyűlés ideje alatt a II. osztály a nagygyűlésnek a Lévay-díjra nézve nem tehetett javaslatot, mert a pályaművek megbirálására kinevezett három bíráló nem tudott megegyezni. Ez okból a nagygyűlés a régiekhez két új tagot nevezett ki, felhatalmazván az összes ülést, hogy az így bővített bíráló bizottság javaslatának alapján ítélje oda a Lévay-pályadíjat.

A bírálók véleménye két pályamű körül csoportosúl. Az eredmény az, hogy három bíráló, tehát a többség, az »Egy magyar főúr életrajza a XVII. században« című munkának;

egy a »Dózsa György« című munkának kívánja odaitélni a pályadíjat;

végül egy bíráló a pályadíjat megosztani javasolja a nevezett két munka szerzői közt.

Jelenti továbbá az osztálytitkár, hogy még azon bírálók is, kik az »Egy magyar főúr« című munkának a pályadíjat megszavazták, az Akadémiát felkérendőnek vélik, hogy a másik munka jeles tulajdonságainál fogva dicséretre érdemesíttessék, az Akadémia egyszersmind gondoskodván, hogy ez a munka (Dózsa György) kinyomattassék.

Az osztály azt határozza, hogy az összes ülésnek ily értelmű javaslatot tegyen, t. i. hogy a Lévay-díj az »Egy magyar főúr« című munkának odaitéltessék; a másik munka (Dózsa György) pedig dicséretre érdemesíttetvén, egyszersmind az Akadémia által kiadassék.

Huszonkilencedik akadémiái ülés.

A III. osztály hetedik ülése.

1882. október 16-án.

Sz t o c z e k J ó z s e f r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

180. *Jurányi Lajos* r. t. felolvassa: a) »Újabb adatok a Cycadeák s Coniferák virágporának ismeretéhez.« b) »Előzetes jelentés karyokinetikus tanulmányaimról« című értekezéseit.

181. *Tóttösy Béla* részéről: »Egy negyedrendű torzfelület« című értekezést bemutatja König Gyula. Kivonatban így:

A tárgyalat R felület azon specialis esete a cuspidalis kúpszelettel bíró negyedfokú

$$F = U^2 + np^3q = 0$$

felületnek, mely akkor keletkezik, ha a $p=0$ és $\bar{q}=0$ síkok metszési vonala az $U=v$ másodfokú felületnek egyenes alkotója. Egyenlete

$$R = (x_1x_3 - x_2x_4)^2 - x_1x_4^3 = 0$$

alakra hozható.

Egy rövid bevezetés után, mely az F felületre vonatkozó néhány főeredményt rövid vázlatban tartalmaz, az R felület különböző előállításai

tárgyaltatnak, és pedig először azok, melyek nyeretnek, a mennyiben az R felület az P' felületnek specialis esete gyanánt tekintetik. Ezek az előállítás projectiv másodfokú felületsorokból, mi egyszersmind bizonyítja, hogy R torzfelület; továbbá az előállítások mint egy másodrendű, azután mint egy harmadrendű felületrendszer határfelülete, végre még az előállítás mint egy negyedrendű felületrendszer osculans határfelülete.

Következik R felületnek, mint torzfelületnek természetéből folyó két dualistikus származtatása projectiv görbe pontsorokból, illetőleg conicus síksorokból (conicus síksor alatt értvén egy tetszőleges kúp érintősíkjának sorát).

Ez utóbbi előállítások adják az R felület pontcoordinátáinak parameteres kifejezését

$$x_1 : x_2 : x_3 : x_4 = 1 : \lambda + \mu : \lambda^2 \mu : \lambda^2$$

alakban és síkcoordinátáinak parameteres kifejezését

$$\xi_1 : \xi_2 : \xi_3 : \xi_4 = \lambda^2 \rho : -\lambda^2 : 1 : \lambda - \rho$$

alakban. R felület egyenlete síkcoordinátákban

$$(\xi_1 \xi_3 - \xi_2 \xi_4)^2 + \xi_2^2 \xi_3 = 0.$$

Ezután tárgyaltatnak az R felület síkmetszései, polárfelületei és érintő-kúpjai.

A (pq) egyenest d -vel, az U felületnek a p illetőleg q síkban fekvő, de d egyenestől különböző alkotóját r -rel, illetőleg s -sel jelölve, az R felület singularitásai a d , r és s egyenesekben vannak összpontosítva.

Egy tetszőleges sík e három egyenesből D , R , illetőleg S -sel jelölt pontokat, az R felületből pedig egy negyedrendű görbét metsz ki. Ez utóbbi a D pontban önmagát, az S pontban a (ds) síkot érinti és R pontban egy közönséges visszatérő ponttal bír.

Egy tetszőleges P pont a d , r , illetőleg s egyenesekkel az Sd , Sr , illetőleg Ss síkokat, a két elsőn mint Sd , resp. Sr érintőpontjait, U felülettel az A_2^* , resp. A_1 pontokat, az R felülettel pedig az E érintőkípot határozza meg. P pont első polárfelülete R felületre nézve metszi ki az E kúp érintési görbáját R felületből.

A P_1 polárfelület egy harmadrendű felület, mely az A_1 pontban conicus, az A^* pontban biplanicus kettős ponttal bír. Az (RP_1) teljes metszésben d négyszer, r háromszor számítandó, úgy, hogy a maradék metszés; E kúp érintési görbéje R felülettel, egy ötödrendű térgörbe T_5 .

A T_5 térgörbe egyszerűen megy keresztül a (ds) ponton, érinti az s egyenest az A_1 pontban, úgy, hogy az Sr sík képezi T_5 görbének A_1 ponthoz tartozó görbületi síkját; és kétszer érinti az Sd síkot az A_2^* pontban. A_2^* pont tehát kettős pontja T_5 -nek és e térgörbe két ágának közös érintősíkja a kettős pontban a P ponton megy keresztül.

E tehát egy ötödrendű kúp, mely a (PA_2^*) egyenes szerint önmagát érinti, a (ds) ponton keresztül megy és melynek Sr fordulósíkja (Wendetangentialebene). E kúp osztálya a negyedik.

Végre röviden tárgyalatik *R*-nek Hene-féle felülete és a fennemlített paraméteres ábrázolásból eredő *leképelése* (Abbildung), mely utóbbira nézve megjegyezzük, hogy az *R* felület síkmetszései mint harmadrendű síkgörbék képeltetnek le, melyek egy közös kettős ponttal és egy közös egyszerű ponttal és ez utóbbiban még közös érintővel bírnak.

182. *Pécs Antal* 1. t. munkáját: »Alsó-Magyarország bányamívelésének története a XVI. század végéig. I. kötet.« Krenner József a szerző snját szavaival ekkép ismerteti:

A gyakorlati bányásznak egyik fő feladata: biztosan tudni, hogy a kezelésére bízott bányának egyes részeiben mi volt, és a fejtés mily körülmények közt s mily eredményekkel eszközöltetett? Ha régi bányával van dolga, annak nagy részét nem láthatja, mert el van fűlva, be van omolva, vagy be van rakva; a régi térképek nem adnak a művelés minőségéről semmi felvilágosítást; a rendelkezésére álló történelmi jegyzetek rendszeresen száz évre is alig terjednek, a szóbeli hagyományban pedig rendszeresen még akkor sem lehet bízni, ha valaki azt mondja, hogy maga látta azt, a mit elbeszél.

A kívánt adatok pedig megvannak, csakhogy egyik vagy másik irattárba eltemetve, hozzáférhetetlenek. Rendkívül gazdag e tekintetben a selmeczi bányagazgatósági levéltár, melyben egyes régi adatok után keresgélve, arra a meggyőződésre jutottam, hogy kevesebb fáradságos és sokkal hálalatosabb munka lenne e levéltárt legrégebbi irataitól kezdve tüzetesen átnézni, és belőle minden érdekest kijegyezni.

E meggyőződésből kiindulva, és tekintve, hogy szaktársaimnak és a hazai bányászatnak igen becses szolgálatot fogok vele tenni, hozzáfogtam a nagy munkához, ámbár előre láttam, hogy azt alig fogom befejezhetni, mert a sok időt rabló munka, egyéb teendőim mellett, csak nagyon lassan haladhat kezem alatt.

Nem a bányavárosok, de nem is a lányszat általános vagy jogi viszonyainak történetét ohajtom megírni; e célra az enyémnél avatottabb tollal bír irodalmunk, hanem a *bányamívelés fejlődésének változatait, az egyes bányák művelésének történetét* akarom egybefüggőleg, áttekinthetőleg közölni, tehát különösen a *bányászközönségnek* kívánok szolgálni oly adatokkal, melyekre nagy szüksége van.

Kutatásaim kezdetén azt véltem, hogy csak a selmeczi bányaművelésre vonatkozó adatokkal fogok irattárunkban találkozni, de csakhamar meggyőződtem, hogy az alsó-magyarországi bányakerület egyetemes történetének adatai vannak itt együtt, a mi igen természetes is, mert e kerület kezdettől fogva egy egységes igazgatás alatt állott; melynek irattára régebben Körmöczön s azután Beszterczebányán volt ugyan, de később a főkamaraí grófok székhelyével Selmeczre áthozatott; így tehát munkámból *Alsó-Magyarország bányaművelésének története* lett, melyet előadva, folytonosan tekintettel kellett lennem hazánk történetének: főbb eseményeire is, mert ezek mindig, de különösen régiebb időkben a legnagyobb hatással voltak a bányászati ügyek menetére.

Az országos történelem keretébe foglaltam tehát bányaművelésünk

eseményeit; ennek és azon körülménynek, hogy a régibb időkben csak igen kevés adatokkal bírunk bányamívelésünk minőségéről, szükséges következménye az, hogy e kötetben igen sok, és különösen az első fejezetekben túlnyomó az általános bányászati és az országos történelmi adat, a bányamíveléséhez viszonyítva; de már e kötet vége felé is meggyőződhetik a figyelmes olvasó, hogy ez adatok a kellőnél több helyet el nem foglalnak.

Az általános bányászati adatokat nem meríthettem volna jobb forrásból, mint Wenzel Gusztáv jeles műveiből; a hazai történelemnél pedig Horváth Mihály művét követtem, már azért is, mert Horváth Mihály kiváló figyelmet fordított abban bányászatunkra, és annak egy nevezetes korát Brüsszelben eszközölt kutatásaival sok tekintetben felderíté. Használtam ezeken kívül: Krizskó Pál, Ipolyi Árnold, Dobl Frigyes jeles műveit, Kachelmann János kiadott és kiadatlan iratait, és a selmeczi s körmőczi városi levéltárt, melyek a legszivesebb előzékenységgel nyitva állottak számomra, a miért is nevezett városok hatóságainak forró hálám kifejezését kötelességemnek tartom; legnagyobb köszönettel tartozom azonban a besztercebányai m. kir. bányakapitányságnak, mely rendelkezésre bocsátá a régi selmeczi bányabíróság jegyzőkönyveit, bányamívelésünk legrégibb történetének leghitelesebb s legbővebb forrását. A mások műveiből átvett adatokat igyekeztem mindenütt, a mennyire lehetett, elferdítetlenül s a szerzők saját szavaival előadni, és ha valahol elmulasztottam volna a forrás megjelölését, ez nem szándékosan történt, s ezért az illetők szives elnézésére számítok.

Munkám könnyebb áttekinthetése végett szükségesnek tartottam néhány okmányt, melyek bányászati iparunk fejlődésére némi világot vehetnek, és néhánynak kivételével, tudtommal, eddig kiadatlanok, a kötet végén egy külön okmánytárba foglalni; s ezt óhajtom tenni a következő kötetekben is, hogy a selmeczi bányaaigazgatóság levéltárában létező, úgy általános, mint különösen bányamívelési szempontból érdekesebb okmányok köztudomásra juthassanak.

Az e kötetben megemlített jelesebb férfiak sajátkezű névalírását is hozzászoltam művemhez, a mennyire ez aláírásokat a rendelkezésemre állott eredeti okmányokról lemásolhattam.

Jelen kötet tartalma a következő: I. *Bevezetés 1383-ig.* II. *Selmeczet sok csapás éri.* 1383—1456. III. *A körmőczi bányamívelés hanyatlása.* 1456—1490. IV. *A Thurzók és Fuggerek.* 1490—1546. V. *Szervezkedés.* 1546—1571. VI. *A Brenner szövetkezet alakítása.* 1571—1583. VII. *A Brenner szövetkezet erősödik.* 1583—1599.

183. *Roboz Zoltán* értekezéséről (beküldve a heidelbergi egyetemről): »Adatok a Cestodák ismeretéhez stb.« Margó Tivadar ismertetését felolvassa az osztálytitkár. A kivonat így szól:

Mindenekelőtt meg kell említenem, hogy ez értekezés szerzője dr. Roboz Z., a m. tud. egyetem állattani intézetében a Lapférgek, különösen Cestodák bonczana- és szövettanával hosszabb ideig foglalkozott, s ebbeli tanulmányait és vizsgálódásait később a heidelbergi egyetem állattani

intézetében a *Solenophorus megaloccephalus*-on folytatta, mely vizsgálatainak eredményét szerző a jelen értekezésben mutatja be.

Mi a munka tartalmát illeti, szerző előadván előbb a *Solenophorus megaloccephalus*-ra vonatkozó irodalmat, leírja az általa e vizsgálatnál alkalmazott festési és egyéb módszereket, s a készítmények előállítás módját, mely szerint a Thoma-féle mikrotom segítségével a vizsgálathoz használt átmetszeteket készítette.

Ezek után tüzetes vizsgálat alá veszi az állatnak minden egyes szervét, u. m. a cuticulát és a subcuticulár réteget, a test alapanyagát, az izomzatot, a vizedény- és idegrendszert, valamint a himnős ivarkészüléket, s mindezen szervek boncztani és szövettani viszonyait saját észleletei nyomán minél pontosabban megállapítani, s az e tárggyal foglalkozó előbbi észlelők nézeteit megerősíteni vagy megcáfolni igyekszik.

A műhöz, mely 66 negyedrétt oldalra terjed, 17 csinosan rajzolt ábra is van mellékelve, melyeket a szerző görcsői készítmények után készített, s melyeknek külön magyarázata a mű végén olvasható.

A nagy számmal és ügyesen eszközölt kísérletek- és vizsgálódásokból szerző a következő főbb eredményekre jutott:

1. A subcuticular sejtes réteg, nem hámszövet, hanem kötőszövetből áll.

2. Külön testüreg, vagyis »Coelom« — mint Claparède és mások állítják — ez állatoknál nem létezik.

3. A test alapanyaga a rostos kötőszövet körébe tartozik; a nésztestecsek nincsenek a vizedények belsejében, hanem csak a kötőszövetben, s nem egyebek, mint elmeszesedett kötőszövetsejtek.

4. A proglottisek harántizomrostjai nem képeznek zárt kört a bélállomány körül; az izomelemek magnélküli rostsejtekből állanak, melyeknek középrésze a már Margó által leirt finom szemcsés protoplasmát tünteti elő.

5. A proglottis mindkét oldalán 2, összesen 4 vizedény van jelen, nem pedig 6, mint Poirier állítja; a scolex közepén a vizedények gazdag hálózatot képeznek.

6. Idegrendszere 2 dűczből s ezekből eredő négy idegtörzsből áll, mely utóbbiak szétágazván a scolexben, egy ideghálózatban végződnek.

7. Végre ez értekezésben először van tüzetesen leírva a *Solenophorus* női és hím ivarkészüléke s ennek finomabb boncz- és szövettani szerkezete, valamint az ondószálcák képződési módja.

A munka tudományos értékét tekintve, teljes méltánnyal kell kiemelnem, hogy az a *Solenophorus megaloccephalus* boncz- és szövettani viszonyait, sok időt és fáradságot igénylő készítmények és önálló észleletek alapján tünteti fel, s e részben eddigi ismereteinket új adatokkal gazdagítja. A leírásban szerző legfőbb figyelmét mindig a tényekre igyekszik fordítani s ezeket — távol minden felesleges szószaporitástól — világosan és szabatosan adja elő; irálya jó, s a csinos és természetű rajzok a lényeges és fontosabb viszonyokat kellően érzékelik.

Tekintve, hogy az eredeti munka oly tulajdonságokkal bír, mely az exact és teljesen befejezett észleleteken alapuló tudományos állattani értekezésektől megkivántatik: azt a tek. Akadémiának örömmel ajánlom a kinyomatásra.

184. *Braun K.* részéről: »A kalocsai érseki csillagvizsgáló földrajzi helyzete« című értekezést előterjeszti Kruspér István. Kivonatban így:

Van szerencsém Braun Károly úr értekezését bemutatni a tisztelt osztálynak a kalocsai érseki csillagvizsgáló geographiai helyzetének meghatározásáról. Alig van néhány éve, hogy csillagászati tárgyú felolvasásokkal sűrűbben találkozunk az akadémiai ülések napirendjében. Azelőtt hosszú évek során csak egy székfoglaló értekezés, s egy önálló mű jelent meg az Akadémia kiadványaiban, melynek tárgya a csillagászat köréből volt választva. E meddőségnek megvan a maga oka. Országos csillagvizsgálónk 48 óta nincsen; az egyetemen a csillagászati tanári szék ez idő óta üresen áll. Nem csoda tehát, ha e tudományul vajmi kevesen foglalkoznak. Mindazáltal igazságtalanok volnánk, ha azt mondanók, hogy e tudománynak hazánkban ez idő szerint követői nincsenek; vannak azok, de vagy külföldön keresnek és találnak alkalmazást — és jól esik hallani magyar embernek, ha ezen, tőlünk elszakadt honfiainkról a külföldi tudósok elismeréssel nyilatkoznak — vagy a közéletanodáknál mint tanárok, és a csillagászzal rokon intézeteknél szolgálják a tudományt e hazában. Reméljük, hogy e hézag a philosophiai disciplinák nyilvános művelésében, mely már a külföldön is szemet szúr, rövid időn be fog tölteni.

Vannak továbbá hazánkban nemes tudománybarátok, kik nagy áldozatok árán tartanak fenn magános csillagvizsgáló intézeteket. Ezeknek tevékenységéről az Akadémia nyomtatványai örvendetes tanúságot tesznek, s a jelen értekezés is egy ilyen magános csillagvizsgáló intézet munkásságának első szüleménye. A kalocsai érseki observatorium csak egypár év óta áll fenn, s annak első teendője volt, a hely geographiai fekvésének meghatározása. E feladatot az intézet tudós csillagásza ép oly nagy buzgósággal, mint szakértelemmel oldotta meg. Két út állott nyitva előtte a cél elérésére; egyik tisztán geodätikai, mely szerint a kalocsai észlelédének egy pontja az országos háromszögelési hálózatba iktattatik, s bizonyos szögmérési adatokból ezen pontnak geographiai hossza és szélessége a körülötte fekvő kapcsolatos háromszögelési pontok geographiai helyzetéből számítás által vezetetik le, s egy másik tisztán csillagászati, mely a pont fekvését a geodätikai körülményektől függetlenül engedi meghatározni. Az első föltételezi, hogy a föld testének alakja és nagysága már bizonyos pontossággal ismeretesek, és az országos felmérés azon a vidéken annyira haladt, hogy a beiktatandó pontról belátható szomszédos országmérési pontok geographiai fekvése meg van határozva. Az utóbbihoz csak egy csillagvizsgáló intézet fekvésének ismerete kivántatik meg, melyhez a meghatározandó pontot akarjuk kapcsolni. Ilyenek például a bécsi, vagy budai szent-gellérthegyi, most már megszűnt observatóriumok. A két eljárás tehát egészen külön úton halad, s az eredmények függetlenek lévén egy-

mástól, ellenőrzéskép szolgálunk a munka helyességének megítélésére. Jelen értekezés csak az első részt foglalja magában; a második csak később fog elkészülni.

Ebben értekező közli a budai sz.-gellérthegyi volt csillagda fekvéséről megjelent munkálatok nyomán ezen pontnak geographiai posícióját. Ezen pont ismerete azért szükséges, mert az országos háromszögelés kezdő pontjául a budai csillagda keleti tornyának tengelye van választva. Tüzetes bírálat alá veszi ezen pont meghatározásának pontosságát s a földtestnek az országos háromszögelési számításoknál alapúl felvett méreteiből következtet a kalocsai pont fekvésének meghatározásánál várható pontosságára. A munka alapos tanulmány és lelkiismeretes eljárás bolyegét viseli magán, és csak gratulálni lehet az érseki csillagvizsgáló intézetnek, hogy ilyen tudós és szép reményekre jogosító vezetőre tett szert. De különösen köszönetet érdemel az intézetnek a tudományért lelkesülő alapítója, hogy figyelmét az emberi művelődésnek ezen, a legrégibb korszakig visszanyúló ágára is kiterjesztette, mely ha nálunk, az ország continentális fekvésénél fogva, nem bír is olyan közvetlen befolyással a gyakorlati életre, mint a tengeri hajózást úzó nemzeteknél, s azért sikeresen csakis országos segélyvel ápollható, de a philosophiai tanulmányok csoportjában az egyoldalúság vádja nélkül továbbra nem nélkülözhető.

Péchy Antal nagy munkájának mi módon leendő kiadásáról az ülés után tartandó értekezlet fog határozni; a többi munka a szokott módon bírálatra adandó.

VI. Igazgatósági ülés.

1882. október 23-án.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

70. Akadémiai elnök úr bejelenti Arany János igazgató és rendes tagnak október 22-én bekövetkezett elhúnytát, és fölkéri az Igazgató Tanácsot, hogy tekintettel a dicsőült elhúnytának a nemzeti irodalom és az Akadémia körül szerzett nagy érdemeire, az Akadémia kegyeletének méltó kifejezése iránt, saját hatáskörében, megfelelően intézkedjék.

Az Igazgató Tanács mély fájdalommal fejezi ki a súlyos veszteség fölött, mely a nemzetet és az Akadémiát érte, midőn a nagy költőtől, egyik dicsőségétől, a halál megfosztá; fölkéri az elnökséget, hogy az elhúnyt családjának az Igazgató Tanács őszinte részvételét nyilvánítsa.

Az Igazgató Tanács, mint az elmúlt években két nagyérdemű tagjának halála alkalmával tette, a jelen esetben is, a dicsőült elhúnyt temetéséről maga óhajtott gondoskodni; mivel azonban arról értesült, hogy a boldogútnak egész életében kifejezett szellemét ismerve, annak családjá ezen végső kötelesség teljesítéséről lemondani nem kíván: ezen kívánat méltánylását saját kegyeletos érzéseinek sugalmával megegyeztetni akarván, azon összeget, melyet a temetés igényelt volna, az elhúnyt emlékének

megörökítése végett létesítendő emlékszoborra szenteli, és e czélra 1000 frtot ajánl föl. Egyúttal az Akadémia-palota oszlopcsarnokát a gyászravatal felállítására és a temetési szertartás czéljaira felajánlván, ezen helyiség megfelelő díszítését elrendeli.

Az elhúnytak lakását, melyet az Akadémia palotájában mint tiszteletbeli főtít-kár ez ideig bírt, és mely az Akadémia javára s a magyar irodalom örök dicsőségére kifejtett munkásságának másfél évtizeden át színhelye vala, özvegyének élethossziglan használatra felajánlja.

71. Tisza Kálmán igazgató tag tudomására adja az Igazgató Tanácsnak, hogy néhány órával a nagy költő kimúlta után a király és királyné ő Felseégeik részéről. távirati úton, a következő részvétnyilatkozatot vette :

»Ő Felseége őszinte sajnálattal értesülvén hazánk koszorús költője, Arany Jánosnak elhúnytáról, osztja az országnak ezen nagy veszteség feletti fájdalmát, s egyszersmind kéreti Excellentiádat, hogy a boldogult családjával is saját és a királyné ő Felsegének őszinte, benső részvétét tudassa. — Legfelsőbb meghagyásból: Pápay.«

Az Igazgató Tanács tagjai a felséges uralkodó párnak a nemzet fájdalmában való részvétét és az ünnepelt költőnek emléke iránt nyilvánított kegyeletét hódolattaljesen tudomásúl veszik.

Harminczadik akadémiai ülés.

Rendkívüli összes ülés.

1882. október 23-án.

Gróf L ó n y a y M e n y h é r t akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

186. Akadémiai elnök úr meghatott szavakkal előadja, hogy a rendkívüli összes ülés egybehívására azon súlyos veszteség készteté, mely Arany János tiszteletbeli főtít-kár, igazgató és rendes tagnak október 22-én bekövetkezett elhúnya által az egész nemzetet és első sorban az Akadémiát érte. Melegen emlékezik meg az elhúnytak nagy érdemeiről, melyeket az Akadémia körül, mint annak főtítkára, szerzett, és halhatatlan műveiről, melyek századokon át hatni fognak a nemzeti múlt emlékei iránti kegyelet, a haza szeretete és a nemzet jövőjébe vetett bizalom ápolására. Előterjeszti az Igazgató Tanácsnak, a nagy elhúnyt iránti kegyelet kifejezésére, a mai napon tartott ülésben hozott határozatait. És fölkéri az Akadémiát, hogy ez irányban szintén a kellő intézkedéseket tegye meg.

Az Akadémia legmélyebb fájdalmát fejezve ki a nemzet nagy költőjének, az Akadémia egyik kiváló dicsőségének, elvesztése fölött, az elhúnyt iránti tisztelete és kegyelete kifejezésére a következőket határozza :

a) Az Akadémia tagjai külön gyászjelentés által fölhívatnak, hogy f. hó 24-én, délután 3 órakor, az Akadémia palotájában tartandó gyászünnepélyen testületileg jelenjenek meg. és annak végeztével az ellúnyt végső nyughelyére, a kerepesi-úti temetőbe kísérik.

b) Szász Károly r. t. fölkéretik, hogy a gyászünnepély alkalmával az Akadémia nevében a gyászbeszédet tartsa.

c) Az Akadémia koszorút helyez az elhúnytak ravatalára.

d) Az elhúnyt családjának az elnök által vezetett küldöttség útján fejezi ki mély részvétét.

e) Az I. osztály megbíztatik, hogy az emlékbeszéd iránt, mely a legközelebb tartandó közülesen olvastatik fel, intézkedjék.

f) Ezen ülésből a jövő évi nagygyűlés elé indítvány terjesztetik, hogy Arany János arcképe az Akadémia képes termében elhelyeztessék.

187. Szász Károly r. t., mint az I. osztály elnöke, indítványozza, hogy az I. osztálynak a mai napra kitzűött ülése ne tartassék meg, és folyó hó 30-ára halasztassék. Elfogadtatott.

Harminczegyedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. október 30-án.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

189. Főtítkárr bemutatja az első hazai takarékpénztár-egyesület levelét, mely szerint az Arany János emlékére emelendő szobor alapjához 500 frttal járúl és ez öszségezt az Akadémiához küldi, mint a szoboremelés eszméje első indítványozójához; továbbá a kir. József-műegyetem levelét, melyben jelenti, hogy a tanári kar által az Arany-szoborra ajánlott 250 frtot az Akadémiához küldi, mint azon intézethez, mely hivatva van ezen nemzeti ügy élére állani.

Az Akadémia ezen ajánlatokat köszönettel fogadva, az Arany János emlékére felállítandó szobor létesítésének ügyét magáévá teszi, és az ügy megindítására s vezetésére vegyes bizottság alakítását határozza el. Ezen bizottságba, gróf Lónyay Menyhért akad. elnök elnöklete alatt, a maga részéről nyolcz tagot választ, úgymint: Szász Károly, Ipolyi Arnold, Sztoczek József, Fraknói Vilmos, Hunfalvy Pál, Henszlimann Imre r. tagokat és Beöthy Zsolt l. tagot. — Továbbá fölkéri az Igazgató Tanácsot négy, a Kisfaludy-társaságot négy, a főváros Tanácsát két, a közmunka-tanácsot két, a képzőművészeti-tanácsot két tagnak a bizottságba választására. — Az adományok elfogadására és kezelésére a m. földhitelintézet fog felkéretni.

190. Olvastatik özvegy Arany Jánosné levele, melyben az Akadémia és Igazgató Tanács részvétnyilatkozataiért köszönetét tolmácsolja.

Tudomásúl vétetik és az Igazgató Tanácsal közöltetik.

191. Bemutattatik a göttingai kir. tudományos társulat gyászjelentése Wöhler Frigyes k. t. kimúltáról.

Fájdalmas tudomásúl vétetik és a III. osztályal közöltetik.

192. Olvastatik a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter október 17-én kelt leirata, melyben az Akadémiát fölkéri, hogy az illető osztály és a Történelmi Bizottság közbevetésével a magyarok bejövételének és államalapításának időpontját, illetőleg évét határozza meg és az eredményt mielőbb közölje.

A II. osztály útján a Történelmi Bizottság felhívatik, hogy indokolt jelentését mielőbb terjeszse az összes ülés elé.

193. Olvassatik a II. osztály következő jelentése a Lévay-pályázatról:

A Lévay-alapítványból magyar történelmi monographia megírására 500 forint jutalom volt kitűzve. A beérkezett három pályamunka közül kettő becses irodalmi dolgozat. Az I. számú »Dózsa György és forradalma« a szétszórt adatokat nagy szorgalommal gyűjtötte össze és dolgozta föl, nyelve tiszta, előadása élénk; azonban szerzőjének történelmi felfogását a bírálók elhibáztoknak tartják, mivel az újkor eszméinek szempontjából ítél hősérel, kit Danton elődjének s a demokratia úttörőjéül dicsőít. Ezen elfogultsága és irányzatossága miatt az osztály nem ajánlhatja a munkát megjutalmazásra; de érdemesnek tartja több kiváló előnye miatt, az Akadémia dicséretére és kívánatosnak kinyomatását.

A II. sz. pályamunka (Egy magyar főúr életrajza a XVII. században) Csáky Istvánnak, Brandenburgi Katalin kegyenczenék életrajzában a XVII. század főúri életének hű és vonzó rajzát adja, a levéltárak ismeretlen anyagát érdekkeltő olvasmánynyá dolgozza föl. Az osztály ezen pályamunkának a jutalmat kiadni ajánlja.

A jutalom a II. számú pályamunkának ítéltetik oda. Jelíges levele felbontatván, *Deák Farkas* neve tűnt elő.

Az I. sz. pályamunkát az Akadémia dicséretre érdemesnek jelentette. Jelíges levele a szerző kívánatára felbontatván, dr. Márki Sándor neve tűnt elő.

194. Dr. Tömösváry Ödön, a Vitéz-féle pályázaton dicséretre érdemesített pályamunkának szerzője, jelíges levelének felbontását kéri.

A jelíges levél felbontatván, a »Magyarország ál-skorpióinak magánrajza« című munka szerzőjéül dr. Tömösváry Ödön, dévai tanár neve tűnt elő.

195. A III. osztály jelenti, hogy a hadtudományi bizottság felállítása tárgyában kiküldött bizottságba Hollán Ernő t., b. Eötvös Loránd l. és König Gyula l. tagokat választotta meg.

Tudomásúl vétetik.

196. Olvassatik a hadtudományi bizottság tárgyában kiküldött bizottság következő jelentése:

»A tek. Akadémia f. évi május 22-ki összes ülése által a Kápolnai Pauer István l. tag által hadtudományi bizottság felállítása tárgyában benyújtott indítvány megvitatására kiküldött bizottság a következőkben állapodott meg:

1. Az indítvány célját helyesli és következőleg »Hadtudományi Bizottság« szervezését ajánlja.

2. A »Hadtudományi Bizottság« alakítását az Ügyrend értelmében a III. osztály által véli teljesítendőnek, azon hozzáadással, hogy e bizottság tagjaiul más osztályokba tartozó, de a hadtudományokkal kapcsolatban álló tudományszakokkal foglalkozó akad. tagok is választassanak meg.«

Az összes ülés a bizottság jelentése alapján a »Hadtudományi Bizottság« felállítását elhatározza és a III. osztályt nagygyűlési osztályértekezletén annak megalakítására felhívja.

197. Olvassatik az Archaeologiai Bizottság jelentése Abaúj-Tornamegye címere tárgyában.

A jelentés a m. kir. belügyminisztériummal fog közölni.

198. A Nemzetgazd. Bizottság kéri, hogy a keresk. műszótár tárgyában alakított bizottságba az I. osztály két tagot válasszon.

Az I. osztály fölkéri, hogy a nevezett bizottságba két tagot válasszon.

199. Olvassatják az Igazgató Tanács határozata a Kazinczy-mausoleum tárgyában.

Az összes ülés osztozik az Igazgató Tanács azon felfogásában, hogy az Akadémia feladata Kazinczy Ferencz méltó életrajzának megírásáról és kiadásáról gondoskodni, a mint hogy már negyedszázad előtt az Akadémia Toldy Ferenczet bizta meg e feladattal, de az általa irt munka csonkán maradt; ennél fogva fölkéri az I. osztályt, hogy Kazinczy Ferencz életrajzának megírása tárgyában részletes javaslatot készítsen, a kiadás költségeire a Kazinczy-alap kellő fedezetet nyújtván.

200. Gyulai Pál r. t. a következő két indítványt terjeszti elő :

I. I n d í t v á n y

az igazgató tagok választására nézve.

Az Akadémia alapszabályai csak annyit mondanak az Akadémia által választandó tizenkét igazgató tagról, hogy azok az Akadémia belső tagjaiból választandók (23. §.) s így épen nem zárja ki az Akadémia tisztviselőinek is, minők az osztálytitkárok és a főkönyvtárnok, megválaszthatóságát. Az Ügyrend sem rendelkezik erről világosabban. Azonban minden választásnál fenforog az a kétség: vajjon az igazgató tag állása összeegyeztethető-e a tisztviselőével, minthogy a tisztviselők évdíját az Igazgató Tanács szabja meg. (55. §.) E kétség eloszlátása végett világosan ki kellene mondani az Ügyrendben, hogy a tisztviselők választhatók-e igazgató tagoknak vagy nem.

II. I n d í t v á n y

az osztályelnök választására nézve.

Az Akadémia alapszabályai, valamint az Ügyrend szakaszai nem szólnak bővebben az osztályelnök választásáról, különösen nem említik meg azt, vajjon a főkönyvtárnok lehet-e egyszermind osztályelnök is. E mellett az osztályelnök választásánál már felmerült s ezután is felmerülhet az a kétség: vajjon a két tisztség összeférhető-e, minthogy az Ügyrend 51. §-a értelmében az osztályelnök, hivatalánál fogva, tagja a könyvtári bizottságnak, mely főfelügyeletet gyakorol a könyvtár kezelése-, rendezése- és kiegészítésére nézve. E kétség eloszlátása végett világosan ki kellene mondani az Ügyrendben, hogy a főkönyvtárnok választható-e osztályelnöknek vagy nem.

Az indítványok megvitatás és jelentéstétel végett az osztályokhoz tételnek át.

201. Bemutattnak az utolsó ülés óta érkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányok, valamint az Akadémiának ez idő alatt megjelent kiadványai, az alább következő rendben :

I. Testületektől:

Bazel. Naturforschende Gesellschaft. Verhandlungen. VII. Th. 1. H.

Belgrád. Szerb tudós társaság. Glasnik. 34 kötet.

Florenz. Società Ital. di Antropologia. Archivio. Vol. XII. Fasc. 2.

Frankfurt a. M. Physikalischer Verein. Jahresbericht. 1880/1.

Helsingfors. Bureau de Statistique de Finlande. Annuaire 1882.

Kopenhága. Société des Antiquaires du Nord. Aarboger. 1882. 2. H.

- London.* Royal Society. *a)* Philosophical Transactions. Vol. 172. P. II. III. Vol. 173. P. I. *b)* The R. Society 30-th Nov. 1881. *c)* Proceedings. No. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220.
- » R. Geograph. Society. Proceedings. Vol. IV. No. 10.
- » R. Microscopical Society. Journal. Vol. II. P. 5.
- München.* Kön. Bayerische Akad. d. Wiss. Sitzungsberichte. Philos. Philol. u. Hist. Cl. 1882. 3. H.
- » Histor. Verein von Oberbayern. *a)* Archiv. XI. B. 1. H. *b)* Jahresbericht für 1879. und 1880.
- New Haven.* Office of the Amer. Journal of Science. Vol. XXIV. No. 142.
- New York.* American Geographical Society. Bulletin. 1881. No. 5.
- Pamplona.* Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 48.
- Szent-Pétervár.* Physik. Central-Observatorium. Annalen. Jahrg. 1881. I. Th.
- » Académie Imp. des Sciences. Bulletin. Tom. XXVIII. No. 2.
Két példány.

- K. k. Geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. Nr. 12.
- K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. Statist. Jahrb. 1880. 2. H. 1881. 11. H.
- M. kir. belügyminiszt. Budapest. *a)* Magyarorsz. rendeletek tára. 1882. 6—7. füz. *b)* Landesgesetzsammlung. 1882. 1. H. *c)* Sbíerka Kraj. Zákonov. 1882. 1. Sv.
- Erdélyi múzeum-egylet. Kolozsvár. Erdélyi Múzeum. IX. évf. 8. sz.
- M. kir. igazságügyminiszt. Budapest. Csemegi: Magyar bűnvádi eljárás.
- Fővárosi statiszt. hivatal. Budapest. Bulletin annuel des finances des grandes villes. 1880.
- Rabbi-képző intézet igazg. Budapest. *a)* Isk. Értesítő 1881/2-ről. *b)* Ugyanaz németül.
- Állami főreáliskola igazg. Körmöczbánya. Gyurgyik: Körmöczbánya város és a m. kir. bányakincstár között fenforgó vizsály.

II. Magánosoktól:

- Chyzer Kornél l. t. S.-A.-Újhely. Emlékirat a járásorvosi és körorvosi intézmény tárgyában.
- Czirbusz Béla. Veszprém. A délmagyarországi bolgárok ethnologiai magánrajza.
- Danielik János t. t. Eger. Középkori államtan. II. R. Két példány.
- Edon György. Páris. Restitution et nouvelle interprétation du chant dit des frères arvaes.
- Fabinyi Rudolf. Kolozsvár. Vegytani lapok. I. köt. 1. sz.
- Ferenczrendi tart. főnök. Pozsony. Schematismus ad 1882/3. Négy példány.
- Havas Rezső. Budapest. Ritter Károly összehasonlító földrajza.
- Nogáll János. Nagyvárad. Szeráf hangok a tökéletesség útjáról.
- Olivecrona K. k. t. Stockholm. Om Makars Giftoarätt i Bo.
- Sik Sándor. Budapest. A correctionalisatióról a bűnvádi eljárásban.
- Thanhoffer Lajos l. t. Budapest. A tenyészbénaságról.
- Vitkovits Gábor. Belgrád. Istorija Srbskoja Národa.

III. Köteles példányok.

Alexi nyomdája. Brassó. *a)* Curs metodic de Istoria Naturala. *b)* Religiunea Crestina.

Bittermann nyomdája. Zombor. *a)* A zombori áll. főgymn. Értesítvénye 1881/2-ről. *b)* Radics : Rigómezei dalok.

Fischel F. nyomdája. N.-Kanizsa. Hoffmann : A német nyelvtan főbb szabályai. Gör. kel. egyházmegyei nyomda. Arad. Istoria Naturala. P. I.

Hornyánszky Viktor nyomdája. Budapest. *a)* Boskovič : Theoretisch-Praktisches Lehrbuch der serbischen Sprache. *b)* 1882. évi törv.-cikkek 1. füz.

Kovács Mihály nyomdája. Rozsnyó. *a)* Kussinszky : Historia Ecclesiastica. N. T. Tom. I. *b)* A rozsnyói takarékpénztár alapszabályai.

Réthy L. nyomdája. Arad. Rác : A magyarhoni reformáció bölcseleti története. Sauter nyomdája. Késmárk. Allgemeine Metaphysik.

Stampfel nyomdája. Pozsony. *a)* Tanulók könyvtára. 7. 8. 9. 10. 11. füz. *b)* Magyar Helikon. 1. 2. füz.

Szilády Lajos nyomdája. Kecskemét. Zbaolay : A szakszerű szőlőművelés.

Wigand K. nyomdája. Pozsony. *a)* Schultz kisebb latin nyelvtana. *b)* Gyakorló könyv Schultz kisebb latin nyelvtanához. *c)* Schenkl : Görög elemi olvasókönyv. *d)* Szamosi : Görög nyelvtan. *e)* Ambros : Geschichte der Musik. *f)* Civilprocessordnung und Executionsverfahren. 4. 5. 6. H. *g)* Révfy : A magyar polgári biráskodás teljes tan- és kézikönyve. *h)* Hegyi : Államfölség és papuralom. *i)* Felvidéki Nemzetőr. 1882. 9—15. sz.

IV. Saját kiadásbeli munkák :

a) Nyelvtud. Érték. X. köt. 11. 12. sz.

b) Természett. Érték. XII. köt. 6. sz.

c) Mathem. Érték. IX. köt. 1. 2. 3. 6. 7. 8. 9. sz.

d) Trefort : Kisebb dolgozatok az irodalom, közgazdaság és politika köréből.

e) Magyarország régi vízrajza. II. köt.

f) Math. és Term. Közlem. XVIII. köt. 3. 4. sz.

g) Nemzetgazd. Érték. I. köt. 4. sz.

h) Archaeol. Értesítő. II. köt. I. R.

*Harminczkettedik akadémiai ülés.**A I. osztály nyolczadik ülése.**1882. október 30-án.*

Szász Károly r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

203. *Télfy Iván* l. t. felolvassa »Középkori verses regények« czimű értekezését.

Kivonata ez :

Lambros Spyridon négy középkori görög verses regényre akadt a leydeni és oxfordi egyetemek könyvtáiraiban s 1880-ban adta ki. Az első regény Kallynach és Chrysorthoe szerelméről szól s valószínűleg Komnenos Mánuel császár uralkodása alatt (1143—1180.) íratott. All pedig 2607 versből.

A második regény Digenis Akritas Vazul hőstetteit és szerelmét beszéli el, a ki régóta a görög népdalokban nagy szerepet játszott. A regény a 10-ik századból való, de rimes (3094) versekbe csak 1670-ben szedte Petritzis Ignác, chiosi szerzetes.

A harmadik, 862 versből álló, regény a 16-ik századból származik s Imberios és Margaróna szerelmével foglalkozik.

A negyedik regény, mely szintén a 16-ik századból való, 756 versben adja elő egy embernek szerencsétlenségét és szerencséjét.

1881-ben Bikélas Dömötör, görög tudós, három görög verses regényt adott ki, melyeket a korán elhunyt Wagner V., hamburgi tanár, Olaszország könyvtáiraiban fedezett föl.

Az első regény 1820 versben beszéli el Achilles hősi tetteit és szerelmét.

A második regény 6120 versben adja elő Nagy Sándor életét az Ál-Kallisthenes munkája nyomán.

A harmadik regény szól 3841 versben Lybistros Rhodanne szerelméről.

A regények ismertetése után következik összehasonlító szótár az ismertetésben előforduló görög versekhez.

Ebből a szótárból látható, hogy a középkori és mai görög népnyelvben van néhány tősgyökeres klasszikai görög szó, melyekkel a klasszikai görög nyelv szótári kincsét bizvást gazdagíthatjuk.

Bírálatra adatik.

204. *Szilády Áron* r. t. a »Toldi-mondáról« értekezik.

A

MAGYAR TUDOM. AKADÉMIA

É R T E S Í T Ő J E.

Harminczharmadik akadémiai ülés.

A II. osztály nyolczadik ülése.

1882. november 6-án.

Tóth Lőrincz r. t. elnöklése alatt.

206. Az osztályelnök és t. tag nem lévén jelen, fölkéretik Tóth Lőrincz r. tag, hogy, mint helyettes elnök, foglalja el az elnöki széket.

207. *Gyárfás István* l. t. felolvassa »A Petrarca-codex kún nyelve« című értekezését.

Tudomásul vétetik s bírálatra adatik.

208. *Deák Farkas* l. t. »Csáky István családja körében« című értekezését olvassa.

Tudomásul vétetik.

Harmincznegyedik akadémiai ülés.

A III. osztály nyolczadik ülése.

1882. november 13-án.

Szto czek József r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

210. *Schuller Alajos* l. tag felolvassa »Párolgások légüres térben« című értekezését.

211. *König Gyula* l. t. »Mathematikai közleményeket« mutat be.

212. *Than Károly* r. t. »Közlemények az egyetemi vegytani intézetből« czímen előterjeszti a következő értekezéseket : a) A sósavgáz sűrűségének meghatározása, Ha-

lász Ágost által. — b) Elektrolytes oxigén-fejlesztés, Hoffer Józseftől. — c) Egy rodnai sphalerit mennyiségi elemzése, Loczka Józseftől. A rövid kivonatok így szólnak :

a) A sósavgáz sűrűségét Halász Ágost 16 kísérletben határozta meg a Bunsen-féle módszer szerint. 18—20° körül annak értéke = 1.264, 50°—51°-nál = 1.257 és 100°-nál = 1.2565, miből kiderül, hogy e gáz már 50° alatt eléri azon értéket, mely számítás által a Gay-Lussac-Avogadro-féle törvény alapján nyerhető.

b) Hoffer József kísérleteiből kiderül, hogy tömény rézszulphat oldatnak elektrolysise által nagy felületű negatív electroddal teljesen tiszta oxygen állítható elő nagyobb mennyiségben és kényelmesen. Az oxygen tisztasága gázelemezés által lett bebizonyítva és kiderült, hogy az semmi hydrogen-t sem tartalmaz.

c) Végül előadó Loczka József által végrehajtott mennyiségi elemzését mutatta be a Rodnáról származó sphaleritnek. Minden alkotórész két ízben levén meghatározva, az eredmény százalékokban a következő: kén = 33.88%, mangán = 4.65%, vas = 12.7%, zink = 48.45%.

Az értekezések ügye az osztályértekezleten intéztetik el.

Harminczötödik akadémiái ülés.

Az I. osztály kilenczedik ülése.

1882. november 20-án.

Szász Károly r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

214. *Budenz József* r. t. felolvassa »Nyelvészeti észrevételeit Vámbéry Árminnak »A magyarok eredete« című munkájára«.

A Nyelvtudományi Közleményekbe adatik.

215. *Bánóczy József* l. t. »Kisfaludy Károly utolsó éveiről és haláláról« értekezik.

Harminczhatodik akadémiái ülés.

Összes ülés.

1882. november 27-én.

Pauler Tivadar másodelnök úr elnöklése alatt.

217. *György Endre* l. t. felolvassa emlékbeszédét *Gorove István* t. t. fölött.

218. Főtitkár bejelenti *Kallós Lajos* l. tagnak szeptember 2-ikán bekövetkezett elhunytát.

Az Akadémia fájdalmas részvétét fejezi ki e veszteség fölött, és felhívja a II. osztályt, hogy az emlékbeszéd megtartásáról gondoskodjék.

219. Lenhossék József r. t. tudomására hozza az Akadémiának *Bernhard Davis* kultag kimultát.

Az Akadémia fájdalmas részvétét jegyzőkönyvbe igtatja, és a gyászirt a III. osztálylyal közli.

220. Olvastatik az Association Littéraire Internationale által Párisban, november 5-én tartott üléséből, Arany János elhunytá alkalmából az Akadémiához intézett részvétirat.

Az Akadémia a világirodalom kiváló képviselői nemes részvételének kifejezését hálásan tudomásul veszi.

221. Olvastatik Budapest főváros tanácsának november 14-én tartott üléséből, az Akadémia elnökéhez intézett átirata, a melyben kérdést tesz, vajjon az Akadémia hajlandó-e az Arany János sírja fölött közköltészen emelendő síremlék ügyét, s az e célra befolyó összegek kezelését magára vállalni.

Áttétetik az Arany-szobor tárgyában kiküldött bizottsághoz.

222. Bemutattatnak a m. földhitelintézet kimutatásai az Arany-szoborra november 25-ig befolyt adományokról, melyeknek összege az említett napig 9746 forint 57 krajczárt tesz.

Örvendetes tudomásul vétetik.

223. A m. k. belügyminiszter úr értesíti az Akadémiát, hogy a Péczely József alapítványából a történeti drámai pályázat eredménytelensége következtében a nemzeti színház alapját illető ezer arany forintot a nemzeti színház országos pénzalapjához csatolta, olyképen, hogy az, mint Péczely József alapítványa, külön kezeltessek, és kamatai a nemzeti színház céljaira fordíttassanak.

Tudomásul vétetik.

224. A vallás- és közoktatásügyi miniszter úr átküldi Barcelona város pályázati hirdetését spanyol régiségtan megírására.

Az archaeologiai bizottsággal közöltetik.

225. Az I. osztály pártolólág terjeszti az összes ülés elé Bartalus István I. tag kérvényét, melyben az Akadémiától 200 forintnyi segélyt kér a magyar népdalok és dallamok gyűjteménye, harmadik kötetének kiadására.

Mínthogy az osztály jelentése szerint az eddig megjelent kötetek szorgalomról és műbecsről tesznek tanúságot, s a népdallamok gyűjtése valóságos nemzeti ügy; mínthogy továbbá folyamodó az előbbi kötetek kiadása alkalmával szintén részesült az Akadémia segélyében: az összes ülés a kért segélyösszeg megadását kívánatosnak tartja, és a kérvényt az Igazgató Tanács figyelmébe ajánlja.

226. Olvastatik az irodalomtörténeti bizottság jelentése a Magyarországon 1473—1711. nem magyar nyelven megjelent nyomtatványok bibliographiája tárgyában. A jelentés így hangzik:

»A bizottság a jelzett időközben Magyarországon megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványok bibliographiájának közzétételét, mind a egyetemes, mind különösen a hazai tudományosság minden ágára nézve egyaránt elsőrendű szükségnek tartja; s mivel köztudomás szerint is az ezen munkához megkívántató anyag már eddig is lehetőleg teljesen össze van gyűjtve: elérkezettnek látja az időt arra nézve, és javasolja,

hogy a T. Akadémia ezen egyik hozzá legmértöbb feladattal szemben, a végleges szerkesztés és kiadás iránt haladék nélkül intézkedjék. — A mi a czélba vett mű szerkesztését illeti, a bizottság úgy van meggyőződve, hogy a T. Akadémia és általában a hazai tudományos körök egyértelmű vélekedését fejezi ki akkor, midőn a mű szerkesztésével Szabó Károlyt, az akadémia rendes tagját tartja megbizandónak. — Az 50 ívre számított munka legczelszerűbben a Régi Magyar Könyvtár alakjában s kiállításával volna közrebocsátandó; szerkesztési és kiadási költsége, ugyanannyi példányban, ívenként 72 forinttal számítva, (melyből 32 frt szerkesztői tiszteletdíj, 40 frt pedig nyomdaköltség), összesen 4000 forinttal irányoztatnék elő, mely összegnek fele az 1883., másik fele pedig az 1884. évi költségvetésbe lenne fölvendő. — Mivel pedig ezen összeg egyik osztály budgetjét sem terhelheti egy magában, javasolja a bizottság, hogy közösen érdeklő természeténél fogva a T. Akadémia által külön állapíttassék meg, úgy azonban, hogy a megszavazott összeg azután az Irodalomtörténeti bizottság költségvetésébe tétessék át, s a munka kiadása körül teendő intézkedések is e bizottságra ruháztassanak. »

Az összes ülés az irodalomtörténeti bizottság javaslatait elfogadja, a tervezett bibliographiai munka kiadását elhatározza, a szerkesztése és kiadása körül teendő intézkedéseket az irodalomtörténeti bizottságra ruhazza, szerkesztésével Szabó Károly r. tagot megbízza, fölkérvén az Igazgató Tanácsot, a 4000 forintnyi költség megszavazására, és első felének az 1883. évi költségvetésbe való fölvételére.

227. Olvassatik az írók és művészek társaságának átirata, melyben az Akadémiát fölkéri, hogy az írói és művészi tulajdonjog tárgyában benyújtott törvényjavaslat megvitatása végett december 12-én tartandó tanácskozányban magát képviseltesse.

Az összes ülés nem tartja szükségesnek az Akadémia közreműködésével készült törvényjavaslat megvitatására küldöttséget nevezni; mindazáltal fölhívja tagjait, a kiket az ügy érdekel, hogy az írók és művészek társaságában tartandó tanácskozányra jelenjenek meg.

228. Főtítkár bemutatja az utolsó összes ülés óta érkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémia kiadásában megjelent munkákat, ily rendben :

I. Testületektől:

Berlin. Kön. Preuss. Akademie der Wiss. a) Abhandlungen 1880. 1881. b) Sitzungsberichte 1882. 18—19. 20. 21—22. 23. 24—25. 26. 27—28. 29. 30—31. 32. 33. 34—35. 36. 37—38.

Calcutta. Angol kormány. Willson's Mackenzie collection.

» Asiatic Society of Bengal. Bibliotheca Indica. Old Ser. No. 245. New Ser. No. 482.

Darmstadt. Histor. Verein. a) Archiv. XV. B. 2. II. b) Quartalblätter 1880. No. 1—4. 1882. Nr. 1—2.

Drontheim. Kir. tudós-társaság. Skrifter 1878.

Kazán. Missió-társaság. a) Máté evangyélioma cseremisziül. b) Ugyanaz mordvinul.

London. R. Geographical Society. Proceedings. Vol. IV. No. 11.

- Moszkva.* Société Impér. des Naturalistes. a) Bulletin. 1881. No. 1. 1882. No. 1.
b) Table des matières, contenues dans les premiers 56 volumes.
- München.* Kön. Bayer. Akad. der Wiss. Sitzungsberichte. Philos., Philol. und
Hist. Cl. 1882. II. B. 1. H. Math. Phys. Cl. 1882. 4. H.
- New Haven.* Office of the Amer. Journal. The Amer. Journal of science. Vol.
XXIV. No. 143.
- New York.* Museum of Nat. History. a) Bulletin 1882. Sept. Oct. b) The thir-
teens annual report.
- Pamplona.* Revista szerkesztősége. Revista Euskara. An. V. No. 49.
- Róma.* Olasz kormány. a) Censimento della popolazione. 31. dic. 1881. b) Movi-
mento dello stato civile. An. XIX.
- Szent-Pétervár.* Orosz. archaeol. társaság. Archeologičeskije Trudi. Tom. I.
Vis. 2.
- Zürich.* Allgem. Schweiz. Gesellsch. für die gesammten Naturw. Neue Denk-
schriften. XXVIII. B. 2. Abth.
- Velenze.* R. Istituto Veneto. a) Memorie. Vol. XXI. P. II. b) Atti. Tom. VII.
Disp. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

K. k. statist. Centralcommission. Bécs. Ausweis über den auswärtigen Handel.
XXXII. Jahrg. III. IV. Abth.

K. k. geolog. Reichsanstalt. Bécs. Verhandlungen. 1882. No. 13.

Cseh kir. múzeum. Prága. Časopis. Ročn. LVI. Sv. 2.

Kais. Akad. der Wissensch. Bécs. a) Denkschriften. Philos. Hist. Cl. XXXII. B.
Math. Naturwiss. Cl. XLIII. XLIV. B. b) Sitzungsberichte. Philos. Histor. Cl. XCVIII.
B. 3. H. XCIX. B. 1. 2. H. Math. Naturwiss. Cl. I. Abth. LXXXIII. B. 5. H. LXXXIV.
B. 1—2. 3—5. H. II. Abth. LXXXIII. B. 5. H. LXXXIV. B. 1. 2. 3—4. 5. H. LXXXV.
B. 1. 2. H. III. Abth. LXXXIII. B. 3—5. H. LXXXIV. B. 1. 2. 3—5. H. c) Archiv
LXII. B. 2. Hälfte. LXIII. B. 1. 2. Hälfte. d) Anzeiger 1882. Nr. 20. 21. 22.

Siebenbürg. Verein für Naturwiss. Nagyszeben. Verhandlungen. XXXII. Jahrg.

M. k. közokt. miniszt. Budapest. a) Jelentések és javaslatok egy orsz. kép-
zõművészeti Akadémia felállítására tárgyában. b) A magyarorsz. ref. egyház alkotmányos
szervezete.

Magyar jogászegylet. Budapest. a) Jancsó: A közszerzeményi jog. b) Herczegh:
Az ági öröklés fentartása.

Orsz. m. k. statiszt. Hivatal. Budapest. Magyarország áruforgalma. 1882. 6.
7. 8. füz.

M. k. földmiv., ipar- és keresk.-miniszt. Budapest. a) Pekár: Weizen und Mehl
unserer Erde. b) A gazd. egyesületek létszámának áttekintése. c) 1882. god v szelsz-
koch otosno.

Horvát archaeol. társaság. Zágráb. Viestnik. God. IV. Br. 4.

M. k. belügyminiszt. Budapest. a) Magyarország. rendeletek tára. 1882. 8—9. füz.
b) Landesgesetz-Sammlung für 1882. 2. Heft.

Zirczi apátság. Zircz. Névtár az 1882—83. tanévre.

M. k. államszámvevõszék. Budapest. A m. korona országainak állami zárszáma-
dása 1881-re. 11 darab.

II. Magánosoktól:

Fekete Zsigmond. Budapest. Magyarország vizei multjának és víz-építkezésének története.

Láncz Miksa. Budapest. A magyar vasúti politika.

Márki Sándor. Arad. A nagyfalusi Arany-család.

Podhorszky Lajos I. t. Páris. Canini : Etudes étymologiques.

Robinski S. Berlin. Du developpement du typhus exanthémique.

Sullay István. Bogács. A b. szűz Mária tisztelete a kath. anyaszentegyházban.

Todaro Ágoston k. t. Palermo. Hortus botanicus Panormitanus. Tom. II.

Fasc. 3.

III. Nyomdákától:

Drotleff nyomdája. Nagyszeben. Calindarul pe 1883.

M. k. egyetem nyomdája. *a)* A m. k. igazságügyminisztérium könyvtárának címjegyzéke. *b)* Gerlóczy : A nemzetgazdaság alaptana. *c)* A budapesti m. k. tud. egyetem könyvtárának címjegyzéke VI. *d)* Groó : Vezérkönyv a m. nyelv tanítására tótajkú népiskolákban. *e)* Volksschul-Lesebuch V. B. *f)* Bartalus : Éneklő ABC. *g)* A budapesti m. k. tud. egyetem tanrende 1882/3 első felére. *h)* Nemzetgazd. Szemle. VI. évf. 7. füz. *i)* A budapesti orsz. rabbi-képző intézet Értesítője 1881/2-ről. *k)* Ugyanaz németül. *l)* Csemegi : Magyar bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt. *m)* Jelentések és javaslatok egy orsz. képzőművészeti Akadémia felállítása tárgyában. *n)* Gyógyászat. 1882. 36—44. sz. *o)* Néptanítók Lapja. XV. évf. 35—43. sz. *p)* Sbornik 1882. Br. 20—28.

Filtsch S. nyomdája. Nagyszeben. *a)* Calindarul pe 1883. *b)* Memorandum der Vertreter der Romanischen Wähler.

Fischel F. nyomdája. Nagykanizsa. *a)* Magyar ábéczés könyv. *b)* Hoffmann : A semíták és antisemiták.

Franklin társ. nyomdája. Budapest. *a)* Czobor : A pécsi székesegyház restaurációja. *b)* A budapesti II. ker. főgymn. Értesítője 1881/2-ről. *c)* A budapesti VII. ker. állami gymn. Értesítője 1881/2-ről. *d)* Értesítő a budapesti állami közép ipartanoda három első tanévről. *e)* A budapesti ág. hitv. főgymnasium Értesítője 1881/2-ről. *f)* Dugonics : Tárházi (vigjáték). *g)* A dunamelléki ref. egyházkerület 1882. jún. havában tartott gyűlésének jegyzőkönyve. *h)* László : Keleti testvérek. *i)* A nagyőrcei polgári iskola Értesítője 1881/2-ről. *k)* Bókay : Gyermekkorházi vény-gyűjtemény. *l)* Valló : Népiskolai olvasmányok. *m)* Komócsy : Szerelem könyve. *n)* Hoitsy : A mi az embert környékezi. *o)* Csemegi : Magyar bűnvádi eljárás. *p)* Der reine Mosaismus. II. *q)* Mangold : A magyarok oknyomozó története. *r)* Radich : Fiume közjogi helyzete. *s)* Werner : A büntettek, vétségek és kihágások. *t)* Török : Anthropologiai füzetek. I. *u)* Schnierer : A büntető jog általános tanai. *x)* Lutter : Betűszám. 5. füz. *y)* Verédy : Népiskoláink felszerelése és tanszermuzeumok. *z)* Göndöcs : Emlék az orsz. méhésegyleti kiállításról. *j)* Wlassics : A pénzbüntetés jogi természete. *v)* Röhl : Az állati járványok. *w)* A Kisfaludy-Társaság Évlapjai XVII. *aa)* Gööz : Budapest története. *bb)* Block : Népszerű mezőgazdaságtan. *cc)* Sonnenfeld : Lenau Miklós élete és művei. *dd)* Herman : Védjük az állatokat. *ee)* Koszorú. VIII. k. 1. 2. 3. 4. füz. *ff)* Prot. theo-

logiai könyvtár. XVII. k. *gg*) Egyetemes Philol. Közlöny. 1882. 6. 7. 8—9. füz. *hh*) A közlekedési eszközök története. 19—20 füz. *ii*) Nemzeti névelés 1882. 6. 7. 8. füz. *kk*) Olcsó könyvtár. 139—153. *ll*) Philos. írók tára III. *mm*) Népszerű természettani előadások gyűjteménye. 1882. 3. füz. *nn*) Magyar jogászegyleti értekezések. VII. *oo*) Külföldi törvények magyar fordításban. II. III. *pp*) Döntvénytár. Új foly. I. II. köt. *qq*) Jeles írók isk. tára. 18. 19. *rr*) Ifjúsági iratok tára. 13. *ss*) A dunamelléki ref. egyházkerület kiadványai. 4. *tt*) Közhasznú családi könyvtár. 24. 25. 26. *uu*) Finály : A latin nyelv szótára. 1. 2. füz. *xx*) 1883-ra a következő naptárak : Prot. új képes naptár, Nevessünk, Nemzeti nagy képes naptár, István bácsi naptára, Új honvéd naptár, A magyar nép naptára, A nép zászlója naptára, Neuer illustr. Volkskalender, Borászati naptár, Lidércz naptár, Székely egyleti képes naptár, Falusi gazda naptára, Kossuth naptár, Magyar nők naptára.

Gyulai I. nyomdája. Arad. Bereczki : Gyümölcészeti vázlatok II. kötet.

Ózvegy Kirchnerné nyomdája. Versecz. Illusztrirter Wersetzter Hauskalender für 1883.

Skarnitzel J. nyomdája. Szakolcza. Knižnica. Sw. 4. 5.

IV. Saját kiadásbeli munkák :

Évkönyv. XVI. köt. 8. darab.

Harminczhetedik akadémiai ülés.

A II. osztály kilenczedik ülése.

1882. december 4-én.

Ipolyi Arnold r. t. osztályelnök elnöklése alatt.

230. *Torma Károly* r. t. előterjeszti *Henszlmann Imre* r. t. jelentését a székesfehérvári ásatások eredményeiről.

231. *Schwarz Gyula* l. t. felolvassa ily című értekezését : »A miniszteri felelősség eredete az európai alkotmánytörténelemben«.

232. *Fraknoi Vilmos* r. t. felolvassa jelentését Posthumus István hercegnek, III. Endre király atyjának *Mircse János* által Velenczében fölfedezett végrendeletéről. A jelentés így szól :

Érdemes hazánkfia, barátosi Mircse János, ki 12 esztendő óta Velenczében tartózkodik, és szünet nélkül dolgozik az egykor hatalmas köztársaság kimeríthetetlen gazdagságú levéltáraiban, munkássága eredményeivel már is jelentékeny szolgálatokat tett a magyar történetírásnak. Az Akadémia által kiadott Anjou- és Mátyás-kori Diplomatiái Emlékekhez ő szolgáltatta az anyag nagy részét, és a Történelmi Bizottság levéltárában még tetemes készlet várakozik az értékesítésre.

Jelenleg a Procuratori di San Marco irattárában kutatván, az ott felhalmozott sok százezer végrendelet között szerencsés volt fölfedezni István magyar hercegnek,

II. Endre király fiának és III. Endre atyjának végrendeletét, a melyet felszólításomra lefényképeztetvén, hű másolatokban van szerencsém bemutatni.

Társunk báró Nyáry Albert érdekes tanulmányai, (melyek a Századok 1867. és 1868-iki köteteiben láttak napvilágot) megismertették azon házasság történetét, melyet II. Endre elshaladott korában, kevésel halála előtt, *Beatrix* esztei hercegnővel kötött, és az ezen házasságból származott István herceg kalandos életpályáját.

Beatrix királyné II. Endre halála után, IV. Béla ellenséges érzületétől tartva, elhagyta Magyarországot, visszatért az atyai házhoz, és ott szülte Istvánt. Ez már kora ifjúságában összeesküvést szervezett nagybátyja, VII. Arto esztei őgróf ellen; de szerencsétlen eredménnyel; mire Aragoniába menekült, testvéréhez Jolánta királynéhoz. Itt sem találván nyugtot, visszatért Olaszországba és Ravennában podestává választatta meg magát. Mikor pedig ezen ősrégi város polgárai fellázadtak és őt elűzték, Velenczében keresett menedéket. Itt nőül vette a hatalmas Morosini patricius család sarját, Thomasinát. IV. Béla halála után kísérletet tett Magyarországon V. István trónjának elfoglalására; szövetkezett Ottokár cseh királylyal; azonban az 1271-ik évi békekötés megfosztotta a segélytől és reménységétől. Egy évvel utóbb a halál vetett véget nyugtalan életének.

Végrendelete, a melynek létezése felől ekkorig egyáltalán nem volt tudomásunk, 1271. ápril hó 10-én jött létre. Saját velenczei házában, több tanú jelenlétében, Miklós közjegyzőnek mondotta tollba, a ki őt »méltóságos István úrnak, Slavónia hercegének, néhai Endre magyar király szülöttének« czímezi.

A herceg általános örökösül kiskorú fiát, Endrét rendeli, a kinek azonban nem hagyományozhat egyebet, mint jogigényeit Slavóniára és az esztei őgrófságra. Kiskorúsága alatt gyámokká nevezi nejét Thomasinát, sógorait Morosini Albertet és Gradenigo Marinust. Ha kiskorúsága tartama alatt halna el, jogait Morosini Albertre, ha pedig úgy Endre, mint Morosini Albert fiörökös nélkül halna el, a római egyházra ruházza.

Endre mellett, két természetes fiáról gondoskodik, a kiknek Slavónia jövedelmeiből 1000—1000, az esztei őgrófság jövedelmeiből 100—100 ezüst márka évi járadékot hagyományoz, a mely azon időtől fogva lesz fizetendő, a mikor örökösei Slavóniát, illetőleg az esztei őgrófságot birtokba veszik.

Ugyanezen föltétellel szintén évi-járadékokat rendel nejének és sógorainak, valamint a pápának és a bibornokoknak is, a kiknek pártfogásába ajánlja örököseit.

István herceg tehát, mint II. Endre ifjabb fia, jogot tartott Slavóniára, és feljósítva érezte magát arra, hogy arról halála esetére rendelkezék. Ellenben a magyar koronáról egy szóval sem tesz említést.

Igényeinek az esztei őgrófságra is komoly alappok volt. VII. Artóban kihalt a fejedelmi ház fiága. Leányágon az örökösödési jog Istvánra szállott. De Artónak sikerült természetes fiának, Obizzónak, biztosítani az örökösödést. István fia III. Endre valóban fölvetta az esztei őgróf czimét, de jogait nem tudta érvényesíteni, míg Szlavóniát IV. László már 1278-ban átadta neki.

István herceg, természetes fiait a végrendeletben nem nevezi meg. A pont, a mely rólok szól, egy nevezetes kérdés fölvetésére ad alkalmat. Ismeretes, hogy a jelen század első tizedeiben, majd az ötvenes években is élénk vita folyt a Crouy-Chanel családnak III. Endre királytól való származása tárgyában. Teljesen kétségtelen, hogy

Crouy-Chanel Felix és Márk, kik 1279- és 1282-ben okleveleket állítanak ki, és magokat Endre herczeg fiainak mondják, nem lehetek fiai ezen Endre herczegnek, a ki 1271-ben még kiskorú volt; minélfogva Horváth Mihály teljes joggal álműveknek nyilvánította az okleveleket. De vajjon ez a Felix és Márk nem azonosak-e Istvánnak végrendeletében említett két természetes fiával? Könnyen megmagyarázhatnók, hogy a család, melynek körében az Árpád-házból való származás tradíciója élt, előnyösebbnek tartotta a trónra jutott III. Endrétől, mint a bujdosó Istvántól származtatni magát.

Végül megjegyzem, hogy a végrendeletnek fölfedezett példánya nem az eredeti; az négy évvel utóbb készült másolat, melyet Morosini Albert részére egy zárai közjegyző, hiteles alakban állított ki.

Így tehát az Árpád-házból fenmaradt ezen egyetlen egy végrendelet hitelességéhez kétség nem fér.

Harmincznyolczadik akadémiai ülés.

A III. osztály kilenczedik ülése.

1882. december 11-én.

Szto c z e k J ó z s e f osztályelnök elnöklése alatt.

234. *B. Eötvös Loránd* l. t. felolvassa ily című értekezését: »Tanulmányok a folyadék-hártyák feszültségéről.«

235. *Balló Mátyás* l. t. »A szénsavhydrátról« irt értekezését, szerző betegsége következtében, kivonatilag megismerteti *König Gyula* l. t.

236. *Borbás Vincze* tanár, mint vendég, bemutatja: »Floristikai közleményeit: 1. Monarchiánk néhány új növénye, 2. Berkenyeinkről, 3. *Characeae Hungaricae*, 4. *Exiguities florae Bosniacae addenda*«. Rövid kivonatban így:

1. »Monarchiánk néhány új növénye« cím alatt *Arenariae rotundifoliae* MB., *Sorbus semipinnata* Borb., *Cuscuta alba*, *C. calliopes* Heldr. et Sart., *Campanula velebitica* Borb., *Tulipa hexagonata* Borb., *Hyacinthus orientalis* v. *brachypodus* Borb., *Asplenium Petrarchae* DC. stb.

2. »Berkenyeinkről« cím alatt azon folytonosságra figyelmeztet, mely a *S. Aria* és *S. aucuparia* közt van, melynek a *S. semipinnata* is egyik tagja.

3. »*Characeae Hungaricae*« cím alatt, e virágtalan csoport hazai fajait (15) ismerteti, köztök a *Chara crinita* és *Nitella opaca* ritkaságok biztos helyeit.

4. »*Exiguities florae Bosniacae addenda*« cím alatt, Bosnia flórájából ismeretlen néhány növényt említ fel, melyeket *Porutiu Romulus* orvos és hazánkfia, katonáskodása alatt gyűjtött ott. Ezek az *Orchis maculata*, *Viola scotophylla*, *Crocus vernus*, *Scolopendrium vulgare* var. *pla-*

typteron *Borb.*, s különösen a tavaszi sáfrány faji értékére, tesz megjegyzéseket.

Ez értekezésekről az ülés után tartandó osztály-értekezlet határoz.

Harminckilencedik akadémiai ülés.

Összes ülés.

1882. december 18-án.

Gróf Lónyay Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

238. Főtitkár bejelenti azon súlyos veszteséget, melyet az Akadémia Greguss Ágost igazgató és rendes tagnak decz. 13-án bekövetkezett elhúnytával szenvedett; kiemeli azon buzgóságot, melylyel közel negyedszázadon keresztül az Akadémia munkálkodásában részt vett, és utal szerény és zajtalan, de mély hatású irodalmi pályájára, melyen az Akadémia sokoldalú feladatai közül egynél többnek megoldásában közreműködött.

Az Akadémia e kiváló tagjának, a nemzeti irodalom és közoktatás egyik legnevesebb és leghívebb munkásának elvesztését fájdalmas részvéttel veszi tudomásul, és felhívja az I. osztályt, hogy emléke megünnepléséről, az emlékszemlé megőrzéséről, az emlékszemlé megtartása által, gondoskodjék.

239. Bemutattatnak az osztályok és bizottságok 1883-ik évi költségvetési előterjesztései. Úgymint:

A) Az I. osztály előirányzata:

	F.	Kr.
I. »Magyar költők tára« V. VI. kötetére	—	— 1000
II. Értekezések kiadására	—	— 1500
III. Codex Cumanicus tiszteletdíjhátraléka	—	— 320
IV. Vámbéry: »A magyarok eredete« nyomtatási költség és tiszteletdíj hátraléka	—	— 1663 32
V. Nyelvtörténeti szótár szerkesztésére	—	— 1800
VI. Nyelvemléktár XII. kötete kiadására	—	— 670
VII. Színnyei »Finn-magyar szótár«	—	— 1280
VIII. Simonyi »Magyar kötőszók.« III. k.	—	— 900
IX. Régi magyar nyomtatványok kiadására	—	— 500
X. Heinrich G. Gót kézikönyve kiad. segélyezésére	—	— 200
XI. Thewrewk E. Festus codex kiadására	—	— 900
XII. Lehr A. Arany-szótára előmunkálataira	—	— 150
XIII. <i>Nyelvtudományi bizottság:</i>		
a) Nyelvtud. Közlemények	1259	
b) Mesterműszók gyűjtése	300	

c) Nyelvőr segélyezése	1500	F. Kr.
d) Philologiai Közlöny segélyezése	1000	
e) Előadói díj és kisebb költségek	400	— 4459
XIV. Irodalomtörténeti bizottság :		
a) Adattár kiadására	440	
b) Szilágyi I. »Szenczi Molnár A. élete«	600	
c) Bécsi magyar tanulók lajstroma	400	
d) Szabó Károly Bibliographiája I. fele	2000	— 4000
XV. Bartalus István Népdalok gyűjteményének segélyezése (az összes ülés határozata értelmében) ...		
	—	— 300
		19642 32

Az osztály előterjesztésében a Nyelvtörténeti szótárra nézve bejelenti, hogy a szerkesztőségben Volf György I. t. helyét Szarvas Gábor I. t. foglalta el, a ki Simonyi Zsigmond I. taggal a szerkesztést oly eredménnyel folytatta, hogy 10 betűi cikkei elkészültek; minélfogva biztos kilátást nyújthat, hogy az egész szótár, a nyelvészeti kutatások e biztos alapja, 1885. végén teljesen sajtókészen fogja az Akadémia további intézkedéseit várni.

B) A II. osztály előirányzata :

I. Értekezések kiadására	—	— 4000
II. A sz. korona műtörténeti leírásának kiadására ...	—	— 1000
III. A magyarországi municipális statutumok kiadásának megindítására	—	— 1000
IV. A jogtörténeti műszótár munkálataira	—	— 400
V. Dr. Márki Sándor dicséretre érdemesített pályamunkája kiadására	—	— 800
VI. A Philos. írók tárának segélyezésére	—	— 900
VII. A Philos. Szemle segélyezésére	—	— 300
VIII. Történelmi bizottság :		
a) Magyar Országgy. Eml. IX. k. első fele	1600	
b) Erdélyi » » IX. k. egész kötet ..	800	
c) Anjoukori Okmánytár IV. köt. első fele	1000	
d) Hazai Okmánytár VIII. köt.	1000	
e) Archivum Rákócziánium IX. k.	1200	
f) Wenzel G. A gazdaság tört. Magyarorsz.-ban	1000	
g) Marczali: II. József. II. köt.	1500	
h) Rimai János levelezése	800	
i) Velencei követjelentések I. kötet	800	
k) Régi városi számadások I. kötet	1000	
l) Árpádkori Okmányok indexe kiadására	200	
m) Régi törvények kiadásának előmunkálataira	200	
n) Deák F. Bujdosók levelezése	800	
o) Történeti emlékek másolására	400	
p) Könyvkötő és kisebb kiadások	300	
q) Előadói tiszteletdíj	400	— 13000

IX. Archaeologiai bizottság :			P. Kr.
a) Monumenták kiadására és az előadó tiszteletdíjára	2500		
b) Archaeologiai Értesítő kiadására és a szerkesztő tiszteletdíjára	2500	—	5000
X. Nemzetgazdasági bizottság :			
a) Budapesti Szemlében közl. értekezésekre ..	1800		
b) Értekezéseknek külön füzetekben kiadására	800		
c) Évkönyv kiadására	500		
d) Előadói tiszteletdíj	400	—	3500
			<hr/>
			29900

Az Archaeologiai bizottság előterjesztésében kiemeli, hogy az Arch. Értesítőbe felvett 2500 frtnyi összeg, a folyóirat kiadására, tekintettel a költséges illusztrációk előállítására, nem elégséges: minélfogva jövőben is a folyóirat céljaira kéri fordítatni azon összeget, melyet az Országos régészeti és embertani társulat az Arch. Értesítő példányaiért fizet.

A Nemzetgazdasági bizottság az Évkönyv kiadási költségeinek fedezésére kéri a Magyar biztosító társaság alapítványából kifizetőt, de ki nem adott 500 frt jutalmat.

C) A III. osztály előirányzata:

I. Értekezések és Értesítő kiadására	—	—	5000
II. Nagyobb terjedelmű munkálatok kiadására	—	—	2000
III. Bolyai Farkas Tentamenje kiadására	—	—	2000
IV. A math. és term. tudom. munkálatokat a külfölddel megismertető folyóirat segélyezésére	—	—	1500
V. A megalakítandó hadtudományi bizottság munkálataira	—	—	1000
VI. Math. és term. tud. bizottság :			
a) Közlemények kiadására	2600		
b) Buvárlatok segélyezésére	2000		
c) Előadói tiszteletdíj	400	—	5000
			<hr/>
			16500

Az osztály előirányzatában előadja, hogy az osztály több tagja egy oly tudományos folyóirat megindítását tervezi, mely a Magyarországon megjelenő math. és természettudományi dolgozatokat, és az e téren kifejtett munkásságot, a külfölddel megismertesse. Az osztály a tervezett vállalat fontosságát méltányolva, annak segélyezését ajánlja.

Az október 30-iki összes ülés a hadtudományi bizottság felállítását elhatározván, hogy a bizottság azonnal a jövő évben eszközzendő megalakítása után munkásságát megindíthassa, már most kér részére a bizottság 1000 forintnyi dotatiót.

A matematikai és természettudományi bizottság, tekintettel arra, hogy az 1882-ben kiadás végett benyújtott dolgozatok kinyomatása a bírálók által kívánt átdolgozások miatt elkésztett, s így az ezen évi dotatió az év végeig nem lesz kimerítve, a maradványösszegnek a jövő évre átvitelét kéri.

D) Az osztályok körén kívül álló tudományos czélokra, az 1882-ik évi költségvetésben előforduló tételek a következők:

	F.
Az Akadémia évkönyve, írtésítője és Almanachja kiadására ...	2000
A könyvkiadó vállalat segélyezésére évenként	4000
A Budapesti Szemle » »	2200
Az Ung. Revue példányaira előfizetés évenként	1500
A Revue Hongroise » » »	600
Jutalmakra	4000
Széchenyi István munkáinak kiadására	1000

E szerint irodalmi czélokra, a jövő évi költségvetésbe fölveendő összesen : 81342

Ezen összeg a múlt évben a költségvetésben tényleg előirányzott 69,000 forintot 12,342 forinttal haladja meg.

A költségvetési előterjesztések, szabályszerű tárgyalás végett az Igazgató Tanács elé terjesztetnek.

240. Olvastatik a magyar építész és mérnök-egylet átírata, melyben előterjeszti, hogy az ekkorig fejletlen állapotban maradt magyar műszaki irodalom emelése végett, a jövő évben műszaki könyvkiadó vállalat megindítását tervezi, a melynek feladata lesz : a technika főszakaiból az idegen irodalmak kiünő termékeinek magyar fordításban való közrebocsátása és terjesztése. Az egylet a műszaki munkák kiállításának nagy költségeire, és a szakközönség szűk körére utalva, fölkéri az Akadémiát : hogy a megindítandó vállalatot évi támogatásban részesítse.

Az Akadémia teljesen méltányolja a tervezett vállalat fontosságát, és osztozik az építész- és mérnök-egylet felfogásában, hogy az önálló magyar műszaki irodalom és a technika magyar műnyelvének megállapítását, a könyvkiadó vállalat lényegesen előmozdíthatja ; minélfogva a kérvényt pártolólág terjeszti az Igazgató Tanács elé.

241. Az I. osztály jelenti, hogy az Arany János igazgató és rendes tag fölött tartandó emlékbeszéddel Szász Károly rendes tagot bizta meg.

Tudomásúl vétetik.

242. A Magyar Földhitelintézet jelenti, hogy az Arany-szoboralap javára decz. 16-ig 16,657 frt 6 kr folyt be az intézet pénztárába.

Tudomásúl vétetik.

243. Olvastatik az I. osztály jelentése a Gyulai Pál r. t. által, az október 30-ki összes ülésen előterjesztett két indítvány tárgyában. A jelentés következő :

»Az I. osztály, ragaszkodva az alapszabályokhoz, jogosnak tartja mind a tisztviselőknél igazgató tagokká, mind a főkönyvtárnoknál osztályelnökké választatását. A tisztviselők fizetései hosszabb időre meg vannak állapítva, és nem igen jöhetnek kérdés alá, s ha valamikor kérdés alá kerülnének, ily ülésekben a tisztviselők bizonyára nem vennének részt ; de különben is számuk csekély voltánál fogva nem folyhatnának be döntőn az Igazgató Tanács határozatára. Az osztályelnök és főkönyvtárnok tiszte egy pontban, nem tagadhatni, összeférhetetlennek látszik, de ezen könnyen segíthetni, a nélkül, hogy az akadémiai tagok jogai csorbítottassanak. Ha valamelyik osztályban a főkönyvtárnok választatik osztályelnökké s így a könyvtári bizottságban a maga képviselője levén, nem lehet egyszersmind az osztály képviselője is, ily esetben az osztály mindig választhatna a könyvtári bizottságba egy külön képviselőt. Ennél fogva java-

soltatik, hogy az Ügyrendben mondassék ki világosan a tiszviselőknek igazgató tagokká s a főkönyvtárnoknak osztályelnökké választathatása, azonban az utóbbira nézve az is mondassék ki, hogy ily esetben az illető osztály külön képviselőt választ a könyvtári bizottságba.«

Ugyane tárgyban olvastatik a II. osztály következő jelentése :

»A II. osztály az I. indítvány tárgyában kinyilatkoztatja, hogy a fennálló alapszabályok értelmében, az akadémiai tiszviselőknek az Igazgató Tanács tagjaivá való megválasztása nincs kizárva.

A II. indítvány tárgyában kijelenti, hogy a főkönyvtárnok osztályelnökké megválasztható.«

Egyelőre tudomásul vétetik, és a III. osztály fölkéretik, hogy jelentését a jövő összes ülésen terjeszse elő.

244. A kereskedelmi műszótár bizottságába az I. osztály Joannovics György t. t. és Thewrewk Emil l. tagot ; a II. osztály Tóth Lőrincz r. és Apáthy István l. tagokat küldte ki.

Tudomásul vétetik.

245. A nemzetgazdasági és statisztikai bizottság jelenti, hogy Jekelfalussy József miniszteri titkárt segédtagul megválasztotta.

Az összes ülés e választást helybenhagyja.

246. Az I. osztály fölkéri az Akadémiát, annak kieszközlésére, hogy az erdélyi püspök által félévi használatra megküldött Döbrentey-codex 1883. június végéig a Nyelvtudományi bizottság kezei közt maradjon.

Az erdélyi püspök a határidő meghosszabbítására fel fog kéretni.

247. Bemutattatik a székelyudvarhelyi állami főreáliskola kérvénye, melyben az Akadémia kiadványainak megküldéséért folyamodik.

Tekintettel arra, hogy Székelyudvarhelyen két intézet részesül már az Akadémia kiadványaiban, a főreáliskola számára csak a III. osztály Írtesítőjének, és az Akadémia magyar grammatikai kiadványainak megküldése határozottatik.

248. Bemutattatik a Sárosmegyében, a magyarságot és népnevelést terjesztő egyesület kérvénye, az Akadémia kiadványainak megküldése tárgyában.

Határozottatik, hogy az Akadémia azon régibb kiadványai, melyek a nagy olvasó közönség igényeihez vannak alkalmazva, és a melyekből fölösleges példányok állnak rendelkezésre, fognak megküldetni.

249. Trefort Ágoston t. t. a jövő évi január 27-én tartandó összes ülésen, mint a halhatatlan emlékü b. Eötvös József akadémiai elnök halála évforduló napjához legközelebb eső ülésen, felolvasni kívánja értekezését b. Eötvösnek »A XIX. század uralkodó eszméi« című munkájáról.

Tudomásul vétetik.

250. Főtitkár bejelenti azon akadémiai pályázatokat, a melyeknek határideje decz. 31-én lejár.

A jelentés, hirlapok útján közzététetik.

251. Főtitkár bemutatja a jövő évi üléssort.

Az akadémiai tagoknak megküldetik.

252. Főtitkár bemutatja az utolsó összes ülés óta testületektől, egyesektől és nyomdáktól beérkezett ajándék-, csere- és köteles könyvpéldányokat, valamint az Akadémiának ez idő alatti megjelent kiadványait, ily renddel :

I. Testületektől:

Berlin. Gesellschaft für Erdkunde. a) Verhandlungen. IX. B. Nr. 8—9. b) Zeitschrift XVIII. B. 4—5. H.

Catania. Accademia Gioenia. Atti. Tom. XVI.

Helsingfors. Bureau de Statistique de Finlande. Bidrag. VI. 8. 9.

Kiel. Museum vaterländ. Alterthümer. XXXVII-ster Bericht.

Paderborn. Verein für Gesch. u. Alterthumsk. Westfalens. Zeitschrift. XXXVIII. XXXIX. XL. B.

Róma. Olasz kormány. Atlante statistico del regno d'Italia.

Egyetem rectori hivatala. Prága a) Ordnung der Vorlesungen für 1882/3. b) Personalstand 1882/3.

K. k. Statist. Central-Commission. Bécs. Ausweis über den auswärtigen Handel. XXXII. Jahrg. 2. Abth.

M. k. ipar-, földm. és keresk. miniszt. Budapest. Jelentés az orsz. phylloxera-kisérleti állomás 1881. évi működéséről. I. évfolyam.

M. k. belügyminiszt. Budapest. Magyarország. rendeletek tára. 1882. 10. füz.

Izraelita hitközség. Szeged. Löw : Arany János.

Erdélyi Múzeum-egylet. Kolozsvár. Erdélyi Múzeum. IX. évfoly. 9. sz.

Magyarorsz. Kárpát-egyesület. Késmárk. Évkönyv. IX. évf. 3. füz.

Orsz. képviselőház elnöksége. Budapest. Napló és nyomtatványok.

Ünnepélyrendező bizottság. Győr. a) Ruschek : A vidéki sajtó hivatásának méltatása. b) Szávay : A hatodik nagy hatalom.

Jótékony nőegylet. Győr. Emlék a győri Aranyünnepről. 5 péld.

Vegytani lapok szerk. Kolozsvár. Vegytani lapok. 1882. 2. 3. sz.

Természettud. társ. Budapest. Czögler : A fizika története életrajzokban. II. köt. 2 péld.

Békésmegyei gazd. egylet. B.-Csaba a) Értesítő 1881-ről. b) Dömény : A tűz-, jég- és életbiztosításnak népszerű ismertetése.

Orsz. földtani intézet. a) Földtani térképek : C. 7. 8. 9. 10. D. 7. 10. 11. E. 7. 8. 9. 10. 12. F. 9. 10. 11. 12. b) Esztergom barna szenterületének földtani térképe.

II. Magánosoktól:

Bernátsky Ferencz. Bécs. Hiawatha.

Haynald Lajos t. t. Kalocsa. A kath. iskolaügy Magyarországon. I. II.

L. A. Hugué-Latour. Montreal. a) Programme of the thirty-first meeting of the Amer. Association in Montreal. b) Proceedings of the Nat. Hist. Society. c) Our boarding school on wheels. d) Handbook for the city of Montreal.

Márki József. Budapest. Éneisz. II. k. 1. 2. füz.

III. Nyomdáktól:

Alexi nyomdája. Brassó. Popescu : Sgarçital, de Molière.

Athenaeum nyomdája. Budapest. *a)* Somhegyi : Egyetemes világtörténet. II. k.
b) Hoffmann : Münchhausen báró kalandjai. *c)* A kath. egyház birtokjoga. *d)* Városi : A kath. iskolaügy. I. *e)* Hunyadmegyei tört. és rég. társulat Évkönyve. *f)* Tiszteld atyádat és anyádat. *g)* A magas északon. *h)* Ki mint vet, úgy arat. *i)* Anyai szeretet. *k)* Pár szó a fővárosi közegészségügy kérdéséhez. *l)* Gyakorlati vezérkönyv a franczia nyelv megtanulására. *m)* Magyar gazdák évkönyve. VI. évf. *n)* Emlékirat egy magyar tört. arcképcsarnok iránt. *o)* Magyarország áruforgalma 1882. *p)* Magyar statiszt. Évkönyv. 1880. 2. 7. 12. füz. 1881. 3. füz. *q)* Tájékoztató 1882. 8. 9. 10. füz. *r)* Történelmi Tár. 1882. 4. füz. *s)* Magyar tanügy. X. évf. 8—10. füz. *t)* Századok. XVI. évf. 8. füz. *u)* Schmid Kristóf ifjúsági iratai. X. k. *x)* Képes Családi Lapok. IV. évf. 51. 52. sz. V. évf. 1—9. sz. *y)* Magyar népköltési gyűjtemény. III. k. *z)* Csiky Gergely színművei. IV. *v)* Házi könyvtár. XLI.

Drotleff J. nyomdája. Nagyszében. Recht und Brauch der ev. Landeskirche in Siebenbürgen.

Egyházmegyei nyomda. Arad. Calendariu pe 1883.

Krafft nyomdája. Nagyszében. Emlékirat. (A román választók képviselőié.)

Ref. főiskola nyomdája. S.-Patak. A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület Névkönyve. 1881/2-re.

Réthy I. nyomdája. Arad. Kálmány : Szeged népe. II. k.

Seminarium nyomdája. Balázsfalva. Catechismu.

Traunfellner K. nyomdája. Lugos. Mandreanu : Gramatica romana.

IV. Saját kiadásbeli munkák:

a) Nyelvtud. Értek. X. k. 13. sz.

b) Math. és Term. tud. Értesítő. I. k. 1—2. füz.

c) Értekezések a nemzetgazdaság köréből.

d) Beöthy Leo : A társadalmi fejlődés kezdetei. I. II. k.

e) Taine : Az angol irodalom története. II. k.

f) Taine : A jelenkori Franciaország. II. k.

g) Vámbéry : A magyarok eredete.

h) Symonds : A renaissance. II. k.

i) Szász K. : A világirodalom nagy époszai. II. k.

k) Almanach 1883-ra.

l) Nádasdy T. családi levelezése.

m) Értesítő. 1882. 5. sz.

Z á r t ü l l é s.

254. Olvassatik az I. osztály előterjesztése az Igazgató Tanács okt. 8-ki ülésének, és az okt. 30-án tartott összes ülésnek, a Kazinczy Ferencz életrajza megírására vonatkozó végzése tárgyában :

»Az I-ső osztály először is azt az óhaját fejezi ki, hogy az Igazgató Tanács az alapszabályok értelmében, tudományos és irodalmi ügyekben a kezdeményezést és megállapodást bizza az Akadémiára, az Akadémia pedig, mielőtt határozná, az eddigi szokás szerint, kérje ki előbb az osztály véleményét. Ez óhajta kifejezését annyival inkább helyénvalónak látja, mert az Igazgató Tanács és az Akadémia felfogásában é megállapodásában, ez esetben épen nem osztozhatnak. Kétséget nem szenved, hogy a Kazinczy Ferencz életrajzának megírásáról gondoskodni, az Akadémia kötelessége ; az is igaz, hogy ezelőtt huszonöt évvel Toldy Ferencz bízott meg e feladattal. De most nem e munka folytatásáról lehet szó, hanem egy egészen új munka megírásáról, s ezt az osztály, illetőleg az Akadémia más úton is valósíthatja. Ugyanis bizonyos évkörben a Lukács-jutalomból 1000, esetleg 2000 frt fordítható irodalomtörténeti czélra, s így a Kazinczy életrajzára is, zárt vagy nyílt pályázat útján, mely utóbbi mód majdnem egyre megy az egyszerű megbízással. Ezért az osztály a Kazinczy-alapból fenmaradt összeget oly czélra szánná, mely szintén Kazinczy irodalmi emlékét szolgálná, de a mely más úton bajosn volna valósítható. Tudniillik óhajtandó volna Kazinczy még ki nem adott munkáinak kiadása. Ilyenek első sorban :

1. *Önéletrajza*, melyet öt alakban dolgozott ki, de a melyek közül csak egy jelent meg, az is kritikátlan s hozzá nem méltó kiadásban. Kazinczynek e munkája mind tartalom, mind forma tekintetében — legkitünőbb minden munkája között, s egyéniségét, szellemét s hatását leghívebben visszatükröztető.

2. *Naplója*, mely önéletrajzának folytatása, s melyből csak egy kis rész látott ez ideig világot egy folyóiratban, fogságának naplója. E munkák mindegyikének eredeti kézírata az Akadémia birtokában van.

3. *Ki nem adott levelei*, melyek részint az Akadémia, részint az erdélyi múzeum birtokában vannak.

4. *Eredeti költeményeinek teljes és kritikai kiadása, bevezető életrajzzal és jegyzetekkel.*

E munkák közül bármelyiknek kiadása inkább igénybe veheti a Kazinczy-alapból fenmaradt összeget, mint maga az életrajz, mely más úton sokkal könnyebben megvalósítható, annyival inkább, mert ezek kiadása magát a megírandó életrajzt is elősegíti, a mennyiben kritikailag megvilágított anyagot nyújt az életrajzírónak. Mindezeknél fogva az osztály nem járulhat az Igazgató Tanács és Akadémia felfogásához és megállapodásához, s részletes javaslatának felterjesztését, akár egy, akár más irányban, csak akkor látja helyénvalónak, ha egyszersmind a fenmaradt összeg mennyiségéről is felvilágosíttatik, hogy ahhoz mérve tehessen javaslatot.*

Az összes ülés az I. osztály által előadottak alapján, meggyőződván arról, hogy Kazinczy Ferencz emlékének irodalmi megörökítése szempontjából mindenekelőtt Kazinczy Ferencz ki nem adott munkáinak közrebocsátása kívánatos: fölkéri az Igazgató Tanácsot, hogy azon összeget, a mely a Kazinczy-alapból é czélra fordítható, ha-

tározza meg; a mely összeghez mérve az I. osztály, a munka kiadása iránt részletes javaslatot fog előterjeszteni.

255. Az I. osztály főnnebbi előterjesztésének tárgyalása alkalmával megemlítetvén, hogy mikor 1859-ben az Akadémia Kazinczy Ferencz életrajzának közrebocsátását elhatározta, a munkára előfizetés hirdettetett, és az előfizetők, a munka csonkán maradván, ki nem elégtettek: az Akadémia elnöke indítványozza, hogy a fűtőkár ez ügy megvizsgálásával bizassék meg.

Az indítvány elfogadtatik.

256. Olvastatik a kir. magyar természettudományi társulat átirata, a melyben az Akadémia figyelmét, az Akadémia és a többi tudományos társulatoktól nyert pályadíjak, jutalom- és írói tiszteletdíjak megadóztatásának ügyére hívja fel, és azon kérdést veti föl: nem volna-e időszerű és szükséges odahatni, hogy a M. T. Akadémiától és a többi hazai tud. társulatoktól kifizetett pályadíjak, jutalomdíjak és írói tiszteletdíjak, tekintettel az említett társulatok közhasznú működésére, a törvényhozás által adómenteseknek nyilváníttassanak.

Az összes ülés, Pauler Tivadar másodelnök elnöklete alatt, Tóth Lőrincz, Szily Kálmán és Arany Iászló akadémiai tagokból álló bizottságot küldi ki, oly czélból, hogy a Természettudományi Társulat által fölvetett kérdést, a fennálló törvényekre való tekintettel tanulmányozva, véleményét és javaslatát az Akadémia elé terjessze.

VII. Igazgatósági ülés.

1882. december 31-én.

Gróf Lónya y Menyhért akadémiai elnök úr elnöklése alatt.

73. Akadémiai elnök úr bejelenti *Greguss Ágost* igazgató tagnak, decz. 13-án bekövetkezett elhúnytát.

Az Igazgató Tanács, ez érdemdús tagjának elvesztését, fájdalmas részvétellel veszi udomásúl.

74. Olvastatik özvegy Arany Jánosné irata, melyben az Akadémiának és az Igazgató Tanácsnak, az Arany János elhúnyta alkalmából hozzá intézett részvétnyilatkozatért és az Igazg. Tanácsnak azon ajánlataért, hogy a boldog-emlékű férje által bírt lakást továbbra is, élethossziglan megtarthassa, háláját tolmácsolja.

Tudomásul szolgál.

75. Olvastatik az okt. 30-án tartott összes ülés határozata, melylyel az Akadémia, az Arany János emlékére állítandó ércszobor létesítésének ügyét magáévá teszi, az ügy megindítására és vezetésére vegyes bizottságot alakít, abba nyolcz tagot választ, és az Igazgató Tanácsot négy tag választására fűlkéri.

Az Igazg. Tanács készséggel hozzájárúl az összes ülés határozatához, és a bizottságba Pauler Tivadar másodelnököt, Mailáth György, Pulszky Ferencz és gr. Andrassy Gyula igazgató tagokat választja.

76. Főtitkár bejelenti, hogy Almásy Pál, 1863-ban tett tízezer frtnyi alapítványból 4200 frtot készpénzben befizetett, és halálakor 5800 frtnyi tartozást hagyott hátra, melynek jelzálogi biztosítása maga idején elmulasztatott, és a melyre az elhúnyt hagyatékában fedezet nem maradt; ennél fogva az Akadémia ügyésze az elhúntnak özvegyéhez fordult, a ki folyó évi november 22-én kelt levelében kijelenti: »hogy elhúnyt férje intenióit, különösen az Akadémia irányában, a legnagyobb tisztelettel valószínűsítaná, ha a fennmaradt terhekkel szemben vagyoni körülményei arányban állának; de legszívesebb készsége mellett kötelezettségeket vállalni módjában nincs; legfőlebb, a mennyiben a sors változandósága mellett nincs kizárva a lehetőség, hogy férje emlékét a saját vagyonából feleleveníthesse, annyiban igéri, hogy a kérdése alapítványi hátralékról megfelelkezni nem fog; és bár kötelezettség nélkül, lehetőség szerint évről-évre, némi áldozatot, jelesül a folyó évben 300 frtot felajánlani kész.« Ezzel összhangzásban az özvegy jogtanácsosa is, az Akadémia ügyészét szóval biztosítja, hogy: »az özvegy sokkal inkább iparkodik az Akadémia követelését kielégíteni, mintsem ennek, levelében kifejezést ad«.

Az Igazgató Tanács sajnálatosnak tartja, hogy az Akadémia ügyésze, maga idején elmulasztotta az alapítvány biztosítását, bár erre az alapító oklevél, az Akadémiát felhatalmazta; jelenleg azonban, mivel az alapító halála után vagyon nem maradt, az ajánlatot elfogadja; kifejezvé az özvegy irányában azon reményét, hogy tekintettel úgy férje emlékére, mint az alapítvány rendeltetésére, ígéretét teljesíteni, s a hátralékos összeget, évi részletekben törleszteni fogja.

77. Olvassatik Németh Lászlónak, a sárospataki főiskola jogtanácsosának levele, melyben az Akadémiát értesíti, hogy Reviczky Imre jelzálogos hitelező, néhai Rhédey László öröküsei ellen, 630 frtnyi követelésének érvényesítése végett keresetet indított; továbbá jelenti, hogy a Rhédey-hagyatékhoz tartozó ingatlanok elárúsítása után fennmaradt még egy romladozásban levő ház Tarczalon, a melyre 200 frtért vevő ajánkodik. Ezzel kapcsolatban akadémiai elnök úr megjegyzi, hogy értesülése szerint ez a ház jóval nagyobb értéket képvisel.

Németh László úr fölkéri, hogy a Reviczky Imre által indított perben az Akadémiát is képviselje. A tarczali ház eladására vonatkozólag, az Akadémia elnöke felhatalmaztatik, hogy az Akadémia érdekében, a megfelelő intézkedéseket tegye meg.

78. Olvassatik a december 18-án tartott összes ülés következő végzése:

»Az összes ülés az I. osztály, által előadottak alapján, meggyőződven arról, hogy Kazinczy Ferencz emlékének irodalmi megörökítése szempontjából, mindenekelőtt Kazinczy Ferencz ki nem adott munkáinak közrebocsátása kívánatos: fölkéri az Igazgató Tanácsot, hogy azon összeget, a mely a Kazinczy-alapból e célra fordítható, határozza meg; a mely összeghez mérve az I. osztály, a munka kiadása iránt, részletes javaslatot fog előterjeszteni.«

Az Igazgató Tanács ez ügy tárgyalását a jövő ülésre halasztja, és fölkéri a jogügyi bizottságot, hogy a Kazinczy-alap jogi természetét vizsgálja meg, és arról jelentést tegyen.

79. A matematikai és természettudományi bizottság kéri, hogy az 1882. évi 5000 frtnyi országos dotatióból, az ez év végeig föl nem használt mintegy 600 frtnyi maradvány, a jövő évi dotációhoz csatoltassék.

Az Igazgató Tanács, a fel nem használt összegeknek egyik évről a másikra átruhá-

zását nem tartja rendén valónak ; azonban a költségvetés megállapításánál, a bizottság igényeire tekintettel fog lenni.

80. Bemutattatik az akadémiai palota, gondnokának jelentése, melynek kapcsán előterjeszti Zellerin Mátyásnak, az Akadémia palotájában és bérházában, még 1879. és 1880-ban végzett vízvezetéki és bádogos munkákról szóló s összesen 1224 frt 70 kr összegre menő számláit, melyek ekkorig ki nem egyenlítetttek.

Az Igazg. Tanács, a számláknak, és az azok bemutatásánál tapasztalt rendellenes eljárásnak megvizsgálására, a pénzügyi bizottságot kéri föl.

81. Az Akadémia ügyésze jelenti, hogy a Bük László által, az Akadémiának adományozott tóttii erdőbirtok, kellő felügyelet hiányában pusztításnak van kitéve ; és előterjeszti a tóttii községi jegyző ajánlatát, a mely szerint a vadászati jog átengedéseért, a felügyeletet elvállalni késznek nyilatkozik.

Lipovniczky Sándor, a váradi püspökség kormányzója fölkeretik, hogy az erdőpusztítás megakadályozása végett, megfelelő módon intézkedjék, és e részben becses nézeteit az elnökséggel közölni sziveskedjék.

82. Bejelentetnek a következő új alapítványok :

Arany János hagyománya : 1000 frt.

Hupka Ferencz, győri kanonok hagyománya : 50 frt.

Sebastiani József, budapesti háztulajdonos hagyománya : 2000 frt szőlőváltásági kötvényekben, a melyek a M. Földhitelintézethez befizettettek.

Hupka Ferencz, győri kanonok eddig be nem fizetett hagyománya tárgyában, az Akadémia ügyésze fellivatik, hogy a kellő intézkedéseket tegye meg.

83. A M. Földhitelintézet jelenti, hogy Kruesz Krizosztom, pannonhalmi főapát, 5000 frtnyi alapítványának utolsó részletét is befizette.

Tudomásul vétetik.

84. A »Pesti Napló« szerkesztősége, a Munkácsy Mihály (Krisztus Pilátus előtt) festményének megvásárlása céljából eszközölt gyűjtés eredményét : 465 frtot, miután a kép megvásárlásának eszméje elejtetett, az Akadémiának ajánlja föl, azon kérelemmel, hogy ez összeget a Munkácsy Mihály, vagy más hazai festő által az Akadémiának festendő képre fordítsa.

Az Igazgató Tanács, a felajánlott összeget, köszönetének kifejezése mellett, elfogadja, s kész azt a Munkácsy Mihály által az Akadémia nagy terme számára festendő kép költségeire fordítani ; mindazáltal szükségesnek tartja, hogy a szerkesztőség az adakozók beleegyezését, hirlapi felhívás útján, kieszközölje.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

a M. T. Akadémia Értesítőjének XVI. évfolyamához.

	<i>Lap.</i>
A b a u j-T o r n a megye új czimertervezete	189
» » megye czimere tárgyában az Arch. bizottság jelentése	211
A k a d é m i a palotája biztosítási értékének felemelése iránt az építészeti bizottság javaslata	17
» palotája pinczéinek bérbeadása	63
» palotájában eszközzendő javítások költségvetése	63
A l a p í t v á n y o k, melyek telekkönyvileg biztosítva, vagy biztosítás alól felmentve vannak	59
A l a p s z a b á l y o k megváltoztatására kiküldött bizottság javaslata	169
» » vonatkozó új cikk legfelsőbb megerősítés alá terjesztetik	187
» legfelsőbb megerősítéséről jelentés	188
A l m á s y Pál alapítványa	59, 235
A m i z o n i Károly utóahagyományá	57
» alapítványra vonatkozó új tervezet	18
» alapítvány tárgyában miniszteri leirat	53
» alapítvány levelének fölterjesztett módosításai elfogadtattak	200
A n d r á s s y György gr. alapítványa	55
A n d r á s s y gr. testvérek alapítványa biztosítási ügye.	58
A n d r á s s y Gyula gróf az Arany János szoborbizottság tagjának választatik	234
A n d r á s s y Manó gr. alapítványa	61
A p á t h y István a keresk. műszótár bizottságába tagnak választatik	230
A r a d v á r o s alapítványhátraléka	59
A r a n y János elhunytáról gyászjelentés s ez alkalomból az Igazgató Tanács intézkedése	208
» » a király és királyné ű Felsegeik részvétnyilatkozata	209
» » gyászünnepélye iránt elnöki előterjesztés s az Akadémia intézkedése	209
» » emlékszobor-bizottság alakittatik	210
» » emlék-szobrára az első hazai takarékpénztáregyesület adományá	210
» » emlék-szobrára a József-műegyetem tanári karának adományá	210
» » elhúnyta alkalmából, részvétiratot küld az Association Littéraire Internationale Párisból	219
» » siremléke ügyében Budapest főváros tanácsának átírata	219
» » szobrára befolyt adományokról a M. Földhittelintézet kimutatása	219
» » fölötti emlékbeszéd tartásával Szász Károly bizatik meg	229
» » hagyományá	236
» » szoboralap javára befolyt adományok	229

Arany János emlék-szobrának ügyét vezető bizottság	234
» » a bizottságba megválasztott igazgatósági tagok	234
Özv. Arany Jánosné köszönő levele	210, 234
Archaeologiai bizottság részére a kormány 5000 frtot utalványoz	62
» bizottságba tagválasztások	172
» megválasztott tagok névsora	172
» Értesítő költségei ügyében az Arch. bizottság előterjesztése	228
Ásbóth Lajos haláláról jelentés	163
» » temetési költsége	187
Ábel Jenő az I. oszt. l. tagnak választatik	173
B aán Lajos id. gr. Teleki László verseinek kéziratát felajánlja	189
Baky István ügyvéd költségjegyzéke	62
» » » költségköveteléséről ügyészi jelentés	114
» » költségei tárgyában az Ig. T. főtartja korábbi határozatát	197
Ballagi Mór »Emlékbeszéd Révész Imre fölött«	116
Balló Mátyás »A szénsavhydrátról«	225
Barcelona város pályázati hirdetése	219
Bartalus István »Adalékok a magyar zene történelméhez«	42, 155
» » segélyt kér a magyar népdalok és dallamok gyűjteménye III-ik kötetének kiadására	219
Batthyány Lajos grófnő (özv.) alapítványa	54
Bánóczy József »A magyar romanticismusról«. Székf.	73
» » »Kisfaludy Károly utolsó éveiről és haláláról«.	218
Beck Márton hagyománya	54
Becske Bálintnak a Kazinczy-ereklyék iránti ajánlata s kérelme	61
Beöthy Zsolt jelentése a gr. Karátsonyi-pályázatról	95
Berecz Károly lakbér-ügye	19
Berthelot Marcellin a III. oszt. kültagnak választatik	173
» » köszönő levele megválasztásáért	181
Békésmezei régészeti egylet kérvénye a honfoglalás évének megállapítása iránt	181
Bibliographia (magyarországi nem magyar régi nyomtatványok) szerkesz- tése s kiadása iránt miniszteri leirat s javaslat készítése	188
Bibliographia tárgyában az irodalomtört. bizottság jelentése	219
Biztosító társaság (Első magyar általános) alapítványa	59
» alapítványából hirdetett pályázatról jelentés	170
» ki nem adott 500 frtos jutalma hová fordításáról a II. oszt. javaslata	171
» új pályázatára a II. oszt. pályakérdése	171
» ki nem adott jutalma a Nemzetgazdasági s statiszt. Évkönyv szerk. költségeire fordítottak	181
Blaskovich testvérek alapítványa	61
» hátralék	55
Bogáthy Ferencz hagyománya	60
Bogisich Mihály »Cantionale et passionale Hungaricum«	5

Bogyay Antal alapítványa	54
Borbás Vince »Az Aquilegiák rendszeréről és geographiai elterjedéséről.«	8
» » »Florisztikai közlemények.«	225
Borovszky Samu Ring Adorján nyugalmazott írnok helyére ideiglenesen alkalmaztatik	19
Bottka Imre alapítványa	56
Bottka János alapítványa	54
Böhm Károlynak felolvasási engedély adatik.	181
Breuner Ágoston gr. alapítványa	59
Broca Pál felett emlékbeszédet mond Lenhossék József	163
Braun K. »A kalocsai érseki csillagvizsgáló földrajzi helyzete.«	207
Buda város alapítványa	59
Budapest főváros letépténytárában kezelt pénzek állásáról kimutatás	62
Budenz József »Bálvány és fejfa.«	10
» » »Nyelvészeti észrevételek Vámbéry Arminnak« A magyarok eredete« czimű munkájára	218
Bujanovics Jánosné sz. Koppa Mária hagyománya	29, 56
Burgmann Károly hagyománya	60
Bük László adománya	19, 62
» » alapító levele	111, 116, 236
» » felajánlott erdőbirtokáról Lipovniczky Sándor jelentése	112
Csekonics János alapítványa	55
Csepeli Sándor alapítványa	59
Cséry Lajos alapítványa	59
Csiky Gergely a Teleki-pályázatnál jutalmat nyer	99
» » Plautus fordítása a ki nem adott Karátsonyi-díjjal jutalmaztatik	180
Czartorisky pályázatra érkezett ajánlat	5
Czegléd város alapítványa hátraléka	59
Daday Jenő a Vitéz-féle pályázatnál dicséretet nyer	181
Darwin Károly haláláról jelentés	116
Davis Bernát haláláról jelentés	219
Deák Farkas a Léway-pályázaton jutalmat nyer	211
» » »Csáky István, családja körében«	217
Delegáció üléseire a szükséges helyiségek átengedtetnek	188
Demján Antal alapítványi ügye	55
Dietz Sándor »Adatok az Euphorbia-félék tejnedvének ismeretéhez«	161
Döbrentey codex további használata iránt kérelem	230
Edl Kálmán alapítványa bírói behajtása körül felmerült perköltség s illeték elengedése tárgyában ügyészi jelentés	18, 54
Eörsi-Nagy Leander hagyománya	54
Eötvös Lóránd b. »Kutatások a kapillaritás terén«	48
» » »Egy új electro-kapillár mozgatóról«	106
» » a hadtudományi bizottság tagjának választatik	211

	<i>Lap.</i>
E ö t v ö s Loránd b. »Tanulmányok a folyadék-hártyák feszültségéről«	225
É p í t é s z és m é r n ö k e g y e l e t á t í r a t a , m ű s z a k i k ö n y v k i a d ó v á l l a l a t á n a k t á m o - g a t á s a v é g e t t	229
É r t e s í t ő és É r t e k e z é s e k c z i m ű f o l y ó i r a t o k m e g i n d í t á s a í r á n t a I I I . o s z t á l y i n d í t v á n y a	165
F a r k a s I s t v á n h a g y o m á n y a	54
F a r k a s - R a s k ó a l a p í t v á n y	44
» » » ü g y é b e n a z I . o s z t . j a v a s l a t a	163
F e j e s J á n o s h a g y o m á n y a	54, 115
F i n á l y H e n r i k »A z ó k o r i s ű l y o k r ó l és m é r t é k e k r ó l «	201
» » f ö l k é r e t i k , h o g y a m a g y a r k ö z é p k o r i m e t r o l ó g i á t i s í r j a m e g	201
F l ó r F e r e n c z h a g y o m á n y a	60
F o r g á c h I s t v á n és K á l m á n g r ó f o k a l a p í t v á n y a	54
F o r i n t o s K á l m á n a l a p í t v á n y a	54
F o r s t e r J á n o s h a g y o m á n y a	60
F ö l d e s B é l a a k e r e s k . c s a r n o k S z é c h e n y i p á l y á z a t á n á l j u t a l m a t n y e r	170
F ö l d h i t e l i n t é z e t z á r s z á m a d á s i m e g v i z g á l á s á r a b i z o t t s á g n e v e z t e t i k k i	10
F r a k n ó i V i l m o s »J e l e n t é s P o s t h u m u s I s t v á n h e r c z e g n e k , I I I . E n d r e k i r á l y a t y j á n a k , M i r c s e J á n o s á l t a l , V e l e n c z é b e n f ö l f e d e z e t t v é g r e n d e l e t é r ő l «	223
F r e c s k a i J á n o s a n y e l v t u d . b i z o t t s á g s e g é d t a g j á n a k v á l a s z t a t i k	180
F r ö l i c h I z o r »A z e l h a j l o t t f é n y i i n t e n s i t á s á n a k v i z g á l a t a «	6
G a l g ó c z y K á r o l y »E m l é k b e s z é d M o r ó c z I s t v á n f ö l ö t t «	94
G h i c z y F e r e n c z a l a p í t v á n y a	59
G l a t z J ó z s e f h a g y o m á n y a	60
D e G o e j e M . a z I . o s z t . k ü l t a g n a k v á l a s z t a t i k	173
» » » k ü l t a g k ö z s z ű n ő l e v e l e m e g v á l a s z t a t á s á é r t	181
G o r o v e - a l a p í t v á n y	55
» j u t a l o m r a a z I . o s z t . p á l y á k é r d é s e	171
G o r o v e I s t v á n f ö l ö t t e m l é k b e s z é d e t m o n d G y ö r g y E n d r e	218
G o t h á r d J e n ő és S á n d o r »A h e v é n y i a s t r o p h i s i k a i o b s e r v a t o r i u m és a b e n n e t e t t m e g f i g y e l é s e k «	7
G r e g u s s Á g o s t a z i g a z g a t ó - t a n á c s b a t a g n a k v á l a s z t a t i k	173, 187
» » h a l á l á r ó l g y á s z j e l e n t é s	226
G r ü n f e l d L i p ó t b á n y á c s k a i l a k o s n a k a K a z i n c z y - a l a p o t é r d e k l ő k é r v é n y e	201
G u l á c s y D e z s ő k ö l t s é g e i m e g t é r í t é s e	197
G y á r f á s I s t v á n »A j á s z k ű n o k r ó l «	47
» » »A j á s z k ű n o k n y e l v e - és n e m z e t i s é g é r ő l «	157
» » »A P e t r a r c a - c o d e x k ű n n y e l v e «	217
G y ö r g y E n d r e »E m l é k b e s z é d G o r o v e I s t v á n f ö l ö t t «	218
G y ő r v á r o s a l a p í t v á n y a	59
G y ő r y V i l m o s j e l e n t é s e a g r . T e l e k i - p á l y á z a t r ó l	63
G y u l a i P á l j e l e n t é s e a P é c z e l y - p á l y á z a t r ó l	190
» » k é t i n d í t v á n y a a z i g a z g a t ó t a g o k s o s z t á l y e l n ö k v á l a s z t á s á r a n é z v e	212
» » » » t á r g y á b a n a z I . és I I . o s z t á l y j e l e n t é s e	229

H a c k e r Rozália hagyománya a Székely-alap részére	60
H a d t u d o m á n y i bizottság felállítása tárgyában Kápolnai P. István indítványa	165
» » tagjai	180, 187, 211
H a d t u d o m á n y i bizottságba a II. osztály tagokat választ	189
» bizottság jelentése	211
» » dotatiója	228
H a g y o m á n y o k , halasztó feltétellel	60, 188
H a l á s z Á g o s t »A sósavgáz sűrűségének meghatározása«	218
H a l á s z I g n á c z Sámuel-díjat nyer	170
H a n k ó Vilmos »Glaubersó-kivirágzás a szászváros-gyógyi útvonal mentében« és »A ponoróhíati magnézia-mészszárga vegyi elemzése«	175
H a n t k e n Miksa »A clavulina Szabói rétegek az Euganeákban és a tengeri Alpokban Nizza mellett«	8
H a y n a l d Lajos beküldi a kaloecsi csillagvizsgáló hivatal dolgozatát »A kalo- ecsi csillagvizsgáló földrajzi helyzetéről«	181
H a v a s s Rezső »Ritter Károly összehasonlító földrajzáról«	103
H e n s z l m a n n Imre »Jelentés a sz.-fehérvári ásatások eredményeiről«	223
H e r z f e l d e r Izidorné alapítványa	18
H i n k a József költségjegyzéke utalványoztatik	62
H o f f e r József »Elektrolitos oxigénfejlesztés«	218
H o f f m a n n Pál »M. T. Cicero védőbeszédének pro Quinto Roscio Comoedo jogtani méltatása«	39
H o f r i c h t e r József hagyománya	60
H o l l á n Ernő a hadtudományi bizottság tagjának választatik	211
H ö g y e s Endre a III. oszt. I. tagnak választatik	173
H u b a y Miksa hagyománya	60
H u n y a d y Jenő »A geometria linearis rokonságairól«	39
» » »Néhány determináns egyenletről«	109
H u p k a Ferencz hagyománya	236
H u s z á r Kálmán síremlékére az Akadémia 200 frtot ad	115, 187
I g a z g a t ó -Tanácsba tagválasztás	173, 212
I l l é s László »A repülés rövid elmélete«	189
I n k e y Nándor alapítványa	59
I r ó k és művészek társaságának meghívója, az írói s művészi tulajdonjog tár- gyában benyújtott tjavaslat fölötti tanácskozásra	220
J a k a b Elek »Az erdélyi hírlapirodalom 1848-ig«	10
J a k a b f f y István alapítványa	55
J a n k o v i c h Gyula alapítványa	60
J e k e l f a l u s s y József a nemzetgazd. és statisztikai bizottságba segédtagnak választatik	230
J o a n n o v i c s György a kereskedelmi műszótár bizottságába tagnak választatik	230
J ó k a i Mór alapítványa	58

József-megyete m tanári karának adománya az Arany János emlékszo- brára	210
Jurányi Lajos a III. oszt. r. tagnak választatik	173
» » »a) Ujabb adatok a Cycadeák s Coniferák virágporának ismer- retéhez. b) Előzetes jelentés karyokinetikus tanulmányaimról«. . . .	202
K ajdacsy István hagyománya	60
Kallós Lajos haláláról jelentés	218
Karátsonyi-jutalomra beérkezett pályaművek	2
» pályázatról jelentés	95
» jutalom ügyében az I. oszt. javaslata	180
Karátsonyi Guidó gr. alapítványa	59
» » zálogjog törlését kéri.	198
Kazinczy András hagyománya	60
Kazinczy-ereklyék	61
» alap számára Mezőssy Menyhért küldeménye.	115
Kazinczy-mausoleum állapotáról a vizsgáló bizottság jelentése	198
» » tárgyában az Igazgató Tanács határozata	212
Kazinczy Ferencz életrajzának megírása és kiadása tárgyában az I. oszt. javaslat készítésére fölkéretik	199
Kazinczy Ferencz eredeti arcképének megvétele elhatároztatik	200
» » emlékünnap tartása iránt intézkedés.	199
» » életrajza megírására vonatkozó végzések tárgyában az I. osztály előterjesztése.	233
Kazinczy Ferencz életrajzára előfizetők ki nem elégítettvén, ez ügy meg- vizsgálásával a főtitkár megbizatik	233
Kazinczy Ferencz ki nem adott munkáinak közreboocsátási ügye az Igazg. Tanácsban.	235
Kámánházy Béla hagyománya	56
Kápolnai István »Emlébeszéd Korponay János fölött«	19
» » indítványa »Hadtudományi bizottság« felállítására tárgyában	165
Károly főherczeg alapítványának biztosítása	55
Keleti Ferencz a Sztrokay-pályázatnál jutalmat nyer	170
Kereskedelmi csarnok (magyar) jutalmára beérkezett pályaművek	4
» » pályakérdése	21
» » Széchenyi-pályázatról jelentés	170
Kereskedelmi műszótár tárgyában a II. oszt. jelentése	116
» » költségeire a Pesti első hazai takarékpénztár- egyesület ajánlata	166
Kereskedelmi műszótár bizottságába tagválasztás az I. oszt. részéről	212
» » » a II. oszt. részéről	230
Kerpely Antal Marczibányi-jutalmat nyer	170
Késmárk város XV. századbéli számadási könyveket küld be felhasználás végett	189
Kisfaludy Károly mellszobra	45
Kiss Károly »A szénkönyvek égése chlörgázban«.	157

Klein Gyula »A Vampyrella és a Protista országról«	41
Klobusitzky János alapítványa	59
Klug Lipót »Perspectiv helyzetű alakzatokról«	109
Kollarik Ede halasztó feltételhez kötött hagyománya	188
Konek Sándor »Emlékbeszéd Suhayda János fölött«	44
» » haláláról jelentés	188
Konkoly Miklós »a) Napfoltok megfigyelése Ó-Gyallán. b) Jupiter és Mars megfigyelése Ó-Gyallán. c) Hulló csillagok megfigyelése 1881-ben u. o. d) Csillagászati megfigyelések az ó-gyallai csillagdán. VI. Rész«	7
Konkoly Miklós »a) Hullócsillagok radiatio pontjai, b) Az üstökösök vegyal- katrészei általában«	41
Kont Ignác »Seneca tragédiái«	174
Kontz Ferencz hagyománya	201
Korics Gáspár hagyománya	60
Kornéli Sándor hagyománya	60
Korponay János fölött emlékbeszédet mond Kápolnai István	19
Kozma Ferencz »Mythologiai elemek a székely népköltészet- és népeletben.« Székf.	157
» » székelyföldi mesterműszók gyűjtésével bizatik meg	180
Költségvetés előirányzata	12
Költségelőirányzatból levont 636 frt megtakarítása iránt az I. oszt. jelentése	62
Költségvetésről s zárszámadásokról fűtőkári előterjesztés	20
» » igazgatósági határozat az elhunyt fizetéses r. tagok fizet- éseinek mire fordítása s az osztályok költségeinek átruházási joga iránt	20
Költségvetési előterjesztések az osztályok s bizottságok részéről	226, 229
König Gyula »A Ludolf-féle számról«	39
» » a hadtudományi bizottság tagjának választatik	211
» » »Mathematikai közlemények«	217
Königsseg Gusztáv gr. alapítványa	59
Könyvtártisztek kérvénye fizetésük emelése iránt	19
Kőrösi József adománya	18
Kövesligethy Rudolf »Hullócsillagok pályaelemei«	48
Közülés programja	44, 169
Kralovánsky György hagyománya	60
» » a Székely-alap részére	60
» » utóhagyománya	60
Krenner József Péchl Antalnak »Alsó-Magyarország bányamívelésének törté- nete a XVI. század végéig I. k.« cz. munkáját ismerteti.	204
Kruesz Krizosztom alapítványa teljesen befizettetett	236
Lehr Albert az I. oszt. I. tagnak választatik	173
Lengyel Béla »I. A sósavas hydroxylamin előállítása. II. A mohai Stefánia- forrás vegyelemzése«	175
Lenhossék József indítványa az Emlékbeszédek arcképpel illusztrálása iránt	117

Lenhossék József indítványát az osztályok helyeslővén, az elfogadtatik . . .	164
» » »Emlékezés Broca Pál felett«	163
Légrády József hagyománya	60
Lévay-jutalomra beérkezett pályaművek	5
» pályázatról a II. osztály jelentése	170
» a III. osztály jelentése	170, 202, 211
» jutalomra az I. osztály pályakérdése	171
» alapítványi ki nem adott jutalomra a III. oszt. új pályakérdése	171
Liebermann Leo »A petroleum lobbanási pontja meghatározásának egy új módszere«	48
Lipcsei Imre halasztó feltételhez kötött hagyománya	188
Lipovniczky Sándor jelentése Bük László felajánlott erdőbirtokáról	112
» » fölkértek, hogy a Bük László-féle tóti erdőbirtok ügyében óvó intézkedéseket tegyen	236
Lóczka József »Egy rodnai sphalerit mennyiségi elemzése«	218
Losonc város alapítványa	59
Loyka Hugó »Dr. H. Rehm Ascomycetes in Hungaria et Transsylvania collecti.«	10
» » »Lichenes Regni Hungariae exsiccati fasc. I. II.«	110
Lónyay Anna alapítványa	54
Lukács Móríc alapítványáról alapítványi szabályzat terve	17
» » alapítványának befizetéséről jelentés	54, 63
» alapítványi jutalomra az I. osztály pályakérdése	171
»Magyar írók életrajz-gyűjteménye« tervének kidolgozására stb. bizottság alakított	20
» » életrajz-gyűjteménye« felügyelő bizottságába tagok választása	117, 164
Magyarok bejövetelének államalapítása időpontjának meghatározására miniszteri leirat folytán a Tört. bizottság felhivatik	210
Majláth Béla »A helynevek története«. Székhf.	6
» » »Gr. Forgách Ádám és Báthory Zsófia ékszereinek története«	103
» » »A hajdúk kibékítési kísérlete Ináncson 1607.«	175
Majláth György az Arany János szobor-bizottság tagjának választatik	234
Mannschön Ferencz hagyománya	60
Marczibányi jutalomra beérkezett pályaművek	4
Marczibányi Antal hagyományának biztosítási ügye	56
» pályázatról (nyelvt.) jelentés	169
Margo Tivadar Roboz Zoltánnak »Adatok a Cestodák ismeretéhez« cz. munkáját ismerteti	205
Math. és természettudományi dolgozatokat ismertető tud. folyóirat segélyezése	228
» » bizottság kéri dotatiója maradványának az új dotatióhoz csatolását	235
Márki Sándor pályaműve a Lévay-pályázaton dicséretet nyer	211

Mátyás király születési házának megvétele tárgyában pártoló felterjesztés a minisztériumhoz	181
Merényi László jelentése a magyar népmesék gyűjtéséről	189
Meszlényi-Márton János per alatti hagyománya	57
Mezősy Menyhért számadásai megvizsgálására bizottság küldetik ki	61
» » küldeménye a Kazinczy-alap számára	115
Mihalovics József hagyománya	60
Mihalkovics Géza a nagyjutalmat nyeri	170
Mocsáry Sándor a Vitéz-pályázatnál jutalmat nyer	170
Molnár János (Széchenyi) hagyománya	56, 201
Morocz István fölött emlékbeszédet mond Galgóczy Károly	94
Munkácsi Bernát értekezése a Sámuel-díjazásnál dicséretet nyer	170
Munkácsy Mihály az Akadémia megbízását egy kép festése iránt, elfogadja	100
» » »Krisztus Pilátus előtt« festményének megvételére eszközölt gyűjtése eredményét felajánlja a »Pesti Napló« szerkesztőségére	236
Nagybánya város alapítványa	59
Nagy Gedeon (Tolcsvai) hagyománya	55
Nagygyűlés határnapjai kitézetnek	44
Nagyjutalomról jelentés	170
Nagykőrös alapítványa	59
Nagyvárad i takarékpénztár alapítványa	59
Nagyvárad város alapítványa	59
Nádasdy-jutalomra beérkezett pályaművek	3
Nádasdy Ferencz alapítványa	55, 61, 115
Nádasdy-pályazatról jelentés	169
Nákó Kálmán gr. alapítványa	54
Nánás város alapítványa	59
Nemeshegyi Julia hagyománya	16, 19
Nemzetgazdasági és stat. bizottságba megválasztott segédtagok névsora	172
» » Évkönyvének kiadási költségei fedezésére kéri a m. bizt. társaság alapítványának ki nem adott jutalmát	228
Németh József és neje hagyománya	54
Németh László levele a Rhédey hagyaték ügyében	235
Németh Samu hagyománya	60
Névtelen »A da, de helynévképző kérdése«	189
Nizsalkovics László s Aulinger Francziska peralatti hagyománya	57
Nyelvtörténeti szótár szerkesztői számára a nyelvt. biz. utasítása	73
» ügyében az I. osztály jelentése	227
Nyelvtudományi bizottság felterjesztése a Debreczeni és Döbrentey codexek kiadása ügyében	156
Nyiregyház város alapítványa	59
Orvosok s természetvizsgálók vándorgyűlésére képviselők küldetnek	166
Osztályelnök választására nézve Gyulai Pál indítványa	212

	<i>Lap.</i>
P a p p Vincze alapítványa	56
P a u l e r Gyula a Hadtudományi bizottság tagjának választatik	189
P a u l e r Tivadar az Arany János szobor-bizottság tagjának választatik	234
P á l f f y Antal hg alapítványa	59
» » » jószághelményezőja zálogjog töröltetését kéri	114
P á l y a d i j a k s írói tiszteletdíjak adómentesítése ügyében a m. term. tud. társulat átirata	234
» » » A kiküldött bizottság tagjai	234
P á l y á z a t o k (decz. 31-ki határidővel) bejelentése	230
P á r v y Lajos »A kör sugaráról és a kör beosztásáról«	190
P e s t i g. n. egyesült oláh egyház alapítványa	58
P e s t y Frigyes bemutatja Knauz Nándor »Monumenta eccl. Strigoniensis« cz. munkájának II. kötetét	201
P e s t i Napló szerkesztősége följánlja a Munkácsy M. festményének megvételére eszközölt gyűjtése eredményét	236
P e t ő f i István hagyománya	54
P e t ő f i szoborbizottság meghívó levele	189
» » leleplezési ünnepén az Akadémiát képviselő tagok névsora	189
P é c h Antal »Alsó-Magyarország bányamívelésének története a XVI. század végéig«	204
P é c z e l y-féle drámai pályázatra beérkezett pályamunka	116
» pályázatról jelentés	190
» alapítvány jutalmáról a belügyminiszter értesítése	219
P i c h l e r Ferencz hagyománya	19
P i l l i t z Vilmos »Tanulmányok az ezüst oxydul felett«	158
P o d h o r á n y i József per alatti hagyománya	57, 201
P o z d e r Károly »Idegen szók a görögben és latinban«	155
P o z s o n y város alapítványa	59
P r ó n a y István alapítványa	56
P r ó n a y József alapítványa	59
P u l s z k y Ferencz az I. osztályból, a II. osztályba helyeztetik át	172
» » az Arany János szoborbizottság tagjának választatik	234
P u z d o r Gyula alapítványa	59
R a d v á n s z k y Béla b. »A régi magyar ékszerek.« Székf.	33
H. R á k ó c z y Ferencz emléktáblája leleplezési ünnepére képviselők küldetnek	166
R h é d e y László hagyatéka tárgyában ügyészi jelentés s az Igazgató Tanács intézkedése	61
» » -féle örökségből, jutalékát a debreczeni ref. coll. átvette	115
» » hagyaték ügyében Németh László levele	235
R é v é s z Imre fölött emlékbeszédet mond Ballagi Mór	116
R i m a - S z o m b a t alapítványa	59
R o b o z Zoltán »Adatok a Cestodák ismeretéhez«	205

Román Ferencz hagyatéka rendezésére előlegezett összeg visszatérítéséről ügyészi jelentés	57, 62, 114, 197
Salamon Ferencz a Hadtudományi bizottság tagjának választatik	239
Sámuel-díjról jelentés	170
Sárosmegyei magyarságot s népnevelést terjesztő egyesület kéri az Akad. kiadványait	230
Schernhoffer Károly hagyománya	60
Schmidegg Kálmán gróf hagyatéki ügye	57
Schuller Alajos »Párolgások légüres térben«	217
Schwarcz Gyula »A miniszteri felelősség eredete az európai alkotmány- történelemben«	223
Schwarcz Bódog a keresk. csarnok Széchenyi pályázatánál jutalmat nyer	170
Schwarczer Alajos hagyománya	60
Sebastiani József hagyománya	236
Semsey Andor a III. oszt. tagnak választatik	173
Simon Gyula hagyománya	58
Simonyi Zsigmond értekezése a Sámuel-díjazásnál dicséretet nyer	170
Sószy József s neje hagyománya	60
Staffenberger Alajos s Lujza hagyománya	59
Steiner Antal »Vegyteni közlemények«	109
Suhayda János fölött emlékezésedet mond Konek Sándor	44
Szabó István »A titánok és gigászok«	174
Szabó József »A mocsai meteorkőhullás Erdélyben«	48
» » »Heloit Kapnikról, egy új ásvány Magyarországra nézve«	178
Szabó Károly a bibliographia szerkesztésével megbízatik	220
Szadeczky Lajos ajánlata a Czartorisky-pályázatra	5
Szalazár Károly hagyománya	59
Szász Károly »Idős b. gr. Teleki László ismeretlen költeményeiről«	5
» » az I. osztály ideigl. elnökének választatik	180
» » Arany János fölötti emlékezésed tartásával megbízatik	229
Szeged város alapítványa	59
Szendeffy Ágnes hagyománya	60
Szentendre város alapítványa	59
Szentklára y Jenő »Telepítések Dél-Magyarországon II. József alatt«	47
» » a II. oszt. lev. tagnak választatik	173
Széchenyi Béla gr. az Akadémia közülésén kelet-ázsiai utazásáról fel- olvasni fog	100
Széchenyi István gr. alapítványa	59
» » irodalmi hagyatéka tárgyában kiküldött bizottság jelen- tése	20
» » technikai érdekű iratai s térképei átengedéséről	116
Széchenyi Pál gr. alapítványa	55
Széchenyi-Molnár János hagyománya	56
Szegedi Sándor hagyománya	115

	<i>Lap.</i>
S z é k e l y J ó z s e f »Közigazgatási és jogi műszavaink a jelen század elején«	196
S z é k e l y nemzeti múzeum könyvtárának az Akadémia régiség s tört. tudományi kiadványai megküldetnek	181
S z é k e l y u d v a r h e l y i állami főreáliskola kérvénye az Akadémia kiadványai megküldéséért	230
S z i g e t i J ó z s e f az I. oszt. I. tagnak választatik	173
S z i l á d y Á r o n »A Toldi-mondáról«	215
S z i l á g y i I s t v á n alapítványa	59
S z i l a s i M ó r értekezése a Sámuel-díjazásnál dicséretet nyer	170
S z i l y K á l m á n indítványozza a külföldi Akadémiák alapszabályainak egybe gyűjtését	182
S z i r m a y Ö d ö n alapítványi ügye	57
S z i r m a y P á l alapítványi ügye	57
S z i t á n y i - U l l m a n M ó r i c z alapítványa	60
S z l a m k a E m i l »Haladásunk és az emberi boldogság«	47
S z ő l l ő s y A l b e r t i n a hagyománya	56
S z ő n y e g h y J á n o s folyamodványa az Edl-féle ösztöndíj iránt	117
S z ő n y i P á l hagyatéki ügye	57
S z t r o k a y jutalomra beérkezett pályaművek	5
» pályázatról jelentés	170
» jutalomra a II. osztály pályakérdései	171
S z u c s i c s L a j o s (Pacséri) halasztó feltételhez kötött hagyománya	188
» » végrendeletének az Akadémiát érdeklő pontjai	200
T a g a j á n l á s o k	119
» indokolásáról az I. Oszt. indítványa	164
» a nagygyűlési osztályülésekből	172
T a g s á g i ú j k l e v e l e k k é s z i t t e t é s e r e b i z o t t s á g k ü l d e t i k k i	172
T a g v á l a s z t á s o k	173
T a k a r é k p é n z t á r (pesti első hazai) ajánlata a Kereskedelmi műszótár költségeire	166
T a k a r é k p é n z t á r a d o m á n y a a z A r a n y J á n o s e m l é k s z o b r á r a	210
T e l e k i J ó z s e f g r . a l a p i t v á n y a	59
T e l e k i - j u t a l o m r a b e é r k e z e t t p á l y a m ű v e k	1
» pályázatról jelentés	63
T e l e k i L á s z l ó g r . (i d .) k é z i r a t i v e r s g y ű j t e m é n y é n e k á t e n g e d é s e r e f e l k é r e t i k Baán Lajos úr	164
T e l e k i L á s z l ó v e r s e i n e k k é z i r a t a	189
T e l e k i S á n d o r n é (ö z v . g r .) a l a p i t v á n y á n a k ú j j e l z á l o g r a v a l ó b e k e b e l e z é s é t k é r i	198
T e r m é s z e t t u d o m á n y i t á r s u l a t á t i r a t a a p á l y a d í j a k , j u t a l o m - é s t i s z t e l e t - díjak megadóztatása ügyében	234
» az ügy tanulmányozása s javaslattétel végett bizottság küldetik ki	234
T é g l á s G á b o r »Egy új csontbarlang a bedellői határban«	42

T é l f y I v á n »Új görög irodalmi termékek.«	174
» » »Középkori verses regények.«	215
T h a l l ó c z y Lajosnak a konstantinápolyi levéltárakban való kutatásra az engedély megadatik	189
» » részére levéltári kutatásaira engedély kieszközlése határoztatik	181
T h a l y Kálmán a Hadtudományi bizottság tagjának választatik	189
T h a n Károly »Vegytani közlemények.«	107
» » »Közlemények az egyetemi vegytani intézetből«	217
T h a n h o f f e r Lajos »Helyreigazító észrevételek.«	163
T h e w r e w k Emil a Kereskedelmi Műszótár bizottságába tagnak választatik	230
T i s z t v i s e l ő k és szolgák folyamodása, a mult évben részökre kilátásba helyezett jutalom tárgyában	19
T o l l a s Károly hagyatéki ügye	58, 60
T o p i n a r d Pál a III. oszt. kültagnak választatik	173
» » köszönő levele	190
T o r d a - A r a n y o s megye czimertervezete tárgyában biz. jelentés	21
T ó t h Lőrincz »A felsőház reformja.«	175
» » a keresk. műszótár bizottságába tagnak választatik	230
T ö m ö s v á r y Ödön pályaműve a Vitéz-pályázaton dicséretet nyer	211
T ö t t ö s s y Béla »Egy negyedrendű torzfelület«	202
T r e f o r t Ágoston alapítványa	59
» » felolvasása báró Eötvös József halálának évfordulója alkalmából	230
T ú r k e v e város alapítványa	60
U d v a r d y Cherna János alapítványa	62
U d v a r n o k y Gyula hagyományja	60
U l b r i c h t R. »Vegytani közlemények«	109
U l l m a n n-alapítványi ki nem adott jutalom iránt intézkedés	171
Ü g y é s z i jelentés	54
Ü g y r e n d revisiója tárgyában kiküldött bizottság jelentése	25
Ü l é s s o r bemutatása	230
Ü r m é n y i Ferencz alapítványa	58, 61
V a i s z Ignác előadása Masolino olasz festő képeiről	201
V a y Miklós b. (ifj.) szobrokat s gipszmintákat ajándékoz az Akadémiának	187
V á m b é r y Ármin »Julián szerzetes utazása Nagy-Magyarországban«	42
» » »Baskir szerelmi dalok«	196
V é c s e y Tamás »Az árpádkori jogtanításról«	6
V é s z Ármin haláláról jelentés	188
V i t é z József alapítványa	60
V i t é z-jutalomra beérkezett pályaművek	4
» -pályázatról jelentés	170

	<i>Lap.</i>
Wagner Ignác hagyománya	200
Wenzel Gusztáv »A vasúti jogról«	175
Wöhler Frigyes haláláról jelentés	210
Zákány József hagyománya	56
Záloglevelek (M. Földhitelintézeti) vásárlása	188
Zárszámadások ról elnöki előterjesztés	10
Zárszámadási bizottság jelentése	53
Zellerin Mátyás régi számlájának ügye	236
Zmeskál János hagyománya	58
Zsiga Miklós hagyománya	58
Zsilinszky Mihály »Az 1609. évi országgyűlés története«	6

